

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І ЗМІСТУ ОСВІТИ

ПРОГРАМИ

**для 2–4 класів загальноосвітніх навчальних
закладів для глухих дітей**

Київ
Видавництво
«Неопалима купина»
2006

ББК 74.3
П78

Програми для 2–4 класів загальноосвітніх навчальних закладів для глухих дітей. – К.: Видавництво «Неопалима купина», – 2006 – 408 с. – ISBN 966-8093-47-X.

ББК 74.3

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(Лист Міністерства освіти і науки України №1/11-1986
від 16.05.2006 р.)*

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено.

ISBN 966-8093-47-X

© Міністерство освіти і науки України, 2006
© Інститут інноваційних технологій і
змісту освіти, 2006
© Видавництво «Неопалима купина», 2006

ЗМІСТ

УКРАЇНСЬКА МОВА

Пояснювальна записка	5
Програма	
2 клас	10
3 клас	30
4 клас	49

ЧИТАННЯ

Пояснювальна записка	68
Програма	
2 клас	77
3 клас	91
4 клас	106

МАТЕМАТИКА

Пояснювальна записка	118
Програма	
2 клас	124
3 клас	129
4 клас	136

Я І УКРАЇНА

Пояснювальна записка	143
Програма	
2 клас	146
3 клас	152
4 клас	160

ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО

Пояснювальна записка	167
Програма	
2 клас	172

3 клас	176
4 клас	181

ПРЕДМЕТНО-ПРАКТИЧНЕ НАВЧАННЯ

Пояснювальна записка	186
Програма	
2 клас	193
3 клас	215
4 клас	235

ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я

Пояснювальна записка	249
Програма	
2 клас	251
3 клас	265
4 клас	277

Програми для спеціальних загальноосвітніх
навчальних закладів для глухих дітей
з російською мовою навчання

РУССКИЙ ЯЗЫК

Пояснительная записка	291
Программа	
2 класс	297
3 класс	312
4 класс	334

ЧТЕНИЕ

Пояснительная записка	348
Программа	
2 класс	356
3 класс	372
4 класс	392

УКРАЇНСЬКА МОВА

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Загальна дидактична спрямованість програми, її структура, добір та послідовність розташування матеріалу, вимоги до знань, умінь та навичок підпорядковані реалізації основної мети курсу – формуванню мовлення глухих дітей як засобу спілкування та пізнання. Розвиток мовленнєвих навичок передбачає поряд із розумінням зверненого мовлення та продукуванням власного мовлення в його усній та писемній формах, ще й удосконалення пізнавальної діяльності дитини як підґрунтя для опанування нею мови.

Провідною ланкою опанування мовлення є **сприймання і розуміння зверненого мовлення**. Приділяється значна увага навчанню отримувати інформацію з інтонації зверненого мовлення, його емоційного забарвлення, ритму, мімічного оформлення та природних жестів, що його супроводжують. Мінімальні залишки слуху разом з зоровим сприйманням мовлення за умов спеціального навчання дозволяють глухій дитині помітити зміни у частотному діапазоні (інтонація), паузи між словами, наголос у словах, виділити кількість складів (ритм) під час говоріння, кількість слів у реченні, тобто ті особливості, які супроводжують ритміко-інтонаційне оформлення мовлення. Увага до ритміко-інтонаційного оформлення мовлення, вчасне навчання його розуміти складає підґрунтя для свідомого сприймання мовлення оточуючих та правильного оформлення власного мовлення. Тому у програмі передбачається оволодіння дитиною ритміко-інтонаційними особливостями мовлення.

Розуміння мовлення забезпечується мовленнєвою практикою і відбувається завдяки регулярному мовленнєвому спілкуванню на уроках і в позаурочний час. Програма приділяє увагу мотивації говоріння, формуванню вміння підтримувати та ініціювати мовленнєве спілкування.

Вивчення граматичних закономірностей мови відбувається паралельно із засвоєнням дітьми смислової сторони мовних одиниць. Об'єктні, просторові, часові та інші значення вивчаються разом із засобами їх граматичного висловлення. У такий спосіб втілюється єдність засвоєння змісту мовленнєвого матеріалу і граматичних категорій. Встанов-

лення логіко-граматичних зв'язків відбувається в процесі мовленнєвої практики під час вивчення мовних явищ. Мовні явища, передбачені програмою для вивчення у початкових класах, являють собою граматичний мінімум, практичне засвоєння якого уможлиблює використання мови з метою комунікації. Відбір та послідовність вивчення граматичного матеріалу здійснюється за такими показниками:

- значення граматичної категорії для побудови мовленнєвих висловлювань,
- поширеність граматичної категорії в українській мові,
- типовість граматичної категорії.

Вивчаються закономірності, притаманні граматичним категоріям іменника, дієслова, прикметника, займенника у висловлюваннях про особу, предмет, дію, часові відношення, ознаки предмета.

Відпрацьовується коло мовних явищ, яке уможлиблює розуміння та побудову поширених нескладних типових для української мови **синтаксичних конструкцій**. Усвідомлення закономірностей побудови мовленнєвих висловлювань на синтаксичному рівні відбувається через розуміння типовості синтаксичних конструкцій та формування навичок їх впізнання та побудови. Формування свідомого ставлення до побудови висловлювань поєднується з цілеспрямованим розвитком чуття мови через постійне тренування у сприйманні і розумінні мовлення та говорінні на всіх уроках як мовного, так і немовного циклу.

Лінгвістична система мови відображена у програмі через добір мовленнєвого матеріалу, передбаченого для засвоєння дітьми. Програма не містить жорстких вимог щодо засвоєння дітьми конкретних слів та їх кількості. Такий підхід пояснюється тим, що розширення словника дітей доцільно здійснювати у процесі живого спілкування, навчання, ситуація та умови якого є вирішальними для добору словесного матеріалу. Це відповідає психолого-лінгвістичним закономірностям засвоєння мовлення дітьми в онтогенезі. Важливо, щоб дитина опанувала всі форми і види мовленнєвої діяльності, послідовно відповідно до загальних закономірностей мовленнєвого розвитку в онтогенезі. Саме тому програма пропонує лише орієнтовну тематику для розвитку мовлення, а не список слів та речень, які діти повинні знати.

Засвоєння звуко-буквеного складу слів відбувається на полісенсорній основі із залученням збереженого слуху, зору, тактильного, зокрема вібраційного відчуттів. Велике значення надається у цьому дактильному та писемному мовленню. Знання звуко-буквеного складу слів уможлиблює прогнозування та домислювання малодоступних елементів під час сприймання усного мовлення.

Навчання мовлення здійснюється на міжпредметному рівні та передбачає виховання потреби у мовленнєвому спілкуванні, мовленнєвої активності, широке залучення збереженого інтелектуального потенціалу, використання можливостей різних аналізаторів, передусім зорового, тактильного, постійне тренування у сприйманні та розумінні зверненого мовлення та продукуванні власного мовлення, по можливості використання і розвиток можливостей порушеної слухової функції. Процес навчання мови у початкових класах шкіл для глухих дітей має на меті формування мовленнєвої діяльності в усіх її видах, типових і специфічних формах (передбачене навчання сприймати та розуміти звернене мовлення, говоріння, читання, письмо, дактилювання з одночасним артикулюванням, залучення жестового мовлення). Програма націлює на упередження негативних особливостей пізнавальної діяльності та корекцію вторинних розладів, спричинених глухотою, зокрема вербальних та невербальних психічних процесів, інтелектуальної, мовленнєвої та особистісної сторін дитячого розвитку.

Програма побудована за новою структурою. З кожного розділу і теми змісту вказані ті знання і вміння дітей, на відпрацювання яких зосереджується увага педагога. Основні з них та обов'язкові на кінець року винесені окремо після кожного предмета. Програмою передбачена також спрямованість корекційної роботи, яка є обов'язковою в навчальному процесі у спеціальній школі. Ця робота органічно вpleтена у навчання основ наук. Вона здійснюється через використання як традиційних методів і прийомів навчання, так і специфічних, прийнятих у спеціальній дидактиці, спрямованих на формування словесного мовлення на специфічній сенсорній основі, використання і розвиток слухової функції, навчання сприймати і розуміти мовлення, формування правильної вимови тощо. Корекції також підлягають усі процеси пізнавальної і психічної діяльності учнів, на роз-

виток яких має негативний вплив порушення слуху. У відповідності до вчення Л.С. Вигодського про первинне порушення і його вторинні наслідки, глухота може спричиняти суттєву специфіку мовленнєвого розвитку, особливості усіх видів мислення і пам'яті, як вербальних, так і невербальних, порушення «культурної лінії» розвитку уваги, недосконалість уявлень про навколишній світ, меншу аналітичність і усвідомленість усіх видів сприймання, недостатню розвиненість артикуляційної і дрібної моторики. Поряд з виправленням негативних наслідків глухоти, корекційно-розвивальна робота передбачає також їх упередження. Адже відомо, що за умов вчасно розпочатої, доцільно організованої корекційно-розвивальної роботи, спрямованої на розвиток мовлення у різних його видах і формах, усіх процесів психічної діяльності, адекватного і раннього бінаурального слухопротезування вторинні наслідки порушення слуху можуть бути значною мірою попереджені або подолані. Зміст корекційно-розвивальної роботи є втіленням одного з провідних принципів спеціальної дидактики – принципу корекційної спрямованості навчання, а також принципів єдності процесу навчання основ наук і словесної мови, інтенсифікації розвитку слухового сприймання, інтенсифікації мовленнєвого спілкування. Програма не містить жорстких вимог щодо результатів корекційно-розвивальної роботи. Натомість вказані очікувані результати на кінець навчального року. Це пояснюється великими індивідуальними задатками учнів, різною научуваністю, вродженими здібностями, різним ступенем порушення слуху, а відтак і різними можливостями і строками отримання результатів корекційно-розвивальної роботи.

На уроках з навчання грамоти у підготовчому класі передбачено сформувані у дітей ті знання про мову та мовні уміння, які уможливають опанування читання і письма, а саме знання букв, вміння співвідносити букви і звуки мовлення, графічно позначати звуки буквами на письмі, опанування складової структури слів, засвоєння техніки читання і письма.

Розвиток мовлення відбувається згідно з загальними закономірностями мовленнєвого розвитку в онтогенезі. Вихідними навичками є сприймання і розуміння зверненого мовлення на різному мовленнєвому матеріалі. Серед них базовими є розрізнення інтонацій і розуміння їх значення, правильне сприймання емоційного забарвлення зверненого мовлення. Значна увага приділяється співвіднесенню слів і відповідної

словесно-образної реальності. На цій основі формуються універсальні навички розуміння мовлення. Таким чином у навчанні представлена природна послідовність і загальні закономірності мовленнєвого розвитку дитини. Поступово послідовно у процесі спілкування і спільної діяльності формується діалогічне та монологічне мовлення, що відповідає наступному етапу спілкування. Розвиток мовлення учнів уможлиблюють певні знання про мову, мовні умінні і навички, які також передбачені програмою підготовчого класу, а саме знання про структуру слів, словосполучень і речень, вміння розуміти їх смисл, а також елементарні знання про побудову тексту і вміння розуміти його зміст.

Зміст навчання з розвитку мовлення відпрацьовується впродовж усього часу навчання на матеріалі різних мовленнєвих тем. Принципово важливим є формування універсальних мовленнєвих навичок у відповідності до закономірностей мовленнєвого розвитку. Воно потребує різних витрат часу, різної кількості вправлянь у різних дітей, тому необхідний індивідуальний підхід до їх формування. Для розвитку мовлення вихідними є мовленнєві навички, що формуються, та необхідні для цього знання про мову, мовні уміння і навички. Вони формуються на мовленнєвому матеріалі близької дітям, цікавої і доступної тематики (див. Орієнтовна тематика мовленнєвого матеріалу). Зміст навчального матеріалу є наскрізним для всіх мовленнєвих тем. Учитель самостійно вирішує, які саме навички відпрацьовувати на тому чи іншому матеріалі, як часто і в якому обсязі необхідно приділяти увагу їх формуванню, зважаючи на контингент учнів класу.

У кожному наступному класі вимоги до розвитку мовлення дітей зростають. Продовжується робота над сприйманням і розумінням мовлення із збільшенням обсягу і складності мовленнєвого матеріалу. Передбачені читання і письмо як види мовленнєвої діяльності.

Мовні закономірності вивчаються на уроках української мови. Формування писемного мовлення як діяльності здійснюється на уроках розвитку мовлення. На уроках української мови вивчаються правила правопису, удосконалюються графічні навички письма, техніка письма, а також засвоюються знання про мовні закономірності, притаманні українській мові, та мовленнєві одиниці різної складності (від звуку до слова, речення і тексту).

ПРОГРАМА 2 клас РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ

Кількість годин на рік – 70. Кількість годин на тиждень – 2

Пор. №	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати
1		<p>Розвиток навичок мовленнєвої діяльності Сприймання і розуміння мовлення</p> <p>Слухо-зоро-вібраційне сприймання окремих звуків, складів, слів, словосполучень, речень, коротких текстів.</p> <p>Розпізнавання кількості мовних та мовленнєвих одиниць.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – на слухо-зоро-вібраційній основі сприймає окремі звуки, склади, знайомі слова, словосполучення, речення із знайомих слів, короткі тексти, побудовані із знайомого мовленнєвого матеріалу та речень знайомих синтаксичних конструкцій; – називає кількість слів у прочитаному реченні; – називає кількість речень у надрукованому тексті та коротко- 	<p>Розвиток слухо-зоро-вібраційного сприймання на матеріалі окремих звуків, складів, знайомих слів, словосполучень, речень із знайомих слів та коротких текстів, побудованих із знайомого мовленнєвого матеріалу та знайомих синтаксичних конструкцій</p> <p>Розрізнення кількості мовних одиниць у сприйнятому мовленні.</p>

	<p>Розрізнення у мовленнєвому матеріалі назв предметів, дій, ознак.</p> <p>Слухо-зоро-вібраційне сприймання емоційно забарвленої розповіді вчителя, зразків читання вчителем коротких текстів близької дітям тематики.</p> <p>Визначення дійових осіб у тексті.</p> <p>Виділення складової структури і наголосу у словах.</p> <p>Розуміння і відтворення інтонацій речень, різних за метою висловлювання.</p>	<p>му (3–4 речення) тексті, побудованому із знайомого мовного матеріалу, який промовляє вчитель;</p> <p>– називає кількість складів у прочитаних словах та словах, сприйнятих на слухо-зоро-вібраційній основі;</p> <p>– називає кількість букв у прочитаному слові;</p> <p>– розрізняє назви предметів, дій, ознак предметів;</p> <p>– слухо-зоро-вібраційно сприймає емоційно забарвлену розповідь учителя;</p> <p>– сприймає, розуміє і наслідує виразне читання вчителя;</p> <p>– називає дійових осіб тексту;</p> <p>– правильно відтворює складову структуру і наголос у словах;</p> <p>– розуміє і відтворює інтонації розповідних, питальних, окличних і спонукальних речень;</p>	<p>Збагачення словникового запасу словами – назвами дій, предметів, ознак предметів.</p> <p>Групування слів за довжиною слова, кількістю складів, за змістом (назви предметів, дій, ознак), за числами, за функціональним призначенням тощо.</p> <p>Формування уміння розуміти емоційне забарвлення мовлення.</p> <p>Формування навичок наслідування мовлення вчителя.</p> <p>Поділ слів на групи за запропонованою вчителем ознакою: формальною (довжини слова, кількість складів тощо), змістовою (назви предметів, дій, ознак; за числами, за функціональним призначенням тощо).</p>
--	---	---	---

	<p>Знаходження знайомих слів та словосполучень у сприйнятому мовленнєвому матеріалі.</p> <p>Усвідомлення змісту речень та текстів, орієнтуючись на знайомі слова, словосполучення, речення.</p> <p>Усвідомлення елементів фактичного змісту (про кого йдеться? Що відбулося? Що зробив? де? коли? тощо).</p> <p>Ілюстрування сприйнятого.</p> <p>Розуміння доручень, інструкцій, зауважень та завдань учителя.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – знаходить знайомі слова, словосполучення у реченні, тексті, пояснює їх значення; – усвідомлює зміст сприйнятого (сказаного, написаного) з опорою на знайомі слова, словосполучення, речення; – розуміє елементи фактичного змісту у розповіді вчителя, прочитаному (про кого йдеться? Що відбулося? Що зробив? де? коли? тощо); – робить замальовки до сприйнятого усного мовлення, прочитаного; – діє згідно з вказівками вчителя (встати, сісти, намалювати, показати тощо); – виконує практичні предметні дії; – мовленнєві дії (розповісти, сказати, переказати тощо); – розуміє побажання і зауваження вчителя (бути уважним, 	
--	--	---	--

			виконувати завдання швидше, промовляти правильно тощо); – розуміє завдання в межах матеріалу, що вивчається; – висловлює розуміння або нерозуміння завдання, доручення.	
2		<p>Діалогічне мовлення</p> <p>Ініціювання діалогу з вчителем, однокласником у знайомій навчальній або побутовій ситуації.</p> <p>Висловлення прохання. Висловлення побажань.</p> <p>Звертання.</p> <p>Підтримання діалогу з вчителем, однокласником.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– звертається до вчителя та однокласників у навчальних і побутових ситуаціях (щодо отримання приладдя, інструментів, матеріалів, допомоги у виконанні завдання, певних дій та ін.); – висловлює побажання / небажання у побуті і на уроках (<i>я хочу..., я не хочу...</i> тощо); – звертається до батьків, родичів, по імені звертається до дітей; – визначає за малюнком, про що розмова, враховуючи ситуацію, в якій відбувається діалог (учасників, місця тощо);</p>	<p>Формування комунікативних навичок. Виховання мовленнєвої активності. Формування культури ведення діалогу. Формування потреби і вміння звернутися до співрозмовника. Запам'ятовування ланцюжків реплік співрозмовників. Розвиток уваги до артикуляції співрозмовника, його міміки. Формування вміння орієнтуватися на ситуацію спілкування (учасники діалогу, їх настрій, місце розмови тощо) для усвідомлення змісту сказаного.</p>

	<p>Розуміння реплік співрозмовника.</p> <p>Побудова власних реплік.</p> <p>Інсценування діалогів.</p>	<p>– розуміє репліки співрозмовника, побудовані із знайомого мовленнєвого матеріалу у знайомих навчальних та побутових ситуаціях;</p> <p>– відповідає на запитання про себе (як звати, прізвище, у якій класі навчається, де живе тощо), про батьків та найближчих родичів (як звати, де живе, ким працює тощо), про наявність приладдя, матеріалів для роботи, про виконання завдання, про скарги на здоров'я тощо, побудовані на знайомому мовленнєвому матеріалі;</p> <p>– будує репліки-відповіді та репліки-запитання, використовуючи знайомий мовленнєвий матеріал у побутових та навчальних ситуаціях;</p> <p>– бере участь у інсценуванні коротких діалогів (по 1–3 репліки), які стосуються знайомих</p>	<p>Автоматизація правильної звуковимови на матеріалі власних реплік.</p> <p>Засвоєння синтаксичної структури реплік діалогу.</p> <p>Збагачення словникового запасу звертаннями, словами ввічливості.</p>
--	---	---	--

		Культура спілкування під час діалогу.	навчальних та побутових ситуацій, з коротких казок, оповідань; – дотримується правил ведення діалогу (черговість висловлювань, звернення, слова ввічливості тощо);	
3		<p>Монологічне мовлення Повідомлення про діяльність.</p> <p>Висловлення побажання, намірів, прохання.</p> <p>Усвідомлення послідовності викладення матеріалу у монологічному висловлюванні.</p> <p>Розповідь про події, що відбулися, особисті враження.</p>	<p><i>Учень:</i> – робить повідомлення про виконання завдання, якість виконання завдання, дає оцінку складності завдання, оцінює результат його виконання; – висловлює власні побажання, розповідає про власні наміри; – висловлює прохання; – розуміє і правильно відтворює послідовність подій (Напр.: <i>Спочатку Потім У кінці Вийшло</i>) за допомогою малюнків; – розповідає про те, як минув день, що відбувалося, що робив(ла) сам та інші, що спо-</p>	<p>Відпрацювання нормального темпу промовляння. Автоматизація нормальної сили і висоти голосу. Регуляція мовленнєвого дихання. Контроль за звуковимовою під час розповіді. Автоматизація правильної звуковимови під час говоріння. Формування вміння дотримуватися правильної послідовності викладення думок. Формування комунікативних навичок Розширення словникового запасу.</p>

		<p>Розповідь за серією малюнків.</p> <p>Опис предметів.</p> <p>Опис людини.</p> <p>Опис природи за малюнком.</p> <p>План.</p> <p>Переказ.</p>	<p>добалося та інше за допомогою власних замальовок, за планом; – розповідає з опорою на серію малюнків про зображені події (3 і більше речень); – описує усно та письмово предмети за планом, опорними словами кількома реченнями; – описує усно та письмово зовнішність людини, риси характеру за планом, за допомогою опорних слів кількома реченнями; – робить опис природи за малюнком за допомогою плану, опорних слів; – колективно складає план короткого тексту з допомогою вчителя; – відтворює зміст короткого тексту (від 3 до 5 речень і більше залежно від можливостей дітей) за допомогою малюнків, піктограм опорних слів, плану усно та письмово з попереднім</p>	<p>Практичне засвоєння синтаксичних конструкцій речень. Уточнення значень слів на мовленнєвому матеріалі, що вивчається.</p>
--	--	---	--	---

			аналізом і поясненнями вчителя.	
4		<p style="text-align: center;">Читання</p> <p>Спряжене читання. Сприймання і розуміння.</p> <p>Читання слів, які містять різну кількість складів, цілими словами.</p> <p>Читання у нормальному темпі. Розбірливе, плавне читання речень, коротких текстів.</p> <p>Дотримання словесного наголосу під час читання.</p> <p>Дотримання пауз.</p> <p>Дотримання питальної, розповідної, спонукальної та окличної інтонації у реченнях.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – читає спряжено з учителем; – співвідносить мовленнєвий матеріал з предметно-образними відповідниками (малюнками, піктограмами, натуральними предметами); – читає цілими словами; – читає у нормальному темпі, плавно, розбірливо речення, короткі тексти (оповідання, вірші, казки); – дотримується словесного наголосу під час читання за опорою на позначки у тексті; – робить паузи на місцях розділових знаків у реченнях; – правильно відтворює питальну, розповідну, спонукальну та окличну інтонацію під час читання; 	<p>Закріплення правильної звуковимови під час читання. Формування правильного інтонування мовлення на матеріалі речень та текстів для читання.</p> <p>Засвоєння складової та звуко-буквенної структури слів. Регулювання темпу мовлення під час читання.</p> <p>Розвиток мовленнєвого дихання під час читання слів, словосполучень, речень різної довжини.</p> <p>Регулювання сили і висоти голосу під час читання.</p> <p>Формування навичок самоконтролю за промовлянням мовних одиниць під час читання.</p>

	<p>Читання вголос. Читання по ролях.</p> <p>Спостереження та наслідування емоційно виразного зразку читання педагога.</p> <p>Зіставлення під час читання мовленнєвих одиниць з їх образними відповідниками. Заголовок, автор твору.</p> <p>Дійові особи твору.</p> <p>Розуміння змісту прочитаного.</p> <p>Співвіднесення окремих речень та частин тексту з ілюстраціями.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – читає вголос; – читає оповідання, казки з діалогами по ролях; – спостерігає за виразним читанням учителя та наслідує його; – уявляє під час читання мовленнєвих одиниць їх образні відповідники; – називає і запам'ятовує заголовок, автора оповідання, казки, вірша; – називає дійових осіб оповідання, вірша, казки; – розуміє зміст прочитаного, орієнтуючись на знайомі слова, словосполучення, синтаксичні конструкції; – з'ясовує значення незрозумілих слів, словосполучень, речень; – добирає малюнки до окремих речень, частин тексту; 	<p>Уточнення значень слів з допомогою ілюстрацій до прочитаного, контексту, пояснень учителя.</p> <p>Розвиток словесної пам'яті на матеріалі віршів, що вивчаються, уривків прозових творів.</p> <p>Розвиток уяви на матеріалі художніх творів для читання.</p>
--	---	---	---

		<p>Декламування з пам'яті віршів.</p> <p>Відповіді на запитання до прочитаного.</p> <p>Інценування прочитаного.</p> <p>Ілюстрування частин тексту.</p>	<p>– розкаже по пам'яті кілька (5–10) коротких віршів;</p> <p>– дає відповіді на запитання за змістом прочитаного;</p> <p>– бере участь у інценуванні прочитаних творів;</p> <p>– малює ілюстрації до частин прочитаного твору.</p>	
5		<p>Письмо</p> <p>Списування мовленнєвого матеріалу.</p> <p>Підписи під малюнками.</p> <p>Писемний виклад думок.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– списує слова, словосполучення, речення, короткі рукописні та друковані тексти;</p> <p>– робить підписи під окремими малюнками з серії сюжетних малюнків;</p> <p>– робить письмовий опис подій, власних вражень, предметів, природи, людини за планом з попереднім аналізом і поясненнями вчителя;</p> <p>– складає коротке письмове оповідання за серією малюнків з попереднім аналізом і поясненнями.</p>	<p>Формування навички писемного викладення думок.</p> <p>Розвиток оперативної пам'яті в процесі списування мовленнєвого матеріалу різної складності.</p> <p>Розвиток уваги під час письма.</p> <p>Розвиток аналітико-синтетичного сприймання на матеріалі друкованого та рукописного тексту.</p>

РЕКОМЕНДОВАНА ТЕМАТИКА ДІАЛОГІВ

1. Про себе.
2. Про близьких, знайомих, товаришів.
3. Про діяльність, що виконується, виконувалася або буде виконуватися самостійно (завдання, цілі діяльності, її складність, виконання завдання, результат діяльності, необхідні матеріали, їх наявність тощо).
4. Діалоги пізнавального характеру (про погоду, природні явища, рослинний та тваринний світ, про стан здоров'я тощо).
5. Про події, які відбуваються (про уроки, відпочинок, святкування, екскурсії, вчинки дітей тощо).
6. Теми на вибір учителя.

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА МОВЛЕННЕВОГО МАТЕРІАЛУ

Пори року.

Події з власного життя, життя класу, школи.

Родина.

Тварини.

Рослинний світ.

Канікули.

Свята.

Розваги.

Теми на вибір учителя.

УКРАЇНЬСЬКА МОВА

Кількість годин на рік – 105. Кількість годин на тиждень – 3

Пор. №	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати
1	12	<p>Знання про мову, мовні уміння Звуки і букви</p> <p>Голосні звуки – сприймання і розрізнення, – місце у слові, – наголошені і ненаголошені голосні</p> <p>Приголосні звуки – слухо-зоро-вібраційне сприймання, порівняння артикуляції та звучання, розрізнення (за можливістю) приголосних звуків, – глухі і дзвінкі приголосні, – тверді та м'які приголосні, – подвоєні приголосні</p> <p>Вживання букв <i>я, ю, є, ї</i> та звуки, які вони позначають.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – слухо-зоро-вібраційно сприймає, розрізняє та відтворює вимову голосних звуків; – визначає місце голосного у слові; – розрізняє наголошені і ненаголошені голосні; – слухо-зоро-вібраційно сприймає, розрізняє (за можливістю) приголосні звуки, порівнює їх артикуляцію; – розрізняє, називає глухі і дзвінкі приголосні, визначає глухість–дзвінкість приголосних звуків у словах; – розрізняє, називає м'які і тверді приголосні; 	<p>Виховання навичок самоконтролю за вимовою.</p> <p>Автоматизація правильної звуковимови.</p> <p>Корекція недоліків звуковимови.</p> <p>Розвиток слухової уваги і слухового сприймання на матеріалі окремих звуків, складів, слів.</p> <p>Сприймання, розрізнення, запам'ятання артикуляційних образів звуків ізольовано, у складах і словах.</p>

		Вживання буквосполучень <i>йо, во</i> .	<ul style="list-style-type: none"> – правильно вимовляє і передає на письмі подвоєння приголосних у знайомих словах; – правильно промовляє звуки, які позначаються буквами <i>я, ю, є, ї</i>; – правильно вживає і вимовляє слова з буквосполученнями <i>йо, во</i>. 	
2	22	<p style="text-align: center;">Слово</p> <p>Назви предметів, дій, ознак.</p> <p>Слова протилежного значення.</p> <p>Слова подібного значення.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – вживає в усному мовленні та на письмі слова, які означають назви предметів, ознаки та дії; – розрізняє назви предметів, дії, ознаки предметів; – розрізняє слова протилежного значення; – вибирає пари слів протилежного значення із заданого набору слів; – добирає слова протилежного значення до заданих слів; – знаходить слова подібного значення серед низки запропонованих слів; 	<p>Співвіднесення слів і відповідних образів.</p> <p>Групування слів за різними ознаками (практично): за родовими ознаками, за однією та множиною, назви предметів, дій та ознак, за кількістю складів тощо.</p> <p>Порівняння вимови і написання слів.</p> <p>Усвідомлення значень слів.</p> <p>Розпізнавання та написання знайомих слів під диктовку.</p> <p>Усно-дактильне самодиктування слів при списуванні та написанні під диктовку.</p>

	<p>Слова чоловічого, жіночого та середнього роду.</p> <p>Слова в однині і у множині.</p> <p>Слова, що відповідають на питання <i>хто? що?</i></p> <p>Слова, що відповідають на питання <i>який? яка? яке? які?</i></p> <p>Слова, що відповідають на питання <i>що робив? (-ла?, -ло?, -ли?), що робить? (-лю?, -иш?, -лять?), що буде (-у, -уть) робити?</i></p>	<p>– добирає слова подібного значення до заданих слів із запропонованих;</p> <p>– розрізняє слова чоловічого, жіночого та середнього роду (практично) за закінченнями, групує їх;</p> <p>– розрізняє слова, що стоять у множині та однині за закінченнями, групує їх;</p> <p>– вживає в усному та писемному мовленні слова в однині і множині;</p> <p>– розрізняє слова, що відповідають на питання <i>хто? що?</i>, групує їх за питаннями;</p> <p>– розрізняє слова, що відповідають на питання <i>який? яка? яке? які?</i>, групує їх за питаннями;</p> <p>– розрізняє слова, що відповідають на питання <i>що робив? (-ла?, -ло?, -ли?), що робить? (-лю?, -иш?, -лять?), що буде (-у, -уть) робити?</i>, групує їх за питаннями.</p>	
--	--	---	--

3	20	<p>Речення, словосполучення Кількість слів у реченні.</p> <p>Розповідні, питальні, окличні, спонукальні речення.</p> <p>Типи синтаксичних структур речень. Побудова речень із запропонованих вчителем слів. Побудова речень за демонстрацією дій. Побудова речень до малюнків. Утворення речень за спостереженнями та враженнями дітей. Узгодження слів у реченнях.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – визначає кількість слів у реченні; – розрізняє розповідні, питальні, окличні, спонукальні речення, орієнтуючись на розділові знаки в кінці речення; – вживає в усному та писемному мовленні розповідні, питальні, окличні, спонукальні речення; – розрізняє розповідні, питальні, окличні, спонукальні речення; – будує речення (за зразком, за питаннями, за демонстрацією дій, за малюнками, за власними спостереженнями, враженнями із запропонованих вчителем слів, самостійно) типових синтаксичних конструкцій: <ul style="list-style-type: none"> • підмет (іменник або особовий займенник в однині або множині) + присудок (дієслово 	<p>Засвоєння основних синтаксичних конструкцій словосполучень і речень.</p> <p>Розвиток словесної пам'яті на матеріалі словосполучень та речень.</p> <p>Практичне засвоєння типів узгодження слів у словосполученнях та реченнях.</p> <p>Розвиток «чуття мови» на мовленнєвому матеріалі словосполучень та речень.</p> <p>Засвоєння ритміко-інтонаційних особливостей речень різних типів.</p> <p>Усвідомлення типовості синтаксичних конструкцій.</p> <p>Усвідомлення взаємозамінності мовленнєвого матеріалу на прикладах слів та словосполучень, схожих за значенням, які входять до складу речень.</p>
---	----	--	---	--

	<p>Практичне вживання прийменників у реченнях. Вживання слів в однині та множині у реченнях.</p>	<p>минулого, теперішнього або майбутнього часу) + прями́й додаток (іменник, істота або неістота, чоловічого, жіночого або середнього роду, однина або множина, напр.: <i>Я ліплю яблуко. Кішка зловила мишку</i>);</p> <ul style="list-style-type: none"> • підмет + присудок – прикметник, напр.: <i>Яблуко зелене</i>); • підмет + присудок + прями́й додаток – іменник у давальному відмінку, напр.: <i>Вова подарував квіти мамі</i>); • підмет + присудок + додаток (іменник у родовому відмінку з прийменником <i>для</i>; в орудному відмінку з прийменником <i>з</i> (<i>зі, із</i>), напр.: <i>Діти зробили шпаківню для птахів</i>); • підмет + присудок + обставина, напр.: <i>Я пишу рівно. Діти пішли в їдальню</i>); • означення – займенник, прикметник або числівник + підмет 	
--	--	--	--

	<p>Конструювання речень із заданим словом, словосполученням. Запитання до речень.</p> <p>Конструювання словосполучень.</p>	<p>+ присудок + додаток, напр.: <i>Моя мама лікує дітей.</i>);</p> <ul style="list-style-type: none"> • означення + підмет + присудок + обставина, напр.: <i>Сірі хмари пливають у небі</i>); – складає речення із заданим словом, словосполученням; – розуміє питання до окремих слів у реченні: <i>хто? що? що робить (-ш, -лять)? що робив (-ла, -в, -ли, -ло)? що зробив (-ла, -ли, -ло)? що буде (-уть, -еш, -ете) робити? який? яка? яке? чий? чия? чие? де? коли? звідки? з чого? для кого? для чого? у кого? у чого? з ким? з чим? як?</i> тощо; – дає відповіді на запитання до речень; – складає словосполучення із даних слів; – замінює слова у словосполученнях на схожі за значенням; – складає словосполучення за запитаннями; 	
--	--	--	--

		Запитання до словосполучень.	– добирає запитання до слів у словосполученнях.	
4	20	<p>Текст</p> <p>Заголовок.</p> <p>Тема тексту та основний зміст тексту.</p> <p>Малюнки до тексту.</p> <p>Запитання до тексту.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– знаходить заголовок, читає, називає, запам'ятовує заголовки тексту;</p> <p>– запитує, про що (про кого) оповідання (казка, вірш);</p> <p>– дає відповідь на запитання <i>Про що (про кого) оповідання (казка, вірш)?</i>;</p> <p>– відбирає малюнки, які підходять до змісту тексту з низки запропонованих;</p> <p>– розташовує малюнки до тексту послідовно у відповідності до перебігу подій у тексті;</p> <p>– робить замальовки до частин тексту, пояснює і підписує їх;</p> <p>– дає відповіді на питання за змістом тексту;</p> <p>– ставить питання про зміст тексту;</p>	<p>Збагачення знань про навколишній світ у процесі роботи над змістом тексту.</p> <p>Усвідомлення змісту тексту, з орієнтацією на знайомі слова, словосполучення, мовні конструкції.</p> <p>Розуміння слів, з орієнтацією на знайомі частини слова, контекст.</p> <p>Усвідомлення логіки послідовності викладення думок на матеріалі тексту.</p>

		<p>Значення слів, словосполучень у тексті.</p> <p>Поділ тексту на частини.</p> <p>План тексту.</p> <p>Переказ.</p>	<p>– усвідомлює значення слів та словосполучень за знайомою частиною слова, за контекстом з допомогою вчителя;</p> <p>– з'ясовує значення незнайомих слів, словосполучень за допомогою запитань до вчителя;</p> <p>– ділить текст на логічні частини за допомогою малюнків;</p> <p>– з допомогою вчителя колективно складає план тексту, користуючись малюнками до тексту;</p> <p>– передає зміст короткого тексту за допомогою низки запитань за змістом тексту, малюнків та плану, усно та письмово, з попереднім аналізом і поясненнями вчителя.</p>	
5	19	<p>Правопис</p> <p>Розділові знаки в кінці речення та між однорідними членами речення.</p> <p>Написання початку речення та власних назв з великої букви.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– правильно вживає розділові знаки в кінці речення та між однорідними членами речення;</p> <p>– пише початок речення та власні назви з великої букви;</p>	Запам'ятання норм правопису.

		<p>Поскладовий перенос слів.</p> <p>Написання слів з апострофом. Позначення м'якості приголосних на письмі м'яким знаком.</p>	<p>– переносить частини слів на інший рядок з дотриманням правил поскладового переносу;</p> <p>– вживає апостроф на письмі;</p> <p>– позначає м'якість приголосних на письмі з допомогою м'якого знака.</p>	
6	7	<p>Графічні навички письма. Техніка письма. Культура оформлення письмових робіт Гігієна письма.</p> <p>Орієнтування у зошиті.</p> <p>Темп письма. Нахил. Поєднання букв.</p> <p>Оформлення письмових робіт.</p> <p>Ведення зошитів.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– дотримується гігієнічних норм під час письма;</p> <p>– орієнтується на сторінці зошита;</p> <p>– пише у нормальному темпі;</p> <p>– пише каліграфічно, з дотриманням правильного нахилу, дотримується правильної конфігурації букв та правильного поєднання букв;</p> <p>– дотримується правил оформлення письмових робіт;</p> <p>– дотримується правил ведення зошитів з української мови.</p>	<p>Розвиток дрібної моторики руки.</p> <p>Розвиток уваги під час письма.</p> <p>Розвиток оперативної пам'яті під час письма.</p>

3 клас

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ

Кількість годин на рік – 70. Кількість годин на тиждень – 2

Пор. №	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати
1		<p style="text-align: center;">Розвиток навичок мовленнєвої діяльності. Сприймання і розуміння мовлення</p> <p>Слухо-зоро-вібраційне сприймання окремих звуків, складів.</p> <p>Слухо-зоро-вібраційне сприймання знайомих та нових слів з опорою на ритм слова, видимі артикулеми.</p> <p>Слухо-зоро-вібраційне сприймання емоційно забарвленої розповіді вчителя.</p> <p>Наслідування емоційно забарвленого читання та розповіді вчителя.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – слухо-зоро-вібраційно сприймає і розрізняє окремі звуки; – відтворює сприйняті склади; – слухо-зоро-вібраційно сприймає та відтворює сприйняті знайомі та нові слова з опорою на ритм слова, видимі артикулеми; – сприймає емоційно забарвлену розповідь учителя; – наслідує емоційно забарвлену розповідь учителя; 	<p>Спостереження і аналіз побутових ситуацій.</p> <p>Обстеження предметів з використанням зорових, тактильних відчуттів, дотику, нюху.</p> <p>Спостереження за різними об'єктами. Запам'ятання та аналіз вражень, отриманих під час екскурсій. Співвіднесення мовленнєвих одиниць з їх предметно-образними відповідниками.</p> <p>Групування слів за формальними та змістовими ознаками.</p>

	<p>Наслідування темпо-ритмічних та інтонаційних особливостей мовлення вчителя.</p> <p>Прогнозування того, про що йдеться у тексті, за заголовком, ілюстраціями.</p> <p>Ілюстрування елементів тексту.</p> <p>Драматизація елементів тексту.</p> <p>Знаходження у мовленнєвому матеріалі незнайомих слів та з'ясування їх значення.</p> <p>Усвідомлення змісту сприйнятого мовленнєвого матеріалу, орієнтуючись на знайомі слова та синтаксичні конструкції.</p> <p>Виділення елементів фактичного змісту мовленнєвого матеріалу.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – наслідує темпоритмічні та інтонаційні особливості мовлення вчителя; – за заголовком та ілюстраціями визначає, про що текст; – робить замальовки до прочитаного; – бере участь у драматизації елементів тексту; – знаходить незнайомі слова і незрозумілі словосполучення, з'ясовує їх значення; – усвідомлює зміст сприйнятого мовленнєвого матеріалу, орієнтуючись на знайомі слова та синтаксичні конструкції, передає його за допомогою ілюстрацій, замальовок, усно та письменно; – називає елементи фактичного змісту сприйнятого: <i>про кого? про що йдеться? що зробив герой?</i> тощо. 	<p>Усвідомлення змісту речень та тексту з опорою на знайомі слова, словосполучення та конструкції речень.</p> <p>Формування навичок наслідування зразків мовлення.</p> <p>Формування комунікативних навичок.</p> <p>Розвиток слухового сприймання на мовленнєвому матеріалі, що вивчається.</p> <p>Розвиток полісенсорного слухозоро-вібраційного сприймання мовленнєвого матеріалу.</p>
--	--	---	--

		<p>Розуміння завдань, доручень, інструкцій, заохочень, заборон вчителя.</p> <p>Розуміння запитань.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – розуміє завдання вчителя, виконує їх, дотримується вказаної послідовності виконання завдань; – висловлює розуміння або нерозуміння завдання, прохання повторити, роз'яснити завдання або інструкцію; – розуміє зауваження, поради, вимоги вчителя; – розуміє запитання вчителя і однокласників про власну діяльність, про діяльність товариша, питання пізнавального характеру (про рослинний і тваринний світ, про природу, погоду, про людину та її діяльність, про знайомі предмети тощо), побудовані на знайомому мовленнєвому матеріалі. 	
2		<p>Діалогічне мовлення</p> <p>Учасники діалогу. Місце ведення діалогу. Тема і основний зміст діалогу.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – називає учасників діалогу, місце проведення діалогу, визначає зміст діалогу (про що) 	<p>Формування комунікативних навичок. Виховання мовленнєвої активності.</p>

	<p>Ініціювання діалогу з учителем, однокласниками.</p> <p>Звернення з проханням, побажанням, пропозицією, скаргою, запитанням до вчителя, однокласників.</p> <p>Підтримання діалогу.</p> <p>Розуміння реплік співрозмовника, побудованих на знайомому мовленнєвому матеріалі у знайомих навчальних та побутових ситуаціях.</p> <p>Побудова власних реплік за допомогою допоміжного матеріалу (мовленнєвих конструкцій та малюнків).</p> <p>Відповіді на запитання.</p>	<p>за малюнками, у реальних ситуаціях та в інсценованих ситуаціях;</p> <p>– звертається до вчителя, товариша з проханням, побажанням, пропозицією, скаргою, запитанням тощо;</p> <p>– розуміє репліки співрозмовника у знайомих навчальних та побутових ситуаціях, які побудовані на знайомому мовленнєвому матеріалі;</p> <p>– будує репліки-звернення та репліки-відповіді за допомогою допоміжного матеріалу (мовленнєвих конструкцій та малюнків);</p> <p>– відповідає на запитання про себе, про батьків і близьких родичів, друзів, про школу, про знайомі предмети і ситуації, про</p>	<p>Формування культури ведення діалогу.</p> <p>Формування потреби і вміння звернутися до співрозмовника. Розвиток пам'яті на матеріалі реплік співрозмовника.</p> <p>Розвиток уваги до артикуляції співрозмовника, його міміки.</p> <p>Формування вміння орієнтуватися на ситуацію спілкування (учасники діалогу, їх настрій, місце проведення діалогу тощо) для усвідомлення змісту сказаного.</p> <p>Автоматизація правильної звуковимови на матеріалі власних реплік.</p> <p>Засвоєння синтаксичної структури реплік діалогу.</p> <p>Збагачення словникового запасу звертаннями, словами ввічливості.</p>
--	--	---	--

	<p>Інсценування діалогів на побутову тему.</p> <p>Інсценування діалогів з казок, оповідань, віршів, розповіді вчителя.</p> <p>Правила культури спілкування під час діалогу.</p>	<p>власну діяльність, про події, що відбулися, враження від побаченого, пережитого тощо;</p> <p>– бере участь у інсценуванні діалогів (1–3 та більше реплік кожного співрозмовника), які стосуються знайомих навчальних та побутових ситуацій;</p> <p>– бере участь у інсценуванні діалогів з казок, оповідань, віршів;</p> <p>– дотримується правил культури спілкування під час діалогу.</p>	
3	<p>Монологічне мовлення</p> <p>План.</p> <p>Твір-оповідання за серією малюнків.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– бере участь у колективному складанні плану;</p> <p>– самостійно або з допомогою вчителя складає план оповідання;</p> <p>– складає оповідання за серією малюнків, користуючись планом (з допомогою вчителя або самостійно);</p>	<p>Усвідомлення, запам'ятання та відтворення послідовності викладу матеріалу у монологічному висловлюванні.</p> <p>Відпрацювання нормального темпу мовлення.</p> <p>Регулювання сили і висоти голосу під час говоріння.</p> <p>Розвиток мовленнєвого дихання на матеріалі монологічних висловлювань.</p>

	<p>Твір-оповідання за картиною.</p> <p>Опис подій.</p> <p>Опис людини.</p> <p>Опис предмета.</p> <p>Порівняльна характеристика предметів.</p> <p>Опис природи.</p>	<p>– складає оповідання за картиною, користуючись планом (з допомогою вчителя або самостійно);</p> <p>– робить записи про виконану роботу, про побачене, прочитане, пережите;</p> <p>– складає усно та письмово опис людини (зовнішність, характер тощо), користуючись планом (з допомогою вчителя або самостійно);</p> <p>– складає усно та письмово опис предмета (призначення, форма, колір, смак, розмір тощо), користуючись планом (з допомогою вчителя або самостійно);</p> <p>– складає усно та письмово порівняльну характеристику двох предметів, користуючись планом (з допомогою вчителя або самостійно);</p> <p>– складає усно та письмово опис природи за власним спостере-</p>	<p>Формування навичок самоконтролю над звуковимовою. Автоматизація правильної звуковимови під час промовляння монологічного висловлювання.</p>
--	--	--	--

		<p>Лист.</p> <p>Переказ.</p>	<p>женням, замальовками, зробленими на екскурсії, користуючись планом (з допомогою вчителя або самостійно);</p> <ul style="list-style-type: none"> – пише листи батькам, бабусі, другу, користуючись планом; – складає план переказу (з допомогою вчителя або самостійно); – пише переказ короткого оповідання, користуючись планом після попереднього аналізу і пояснень учителя. 	
4		<p style="text-align: center;">Читання</p> <p>Спряжене читання. Сприймання і розуміння.</p> <p>Читання розбірливе, плавне у нормальному темпі, з дотриманням словесного наголосу.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – читає спряжено з учителем; – співвідносить мовленнєвий матеріал з предметно-образними відповідниками (малюнками, піктограмами, натуральними предметами); – читає розбірливо, плавно, у нормальному темпі, з дотриманням словесного наголосу; 	<p>Усне та письмове відтворення основних подій тексту. Відтворення послідовності подій за допомогою малюнків, слів-назв дій, плану. Відтворення змісту різними словами (із запропонованих вчителем або дібраних самостійно залежно від можливостей дитини).</p>

	<p>Інтонування питальних, розповідних, спонукальних та окличних речень. Зміст прочитаного.</p> <p>Ілюстрування прочитаного.</p> <p>Інсценування.</p> <p>Усне відтворення змісту елементів прочитаного тексту та цілого тексту. Запитання за змістом прочитаного. Жанри літературних творів.</p>	<p>– дотримується інтонування питальних, розповідних, спонукальних та окличних речень; – з'ясовує основний зміст прочитаного за допомогою запитання <i>Про що говорить в оповіданні? (казці, вірші)</i>; – усвідомлює зміст прочитаного, орієнтуючись на знайомі слова і конструкції речень; – з'ясовує незрозуміле у прочитаному; – робить ілюстрації до частин прочитаного; – бере участь в інсценуванні прочитаного; – розуміє запитання до тексту; – відповідає на запитання за змістом прочитаного; – розрізняє і називає жанри літературних творів (вірш, оповідання, казка, загадка);</p>	<p>Закріплення правильної звуковимови під час читання. Інтонування мовлення на матеріалі речень та текстів для читання. Засвоєння складової та звукобуквенної структури слів. Регулювання темпу мовлення під час читання. Розвиток мовленнєвого дихання під час читання слів, словосполучень, речень різної довжини. Регулювання сили і висоти голосу під час читання. Формування навичок самоконтролю за промовлянням мовних одиниць під час читання. Уточнення словесних значень з допомогою ілюстрацій до прочитаного, контексту, пояснень учителя. Розвиток словесної пам'яті на матеріалі віршів, що вивча-</p>
--	---	--	--

	<p>Дійові особи. Правила орфоепії.</p> <p>Декламування віршів та уривків прозових творів.</p> <p>Читання вголос та пошепки. Наслідування емоційно виразного читання вчителя. Формальні ознаки тексту (заголовки, початок, кінець, частини). Характеристика вчинків героїв прочитаного твору.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – називає дійових осіб прочитаного вірша, оповідання, казки та розповідає про їхні дії; – свідомо заучує та виразно (по можливості) декламує вірші та уривки з прозових творів; – читає вголос; – наслідує емоційно виразне читання вчителя; – знаходить формальні ознаки тексту (заголовки, початок, кінець, частини); – за допомогою опорних слів та словосполучень характеризує вчинки героїв прочитаного твору. 	<p>ються, уривків прозових творів. Розвиток уяви на матеріалі художніх творів для читання.</p>
5	<p style="text-align: center;">Письмо</p> <p>Списування з рукописного та друкованого тексту.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – списує з рукописного та друкованого тексту, користуючись самодиктуванням; – знаходить та випраляє помилки, списуючи слова, словосполучення з заданими помилками; 	<p>Розвиток самоконтролю під час письма. Формування навички писемного викладу думок. Розвиток оперативної пам'яті в процесі списування мовленевого матеріалу різної складності.</p>

	<p>Доповнення незакінчених слів, словосполучень, речень.</p> <p>Письмо під диктовку.</p> <p>Складання словосполучень і речень із набору слів.</p> <p>Складання речень на задану тему.</p> <p>Складання речень із заданими словами.</p> <p>Запитання до окремих речень.</p> <p>Запитання до тексту.</p> <p>Складання коротких текстів на задану тему.</p>	<p>– доповнює незакінчені слова, словосполучення, речення частинами, яких не вистачає, записує реконструйовані слова, словосполучення, речення;</p> <p>– записує під диктовку склади, знайомі слова, словосполучення, речення;</p> <p>– складає і записує речення із набору слів;</p> <p>– складає і записує речення на задану тему (про навчання, побут, про власні життєві враження тощо);</p> <p>– складає і записує речення із заданими словами;</p> <p>– формулює і записує запитання до окремих речень;</p> <p>– формулює і записує запитання до тексту;</p> <p>– складає короткі тексти на задану тему з допомогою вчителя та самостійно за допомогою опорних слів, словосполучень;</p>	<p>Розвиток уваги під час письма.</p> <p>Розвиток аналітико-синтетичного сприймання на матеріалі друкованого та рукописного тексту.</p>
--	--	--	---

Перевірка власних писемних робіт.

– перевіряє власні писемні роботи, знаходить і виправляє помилки (з допомогою вчителя та самостійно).

РЕКОМЕНДОВАНА ТЕМАТИКА ДІАЛОГІВ

Про життя в інтернаті:

- у їдальні,
 - ігри, розваги, екскурсії, прочитані книжки,
 - кружки,
 - уроки, навчання.
- У магазині.

В аптеці.

На вулиці.

У театрі (кінотеатрі).

Про цікаві події, враження дітей.

Про погоду.

Теми на вибір учителя.

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА МОВЛЕННЕВОГО МАТЕРІАЛУ:

Школа.

Наша країна – Україна.

Пори року (зміни у природі, діяльність людей).

Друзі, дружба.

Цікаві події з життя дітей.

Місто, село.

Природа, тваринний і рослинний світ

Канікули.

Ігри, розваги дітей.

Державні і релігійні свята.

Вільні теми на вибір учителя.

УКРАЇНСЬКА МОВА

Кількість годин на рік – 105. Кількість годин на тиждень – 3

Пор. №	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати
1	12	<p>Знання про мову, мовні уміння Звуки і букви – голосні і приголосні; – тверді і м'які; – дзвінки і глухі звуки.</p> <p>Наголошені і ненаголошені звуки.</p> <p>Вимова звуків. Склади.</p> <p>Буквосполучення <i>йо, во</i>.</p>	<p><i>Учень:</i> – розрізняє: голосні і приголосні, тверді і м'які, дзвінки і глухі звуки; – позначає сприйняті звуки на письмі; – виділяє наголос у словах, розрізняє наголошені і ненаголошені звуки; – дотримується правильної звуковимови (за індивідуальними можливостями дитини); – ділить слова на склади; – правильно називає наголошені і ненаголошені склади; – вживає на письмі буквосполучення <i>йо, во</i>;</p>	<p>Виховання навичок самоконтролю за вимовою. Автоматизація правильної звуковимови. Корекція недоліків звуковимови. Розвиток слухової уваги і слухового сприймання на матеріалі окремих звуків, складів, слів. Сприймання, розрізнення, запам'ятання артикуляційних образів звуків ізольовано, у складах і словах.</p>

		Букви <i>я, ю, є, ї</i> .	– вживає на письмі букви <i>я, ю, є, ї</i> , знає, які звуки вони позначають.	
2	22	<p>Слово Значення слова.</p> <p>Слова протилежного значення.</p> <p>Слова подібного значення.</p> <p>Складова структура слова.</p> <p>Ритм слова. Наголошені, ненаголошені склади.</p>	<p><i>Учень:</i> – співвідносить слова з відповідними образами (добирає до слів малюнки, муляжі, натуральні предмети, піктограми); – правильно називає предмети, дії, ознаки; – розрізняє слова протилежного значення; – знаходить слова протилежного значення серед низки слів; – добирає слова протилежного значення до даних слів; – знаходить слова подібного значення серед низки слів; – ділить слова на склади; – визначає кількість складів у слові; – називає наголошені і ненаголошені склади; – відбиває ритм слова;</p>	<p>Співвіднесення слів і відповідних образів. Групування слів за різними ознаками (практично): за родовими ознаками, за однією та множиною, назви предметів, дій та ознак, за кількістю складів тощо. Порівняння вимови і написання слів. Усвідомлення значень слів. Розпізнавання та написання знайомих слів під диктовку. Усно-дактильне самодиктування слів при списуванні та написанні під диктування.</p>

	<p>Корінь слова, закінчення.</p> <p>Однокореневі слова.</p> <p>Розрізнення за запитаннями іменників, прикметників, дієслів (практично, без термінів).</p> <p>Слова, що означають <i>назви предметів</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> – чоловічий, жіночий та середній рід, – одиниця і множина, – відмінювання за питаннями (практично), – заміна іменників на особові займенники (практично). 	<ul style="list-style-type: none"> – виділяє у словах корінь і закінчення; – має уявлення про однокореневі слова; – розпізнає по запитаннях слова, що означають назви предметів, ознаки та дії; – групує слова за питаннями <i>хто? (що?)</i>, <i>що робить? який? (яка? яке?)</i>; – знаходить у тексті, поміж інших слів слова – назви предметів; – розрізняє слова чоловічого, жіночого та середнього роду за запитаннями та правильно вживає їх у мовленні; – розрізняє слова в однині і множині; – утворює відмінкові форми іменників за питаннями (<i>хто? що? кого? чого?</i> і т.д.) без назв відмінків; – замінює іменники на особові займенники (<i>він, вона, воно, во-</i> 	
--	---	---	--

		<p>Слова, що означають <i>дії</i>.</p> <p>Розрізнення часових форм дієслів (практично, за питаннями, без термінів).</p>	<p><i>ни, її, його, їх</i>) практично, без використання термінів;</p> <p>– знаходить у тексті, поміж інших слів слова, що означають дії;</p> <p>– розрізняє часові форми дієслів за питаннями.</p>	
3	20	<p>Речення</p> <p>Виділення речення за формальними ознаками та за змістом.</p> <p>Розрізнення речень за метою висловлювання.</p> <p>Головні члени речення.</p> <p>Однорідні члени речення.</p> <p>Побудова речень із знайомих слів і словосполучень.</p> <p>– за зразком, – із заданим словом, – на задану тему,</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– виділяє речення за формальними ознаками та за змістом;</p> <p>– розрізняє розповідні, питальні, окличні, спонукальні речення;</p> <p>– знаходить головні члени речення за запитаннями;</p> <p>– знаходить у реченнях та вживає в усному мовленні та на письмі однорідні члени речення;</p> <p>– будує речення типових синтаксичних конструкцій:</p> <ul style="list-style-type: none"> • підмет – іменник або особовий займенник + присудок – прикметник, напр.: <i>Хлопчик чемний.</i>); 	<p>Засвоєння основних синтаксичних конструкцій словосполучень і речень.</p> <p>Розвиток словесної пам'яті на матеріалі словосполучень та речень.</p> <p>Практичне засвоєння типів узгодження слів у словосполученнях та реченнях.</p> <p>Розвиток «чуття мови» на мовленнєвому матеріалі словосполучень та речень.</p> <p>Засвоєння ритміко-інтонаційних особливостей речень різних типів.</p>

	<p>– з опорою на запитання до членів речення.</p> <p>Порядок слів у реченні.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • підмет – іменник або особовий займенник + присудок–дієслово минулого, теперішнього або майбутнього часу, напр.: <i>Я малюю.</i>); • підмет+присудок+додаток-іменник або особовий займенник, напр.: <i>Ми нагодували птахів.</i>); • підмет+присудок+обставина, напр.: <i>Я живу у Києві.</i>); • означення+підмет+присудок, напр.: <i>Жовта квітка зів'яла.</i>); • означення+підмет+присудок+обставина, напр.: <i>Жовта квітка зів'яла вчора.</i>); <p>– за зразком;</p> <p>– із заданим словом;</p> <p>– на задану тему;</p> <p>– з опорою на запитання до членів речення;</p> <p>– дотримується правильного порядку слів у реченнях;</p>	<p>Усвідомлення типовості синтаксичних конструкцій.</p> <p>Усвідомлення взаємозамінності мовленнєвого матеріалу на прикладах слів та словосполучень, схожих за значенням, які входять до складу речень.</p>
--	--	---	---

		Поширення речень.	– поширює речення за допомогою запитань.	
4	20	<p>Текст</p> <p>Формальні ознаки тексту.</p> <p>Заголовок.</p> <p>Зміст тексту.</p> <p>Поділ тексту на логічні частини.</p> <p>План.</p> <p>Прогнозування змісту тексту.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– виділяє формальні ознаки тексту;</p> <p>– знаходить, називає, запам'ятовує заголовок тексту;</p> <p>– добирає заголовок до тексту;</p> <p>– усвідомлює зміст тексту, орієнтуючись на знайомі слова і синтаксичні конструкції;</p> <p>– з'ясовує значення незрозумілих слів і словосполучень;</p> <p>– робить замальовки до тексту;</p> <p>– бере участь в інсценуванні частин тексту;</p> <p>– ділить текст на логічні частини з допомогою вчителя;</p> <p>– бере участь у колективному складанні плану;</p> <p>– складає план тексту з допомогою вчителя;</p> <p>– прогнозує зміст тексту за початком, за заголовком, за ілюстраціями до тексту.</p>	<p>Збагачення знань про навколишній світ під час роботи над змістом тексту.</p> <p>Формування навичок усвідомлення змісту тексту, орієнтуючись на знайомі слова, словосполучення, мовні конструкції.</p> <p>Формування навичок розуміння слів, орієнтуючись на знайомі частини слова, контекст.</p> <p>Усвідомлення логіки викладення думок на матеріалі тексту.</p>

5	19	<p style="text-align: center;">Правопис</p> <p>Вживання великої букви. Позначення м'якості приголосних. Подовження приголосних. Написання прийменників з іменниками. Написання частки <i>не</i> з дієсловами. Вживання апострофа. Розділові знаки у кінці речення. Кома між однорідними членами речення.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– дотримується на письмі правил: вживання великої букви, позначення м'якості приголосних, подовження приголосних, роздільного написання прийменників з іменниками, роздільного написання <i>не</i> з дієсловами, вживання апострофа, вживання розділових знаків у кінці речення, вживання коми між однорідними членами речення.</p>	<p>Запам'ятання норм правопису. Розвиток дрібної моторики руки. Розвиток уваги під час письма. Розвиток оперативної пам'яті під час письма. Групування слів за різними ознаками.</p>
6	7	<p>Графічні навички письма. Техніка письма. Культура оформлення письмових робіт</p> <p>Темп письма. Гігієнічні норми письма.</p> <p>Ведення зошита та оформлення письмових робіт.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– пише у прийнятному темпі; – дотримується гігієнічних норм письма; – дотримується правил ведення зошита та оформлення письмових робіт;</p>	<p>Розвиток уваги під час написання. Розвиток навичок самодиктування під час письма. Розвиток оперативної пам'яті під час написання мовних одиниць різної довжини і складу.</p>

		Каліграфічне письмо.	<ul style="list-style-type: none">– дотримується правильного накреслення літер та їх сполучень;– пише букви пропорційні, нормального розміру;– дотримується нахилу під час написання;– не виходить за межі рядка.	
--	--	----------------------	--	--

4 клас

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ

Кількість годин на рік – 70. Кількість годин на тиждень – 2

Пор. №	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати
1		<p>Розвиток навичок мовленнєвої діяльності. Сприймання і розуміння мовлення</p> <p>Спостереження за мовленнєвою поведінкою співрозмовника.</p> <p>Відтворення емоційного забарвлення мовлення.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none">– спостерігає за мовленнєвою поведінкою вчителя, будь-якого співрозмовника;– розрізняє почуття, що супроводжують розповідь, звертання, відповіді на запитання за різних обставин, орієнтуючись на міміку обличчя, природні жести, рухи співрозмовника;– наслідує емоційне забарвлення мовлення вчителя;– розуміє емоційне забарвлення вірша, оповідання, розпо-	<p>Сприймання, запам'ятання та розрізнення артикуляційних образів окремих звуків та слів. Співвіднесення мовленнєвих одиниць з предметно-образною реальністю, яку вони означають. Орієнтація на знайомі слова, словосполучення, конструкції речень для усвідомлення смислу сприйнятого усного і писемного мовлення.</p> <p>Розвиток слухового сприймання під час слухання зверненого мовлення.</p>

		Усвідомлення змісту сприйнятого мовлення	<p>віді, розмови між людьми (сумно, весело, лагідно, тривожно, сердито тощо);</p> <ul style="list-style-type: none"> – з'ясовує значення незрозумілих слів, словосполучень, речень. – за знайомими словами та конструкціями речень, інтонацією та емоційним забарвленням мовлення співрозмовника (вчителя, однокласника) визначає, про що йдеться. 	Розвиток слухової уваги на матеріалі зверненого мовлення. Формування слухо-зорових образів слів на матеріалі мовленевого матеріалу, який вивчається.
2		<p>Діалогічне мовлення</p> <p>Визначення учасників, місця та теми діалогу.</p> <p>Інсценування діалогів з прочитаних творів.</p> <p>Інсценування діалогів, які стосуються знайомих навчальних та побутових ситуацій.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – називає учасників та місце ведення діалогу за малюнком; – за малюнками, за змістом реплік співрозмовників визначає, про що ведеться діалог; – бере участь в інсценуванні діалогів з творів, що вивчаються: казок, оповідань, віршів; – бере участь в інсценуванні діалогів, які стосуються знайомих навчальних та побутових ситуацій; 	<p>Формування комунікативних навичок під час роботи над діалогом.</p> <p>Закріплення навичок контролю над звуковимовою під час діалогу.</p> <p>Закріплення правильної звуковимови під час промовляння реплік діалогу.</p> <p>Розвиток словесної пам'яті під час запам'ятання реплік співрозмовника.</p>

	<p>Звертання.</p> <p>Слова ввічливості.</p> <p>Ініціювання діалогу.</p> <p>Підтримування діалогу.</p> <p>Відповіді на запитання співрозмовника.</p> <p>Стислі відповіді.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – правильно звертається по імені, по імені та по батькові до співрозмовника; – вживає слова ввічливості під час розмови; – звертається до вчителя, товариша з проханням, побажанням, пропозицією тощо; – звертається із запитаннями до вчителя, однокласника, іншої людини; – розуміє репліки співрозмовника, побудовані на знайомому мовленнєвому матеріалі у знайомих навчальних та побутових ситуаціях; – будує власні репліки, використовуючи допоміжний матеріал (мовленнєві конструкції та малюнки) або самостійно; – дає відповіді на знайомі запитання; – відповідає стисло на запитання співрозмовника; 	<p>Розвиток уяви на матеріалі діалогів.</p>
--	--	---	---

	<p>Докладні відповіді.</p> <p>Висловлення згоди та незгоди із співрозмовником.</p> <p>Висловлення розуміння або нерозуміння співрозмовника.</p> <p>Висловлення оцінки, власного ставлення до думки співрозмовника.</p> <p>Зміна теми діалогу.</p> <p>Культура спілкування під час діалогу.</p>	<p>– відповідає докладно на запитання співрозмовникам;</p> <p>– висловлює згоду, незгоду із співрозмовником під час діалогу;</p> <p>– висловлює розуміння або нерозуміння реплік або точки зору співрозмовника;</p> <p>– висловлює оцінку, власне ставлення до думки співрозмовника;</p> <p>– змінює за бажанням тему розмови, пропонує поговорити про інше, використовуючи для цього відповідні висловлювання (<i>Я хочу поговорити про...; Я хочу спитати про ...; Я хочу розповісти про ...</i>);</p> <p>– дотримується правил культури спілкування під час діалогу.</p>	
3	<p>Монологічне мовлення</p> <p>Декламування по пам'яті віршів, прислів'їв, приказок, уривків оповідань.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– читає по пам'яті вірші, розказує прислів'я, приказки, загадки, уривки оповідань;</p>	<p>Розвиток пам'яті на матеріалі віршів, казок, оповідань, прислів'їв, приказок.</p>

	<p>План.</p> <p>Твір-оповідання за серією малюнків.</p> <p>Твір-оповідання за картиною.</p> <p>Опис подій.</p> <p>Опис людини.</p> <p>Опис предмета, тварини, рослини.</p>	<p>– передає настрої твору за допомогою емоційного забарвлення мовлення;</p> <p>– бере участь у колективному формулюванні запитань до частин майбутнього оповідання;</p> <p>– складає план для майбутнього оповідання (усного та писемного) самостійно або з допомогою вчителя;</p> <p>– складає оповідання за серією малюнків, користуючись планом, опорними словами;</p> <p>– складає оповідання за картиною, користуючись планом, опорними словами;</p> <p>– усно та письмово описує виконану роботу, враження про побачене, прочитане, пережите;</p> <p>– складає усно та письмово опис людини (зовнішність, характер тощо), користуючись планом, опорними словами;</p> <p>– складає усно та письмово опис предмета (призначення, форма,</p>	<p>Усвідомлення послідовності викладу подій у монологічному висловлюванні.</p> <p>Практичне засвоєння основних типів синтаксичних конструкцій.</p> <p>Відпрацювання нормального темпу мовлення.</p> <p>Регулювання сили і висоти голосу під час говоріння.</p> <p>Розвиток мовленнєвого дихання на матеріалі монологічних висловлювань.</p> <p>Формування навичок самоконтролю над звуковимовою під час промовляння монологічного висловлювання.</p> <p>Автоматизація правильної звуковимови під час промовляння монологічного висловлювання.</p> <p>Відтворення змісту прочитаного за допомогою малюнків, словесно.</p> <p>Формування навичок усного та письмового відтворення основ-</p>
--	--	--	--

	<p>Порівняльна характеристика.</p> <p>Опис природи.</p> <p>Записки, вітальні листівки.</p> <p>Лист.</p> <p>Переказ.</p>	<p>колір, смак, розмір тощо), тварини (де живе, які має звички, зовнішній вигляд, чим харчується, чим корисна для людини тощо), рослини (вигляд, де росте, чи використовується людьми тощо), користуючись планом;</p> <p>– складає усно та письмово порівняльну характеристику двох предметів, тварин, вчинків людей тощо, користуючись планом, опорними словами;</p> <p>– складає усно та письмово опис природи за власним спостереженням, замальовками, зробленими на екскурсії, користуючись планом, опорними словами;</p> <p>– складає тексти записок, вітальних листівок;</p> <p>– пише листи батькам, бабусі, другу, дотримуючись логічної послідовності викладу;</p> <p>– складає план переказу з допомогою вчителя або самостійно;</p>	<p>них подій тексту за допомогою опорних слів, малюнків, плану. Усвідомлення можливості передавати зміст різними словами.</p>
--	---	--	---

		Розповідь на задану тему.	<ul style="list-style-type: none"> – пише переказ короткого оповідання, користуючись планом, опорними словами з попереднім аналізом; – переказує близько до тексту невеликі тексти після попереднього колективного аналізу і пояснення вчителя; – переказує своїми словами короткі тексти після попереднього колективного аналізу і пояснень вчителя: <ul style="list-style-type: none"> за поданим планом; за опорними словами; за послідовно розміщеними ілюстраціями; за власними малюнками до тексту. – розповідає про родину, школу, пори року, свята, тварин, рідне місто чи село тощо. 	
4		<p style="text-align: center;">Читання</p> <p>Спряжене читання. Сприймання і наслідування виразного читання вчителя.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – читає спряжено з учителем; – сприймає і наслідує зразки виразного читання вчителя; 	<p>Утримування в пам'яті змісту прочитаного. Усвідомлення послідовності описаного у тексті для читання.</p>

	<p>Плавне читання. Побіжне читання.</p> <p>Читання хором. Читання вголос. Читання «про себе». Логічні паузи і логічні наголоси.</p> <p>Інтонування під час читання.</p> <p>Емоційно виразне читання.</p> <p>Усвідомлення змісту прочитаного.</p>	<p>– співвідносить мовленнєвий матеріал з предметно-образними відповідниками (малюнками, піктограмами, натуральними предметами);</p> <p>– читає плавно;</p> <p>– читає побіжно у нормальному темпі;</p> <p>– бере участь у читанні хором;</p> <p>– читає вголос;</p> <p>– читає «про себе»;</p> <p>– дотримується логічних пауз і логічних наголосів під час читання;</p> <p>– дотримується правильного інтонування речень, різних за метою висловлювання;</p> <p>– передає настрій твору під час читання, промовляючи сумно, весело, піднесено, тривожно та ін.;</p> <p>– орієнтується на знайомі слова, словосполучення та конструкції речень для усвідомлення змісту твору;</p>	<p>Усвідомлення смислу прочитаного, орієнтуючись на знайомий мовленнєвий матеріал.</p> <p>Автоматизація правильної звуковимови під час читання.</p> <p>Робота над мовленнєвим ди-ханням під час читання.</p> <p>Формування навичок самоко-нтролю над вимовою під час читання.</p> <p>Тренування у промовлянні го-лосом різної сили.</p> <p>Інтонування мовлення під час читання.</p> <p>Формування навичок мовлен-ня у нормальному темпі під час читання.</p>
--	--	--	---

	<p>Орієнтування у змісті прочитаного.</p> <p>Запитання за змістом прочитаного.</p> <p>Прогнозування змісту твору.</p> <p>Жанри творів.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – запитує вчителя про незрозуміле у прочитаному; – знаходить у тексті твору опис людей, предметів тощо; – називає послідовно події, про які йдеться у прочитаному у тексті (спочатку, потім, у кінці); – визначає, про що (про кого?) йдеться у творі, знаходить у творі відповіді на запитання вчителя за змістом прочитаного; – формулює відповіді на запитання вчителя за змістом прочитаного; – формулює запитання за змістом прочитаного; – називає героїв прочитаного твору; – прогнозує зміст твору за його початком, малюнками, орієнтуючись на власний життєвий досвід, здогадку; – визначає жанри літературних творів (вірш, казка, оповідання, загадка, прислів'я); 	
--	--	--	--

			– відтворює зміст прочитаного за допомогою малюнків, піктограм, словесно.	
5		<p>Письмо</p> <p>Списування з друкованого і рукописного тексту.</p> <p>Виправлення помилок.</p> <p>Письмові висловлювання.</p> <p>Запитання.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– списує з рукописного та друкованого тексту, користуючись самодиктуванням;</p> <p>– знаходить та виправляє помилки, списуючи текст із заданими помилками;</p> <p>– формулює письмові висловлювання на побутові теми, про навчання, про власні життєві враження;</p> <p>– складає письмові висловлювання на задану або самостійно обрану тему, використовуючи опорні слова;</p> <p>– правильно поєднує слова у словосполученнях та реченнях, побудованих із знайомого мовленнєвого матеріалу;</p> <p>– формулює і записує запитання до речень;</p>	<p>Розвиток моторики руки під час письма.</p> <p>Розвиток оперативної пам'яті під час самодиктування.</p> <p>Розвиток уваги під час письма.</p> <p>Формування навичок письмового викладу думок.</p>

		<p>Перевірка письмових робіт.</p> <p>Доповнення незакінчених слів, словосполучень, речень.</p>	<p>– дає письмові відповіді на запитання вчителя;</p> <p>– перевіряє власні писемні роботи, знаходить та виправляє помилки;</p> <p>– доповнює незакінчені слова, словосполучення, речення і записує реконструйовані.</p>	
РЕКОМЕНДОВАНА ТЕМАТИКА ДІАЛОГІВ				
Канікули.	Відвідування театру,	У магазині.	Погода.	
Свята.	концерту.	У транспорті.	У зоопарку.	
Навчання у школі.	Кінофільм.	В аптеці.	Теми на вибір учителя.	
Розваги.	Прочитана книга.	На вулиці.		
ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА МОВЛЕННЕВОГО МАТЕРІАЛУ				
Спогади про літо.		Рідна мова.		
Моя родина.		Наша країна – Україна.		
Наша школа.		Весна (природа, праця людей, весняні свята).		
Осінь (природа восени, осінні свята, праця людей восени).		Державні і релігійні свята: назви свят, народні традиції.		
Зима (зимові розваги, природа, зимові свята).		Рідне місто (село).		
Стосунки між людьми.		Теми на вибір учителя.		
Світ тварин та рослин.				
Професії людей.				

УКРАЇНСЬКА МОВА

Кількість годин на рік – 70. Кількість годин на тиждень – 2

Пор. №	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати
1	12	Знання про мову, мовні уміння. Звуки, букви Голосні і приголосні звуки. Дзвінки і глухі звуки. Тверді і м'які звуки. Склади. Наголос. Наголошені і ненаголошені голосні.	<i>Учень:</i> – розрізняє і називає: голосні і приголосні; дзвінки і глухі; тверді і м'які звуки. – ділить слова на склади; – називає кількість складів у слові; – знаходить і позначає наголос у словах; – називає наголошені і ненаголошені голосні.	Автоматизація правильної звуковимови. Корекція недоліків звуковимови. Розвиток слухової уваги і слухового сприймання на матеріалі окремих звуків, складів, слів.
2	22	Слово Будова слова, основа (корінь, суфікс, префікс), закінчення.	<i>Учень:</i> – виділяє будову слова, позначає основу, корінь, суфікс, префікс та закінчення у знайомих словах;	Засвоєння звуко-буквеного складу слів. Засвоєння складової будови слів.

	<p>Однокореневі слова.</p> <p>Утворення слів додаванням та заміною префіксів, суфіксів.</p> <p>Ритм слів. Поділ слів на склади.</p> <p>Схеми слів.</p> <p>Слова подібного та протилежного значення. Запитання до слів.</p> <p>Іменник. Рід іменників. Число іменників.</p>	<p>– має уявлення про однокореневі слова; – з даних слів вибирає однокореневі; – добирає однокореневі слова; – утворює слова додаванням та заміною префіксів, суфіксів; – відбиває ритм слів; – ділить слова на склади; – називає кількість складів у слові; – складає схеми слів (складова структура та наголос); – добирає слова до даних схем; – добирає слова подібного та протилежного значення; – ставить запитання до слів – назв предметів, ознак, дій у реченнях; – визначає рід іменників за словами: <i>він, вона, воно</i>; – визначає число іменників;</p>	<p>Розширення словникового запасу дітей. Уточнення значень слів. Групування слів за структурою (кількість складів і місце наголосу у слові). Групування слів за питаннями: <i>Хто? Що? Який? Яка? Яке? Які? Що робить? Що зробив? Що буде робити?</i> Порівняння вимови і написання слів. Усвідомлення значень слів. Розпізнавання та написання знайомих слів під диктовку. Самодиктування слів при списуванні та написанні під диктовку.</p>
--	---	---	---

		<p>Істоти та неістоти. Відмінювання іменників.</p> <p>Прикметник. Рід прикметників. Число прикметників.</p> <p>Дієслово. Час дієслів. Рід дієслів минулого часу. Прийменники (практично).</p> <p>Числівники кількісні і порядкові.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – змінює число іменників; – розрізняє істоти і неістоти; – відмінює іменники за питаннями; – визначає рід прикметників за питаннями: <i>який? яка? яке?</i>; – визначає число прикметників; – визначає час дієслів; – визначає рід дієслів минулого часу; – вживає в усному мовленні та на письмі прийменники <i>в (у), на, під, над, за, перед, біля, про</i> (без терміна); – вживає в усному мовленні та на письмі кількісні і порядкові числівники. 	
3	20	<p>Речення, словосполучення Розповідні, питальні, спонукальні речення.</p>	<p>Учень: – розрізняє розповідні, питальні, спонукальні речення;</p>	<p>Групування словосполучень та речень за їх структурою, кількістю слів.</p>

	<p>Складання словосполучень і речень із даних слів. Складання словосполучень і речень з даним словом. Складання словосполучень і речень з опорою на запитання до членів речення. Порядок слів у реченнях.</p> <p>Складання словосполучень і речень за схемою. Побудова схем речень.</p> <p>Формальні і змістові ознаки речення.</p> <p>Кількість слів у реченні.</p> <p>Головні і другорядні члени речення.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – будує розповідні, питальні, спонукальні речення; – складає словосполучення і речення з даних слів; – складає словосполучення і речення з вказаним словом; – складає словосполучення і речення з опорою на запитання до членів речення; – дотримується правильного порядку слів у реченні; – відтворює порушений порядок слів у реченні; – складає словосполучення за графічною схемою; – складає речення за схемою; – будує схеми речень; – відрізняє речення від набору слів; – розрізняє словосполучення і речення; – визначає кількість слів у реченні; – називає головні і другорядні члени речення; 	<p>Засвоєння синтаксичних конструкцій речень. Заміна слів та словосполучень у реченнях синонімічними словами та словосполученнями. Засвоєння порядку розташування слів у словосполученнях та реченнях. Засвоєння основних синтаксичних конструкцій словосполучень і речень. Розвиток словесної пам'яті на матеріалі словосполучень та речень. Практичне засвоєння типів узгодження слів у словосполученнях та реченнях. Розвиток «чуття мови» на мовленнєвому матеріалі словосполучень та речень. Засвоєння ритміко-інтонаційних особливостей речень різних типів.</p>
--	---	--	---

		<p>Підмет і присудок.</p> <p>Запитання до слів у реченні.</p> <p>Однорідні члени речення.</p> <p><i>I, та</i> між однорідними членами речення.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – виділяє підмет і присудок у реченні; – за допомогою запитань встановлює зв'язок між підметом і присудком; – встановлює зв'язки між словами у реченні за допомогою запитань; – знаходить однорідні члени речення; – вживає в усному і писемному мовленні <i>i, та</i> між однорідними членами речення; – складає речення з однорідними членами. 	
4	20	<p style="text-align: center;">Текст</p> <p>Складання тексту з окремих речень.</p> <p>Відновлення порушеної послідовності речень у тексті.</p> <p>Смислові частини тексту.</p> <p>Основна інформація тексту.</p> <p>Заголовок тексту.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – складає текст з окремих речень; – відновлює порушену послідовність речень у тексті; – ділить текст на смислові частини; – знаходить заголовок у тексті; 	<p>Збагачення знань про навколишній світ під час роботи над змістом тексту.</p> <p>Формування навичок усвідомлення змісту тексту, орієнтування на знайомі слова, словосполучення, мовні конструкції.</p> <p>Формування навичок розуміння слів, орієнтування на знайомі частини слова, контекст.</p>

		<p>Компресія тексту.</p> <p>Поширення тексту.</p> <p>Переказ тексту.</p> <p>Складання тексту.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – добирає заголовок до тексту; – ділить текст на смислові частини; – знаходить основну інформацію у тексті, відділяє її від другорядної; – скорочує текст за рахунок другорядної інформації; – поширює текст додатковими словами, словосполученнями, реченнями; – доповнює зміст додатковою інформацією, відомою з власного досвіду, з інших джерел; – переказує текст: <ul style="list-style-type: none"> за планом, за опорними словами; за серією малюнків; за послідовно розміщеними ілюстраціями тощо; – складає короткі тексти на задану тему (з допомогою вчителя, колективно); 	<p>Усвідомлення логіки послідовності викладення думок на матеріалі тексту.</p>
--	--	---	--	--

		<p>Встановлення часових, просторових, причинно-наслідкових зв'язків у тексті.</p> <p>Зачин, основна частина, кінцівку тексту. Типи текстів.</p>	<p>– встановлює у тексті: часові; просторові; причинно-наслідкові зв'язки та дає відповіді на запитання за змістом тексту типу <i>Коли...?, Де...?, Звідки...?, Чому...?</i>;</p> <p>– знаходить зачин, основну частину, кінцівку тексту;</p> <p>– розрізняє типи текстів (розповідь, опис, міркування) за запитаннями: <i>що сталося?, який? (яка? яке?), чому?</i>.</p>	
5	19	<p style="text-align: center;">Правопис</p> <p>Апостроф.</p> <p>Перенос частин слів з рядка на рядок. Велика літера на початку речення і у власних назвах.</p> <p>Розділові знаки в кінці речення.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– правильно вживає апостроф на письмі;</p> <p>– правильно переносить частини слів з рядка на рядок;</p> <p>– починає речення з великої літери;</p> <p>– пише власні назви з великої букви;</p> <p>– правильно вживає розділові знаки в кінці речення;</p>	<p>Запам'ятання норм правопису. Формування навичок письмового викладення думок. Формування звички використовувати письмо як засіб спілкування.</p>

		<p>Звертання.</p> <p>Кома між однорідними членами речення.</p> <p><i>Не</i> з дієсловом.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – виділяє звертання комою або знаком оклику; – ставить кому між однорідними членами речення; – пише частку <i>не</i> окремо від дієслів. 	
6	7	<p>Графічні навички письма.</p> <p>Техніка письма. Культура оформлення письмових робіт</p> <p>Темп письма.</p> <p>Гігієнічні норми письма.</p> <p>Ведення зошита та оформлення письмових робіт.</p> <p>Каліграфічне письмо.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – пише у прийнятному темпі; – дотримується гігієнічних норм письма; – дотримується правил ведення зошита та оформлення письмових робіт; – дотримується правильного накреслення літер та їх сполучень; – пише букви пропорційні, нормального розміру; – дотримується нахилу під час написання; – не виходить за межі рядка. 	<p>Розвиток дрібної моторики руки під час письма.</p> <p>Розвиток уваги під час письма.</p> <p>Розвиток оперативної пам'яті під час письма.</p>

ЧИТАННЯ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Курс пояснювального читання вивчається у 1–4-х класах школи глухих і передбачає систематичне збагачення мовленнєвого, читацького й інтелектуального досвіду учнів, що забезпечує їх загальний і літературний розвиток.

У перші роки навчання для глухих дітей характерні несформованість комунікативних потреб і обмеженість можливостей сприйняття зверненого до них мовлення, відсутність інтересу до оповіді.

Специфіка курсу пояснювального читання полягає у формуванні вмінь не просто перетворювати друковане слово в усне мовлення, а й осмислено оволодівати на більш високому рівні писемним літературним мовленням. Засвоїти форми літературного мовлення, осмислити зміст тексту дитина може, навчившись сприймати, розуміти та запам'ятовувати зміст усного мовлення у відповідному ситуативному контексті при емоційній виразності розповіді педагога, проникаючись його настроєм, що виявляється в інтонуванні, темпі, міміці та інших засобах передачі змісту.

Завдання курсу пояснювального читання передбачає:

- формування потреби в читанні як в одному з видів інтелектуальної, навчальної, пізнавальної діяльності;
- вдосконалення техніки читання, відпрацювання мелодики мовлення під час читання вголос і формування навичок читання «про себе»;
- формування аналітичного мислення при осмисленні змісту тексту, забезпечення умов для перенесення та вдосконалення вмінь аналізу з одного тексту на інші;
- розвиток оперативної та тривалої пам'яті, уявлення, уяви;
- формування вмінь та навичок спілкування, розуміння автора як співрозмовника;
- виховання уваги, спрямованості на певний об'єкт і зосередженості на ньому (на розповіді вчителя, тексті підручника, демонстрованій картині тощо);
- вдосконалення та розвиток різних видів уваги (миномовільна, довільна, післядовільна);
- забезпечення свідомого перенесення вмінь і навичок сприйняття, аналізу, встановлення змісту писемного тексту

й відтворення його в усному мовленні (під час його слухозорового, слухового чи зорового сприйняття) та навпаки;

- використання життєвого досвіду дитини при аналізі змісту тексту;

- формування світоглядних знань, що сприяють розвитку аналітичної діяльності, емоційному сприйняттю та відтворенню прочитаного.

Уроки читання мають навчити глухого учня, у першу чергу, свідомо читати. Це досягається формуванням і розвитком відповідних умінь, навичок, а саме:

- розпізнавати знайомі слова, словосполучення (швидко та глобально їх сприймаючи);

- розпізнавати синтаксичні, морфологічні елементи, розуміти їх логіко-граматичне навантаження;

- вміти встановлювати асоціативні зв'язки між словами на рівні словосполучень, речень;

- розуміти зміст речення, тексту за мовленнєвим (знайомі слова, словосполучення, речення) та за позамовленнєвим контекстом (малюнок, ситуація тощо), прогнозувати зміст речення, тексту.

Продуктивність у формуванні та розвитку читацької діяльності якісно зростатиме за умови постійного функціонування та розширення в кожного учня відповідних потреб та інтересів. Це, насамперед, потреби у спілкуванні, емоційному контакті, наслідуванні, розпізнаванні, запам'ятовуванні, самовираженні, читанні, розгляданні (ілюстрацій, малюнків), руховій активності, грі тощо.

Виховання та сама наявність або відсутність згаданих вище потреб – своєрідний критерій в оцінці мовленнєвого та літературного розвитку вихованців, у правильності обраного шляху навчання.

У зв'язку з цим передбачається створити оптимальні умови для емоційної комунікації, стимулювати потребу в розширенні такої комунікації, спонукаючи дитину до активного діалогу; систематично збагачувати її емоційний досвід.

Розвиток емоційного сприйняття забезпечується, зокрема, емоційно виразною розповіддю вчителя, розглядом ілюстрацій, виявами емоційних реакцій, що виражають подив, зацікавленість, радість, смуток тощо. Емоційне сприймання зумовлює заохочення дізнатися, як і чому відбуваються ті чи інші події.

Розвиток сприймання розповіді вчителя як вид мовленнєвої діяльності забезпечується систематичним вправленням учнів на всіх уроках у слухо-зоровому сприйманні та синхронному (спряженому) відтворенні слів, словосполучень, речень. Уроки читання надають цим вправам цілеспрямованого характеру в рамках, визначених темою завдань. Успішність виконання поставлених завдань зумовлюється досконалістю емоційно-комунікативних і візуальних зв'язків. Розпізнавання сприйнятого розвивається на різних рівнях: впізнавання явищ, подій, дій у процесі колективного, самостійного читання; в результаті зіставлення сприйнятої дитиною розповіді вчителя з текстом; вербальне розпізнавання; розуміння змісту речення з опорою на знайомі ситуації та знайомі висловлювання в тексті.

Дії, явища, події розпізнаються в процесі розмови, коментованого читання, шляхом пригадування дитиною схожих життєвих фактів і порівняння їх з описуваними подіями в тексті.

Систематичне залучення дітей до участі в такій діяльності поступово підводить їх до вищих щаблів смислової орієнтації в тексті, розвиває механізми здогадки, домислювання, прогнозування (вербального, дійового, емоційного тощо), тобто наближення до розуміння на рівні мислення. Розуміння тексту має розвинутися в глухій дитини раніше, ніж здатність передавати його зміст (графічними, пластичними, лексичними асобами), за умови забезпечення наступних основних аспектів спілкування на основі змісту тексту: емоційного, комунікативного, розумового (у зв'язку з розвитком пам'яті) та візуального (сприймання, відтворення і розуміння усного мовлення, орієнтування в практичній і мовленнєвій ситуаціях, в ілюстративному матеріалі до тексту).

Програми націлюють на широке застосування вчителем методів, спрямованих на активну діяльність дітей на уроці, на розвиток в учнів комплексу найважливіших умінь, навичок, знань і читацьких якостей, без яких навчити осмисленого читання неможливо.

Серед таких методів – наслідування артикуляційних рухів учителя під час читання, розпізнавання та наслідування виразного темпу, послідовності; впізнавання (усного та писемного мовлення, епізодів, які розповідав учитель і які потім

учень впізнає у тексті, що читає сам, за вчителем), домислювання, прогнозування (розумова діяльність, для якої створюються сприятливі умови в процесі доповнення словосполучень, речень, фрагментів тексту, бесіди); відповіді на проблемні запитання, що потребують актуалізації життєвого досвіду. Зазначені вище та ряд інших, раніше набутих, умінь і навичок створюють необхідні умови для формування та вдосконалення читацьких якостей учнів початкових класів. Серед таких на перше місце виступають: техніка читання (плавне, повільне, емоційно забарвлене читання за зразком, показаним учителем, нового та знайомого тексту); зацікавленість у читацькій діяльності, що виражається, у першу чергу, у виникненні потреб, а саме: потреби в емоційному, естетичному задоволенні від розповіді вчителя, від читання вчителем нового твору; потреби самому дізнатись про те, що описано в новому тексті (що означає заголовок тексту, що зображено на ілюстрації до твору тощо), тобто потреби читати.

Програмами передбачається:

- формування навичок сприйняття та розуміння прочитаного, яке досягається системою спеціальних вправ на орієнтацію в тексті (знаходження назви тексту, потрібного слова, словосполучення, речення, поданого вчителем в усній формі);

- визначення жанрової приналежності тексту (оповідання, казка, вірш);

- формування навичок аналізу тексту та його розуміння, визначення назви твору, виділення дійових осіб, дій і подій;

- осмислення часових, просторових, причинно-наслідкових зв'язків; знаходження в тексті відповідей на запитання вчителя, передача змісту тексту (замальовування, інсценування, переказ);

- формування навичок відтворення прочитаного слова, словосполучення, речення, тексту під час роботи над текстом на уроці та відстроченого відтворення (повернення до раніше прочитаного тексту),

Кінестетичні відчуття руки під час власного диригування й синхронної вимови стимулюють вироблення ритмічної основи мовлення та встановлення зв'язку між ритмом і вимовою, завдяки чому виробляються навички злитності власної вимови.

Велика увага в даних програмах приділяється навчанню учнів глобального розпізнавання слів, словосполучень (*на столі, велике яблуко* тощо), речень, записаних на картках, таблицях, на дошці й у відповідному темпі продемонстрованих учням. Така робота, спрямована на вдосконалення навичок читання, пам'яті, уваги, зосередженості, готує учнів до сприйняття та швидкого осмислення зверненого усного мовлення.

У програмах передбачається і такий важливий напрямок, як формування мовчазного читання, що забезпечує (поряд з іншими видами мовленнєвої та психічної діяльності) становлення внутрішнього мовлення.

Завданням читання у 2-му класі є поглиблення сформованих раніше вмій і навичок, удосконалення та збагачення читацького досвіду дітей.

З 2-го класу слід розглядати читання з погляду сформованості вміння вихованців «вилучати» інформацію з прочитаного тексту. Вдаючись у процесі читання до пошукової діяльності, учні разом з тим удосконалюють і читацькі вміння (повторне, вибіркове, коментоване читання тощо), що зумовлює рівень сформованості в них читацьких якостей.

Вміння читати поглиблюється через колективне та самостійне виконання дітьми таких вправ, як виразне читання вголос знайомого тексту з підручника, плаката; колективне читання нового тексту з плаката, підручника з дотриманням пауз і логічних наголосів – як показував учитель.

Особлива увага приділяється вправам і завданням, спрямованим на вдосконалення здатності дитини бачити за прочитаним словом образ персонажа, дії, явища, настрою. Таку здатність на практиці реалізують шляхом спостереження та відтворення: словесного, графічного, пластичного (під час читання, слухання, розгляду ілюстрації). Наприклад, учні за завданням учителя в зошиті для читання малюють певний епізод з прочитаного оповідання, інсценують його тощо.

Дані програми передбачають широке використання образотворчої діяльності. Через графічне зображення предметів (дійових осіб) учнів поступово підводять до розкриття взаємовідносин між дійовими особами, до відображення настрою (веселий, сердитий тощо).

Метою таких завдань, у першу чергу, є задоволення потреби дитини в емоційному контакті з учителем, що стимулює потребу в емоційній комунікації.

У 2-му класі навички сприймання та розуміння прочитаного поглиблюють системою спеціальних вправ:

- на орієнтацію в тексті (знаходження назви тексту, потрібного слова, словосполучення, речення, поданого вчителем в усній формі);

- на формування часових, просторових, причинно-наслідкових зв'язків; знаходження в тексті відповідей на запитання вчителя, передачі змісту тексту (замальовування, інсценізація, переказ);

- на формування та вдосконалення навичок відтворення прочитаного слова, словосполучення, речення, тексту в процесі роботи над текстом на уроці та відстроченого відтворення (повернення до раніше прочитаного тексту);

- вміння стисло передавати зміст тексту (компресія тексту).

Як і в 1-му класі, орієнтацію в тексті розглядають з двох точок зору – просторової та жанрової, але з більш поглибленим змістом.

Просторова орієнтація забезпечує виконання ряду вправ на матеріалі тексту, коли діти за завданням учителя знаходять в ньому потрібне слово, словосполучення, речення, осмислюючи його значення, вчать прогнозувати зміст тексту (доповнення слова в словосполученні, реченні, частині тексту) тощо.

Жанрову орієнтацію в тексті перевіряють за обізнаністю другокласників у приналежності художнього тексту, що розглядається, до певного жанру, за зовнішніми ознаками зокрема.

Поряд з удосконаленням техніки читання систематично актуалізуються й удосконалюються різноманітні види емоційного спілкування між учителем і учнями, учнів між собою, між учнем і об'єктом спостереження, ознайомлення тощо.

Уроки читання в 3-му класі передбачають закріплення та подальший розвиток сформованих у попередні роки навчання читацьких умінь і навичок й підвищення рівня літературного розвитку глухих дітей шляхом безпосереднього ознайомлення їх із кращими зразками художньої літератури.

Програма для 3-го класу продовжує тематику попередніх років навчання, що дає підстави широко використовувати читацький досвід дитини, спонукаючи її до розпізнавання,

пригадування, зіставлення, порівняння щойно прочитаного зі схожими явищами та подіями, про які вона дізналася раніше.

У 3–4 класах читання слід розглядати як специфічну форму спілкування та взаємодію читача з автором. Надбаний за минулі роки читацький досвід дає підстави для поступового переходу (зокрема в 4-му класі) від встановленої складної комунікативної системи (автор – учитель – текст – учитель – учень) до прямої (автор – текст – учень).

Розширюється діапазон навчальних напрямків. Від навчального читання учні поступово переходять до інформативного.

Ознайомлення дітей з оригінальними художніми творами різних жанрів і обсягу (оповідання, казка, вірш, пісня, прислів'я, загадка, лічилка тощо), яке розпочалося з 3-го класу, має на меті готувати їх до вивчення систематичного курсу літератури. Інтенсивно розвиваються читацькі якості учнів, що визначаються, у першу чергу, розвитком пам'яті (вивчення напам'ять, пригадування та відтворення по пам'яті – словесне, графічне, пластичне).

У 4-му класі з'являється реальна можливість вдаватися до складних інтелектуальних операцій – пригадування, зіставлення, порівняння, оцінювання сюжетів, творів, образів за різними істотними критеріями й ознаками – схожістю, протилежністю, аналогією тощо, збагачуючи таким чином свій життєвий досвід, рівень літературного розвитку.

Як і в попередні роки, велике значення у програмах надається вдосконаленню навичок читання – емоційно виразне читання, тихе читання, читання напам'ять і відтворення змісту прочитаного.

У 3–4 класах посилюються вимоги до відтворення змісту прочитаного. У 4-му класі вчитель у роботі над текстом дотримується такої самої послідовності, як і в попередні роки, надаючи перевагу показу (бесіда, перше виразне читання, коментар учителя), який учні наслідують у подальшій читацькій діяльності. Вони намагаються відтворити таку саму виразність, інтонацію, як показував учитель. Отже, наслідування є одним із провідних методів навчання читати у 4-му класі. При цьому більшого значення надається самостійному читанню тексту на знайому тему, яке вимагає актуалізації власного досвіду учнів, стимулюючи таку діяльність, як пригадування, порівняння тощо. Учнів захо-

чують не лише до переказу, а й до міркування (як ти гадаєш: що б сталося...? що було б, якби ...? тощо), оцінювання вчинку, твору тощо.

У 4-му класі використовують пригадування та порівняння. Особливо урізноманітнюють завдання на пригадування епізодів із прочитаних творів, схожих із раніше вивченими за якимись ознаками (ситуацією, темою, поведінкою героїв тощо).

Бесіди, під час яких порівнюють героїв та події, спрямовані на підготовку учнів до аналізу художнього твору в наступних класах.

Як і в попередні роки, повний обсяг завдань з розвитку зв'язного мовлення, вдосконалення читацьких умінь і навичок докладно розроблено для кожної чверті й відповідно розподілено протягом усього навчального року.

Позакласне читання

Позакласне читання організовує та проводить педагог-вихователь.

Методика проведення позакласного читання зумовлена, в першу чергу, характером рекомендованого твору (жанрова специфіка, зміст).

У 2-му класі програмами передбачено організацію та проведення вихователем занять із позакласного читання двічі на тиждень. Кожне заняття триває 20–25 хв.

Мета таких занять: продовжити ознайомлення учнів із дитячою літературою у вигляді книжок різних форматів і типів у тому числі і книжок-маляток, дитячих журналів, через безпосереднє розглядання їх дітьми на заняттях під наглядом і керівництвом педагога; навчити слухати педагога, який розповідає, читає та демонструє ілюстрації дітям з нової (а з часом – знайомої, улюбленої), цікавої книжки; навчити повторювати за педагогом слова, словосполучення, речення про те, що діти бачили, що прослухали, як називається книжка, казка, вірш; поступово навчити дітей відповідати на запитання за прочитаним.

До читання дітей залучають систематично на кожному занятті. Вихователь пропонує дітям наступні завдання: прочитати назву книжки, журналу, оповідання, казки, вірша, підпис під малюнком-ілюстрацією, прочитати (тихо, вголос) початок або кінець речення.

Використовують вправи на пригадування за повторно розглянутими ілюстраціями дитячих книжок, які читалися раніше: за ілюстрацією пригадати епізод, ім'я героя, назву твору тощо.

У 3–4-х класах позакласне читання рекомендується проводити за дитячими книжками, журналами.

Головна мета занять (тривалість 20–25 хв.) – прищеплювати інтерес до книжки, заохочувати дітей до спілкування із друкованими джерелами – розглядати їх, читати, малювати епізоди з прочитаного або перемальовувати ілюстрацію до улюбленої казки чи вірша, брати активну участь у читанні.

Педагог заохочує дітей до читання текстів (тихо, напам'ять, уголос) невеликого обсягу, до переказу знайомого твору з опорою на ілюстрацію до книжки, до відповідей на запитання тощо.

У 3–4-х класах для позакласного читання можна рекомендувати окремі тексти (на розсуд учителя) з підручників-танок («Ластівка», «Біла хата» тощо),

Тексти для читання мають бути невеликими за обсягом, завдання – максимально конкретними. Учневі слід точно знати, в чому суть самостійного завдання (прочитати, замалювати певний епізод, відповісти на поставлене вчителем запитання тощо). Зміст тексту для самостійного читання має наштовхувати учня на розпізнавання знайомих подій, ситуацій, вчинків, що спонукатиме його звертатися до порівнянь, зіставлень, аналогій, будуючи розповідь про прочитане.

Розподіл кількості годин, виділених на розділи, є орієнтовним. Учителю надається право, враховуючи особливості дітей, рівень їхньої підготовки, на свій розсуд розподіляти програмовий матеріал для забезпечення якісного засвоєння навчального матеріалу школярами.

ПРОГРАМА

2 клас

(4 год на тиждень, усього 136 год)

Пор. №	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати
	10	Тільки вчора було ще літо... Оповідання, вірші про літній відпочинок дітей, про літо, що минуло, про природу, працю людей влітку.	Учень: – читає речення цілими словами, а багатоскладові слова з причитуванням третього, четвертого складу, з відтворенням слова в цілому; – відтворює ритмічну будову слів, коротких речень або фрагментів довгих речень з використанням одного й того ж складу, що повторюється; – розпізнає слова, короткі речення або фрагменти довгих речень за ритмом, який передає вчитель; – відтворює прочитане речення із 3–7 слів спряжено з учителем, пришвидшує включення	Опанування ритміко-інтонаційних особливостей мовлення. Удосконалення спряженого мовлення: швидкість долучення до спряженого промовляння, наслідування темпу мовлення. Формування умінь та навичок свідомого читання. Формування комунікативних умінь та навичок на матеріалі тексту.

			<p>у спряжене промовляння та його темп;</p> <ul style="list-style-type: none"> – відтворює прочитане речення із 3–7 слів з пам'яті (допускається переставляння слів, окремі пропуски без втрати смислу); – відтворює з пам'яті фрагменти прочитаного речення та передає зміст усього речення; – сприймає та розпізнає речення із тексту слухо-зоро-вібраційно; – відповідає на запитання вчителя за змістом окремого речення, важливого для розуміння тексту; – відповідає на запитання вчителя до фрагменту тексту, всього тексту. 	
	12	<p>Наша рідна школа Оповідання, вірші про школу, навчання, різноманітну навчальну та трудову діяльність</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – читає цілими словами однодвоскладові та знайомі трискладові слова. Довгі слова читає з 	<p>Удосконалення техніки читання, читання цілими словами. Володіння умінням передавати ритм короткого речення або</p>

	<p>дітей, про взаємини між школярами, про світ захоплень, дитячі розваги.</p>	<p>причитуванням до глобально сприйнятої частини слова наступного чи наступних складів, відтворює слово в цілому;</p> <ul style="list-style-type: none"> – відтворює ритм прочитаних речень, важливих для розуміння змісту тексту; – розпізнає за ритмом знайомі речення, прочитані на даному або минулих уроках (вчитель передає ритм речень одним і тим же складом); – відтворює зміст прочитаного вчителем речення з пам'яті; – встановлює зв'язки між словами у реченнях за допомогою питань <i>хто? що? що робить?</i> (використовують речення, важливі для розуміння змісту тексту); – свідомо визначає знайомі слова у реченнях, важливих для розуміння змісту тексту; – орієнтується на знайомі слова, словосполучення при встановленні змісту речення; 	<p>фрагментів довгого речення. Перекодування слів, словосполучень, речень із 3–7 слів, прочитаних учителем, у ритми. Удосконалення умінь та навичок свідомого читання. Формування комунікативних умінь та навичок на матеріалі тексту.</p>
--	---	---	---

			<ul style="list-style-type: none"> – орієнтується на знайомі, зрозумілі речення при встановленні змісту фрагмента тексту, всього тексту. – відповідає на запитання вчителя до окремого речення, до фрагмента тексту, всього тексту. 	
16	<p style="text-align: center;">Краса осені</p> <p>Природа золоті осені. Ставлення людини до краси природи, турбота про її збереження.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – удосконалює техніку читання, читає слова, важливі для розуміння змісту тексту, з карток, швидко їх розпізнає при короткій демонстрації; – долає артикуляційні труднощі, читає повільно, а потім у пришвидшеному темпі; – передає одним і тим же складом ритм речень, важливих для розуміння змісту тексту; – розпізнає знайомі речення за ритмом, який вчитель чи товариш передає одним і тим же складом (при виборі із 2–3-х і більше); 	<p>Удосконалення техніки читання, глобального сприймання слів, поданих на картках, подолання артикуляційних труднощів.</p> <p>Опанування ритміко-інтонаційних особливостей речення, перекодування словесного матеріалу у ритми та ритміко-інтонаційних зразків у слова, словосполучення, короткі речення.</p> <p>Робота над розумінням змісту тексту через співвіднесення його із власним досвідом.</p>	

			<ul style="list-style-type: none">– встановлює зв'язки між словами у реченні за допомогою питань: <i>хто? що? що робить? який? яка? яке?</i> тощо (беруть речення, важливі для розуміння змісту тексту);– читає, відтворює короткі речення, які складаються із 2–3-х слів та словосполучення, які передають основний зміст тексту;– творчо передає короткий зміст тексту, орієнтуючись на опорні речення та словосполучення;– читає текст, розширює відомості про зміст, спираючись на попередньо сконструйований короткий зміст, знайомі слова та конструкції словосполучень, речень;– передає зміст тексту, співвідносить його зі своїм власним досвідом;– порівнює описане у тексті з тим, що спостерігається у природі.	
--	--	--	--	--

	14	<p>Україна. У колі рідної сім'ї Оповідання, вірші, народні пісні, прислів'я про рідний край, про рідну мову, про сім'ю, про становлення дитини як члена сім'ї, громадянина України; родинні зв'язки, традиції сім'ї та народні традиції.</p>	<p><i>Учень:</i> – удосконалює техніку читання: читає цілими словами двоскладові та трискладові слова; – відтворює цілісно, прочитані з елементами поскладового читання трискладові та багатоскладові слова; – відтворює з пам'яті прочитані фрагменти речення або ціле речення; – встановлює зв'язки між словами у реченні за допомогою питань: <i>хто? що? що робить? який? яка? яке? де? коли?</i> (встановлює зв'язки між словами, які важливі для встановлення основного змісту речення, а не з усіма наявними у реченні словами); – розповідає коротко зміст тексту, орієнтуючись на знайомі речення, на розуміння змісту, викладеного в них;</p>	<p>Удосконалення техніки читання–читання цілими словами з відтворенням прочитаного речення в цілому. Розвиток пам'яті. Відтворення з пам'яті прочитаних речень. Формування умінь та навичок встановлення асоціативних зв'язків між словами. Формування умінь та навичок відтворення змісту тексту (коротко та поширено). Формування уміння використовувати свій власний досвід при аналізі змісту тексту.</p>
--	----	---	---	--

			– порівнює описане у тексті зі своїм минулим досвідом.	
26	Сніг ясним кришталем блище... Розкриття теми зими в усній народній творчості та літературі різних жанрів для дітей (вірші, казки, оповідання, прислів'я, приказки, загадки). Природа взимку, розваги дітей. Зустріч Нового року. Інші зимові свята: свято Миколая, Різдво Христове; народні традиції та звичаї.	<i>Учень:</i> – удосконалює читання цілими словами; – відтворює щойно прочитане в цілому – слова, фрагменти речення, а потім зміст цілого речення; – відтворює речення, прочитані вчителем, товаришем; – читає спряжено з учителем, з товаришем, відтворює з пам'яті ритміко-інтонаційні особливості речення з щойно прочитаного прозового твору; – відтворює з пам'яті ритміко-інтонаційні особливості прочитаного або вивченого напам'ять вірша або його фрагмента; – встановлює зв'язки між словами в реченні за допомогою питань (<i>хто? що? що робить? який? яка? яке? коли? де?</i> тощо);	Опанування ритміко-інтонаційних особливостей мовлення. Удосконалення спряженого мовлення: швидкість включення у спряжене промовляння, наслідування темпу мовлення. Формування умінь та навичок свідомого читання: відтворення прочитаного слова, речення, утримання в пам'яті змісту прочитаного. Формування комунікативних умінь та навичок на матеріалі тексту.	

			<ul style="list-style-type: none">– сприймає текст слухо-зорово або слухо-зоро-вібраційно;– знаходить у тексті речення за його початком, за другим, третім словом;– передає зміст тексту з опорою на речення, у яких встановлювалися асоціативні зв'язки між словами, а також ті, які вимовлялись спряжено та відтворювалися з пам'яті;– знаходить відповідність між текстом та власним досвідом, повідомляє, чи були подібні факти у його житті, чи таких фактів не було. Свідомо аналізує текст та сприймає його як розповідь іншої людини, яка хоче поділитися з ним своїми думками;– опановує уміння виділяти головні події, подані в тексті, спираючись на слова, що відповідають на питання <i>що робить?</i>	
--	--	--	---	--

			<p><i>що робив? що робила? що роблять? що робили?;</i></p> <p>– уміє співвідносити з малюнком чи малюнками, інсценувати зміст тексту.</p>	
	20	<p>У світі казки чарівної...</p> <p>Українські народні та літературні казки, дитячі народні ігри та пісеньки, в яких прославляється добро, вдячність, бажання допомогти людям.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– читає повільно та пошвидко;</p> <p>– відтворює ритміко-інтонаційні особливості мовлення;</p> <p>– розпізнає знайоме речення за ритміко-інтонаційними особливостями, які передає одним і тим же складом вчитель або товариш;</p> <p>– читає вголос, пошепки, «про себе»;</p> <p>– читає одно-, дво- та трискладові слова в цілому, а багатоскладові з причитуванням останнього або останніх складів;</p> <p>– відтворює слова, прочитані з причитуванням складів, або прочитаних поскладово, в цілому;</p>	<p>Удосконалення техніки читання, читання цілими словами. Володіння умінням передавати ритм короткого речення або фрагментів довгого речення. Перекодування слів, словосполучень, речень із 3–7 слів, прочитаних учителем, у ритми. Удосконалення умінь та навичок свідомого читання. Формування комунікативних умінь та навичок на матеріалі тексту.</p>

			<ul style="list-style-type: none">– відтворює коротке речення, а довге речення відтворює спочатку по фрагментах, а потім все речення повністю;– удосконалює спряжене мовлення;– виділяє в реченні слова за питаннями <i>що робить? що робив? що робила? що роблять? що робили?</i> (у реченнях, важливих для розуміння змісту тексту);– складає короткий план тексту за допомогою слів, що відповідають на питання: <i>що робить? що роблять? що робив? що робила? що робили?</i> тощо.– доповнює слова такого плану тими, що відповідають на питання <i>хто? що? де? куди? коли?</i>;– розповідає коротко зміст тексту за дієслівним планом та сконструйованими реченнями;– поширює план та переказ за планом;	
--	--	--	---	--

			<ul style="list-style-type: none"> – відповідає на запитання до тексту; – ставить запитання товарищу за змістом тексту. З'ясовує відповідність життєвого досвіду товариша подіям, описам, зображенням у тексті. 	
16	<p>Надійшла весна прекрасна... Оповідання, вірші, веснянки про природу навесні, ігри та розваги дітей, про працю дорослих та допомогу дітей. Весняні свята.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – складає план, використовуючи слова, що відповідають на питання <i>що робить? що роблять? що робив? що робила? що робили?</i>; – доповнює план словами, що відповідають на питання <i>хто? що? який? яка? де? куди? коли?</i>; – розповідає коротко та поширено зміст тексту, спираючись на план; – читає плавно, цілими словами, за винятком окремих багатоскладових слів, які повторює після прочитання в цілому; 	<p>Удосконалення техніки читання, глобального сприймання слів, поданих на картках, подолання артикуляційних труднощів.</p> <p>Опанування ритміко-інтонаційних особливостей речення, перекодування словесного матеріалу у ритми та ритміко-інтонаційних зразків у слова, словосполучення, короткі речення.</p> <p>Робота над розумінням змісту тексту через співвіднесення його з ілюстрацією, власним досвідом.</p>	

			<ul style="list-style-type: none"> – читає у нормальному або наближеному до нормального темпі; – уміє знайти в тексті речення після його слухо-зорового чи слухо-зоро-вібраційного сприймання за його початком, кінцевою частиною та серединою; – уміє сприймати речення, фрагмент тексту чи весь текст слухо-зорово чи слухо-зоро-вібраційно; – уміє доповнити речення за його початком, спираючись на текст та самостійно без опори (з пам'яті); – уміє відповідати на запитання до тексту та самостійно їх ставити вчителю, товаришу. 	<p>Удосконалення умінь та навичок слухо-зорового чи слухо-зоро-вібраційного сприймання тексту.</p> <p>Розвиток пам'яті на матеріалі ритмів слів, словосполучень, речень.</p> <p>Розвиток словесної пам'яті при запам'ятанні та відтворенні змісту речень, фрагментів тексту та всього тексту.</p>
12	<p>Є у кожної дитини матінка єдина...</p> <p>Оповідання, вірші про матір, її любов та турботу. Виховання почуття пошани до матері, розуміння необхідності допомоги матері.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – читає цілими словами, за винятком деяких багатоскладових слів; – відтворює прочитані слова та короткі речення відразу, а великі речення (7 і більше слів) 	<p>Удосконалення техніки читання–читання цілими словами з відтворенням прочитаного речення в цілому.</p> <p>Формування умінь та навичок встановлення асоціативних зв'язків між членами речен-</p>	

			<p>пофрагментно з наступним відтворенням в цілому;</p> <ul style="list-style-type: none"> – відтворює ритм коротких речень після їх цілісного повторення; – швидко долучається до спряженого промовляння слів, словосполучень, речень; – встановлює зв'язки слів у реченні за питаннями типу: <i>що робить? що роблять? що робив? що робила? що робили? хто? що?</i>; – прогнозує кінцеву частину нового речення за його початком, виходячи із назви твору, змісту попередніх речень; – оволодіває комунікативними навичками на матеріалі тексту: відповідає розгорнуто та коротко на поставлені запитання. 	<p>ня, виділення головних та другорядних членів речення (за питаннями, практично, без називання термінів).</p> <p>Розвиток умінь та навичок прогнозування змісту речення, тексту.</p> <p>Переказування змісту тексту.</p> <p>Формування умінь та навичок спілкування.</p>
		<p>І вкрились луки цвітом, вітаючись із літом</p> <p>Тема літа в усній народній творчості та художній літера-</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – відтворює ритміко-інтонаційні особливості прочитаного речення; 	<p>Удосконалення умінь та навичок запам'ятання та відтворення ритму речення, сприйнятого на слух або слухо-вібра-</p>

		<p>турі. Про природу влітку, працю людей, допомогу дітей дорослим, літній відпочинок.</p> <ul style="list-style-type: none"> – вміє відтворити ритм речення, прочитаного вчителем, товаришем або промовленого ними; – утримує в пам'яті прочитані речення, що передають основний зміст тексту; – вміє дослухатися до речень, які сам читає; – відтворює зміст усього тексту з опорою на речення, що передають основний зміст тексту; – вміє співвідносити текст із ілюстрацією; – доповнює ілюстрації своїми замальовками до тих фрагментів тексту, які не знайшли відображення в даних ілюстраціях; – використовує власний досвід, аналізуючи зміст тексту. 	<p>ційно чи слухо-зоро-вібраційно.</p> <p>Формування умінь та навичок свідомого читання, передавання змісту тексту з опорою на речення, що передають основний зміст тексту.</p> <p>Навчання аналізу змісту твору з використанням опорного матеріалу, власного досвіду.</p>
--	--	---	--

3 клас

(4 год на тиждень, усього 136 год)

Пор. №	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати
	16	Шкільними стежинами Оповідання, вірші про шкільне життя дітей, про сумлінне навчання, дружбу.	<i>Учень:</i> – читає повільно, пошвидшено та у нормальному темпі; – удосконалює мовленнєво-рухові навички в процесі читання, долає артикуляційні труднощі; – передає ритміко-інтонаційні особливості одного чи декількох речень, важливих для розуміння тексту; – сприймає, утримує в пам'яті ритм речення, запропонованого вчителем, розпізнає за ритмом знайоме речення, відтворює його словесний відповідник; – уміє в реченні знайти слова за питаннями <i>хто? що? що ро-</i>	Удосконалення мовленнєво-рухових навичок при читанні речення, фрагменту тексту, всього тексту. Формування здатності до аналізу та узагальнення інформації, яка міститься у реченні, у тексті. Формування умінь та навичок встановлювати асоціативні зв'язки між членами речення (утворювати словосполучення). Розвиток пам'яті, формування умінь утримувати у пам'яті зміст щойно прочитаного речення та речення або речень, які йому передували.

		<p><i>бить?</i>, встановити асоціативні зв'язки між словами, утворити словосполучення;</p> <ul style="list-style-type: none"> – уміє своїми словами передати основний зміст речення коротко (<i>про що? про кого? що робить? який?</i> тощо); – уміє відтворити зміст щойно прочитаного речення за його початком та кінцевою частиною; – пригадує і чітко відповідає, про що йшлося у попередньому чи попередніх реченнях (відтворює зміст попереднього чи попередніх речень); – уміє прогнозувати зміст наступного речення, виходячи з попереднього чи попередніх (про що буде говоритися у наступному реченні?); – встановлює зміст фрагмента тексту, орієнтуючись на слова, що відповідають на питання <i>хто? що? що робить? що робив?</i> 	<p>Формування умінь та навичок прогнозування змісту наступних речень, виходячи зі змісту попередніх.</p> <p>Формування комунікативних умінь та навичок.</p>
--	--	---	---

			<p><i>що робила? що робили? де? куди? звідки? коли? тощо;</i></p> <p>– опановує комунікативні навички – ставить запитання товаришам за змістом тексту, відповідає на запитання, з якими звертається вчитель, товариш;</p> <p>– відтворює короткий зміст тексту та поширений.</p>	
18	<p>Живи, Україно! Ми – твої діти. Звучи, рідна мово – найрідніша у світі!</p> <p>Тема України, її мови у творах видатних українських письменників – Т. Шевченка, Лесі Українки, П. Тичини, М. Рильського, В. Сосюри, Л. Костенко та ін.</p> <p>Оспівування теми дружби, взаємодопомоги, чемності, доброти та щирості.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– передає ритміко-інтонаційні особливості прочитаного речення з опорою на текст та відтворює їх з пам'яті;</p> <p>– впізнає знайоме речення за ритміко-інтонаційними особливостями, які вчитель (товариш) передає одним і тим же складом та відтворює його словесно;</p> <p>– швидко долучається до спряженого промовляння щойно прочитаного речення;</p> <p>– читає текст цілими словами, а нові багатоскладові слова з</p>	<p>Удосконалення умінь та навичок перекодування словесного матеріалу (прочитаних речень) у ритми, а ритміко-інтонаційних зразків, запропонованих учителем або товаришем, у знайоме речення.</p> <p>Розвиток словесної пам'яті з опорою на слухові (слухові-вібраційні) сигнали, які сприймає учень при самостійному читанні речення.</p> <p>Формування умінь та навичок утримання в пам'яті ритміко-інтонаційних особливостей ре-</p>	

		<p>причитуванням складів з обо- ва'язковим відтворенням слова в цілому;</p> <ul style="list-style-type: none">– відтворює прочитане речення з 3–5 слів з пам'яті, а більшо- го пофрагментно з наступним відтворенням в цілому;– передає зміст щойно прочи- таного речення, його основну думку своїми словами;– передає зміст попереднього ре- чення (або попередніх речень);– прогнозує зміст наступного або наступних речень, звіряє свої передбачення зі змістом наступного чи наступних ре- чень (з допомогою вчителя);– дослухається до речення, яке читає вголос (сприймає його на слух чи слухо-вібраційно);– аналізує зміст речення, фраг- мента тексту та всього тексту, спираючись на знайомі слова, словосполучення;	<p>чення, опорних звуків та від- творення прочитаного з опо- рою на ці сигнали.</p> <p>Розвиток умінь та навичок утримання в пам'яті змісту попереднього чи попередніх речень, встановлення логічної послідовності інформації, яка міститься у попередньому (по- передніх) та щойно прочитано- му реченнях.</p> <p>Формування умінь та навичок встановлювати зв'язки слів у реченні.</p>
--	--	---	--

			<ul style="list-style-type: none">– визначає незнайомі слова, важливі для розуміння змісту тексту, та з'ясовує їх значення;– встановлює зв'язки слів у реченні за допомогою питань;– уміє самостійно знайти у реченнях, важливих для розуміння змісту тексту, дієслова-присудки, скласти дієслівний план, поширити речення, ставлячи питання від дієслова-присудка до іменника (займенника)-підмета та другорядних членів речення (практично, за питаннями);– передає короткий зміст тексту;– уміє поширити короткий текст і передати зміст прочитаного повніше;– уміє запам'ятати вірш, передати його ритміко-інтонаційні особливості, включитися у відтворення тексту вірша, сприймаючи його ритм з мовлення товариша, учителя.	
--	--	--	--	--

	14	<p>У світі казки чарівної... Введення дитини у прекрасний світ казки.</p>	<p><i>Учень:</i> – читає голосно, дослухаючись до власного мовлення або сприймаючи власне мовлення слуховібраційно; – відтворює ритміко-інтонаційні особливості прочитаного речення, групи речень за допомогою одного й того ж складу (що містить звуки, які потребують автоматизації); – читає цілими словами, удосконалюючи звуковимову та долаючи артикуляційні труднощі; – відтворює прочитане спряжено з учителем, товаришем, швидко прилучаючись до наслідування мовлення та самостійно; – відтворює зміст щойно прочитаного речення, відразу ж пригадує зміст попереднього чи попередніх речень, прогнозує подальший зміст;</p>	<p>Удосконалення техніки свідомого читання. Розвиток пам'яті, свідомого читання. Розвиток уяви, образного та словесно-логічного мислення. Формування здатності до прогнозування на основі змісту прочитаного речення чи фрагменту тексту. Активізація емоційного розвитку. Формування комунікативних умінь та навичок.</p>
--	----	--	--	--

			<ul style="list-style-type: none">– читає за ролями, передаючи емоційний стан героїв казки, атмосферу природних явищ, перебігу описаних подій;– може розповісти про героя, якого наслідує, пофантазувати про умови його життя, з'ясувати причини такої поведінки тощо;– уміє відмежувати реальність від казки, власний досвід зіставити з вчинками героїв;– зіставляє зміст казки з ілюстрацією, вказує ті фрагменти казки, які не відображені на ілюстрації, домальовує відсутні малюнкові сюжети та коментує власне малювання вголос;– ставить запитання за сюжетом казки товаришу, вчителю;– відповідає на звернені запитання, репліки;– співвідносить зміст казки із прочитаним оповіданням, а	
--	--	--	--	--

			оповідання з власним досвідом чи діяльністю дорослих, вказує відмінність казки від оповідання; – розповідає коротко та поширено казку.	
	24	Вітер снігом віє Твори класичної та сучасної дитячої літератури про природу взимку, зустріч Нового року. Зимові свята: Різдво Христове, Хрещення та ін. Розваги дітей. Турбота дітей про тварин, птахів узимку.	<i>Учень:</i> – сприймає слухо-зорово чи слухо-зоро-вібраційно речення, прочитані вчителем, товаришем, перекодує їх у ритми з позначенням наголошених складів (використовуючи один і той же склад); – читає 2–3 речення, передає коротко зміст прочитаних речень; – пригадує зміст декількох (або 1–2) речень, що передували тим, про які щойно йшлося; – передає зміст прочитаного тексту, співвідносить із власним досвідом та досвідом дорослих;	Опанування ритміко-інтонаційних особливостей мовлення. Формування уміння перекодувати текст, сприйнятий з усного мовлення, у ритми з позначенням наголошених складів. Розвиток уяви, пам'яті, мовлення при сполученні змісту тексту та власного досвіду дитини. Формування здатності до аналізу та узагальнення інформації. Забезпечення емоційного розвитку. Формування комунікативних умінь та навичок.

			<ul style="list-style-type: none"> – розповідає про святкування зимових свят у родинах; – виразно, з розумінням змісту, розповідає вірші; – уміє за ритміко-інтонаційними особливостями, які передає вчитель, товариш, розпізнати і повторити речення, фрагмент вірша, або визначити назву знайомого вірша і розповісти його; – замальовує з уяви події, образи, що вразили емоційно, коментує зображення в процесі малювання; – спостерігає поведінку птахів узимку, розповідає про птахів, тварин, дітей та дорослих, про дружбу тварин та людей. 	
	20	Цікавий світ навколо тебе Оповідання, науково-пізнавальні тексти про тваринний, рослинний світ, технічні досягнення.	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – читає цілими словами з дотриманням наголосу, плавно та виразно; – дослухається при читанні до власного голосу, до прочитаних 	Удосконалення техніки та свідомості читання. Розвиток слухового та слухозоро-вібраційного сприймання власного мовлення.

		<p>слів, текстів або сприймає прочитане слухо-зоро-вібраційно;</p> <ul style="list-style-type: none">– відтворює зміст прочитаного речення, фрагмента тексту;– відтворює зміст попереднього речення чи певного фрагмента тексту;– прогнозує зміст наступного речення, фрагмента тексту чи всього тексту.– звіряє власний прогноз із прочитаним змістом, коментує результат прогнозування, робить висновок про ймовірність реалізації у творі власного прогнозу;– встановлює просторові та часові відношення, що відображені у тексті;– пояснює, чому відбуваються події, встановлює причинно-наслідкові зв'язки;– передає зміст тексту, встановлює відповідність між власним досвідом, власними знаннями та тим, що відображено у тексті.	<p>Формування уміння аналізувати зміст тексту, утримувати в пам'яті прочитане, прогнозувати розвиток сюжетної лінії. Формування уміння та навички встановлювати просторові, часові, причинно-наслідкові зв'язки.</p> <p>Актуалізація власного досвіду при сприйманні та аналізі змісту тексту.</p>
--	--	---	--

	16	<p>Весною повіва</p> <p>Тема весни в творах великих і малих форм: веснянки, вірші, пісні, казки, оповідання, лічилки тощо. Весняні свята.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – читає цілими словами, виразно, повільно, пошвидшено та швидко з дотриманням правильної звуковимови; – уміє читати голосно, тихо, «про себе»; – відтворює спряжено прочитане вчителем, товаришем речення, долучаючись миттєво до спільного промовляння; – виділяє ключові слова (дієслова-присудки або іменники, займенники-підмети) та з опорою на них передає короткий зміст тексту; – доповнює ключові слова тими, що мають другорядне значення (дієслова-присудки, іменники, займенники-підмети) та передає зміст тексту поширено; – здійснює «компресію» (скорочення) списку виділених слів та передає зміст тексту стисло; 	<p>Удосконалення звуковимови при читанні тексту, умінь та навичок спряженого мовлення. Розвиток умінь та навичок аналізу змісту тексту, його короткий та поширений переказ. Розвиток пам'яті, пригадування та використання раніше прочитаних текстів для порівняння їх змісту, узагальнення інформаційних складових. Актуалізація власного досвіду для забезпечення свідомості аналізу прочитаного тексту та розвитку мовлення.</p>
--	----	--	---	---

			<ul style="list-style-type: none"> – пригадає зміст раніше прочитаного тексту та з'ясовує наявність чи повну відсутність спільного у змісті; – співвідносить зміст прочитаного тексту з власним досвідом, коментує цю відповідність або її відсутність. – з'ясовує розуміння змісту товаришем, ставить запитання за змістом тексту. 	
	14	<p style="text-align: center;">Люба матуся</p> <p>Оповідання, вірші, казки, присвячені матері, жінці. Виховання любові до матері, поваги до жінки.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – читає цілими словами, з позначенням словесного наголосу, дотримуючись ритміко-інтонаційних особливостей мовлення; – уміє назвати ритм прочитаних слів, коротких речень або фрагментів довгих та відповідно до ритмів повторити слово, речення, фрагмент речення; – уміє передати ритмом фразу, сприйняту слухо-зорово (важливо не стільки повне розпіз- 	<p>Розвиток умінь та навичок розпізнавання знайомого прочитаного речення на слух за ритмом, за опорними словами.</p> <p>Розвиток слухової пам'яті: відтворення знайомого речення, тексту вірша.</p> <p>Формування варіативності мислення.</p> <p>Удосконалення свідомого читання «про себе». Відтворення змісту прочитаного «про себе» речення.</p>

			<p>навання фрази, скільки точно відтворення її ритму);</p> <ul style="list-style-type: none"> – розпізнає на слух знайоме речення, прочитане вчителем, відстежуючи кожне слово та вказуючи його олівцем або вказівною паличкою; – розпізнає на слух знайоме речення, яке вчитель читає за спиною учня, вказує кожне слово; – відтворює знайоме речення, сприйняте на слух, з пам'яті; – розпізнає на слух знайоме речення при виборі із двох, трьох, відтворює його з пам'яті; – розпізнає на слух вірш, вивчений раніше (при виборі із двох); – відтворює щойно прочитане речення, а також зміст 1–2 і більше попередніх речень; – прогнозує зміст наступного чи наступних речень. – зіставляє прогнозований зміст із реальним, знаходить 	<p>Розвиток слухового сприймання та слухової пам'яті на матеріалі окремих речень тексту, його фрагментів та віршованих творів.</p> <p>Навчання прогнозування змісту речення, тексту, здатності утримувати в пам'яті вже прочитані речення.</p> <p>Використання життєвого досвіду при аналізі змісту прочитаного тексту.</p>
--	--	--	--	---

			<p>відповідності і невідповідності, аналізує ймовірність розгортання сюжету за прогнозованим змістом;</p> <p>– використовує життєвий досвід при аналізі твору, прогнозуванні його змісту, розумінні сюжетної лінії.</p>	
	12	<p>Літо-літечко</p> <p>Твори різних жанрів про природу рідного краю влітку. Праця людей влітку. Турбота дорослих та дітей про збереження, збагачення природи. Літній відпочинок.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– читає у нормальному темпі, дотримуючись ритміко-інтонаційних особливостей;</p> <p>– вдосконалює звуковимову та мовнорухові навички під час читання;</p> <p>– відтворює з пам'яті прочитане речення із 3–7 слів;</p> <p>– встановлює асоціативні зв'язки між словами у реченні: виділяє головні члени речення та пов'язані з ними другорядні, встановлює зв'язки між другорядними членами речення (практично);</p>	<p>Відтворення ритміко-інтонаційних особливостей мовлення, сприйнятого слухо-зорово або слухо-зоро-вібраційно.</p> <p>Розвиток словесної пам'яті та усвідомлення необхідності утримувати в пам'яті зміст прочитаного.</p> <p>Формування варіативного мислення.</p>

		Резервний час 2 год.	<ul style="list-style-type: none">– уміє до основного слова добирати декілька залежних (опановує варіативне мислення);– застосовує свій практичний досвід до аналізу та розуміння змісту тексту;– ставить запитання за текстом товаришеві, вчителю;– відповідає на звернені запитання;– сприймає на слух знайомий матеріал (словосполучення, речення, вказуючи слова, які промовляє вчитель);– відтворює зміст мовленнєвого матеріалу, сприйнятого на слух;– розповідає зміст тексту, спираючись на ілюстрації, та з пам'яті, схематично ілюструючи розповідь.	
--	--	----------------------	--	--

4 клас

(4 год на тиждень, усього 136 год)

Пор. №	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати
	22	<p>Осінь така мила... Праця людей восени. Допомога батькам</p> <p>Твори різних жанрів про природу восени, працю людей, народні традиції й обряди восени. Захоплення красою рідного краю.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none">– читає у нормальному темпі без моторних труднощів;– уміє свідомо відтворити зміст прочитаного речення із 3–7 слів (до 9-ти), а довшого пофрагментно, а потім в цілому;– уміє відшукати за допомогою питань головні члени речення, встановити зв'язки слів у реченні за допомогою питань;– уміє скласти дієслівний план, дібрати до дієслова-присудка підмет, виражений іменником або займенником, доповнити виділені дієслова-присудки, підмети другорядними членами речення;	<p>Удосконалення техніки читання, уміння свідомо відтворювати зміст окремих речень та тексту або його фрагмента.</p> <p>Уміння встановлювати зв'язки слів у реченні, як головних членів, так і другорядних (практично).</p> <p>Компресія (скорочення) та поширення змісту тексту.</p> <p>Узагальнення змісту тексту.</p> <p>Зв'язок змісту тексту з власним досвідом.</p> <p>Уміння віднайти у власному досвіді наявність чи відсутність подібності зображеним у тексті подіям, діям.</p>

			<ul style="list-style-type: none">– уміє розповісти коротко зміст тексту або його фрагмента, виділивши із дієслівного плану основні, важливі для розуміння тексту, слова та складені речення;– уміє розповісти текст повно, відтворивши деякі другорядні деталі змісту;– узагальнює зміст тексту і вміє відповісти одним–двома реченнями на запитання «Про що розповідається у тексті?»– встановлює відповідність ілюстрації та змісту;– доповнює зміст ілюстрації усною розповіддю про ті відомості з тексту, які не відображено на ній;– використовує власний досвід, порівнює його зі змістом тексту, вказує на відсутність чи наявність подібних подій, дій.– встановлює логічну послідовність у власних діях при вико-	
--	--	--	---	--

			<p>нанні роботи, іншої діяльності, при аналізі подій, пов'язаних із власним досвідом;</p> <p>– встановлює послідовність дій, подій, зображених у тексті.</p>	
24	<p>Україно! Краю милий... Минуле нашої країни.</p> <p>Україна в творах відомих українських письменників минулого та сучасного.</p> <p>Твори Т.Г. Шевченка, П. Мирного, Марка Вовчка про нужденне життя кріпаків і міської бідноти.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– читає емоційно та виразно;</p> <p>– визначає характер твору або уривка за виразом обличчя вчителя, за інтонацією;</p> <p>– визначає жанрову приналежність твору;</p> <p>– відтворює прочитане спряжено, наслідуючи темпоритм мовлення вчителя;</p> <p>– читає у нормальному темпі та швидко;</p> <p>– читає голосно, тихо та «про себе», відтворює зміст прочитаного «про себе» речення, уривку тексту та весь текст;</p> <p>– прогнозує зміст речення за його частиною: доповнює кінцеві частини речення за його</p>	<p>Формування емоційно виразного голосного читання та читання «про себе», відтворення змісту прочитаного.</p> <p>Прогнозування змісту речення, тексту, встановлення асоціативних зв'язків між членами речення, формування варіативності мислення, виходячи із конкретного змісту речення, тексту.</p> <p>Використання власного досвіду при аналізі та розумінні змісту тексту.</p> <p>Розвиток комунікативних умінь та навичок з використанням змісту тексту та життєвого досвіду учнів.</p>	

			<p>початком, варіює можливі кінцеві частини речення;</p> <ul style="list-style-type: none"> – доповнює різні варіанти початку речення за його кінцевою частиною; – доповнює текст за поданим початком (серединою, кінцевою частиною); – встановлює у реченні асоціативні зв'язки між членами речення (практично); – уміє використати власний досвід при аналізі та розумінні змісту тексту, встановити міру його відповідності описаним у тексті подіям, діям; – уміє активізувати та актуалізувати власний досвід, спілкуючись за темою, розкритою у тексті, зробити висновки та узагальнення. 	
20	<p>Все вкрив блискучий іній... Зимові свята та розваги. Праця батьків, дорослих.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – свідомо читає, відтворе прочитане спряжено з учителем, з товаришем; 	<p>Удосконалення умінь та навичок спряженого відтворення прочитаного, відтворення ритміко-інтонаційних особли-</p>	

		Допомога батькам взимку.	<ul style="list-style-type: none"> – уміє передати одним і тим же складом ритм сприйнятих слухо-зорово (чи слухо-зоро-вібраційно) фраз, відтворити їх словесний варіант; – уміє встановлювати зв'язки слів у реченні за допомогою питань, виділяє головні та другорядні члени речення (практично); – передає з пам'яті зміст попередньо прочитаного речення чи речень, уміє прогнозувати зміст наступного чи наступних речень; – звіряє зміст прочитаного тексту з власним досвідом, оцінює його з точки зору власного досвіду, дає оцінку подіям, діям, описам. 	<p>востей мовлення за допомогою одного й того ж складу, що повторюється.</p> <p>Формування умінь та навичок встановлення асоціативних зв'язків між словами у реченні, прогнозування змісту речення та тексту.</p> <p>Використання власного досвіду для аналізу змісту тексту, запам'ятання його змісту.</p>
16	Вертаються козаченьки із бою додому Оповідання, вірші, пісні, легенди, казки про народних героїв.	<i>Учень:</i> – визначає характер змісту твору, що читає, настрій героїв;	Розпізнавання емоційного стану героїв, характеру прочитаного твору.	

	<p>Видатні гетьмани й отамани українського козацтва.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – уміє знайти слова у тексті, які передають емоційний стан героїв, емоційне забарвлення тексту; – добирає, передає виразними засобами емоційний стан героїв, настроїв твору; – знаходить відповідність тексту ілюстрації, доповнює ілюстрацію власними словесними описами подій, дій, описів, що містяться у творі, може зобразити їх схематично у власному малюнку; – прогнозує зміст твору чи його частини на основі заголовків, опорних слів, словосполучень, речень, малюнків; – встановлює асоціативні зв'язки між словами в реченнях за допомогою запитань і встановлює зміст речень на основі цих зв'язків; – робить компресію прочитаних речень шляхом вилучення 	<p>Удосконалення умінь та навичок встановлення асоціативних зв'язків між словами в реченні, прогнозування змісту речення, твору.</p> <p>Удосконалення умінь та навичок компресії та поширення тексту, передавання змісту тексту з опорою на відомий мовленнєвий матеріал (слова, словосполучення, речення).</p>
--	--	---	---

			<p>слів, словосполучень, які мають другорядне значення;</p> <ul style="list-style-type: none"> – поширює короткі речення, вводячи нові слова, утворюючи словосполучення, які збільшують інформативність цього речення; – виділяє в тексті, його фрагменті зрозумілу інформацію (слова, словосполучення, головні члени речення), диференціює зрозумілу та незрозумілу інформацію, аналізує її; – визначає головну думку прочитаного твору; – розповідає зміст твору, розуміє просторові, часові, причинно-наслідкові зв'язки. 	
16	<p>Світ у мені і в світі я</p> <p>Оповідання, вірші, пісні, розповіді про внутрішній світ дитини, про її розуміння себе як частини суспільства, становлення особистості.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – виділяє дієслова-присудки у писемному та усному мовленні, орієнтуючись на кінцеві частини слів, визначає їхні зв'язки з іншими членами речення; 	<p>Удосконалення умінь та навичок встановлення асоціативних зв'язків між словами у реченні, розвиток варіативності мислення, добираючи до голов-</p>	

		<p>Сприймання та розуміння загальнолюдських цінностей.</p> <ul style="list-style-type: none"> – передає ритм речень, сприйнятих на слух (чи слухо-вібраційно), які прочитав учитель та товариш, відтворює прочитані речення з пам'яті, спираючись на ритм. – визначає кількість слів у прочитаному реченні та у фразі, поданій в усній формі; – знаходить у тексті речення однакової або близької синтаксичної конструкції; – із 2-х речень, близьких за синтаксичною будовою, утворює аналогічні, аналізує ці речення за змістом; – виділяє у тексті прості непоширені речення, прості поширені. – визначає у кожному з виділених речень головні та другорядні члени речення, встановлює та передає зміст речень; – аналізує зміст тексту з опорою на знайомі речення, вра- 	<p>ного слова ті, які утворюють з ним словосполучення.</p> <p>Навчання розпізнавати речення з однаковою чи подібною синтаксичною структурою, формування умінь складати речення з однаковою синтаксичною структурою.</p> <p>Аналіз інформації, що міститься в реченнях з однаковою синтаксичною структурою.</p>
--	--	---	--

			ховуючи розуміння змісту головних членів речення та словосполучень, синтаксичних структур словосполучень, речень.	
16	<p>Роде наш красний! Мати – то сонечко ясне! Народні пісні, вірші, оповідання про родину, рід, народ, родинні зв'язки, про матір.</p>	<p><i>Учень:</i> – читає емоційно, виразно, з дотриманням словесного та логічного наголосу; – уміє прочитати «про себе» і передати зміст прочитаного речення; – уміє відтворити складоритм прочитаного речення одним і тим же складом, відтворити його словесний склад; – читає без артикуляційних труднощів, уміє прочитати швидко і свідомо, виділивши в процесі читання головні члени речення і називає їх відразу після закінчення читання речення; – уміє прогнозувати зміст речення, прочитавши лише його</p>	<p>Удосконалення умінь та навичок читання «про себе», повідомлення про зміст прочитаного «про себе».</p> <p>Удосконалення умінь та навичок передавання складоритму речення, сприйнятого на слух чи слухо-вібраційно.</p> <p>Опанування умінь та навичок прогнозувати зміст мовлення, встановлювати зміст речення, тексту з опорою на головні члени речення, словосполучення, важливі для розуміння змісту тексту.</p> <p>Здатність робити компресію та поширення змісту речення, тексту або його фрагмента.</p>	

			<p>початок (кінцеву чи середню частину), встановлює асоціативні зв'язки між словами;</p> <ul style="list-style-type: none"> – уміє скорочувати («редагувати») текст, вилучивши другорядні слова; – передає зміст тексту стисло і поширено. 	
	12	<p>Благослови, мати, весну зустрічати</p> <p>Пісні, вірші, оповідання про весну, природу, красу рідного краю.</p> <p>Весняні свята.</p> <p>Праця людей весною.</p> <p>Допомога дітей дорослим.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – читає свідомо, уміє відтворити ритм прочитаного речення (або його фрагмента) за допомогою одного й того ж складу, що повторюється, запам'ятати його та відтворити зміст речення з пам'яті; – уміє передати ритм речення, сприйнятого на слух чи слухо-вібраційно, одним і тим же складом, переказати його зміст з пам'яті; – уміє знайти в тексті речення, сприйняте з мовлення вчителя чи товариша слухо-зорово 	<p>Удосконалення умінь та навичок свідомого читання, сприймання речення з усного мовлення вчителя, товариша, перекодування його в ритм, відтворення ритму речення та самого речення.</p> <p>Удосконалення умінь та навичок сприймання та розуміння усного мовлення при його слухо-зоровому, слухо-зоро-вібраційному сприйманні.</p> <p>Актуалізація практичного досвіду при аналізі змісту тексту, розуміння тексту.</p>

			<p>(слухо-зоро-вібраційно), та передати його зміст, орієнтуючись на головні члени речення, їх зв'язок з другорядними;</p> <p>– прогнозує зміст тексту за опорними реченнями, виділеними вчителем, за назвою, початковою частиною;</p> <p>– використовує свій практичний досвід при аналізі змісту тексту, встановлює відповідність власного досвіду та змісту тексту.</p>	
	10	<p>Скрізь дзвенять пташки крилаті</p> <p>Твори різних жанрів про природу влітку, красу природи, рідного краю, про працю та відпочинок влітку.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– читає цілими словами, усвідомлено відтворює речення із 7–9 і більше слів з пам'яті (можливі перестановки слів, їх пропуск, введення нових слів без спотворення змісту речення);</p> <p>– читає текст без моторних труднощів;</p> <p>– уміє виділяти головних героїв та головні події, складати</p>	<p>Читання голосне, тихе (без моторних труднощів) та «про себе».</p> <p>Розвиток словесної пам'яті.</p> <p>Розвиток словесно-логічного мислення.</p> <p>Аналіз тексту з точки зору власного практичного досвіду.</p> <p>Розвиток уміння бачити аналогію чи її відсутність у описаному та практичному житті.</p>

		Резервний час 2 год.	<p>дієслівний та звичайний план тексту (детальний та короткий);</p> <ul style="list-style-type: none"> – уміє тримати в пам’яті та відтворювати з пам’яті складений план тексту або його фрагменту (короткий та детальний); – уміє скорочувати та поширювати план, власну розповідь за тим чи іншим планом (з опорою на план та без опори, тримаючи його в пам’яті); – уміє встановлювати в тексті дії, події, аналогічні власному досвіду; – уміє знайти спільне та відмінне у змісті конкретного речення або фрагменті тексту та в своїй практичній діяльності (було подібне у практиці чи не було). 	<p>Усвідомлення правдивості змісту, його налізу для опанування загальнолюдського досвіду, власного розвитку.</p>
--	--	----------------------	--	--

МАТЕМАТИКА

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Вивчення математики для кожної людини має велике значення, оскільки набуті знання, уміння і навички використовуються нею постійно у повсякденному житті та допомагають пізнавати навколишній світ.

Математична мова – графічні зображення, короткі символічні записи, прості схеми, геометричні фігури – більш доступна для глухої дитини, ніж словесне мовлення, тому її засвоєння має бути постійно у центрі уваги вчителя.

На уроках математики в учнів формується поняття про число, величину, обчислювальні навички, діти вчатья вимірювати величини, будувати прості геометричні фігури, мислити, розуміти запитання вчителя і відповідати на них, розв'язувати задачі, навчаються вчитися.

Математика як мова природи і всесвіту допомагає глухій дитині сформуванню просторові уявлення, досягнути просторову модель світу, у якому вона живе, та орієнтуватися у ньому, адаптуючись до життя у суспільстві.

Специфіка математики та особливості її вивчення дають великі можливості для розвитку розумових здібностей учня, формування прийомів розумових дій, просторових уявлень, уяви, вироблення загальнонавчальних умінь і навичок, необхідних для вивчення всіх шкільних предметів та у повсякденному житті.

Математика має стати для глухої дитини засобом і методом пізнання навколишнього світу, полегшуючи вже з перших кроків навчання спілкування з учителем, можливість відповідати на запитання, розуміти і виконувати завдання (нескладні графічні зображення, записи математичних операцій і дій).

Програма з математики у початкових класах спеціальних загальноосвітніх закладів для глухих дітей будується за змістовими лініями, визначеними Державним стандартом початкової загальної освіти. Отже, це:

- просторові ознаки і властивості предметів та їх розташування;
- числа та дії над ними;
- числові та буквені вирази, їх обчислення;

- рівності, нерівності, рівняння;
- величини та одиниці вимірювання величин;
- геометричні властивості фігур та їх ознаки, конструювання, побудова.

Усі ці змістові лінії проходять наскрізно через весь курс математики початкової школи і продовжуються у наступних класах.

Числа і дії над ними. Число – це одне з основних понять математики, яке у кожному з наступних класів поступово розширюється і збагачується. Учні вчать позначати кожне число цифрами (знаками), читати і записувати числа, дотримуючись послідовності (кожне наступне число більше від попереднього на 1) та виконувати операції (порівнювати) і дії (додавати, віднімати, множити та ділити числа). Значна увага приділяється числу 0, запису чисел в десятковій системі, усвідомленню обчислювальних умінь на основі операцій і дій над числами. Успішному засвоєнню дій над числами сприяє складання і розв’язування задач, що має стати основною діяльністю при вивченні математики на кожному уроці.

На основі осмислення учнями залежності між компонентами дій додавання, віднімання, множення і ділення буде вивчення **числових і буквених виразів, рівнянь, нерівностей**. Усі ці поняття і уявлення осмислюються і засвоюються учнями в процесі розв’язування задач через ігрові ситуації, рольові ігри, малюнки, схеми тощо. Алгебраїчний матеріал (вираз, рівність, нерівність, рівняння) тісно пов’язується з арифметичним і подається як пропедевтичний до вивчення в основній і старшій школі систематичного курсу алгебри.

Величини та одиниці їх вимірювання формуються в учнів у процесі засвоєння обчислень, розширення поняття про число через систему практичних задач і вправ з використанням лінійки з поділками, терезів, годинника, термометрів, грошових одиниць, мір місткості тощо. Особливе місце відводиться співвідношенню між величинами (переведення дрібних мір у більші і навпаки). Вивчення величин найбільш успішно відбувається у процесі розв’язування задач.

Геометричний матеріал передбачає формування в учнів початкових уявлень про форму та величину, розташування предметів відносно тіла та власного тіла відносно інших предметів навколишнього світу. Учні мають навчитися роз-

пізнавати та називати геометричні фігури, знати найпростіші ознаки, властивості фігур, уміти їх довільно побудувати за клітинами зошита. Геометричний матеріал доцільно використовувати для унаочнення при формуванні понять та розв'язування задач.

Геометричні фігури учні мають навчитися розпізнавати і називати, у багатокутника визначати кількість сторін, кутів, будувати від руки у зошиті відрізок (позначати точками кінці), промінь (позначати точкою початок), пряму проводити на весь аркуш зошита (не вміщується, бо нескінченна). Для формування уявлення про 1 см та 1 дм важливо, щоб учень проводив у зошиті ці відрізки. Доцільно, щоб побудови були обов'язковим фрагментом роботи на кожному уроці.

Осмыслити поняття *довжина*, *ширина* найкраще через побудову прямокутників заданої довжини і ширини (кожен сантиметр виділяти іншим кольором). Такі побудови дадуть змогу виділяти серед прямокутників квадрати та звикати до побудови прямих кутів за клітинками зошита. На уроках предметно-практичного навчання доцільно привчати учнів користуватися лінійкою, вирізати трафарети геометричних фігур, накладати і порівнювати їх, обводити периметр.

Геометричні поняття у підготовчому та 1-му класах доцільно формувати на рівні розпізнавання, визначення назви та найпростіших побудов від руки.

Усі геометричні поняття важливо формувати на уроках не лише математики, але й предметно-практичного навчання, малювання.

Особливе місце при вивченні математики має бути відведене **розв'язуванню задач**, оскільки це є одночасно як метою, так і кінцевим результатом та засобом осмысленого засвоєння системи математичних понять.

Для глухої дитини однією з найважливіших проблем є потреба навчитися висловлювати набуті знання та власні думки словесно, графічно, символічно. Учень має навчитися бачити задачну ситуацію у кожному малюнку, виділяти умову, ставити запитання (різні) та розв'язувати (знаходити відповідь), розв'язувати задачі за коротким записом. До текстових задач доцільно переходити тоді, коли учні готові до осмыслення прочитаного (є достатній запас зорових образів та уявлень). Підготовчий та перший клас – це період накопичення і осмыслення понять, зорових образів, термінології, досвіду діяльності, вміння вчитися.

Вивчення математики у підготовчому, 1–4 класах має бути цілісною, єдиною методичною системою з урахуванням вікових пізнавальних особливостей і можливостей учнів підготовчого, 1-го, 2–4 класів. Це дасть змогу уникнути труднощів, пов'язаних із усуненням неузгодженості, розходжень у термінології, що існують сьогодні між початковою школою та наступними класами, виробити навички самостійної творчої діяльності.

Базовим поняттям змісту є числовий вираз (модель реальних задачних ситуацій). Весь процес навчання учнів розв'язуванню задач ґрунтується на основі осмислення числового виразу та відповідних схем, які складають за малюнком, коротким записом, графічним зображенням задачної ситуації та за текстовою задачею. У підготовчому, 1 класах це $\square + \square$ та $\square - \square$; у 2 класі додаються $\square \cdot \square$ та $\square : \square$; $\square + \square \cdot \square$; $\square - \square \cdot \square$; $\square : \square + \square$; $\square - \square : \square$ тощо. У 3–4 класах – всі випадки складених задач: $\square + \square + \square$; $\square - (\square + \square)$; $\square + (\square - \square)$; $\square - (\square - \square)$; $(\square - \square) + \square$; $(\square \cdot \square) - \square$; $(\square : \square) - \square$; $\square \cdot \square + \square$ тощо. У 3 та 4 класах числа у виразах більші та дещо складніші задачні схеми. Визначення прийомів розв'язання текстових задач (учні переходять після того, як навчаться читати і осмислювати прочитане та вже мають досвід складання і розв'язування задач за малюнком, коротким записом, графічним зображенням, числовим виразом, схемою). Пряма і обернена задача. Складові компоненти задачі.

Особливої уваги і спеціальної методики навчання математики потребують учні підготовчих та перших класів, оскільки їм притаманне образне, наочно-дійове мислення, особливе сприйняття навколишнього світу, у якому вони живуть. Пізнавальні можливості учнів важливо розвивати і розширювати у процесі найбільш природного для них виду діяльності – ігрового. Через гру і у процесі гри учні мають засвоювати нову для них інформацію, термінологію, вчитися засвоювати математичні операції, дії, символи. Навчання математики має бути привабливим, цікавим, посильним, успішним, дарувати позитивні емоції, радість пізнання.

До навчання учнів у першому класі глуху дитину послідовно і цілеспрямовано готують у підготовчому класі. Основне завдання у цей період – навчити дитину розуміти звернені до неї запитання на основі жестової мови, малюнка та навчитися давати відповідь. Всі математичні поняття мають

формуватися у дитини на основі зорових образів через осмислення ознак предметів навколишнього світу (великий, малий, довгий, короткий, високий, низький) та їх розташування (вгорі, внизу, перед, після, за, під тощо). За допомогою предметів повсякденного вжитку, іграшок, малюнків учні вчать розрізняти і називати їх, порівнювати за величиною та розставляти по порядку (від вищого до нижчого та навпаки), на полиці (верхню, нижню), класти у ..., на ..., поруч ..., перед ..., після ...

Лише після того, як діти навчаться називати і порівнювати за величиною предмети, доцільно переходити до лічби (визначення кількості предметів). Супроводити лічбу мають обов'язково знаки (цифри) і їх назва – слово та відповідна кількість (палички, малюнки, іграшки, доміно тощо).

Важливо, щоб учні постійно бачили слово *скільки* і могли відповісти, показуючи картки з цифрою → словом → малюнком з кількістю предметів, щоб зорові образи в учнів стали достатньо осмисленими при їх використанні під час лічби.

Поняття 0 (нуль), як *немає нічого* доцільно використовувати з перших кроків лічби. Щоб діти розуміли суть лічби, треба їх привчати *бачити* (вчитель кладе ще 1 паличку) збільшення на 1 кожного наступного числа та самостійно розкладати палички від 1 до 10 в рядок (під ними картку із цифрою та словом) на одній картці на перших порах має бути цифра і відповідне слово. Пізніше слово і цифра мають бути на різних картках. Це урізноманітнить діяльність учнів на уроках та сприятиме осмисленій діяльності при розкладанні карток під відповідним числом (кількістю паличок, іграшок тощо). Лічба предметів (розкладання лічильного матеріалу та відповідних цифр чи слова поруч) має бути обов'язковою практичною діяльністю на кожному уроці.

Перший рік навчання в школі – це особливий етап у житті дитини, від якого залежить інтерес до навчання, успіх. Це період накопичення зорових образів понять, досвіду, цікавої інформації, розвитку мовлення, мислення, уяви, фантазії, пізнання навколишнього світу і себе як його частини, своїх можливостей, вироблення певних навичок, самоконтролю, самооцінки, відчуття себе громадянином України, господарем рідної землі.

Навчання математики у початковій школі має відігравати для учня роль засобу пізнання навколишнього світу,

пожвавлення ігрової діяльності, формування прийомів розумових дій, розвитку мовлення, мислення, просторової уяви. Через гру і в процесі ігрової діяльності доцільно передбачити поступове, цілеспрямоване вивчення математики, малопомітне для учня, цікаве, захоплююче. Задовольняючи природну допитливість учня, важливо знайомити його з все новими життєвими ситуаціями, вчити розв'язувати нескладні задачі, поступово засвоюючи термінологію, формувати зорові образи математичних понять.

У першому класі на основі сформованих вже зорових образів математичних понять продовжується робота з формування навичок лічби, осмислення просторових ознак і відношень предметів навколишнього світу у процесі розвитку мовлення.

Учень має *бачити*, що при лічбі кожне наступне число більше на 1. Отже, слід ілюструвати лічбу проведенням відрізка від 1 см до 10 см. Проводити кожен сантиметр відрізка доцільно іншим кольором, щоб учень бачив кількість сантиметрів у кожному наступному числі, додаючи 1 см (кольорів може бути два). Це важливо і для осмислення учнем складу кожного числа (наприклад, для числа 6 учень проводить двома кольорами відрізки довжиною 6 см: 1 і 5 ; 2 і 4; 3 і 3 та 1 і 1 і 1 і 1 і 1 і 1). Розглядати склад кожного числа з одиниць обов'язково. Порівнювати числа $2 > 1$; $8 > 5$; $5 < 8$... доцільно, проводячи відповідні відрізки за клітинками зошита (1 см – це 2 клітинки). Це допоможе учню виробити просторове бачення одного сантиметра, одного дециметра, привчить визначати на око довжину.

У процесі формування математичних понять доцільно проводити корекційну роботу над упередженням та своєчасним виправленням помилок, привчаючи учня до однозначності термінології. У підготовчому та 1-му класах закладаються підвалини осмисленого засвоєння математичних понять у наступних класах, тому особлива увага має приділятися своєчасному виправленню помилкових уявлень та упередженню плутанини щодо термінології.

Розподіл кількості годин, виділених на розділи, є орієнтовним. Учителю надається право, враховуючи особливості дітей, рівень їхньої підготовки, на свій розсуд розподіляти програмовий час для забезпечення якісного засвоєння навчального матеріалу школярами.

ПРОГРАМА

2 клас

(4 години на тиждень, усього 136 годин)

Пор. №	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати
1	10	Поняття про число. Утворення, читання, запис чисел 1–20. Числа 1–20. Одиниці і десятки. Запис. Порівняння. Порядкова і кількісна лічба. Парні і непарні числа.	<i>Учень:</i> – розрізняє десятки й одиниці; – знає назви чисел у межах 20; – уміє називати та записувати числа, лічити до 20, порівнювати.	Упереджати помилки у використанні жестової, словесної мови, символіки та графіки. Упереджати можливі помилки та плутанину між порядковою та кількісною лічбою через систему вправ (<i>дев'ять–дев'ятый</i>). Звернути увагу учнів на склад чисел першого і другого десятка. Розрізняти десятки і одиниці.
2	10	Додавання і віднімання чисел у межах 20. Додавання і віднімання чисел в межах 20 без переходу через десяток.	<i>Учень:</i> – уміє: а) здійснювати усні обчислення; б) знаходити суму і різницю двох чисел;	Акцентувати увагу учнів на взаємозв'язок дій додавання та віднімання ($5 + 3 = 8$; $8 - 3 = 5$; $8 - 5 = 3$), ілюструючи лічильним матеріалом, малюнками,

	<p>Усні обчислення. Складання і розв'язування задач за малюнком, числовим виразом та коротким записом на збільшення та зменшення числа на декілька одиниць. Додавання і віднімання чисел у межах 20 з переходом через десяток. Обчислення суми і різниці чисел. Знаходження невідомих компонентів дій (доданків, зменшуваного, від'ємника). Перевірка дії додавання і дії віднімання (залежність між компонентами дій). Розв'язування задач на знаходження невідомих компонентів дій за малюнками, короткими записами. Складені задачі, що поєднують відомі учням прості дії на знаходження суми і різниці чисел.</p>	<p>в) розв'язувати задачі за малюнком, коротким записом та обчислювати числові вирази на збільшення та зменшення числа на декілька одиниць; – розуміє склад числа; – знає назви компонентів дій; – уміє: а) записувати і обчислювати дії додавання і віднімання з переходом через десяток; б) знаходити невідомі компоненти дії; в) виконувати перевірку; г) розв'язувати задачі за коротким записом, малюнком, числовим виразом; г) обчислювати числові вирази.</p>	<p>коротким записом у процесі розв'язування задач. Співвіднесення: слово → кількість → символічний знак. Осмислення суті переходу через десяток ($8 + 5 = 8 + (2 + 3) = (8 + 2) + 3$) має бути з опорою на зорові образи (малюнки, лічильний матеріал, іграшки, рахівниця тощо).</p>
--	---	--	---

3	8	<p align="center">Величини</p> <p>Час. Міри часу. Рік. Пори року. Рік – 12 місяців. Назви місяців. Доба. Тиждень. Година. Вимірювання часу за допомогою годинника. Міри довжини (1 см, 1 дм, 1 мм, 1 м). Вимірювання відстані. Міри вартості. Гривні і копійки.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – орієнтується у порах року; – знає: а) які місяці тривають 30, 31, 28 (29) днів; <li style="padding-left: 20px;">б) назви днів тижня та їх послідовність; <li style="padding-left: 20px;">в) міри довжини і вартості; – уміє визначати сьогоднішній, завтрашній та вчорашній день тижня; – розрізняє «монета», «копійка», обчислює кількість монет і копійок. 	<p>Привчати учнів щоденно визначати:</p> <ul style="list-style-type: none"> а) сьогодні ... (день тижня); завтра буде ...; вчора був (була) ...; б) зараз... (пора року); в) сьогодні ... (число) ... (місяць). <p>Вправляти учнів визначати час за годинником постійними практичними завданнями. На кожному уроці проводити практичні вимірювання за допомогою лінійки та проводити відрізки заданої довжини.</p>
4	40	<p align="center">Множення і ділення чисел у межах 20</p> <p>Заміна додавання однакових доданків дією множення. Дія множення та назви компонентів дій (множники, добуток). Осмислення дії множення як збільшення числа у 2, 3, 4, 5 разів. Дія ділення та назви компонентів дій (ділене, дільник, частка).</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – уявляє дію множення як додавання однакових доданків; – зважає до назв компонентів дії множення (множники, добуток) та дії ділення (ділене, дільник, частка); – розуміє, що означає збільшення у 2 (3, 4, 5) разів або зменшення у 2 (3, 4, 5) разів; 	<p>Допомогти учням наочно побачити заміну додавання однакових доданків дією множення. Розкрити учням взаємозв'язок між діями ділення і множення через систему вправ і задач. Співвіднесення: слово → знак (символічний запис) → наочність (малюнок, лічильний матеріал тощо).</p>

		<p>Осмислення дії ділення як зменшення числа у 2, 3, 4, 5 разів та поділ на дві рівні частини.</p> <p>Розв'язування задач.</p>	<p>– уміє: а) користуватися таблицею множення та ділення;</p> <p>б) розв'язувати прості задачі за малюнком, коротким записом, текстові задачі;</p> <p>в) застосовувати схеми ($\square \cdot \square = \square$; $\square : \square = \square$).</p>	
5	20	<p>Поняття про число. Утворення, читання, запис 1–100.</p> <p>Числа 1–100. Одиниці. Десятки. Сотня.</p> <p>Читання. Запис. Порівняння чисел.</p> <p>Лічба десятками. Одноцифрові, двоцифрові числа і трицифрове число.</p> <p>Запис чисел у вигляді розрядних одиниць.</p> <p>Парні і непарні числа.</p> <p>Додавання і віднімання чисел у межах 100 без переходу через десяток. Дужки. Порядок дій при обчисленні виразів.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– знає назви чисел;</p> <p>– уявляє число 100 як 10 десятків;</p> <p>– розрізняє парні і непарні числа (наводить приклади), одноцифрові і двоцифрові числа;</p> <p>– уміє: а) читати і записувати числа у межах 100;</p> <p>б) порівнювати числа;</p> <p>в) розрізняти одиниці і десятки;</p> <p>г) записувати двоцифрові числа у вигляді суми розрядних одиниць;</p> <p>г) обчислювати вирази у межах 100 без переходу через десяток.</p>	<p>Лічба десятками, одиницями має ілюструватися на лічильному матеріалі, на рахівниці (відкладати на другій дротині десятки, поки не стане десять десятків, які перейдуть на третю дротину як сотня).</p> <p>Учні мають вчитися записувати за допомогою одних і тих же цифр різні числа, наприклад: 15, 51; 27, 72 тощо.</p> <p>Записувати дію у стовпчик важливо паралельно з формуванням навичок усних обчислень (зорова опора на те, що одиниці додаються до одиниць, а десятки до десятків).</p>

6	40	<p>Розв'язування задач</p> <p>Розв'язування текстових задач та задач за коротким записом, малюнком, числовим виразом на знаходження суми і остачі, на знаходження невідомих компонентів, на збільшення і зменшення на декілька одиниць.</p> <p>Структура задачі: умова і запитання.</p> <p>Запис розв'язування задач у вигляді відповідного прикладу. Відповідь задачі.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– розуміє, що таке умова задачі, запитання до задачі, розв'язування, відповідь.</p> <p>– уміє: а) ставити запитання до задачі;</p> <p>б) записувати числовий вираз;</p> <p>в) знаходити значення числового виразу (відповідь);</p> <p>г) обчислювати числові вирази.</p>	<p>Осмислення структури задачі має йти від складання умови задачі за малюнком та спроби поставити кілька різних запитань. Наступним кроком є осмислення короткого запису (умова і запитання) і лише після цього можна перейти до текстових задач, які учні мають проілюструвати малюнком та зробити короткий запис. Наступним кроком є запис числового виразу.</p>
7	8	<p>Геометричні фігури.</p> <p>Коло, круг, куля.</p> <p>Пряма, відрізок. Точка.</p> <p>Крива і ламана лінії.</p> <p>Багатокутники.</p> <p>Периметр прямокутника.</p> <p>Довжина і ширина прямокутника.</p> <p>Вимірювання сторін прямокутника.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– розрізняє геометричні фігури, називає їх;</p> <p>– проводить їх у зошиті, лічить елементи багатокутників (вершини, сторони, кути).</p> <p>– уявляє, що таке периметр (сума довжин сторін);</p>	<p>Через систему практичних завдань вправляти учнів у називанні геометричних фігур, розпізнаванні і розрізненні їх, у накресленні їх від руки, за допомогою лінійки та циркуля, виділяти кольором складові елементи кожної фігури.</p>

		<p>Побудова прямокутника за клітинками зошита. Обчислення довжини ламаних ліній. Обчислення периметра прямокутника.</p>	<p>– уміє: а) визначати за допомогою лінійки довжину і ширину прямокутника; б) обчислювати периметр; в) визначати довжину ламаної.</p>	
--	--	---	--	--

3 клас

(4 години на тиждень, усього 136 годин)

Пор. №	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати
1	10	<p>Поняття про число. Утворення, читання, запис чисел у межах 100</p> <p>Сотня. Числа 1–100. Одиниці. Десятки. Сотня. Однозначні і двозначні числа. Парні і непарні числа. Послідовність запису чисел. Порівняння чисел.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– уявляє 100 як 10 десятків (10 · 10). Уявляє: 1 дм як 100 мм, а 100 см як 10 дм і бачить це на лінійці; – може розміняти 1 гривню як 50 к. і 50 к.; 50 к., 25 к., 25 к.; 10 к., 10 к., 5 к., 25 к., 50 к. тощо; – уміє: а) визначати попереднє і наступне число;</p>	<p>Формування зорових уявлень про першу сотню з опорою на рахівницю, монети, лінійку, мірну метрову стрічку. Словесне та жестове позначення чисел сотні.</p>

			<p>б) визначати парне і непарне число;</p> <p>в) визначати послідовність чисел;</p> <p>г) порівнювати числа та довжину відрізків.</p>	
2	30	<p>Додавання і віднімання чисел у межах 100</p> <p>Обчислення чисел у межах 100. Додавання і віднімання чисел. Компоненти дій додавання та віднімання.</p> <p>Знаходження невідомих компонентів дій додавання та віднімання.</p> <p>Розв'язування задач за малюнками, короткими записами, за допомогою рівнянь та текстових задач на різницеве порівняння та вже вивчені типи задач.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– визначає у числі кількість одиниць і десятків;</p> <p>– знає назви чисел сотні та компонентів дій додавання та віднімання;</p> <p>– уміє: а) додавати та віднімати числа у межах 100;</p> <p>б) визначати невідомі компоненти дій додавання та віднімання.</p>	<p>Упередження помилок, пов'язаних з неправильним записом під час додавання та віднімання чисел.</p> <p>Акцентування уваги учнів на переставній властивості доданків.</p>
3	30	<p>Множення і ділення чисел</p> <p>Збільшення та зменшення чисел у кілька разів. Запис дії до-</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– розпізнає дії множення і ділення ($\square \cdot \square = \square$; $\square : \square = \square$);</p>	<p>Допомогти учням наочно побачити заміну додавання однакових доданків дією множення.</p>

	<p>давання однакових доданків у вигляді добутку чисел. Таблиця множення чисел на 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9. Назви компонентів дії множення. Зв'язок дії множення і дії ділення. Перевірка дії множення. Знаходження невідомих компонентів дій.</p> <p>Ділення чисел на 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9. Запис дії ділення. Назва компонентів під час ділення чисел. Перевірка дії ділення. Знаходження невідомих компонентів.</p> <p>Числові і буквені вирази. Знаходження значення виразу.</p> <p>Множення і ділення чисел на 1, на 0, на 10.</p>	<p>– розуміє: а) знак «·» як суму однакових доданків ($5 \cdot 3 = 5 + 5 + 5$); б) залежність між діями множення і ділення ($4 \cdot 3 = 12$; $12 : 3 = 4$; $12 : 4 = 3$); в) що означають записи у таблиці множення ($6 \cdot 4 = 6 + 6 + 6 + 6$);</p> <p>– користується таблицею множення, поки не запам'ятає;</p> <p>– розрізняє числові і буквені вирази; – розуміє, що букву треба замінити числом, щоб обчислити вираз; – уміє виконувати дії: а) $2 \cdot 1 = 2$; $2 : 1 = 2$; $25 : 1 = 25$; б) $5 \cdot 0 = 0$; $27 \cdot 0 = 0$; $10 \cdot 0 = 0$; $0 \cdot 0 = 0$ (ділити на 0 неможливо);</p>	<p>Розкрити учням взаємозв'язок між діями ділення і множення через систему вправ і задач.</p> <p>Вироблення навички самоконтролю. Осмислення понять «збільшення» («зменшення») у ☐ рази та «збільшення» («зменшення») на ☐ у процесі розв'язування задач через унаочнення задачних ситуацій.</p> <p>Система вправ, де учні мають знайти допущені помилки і виправити їх.</p>
--	--	---	--

		<p>Ділення чисел без остачі. Кратне порівняння чисел. Визначення, у скільки разів одне число більше (менше) другого.</p> <p>Ділення з остачею. Розв'язування задач.</p> <p>Послідовність виконання дій у виразах з дужками і без них.</p>	<p>в) $3 \cdot 10 = 30$; $7 \cdot 10 = 70$; $90 : 10 = 9$; $120 : 10 = 12$;</p> <p>– розуміє: а) збільшення у 2 рази і у 3 рази ($5 \cdot 2 = 5 + 5 = 10$; $6 \cdot 3 = 6 + 6 + 6 = 18$; $9 \cdot 2 = 9 + 9 = 18$);</p> <p>б) зменшення у 2 рази і у 3 рази ($6 : 2 = 3$; $9 : 3 = 3$; $12 : 2 = 6$; $12 : 3 = 4$).</p> <p>– розуміє: а) ділення відрізка на 2 і 3 однакові частини з остачею;</p> <p>б) поділ порівну (цукерок, горіхів, печива тощо) з остачею;</p> <p>в) ділення чисел з остачею.</p> <p>– розуміє: а) роль дужок у виразі;</p> <p>б) виконання першими дій множення і ділення;</p> <p>– уміє знаходити значення виразу.</p>	<p>Через систему вправ дати учням уявлення про подільність чисел, ілюструючи наочним матеріалом.</p> <p>Осмислення поняття «остача» на простих задачних ситуаціях: ціна, вартість, кількість. Вчити виконувати обчислення з остачею.</p> <p>Упередження помилок учнів у визначенні послідовності виконання дій у виразах з дужками.</p>
4	20	<p>Величини.</p> <p>Міри довжини (м, см, дм, мм). Побудова і вимірювання відрізків за клітинками зошита та за допомогою лінійки.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– розпізнає відрізки серед інших геометричних фігур;</p>	<p>На кожному уроці проводити практичні вимірювання за допомогою лінійки та побудови відрізків заданої довжини.</p>

	<p>Окомірна оцінка довжини і ширини класу, дошки, зошита. Вимірювання відстаней метром.</p> <p>Співвідношення між одиницями довжини (1 м = 100 см; 1 дм = 100 мм; 1 дм = 10 см; 1 см = 10 мм).</p> <p>Міри часу. Одиниці часу – година, хвилина, секунда; доба, тиждень, місяць; рік, століття, тисячоліття.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – визначає на око довжину відрізка 1 см, 1 дм, 1 мм, 1 м (одиниці вимірювання); – розуміє, що таке довжина відрізка; – будує та вимірює відрізки; – уміє користуватися одиницями довжини (1 м = 100 см; 1 дм = 10 см; 1 см = 10 мм); – вимірює лінійкою довжину відрізків у сантиметрах та міліметрах; – порівнює відрізки за допомогою циркуля (визначає рівні, більші, менші). – орієнтується в порах року, місяцях, днях тижня; – розрізняє частини доби, тривалість доби; – визначає за годинником час; – уміє: а) визначати тривалість місяця, кількох місяців, кількох тижнів, кількох діб; 	<p>Привчати учнів щоденно визначати:</p> <p>а) сьогодні ... (день тижня); завтра буде ...; вчора був (була) ...;</p> <p>б) зараз ... (пора року);</p> <p>в) сьогодні ... (число) ... (місяць).</p>
--	--	--	--

		<p>Грошові одиниці. Гривня. Копійка. Ціна. Вартість. Кількість. Порівняння мір вартості та їх перетворення.</p>	<p>б) визначати тривалість події у своєму житті (кількість власних років);</p> <p>– розрізняє: а) грошові одиниці гривні і копійки (1 грн = 100 к.); б) поняття «монети», «копійки».</p> <p>– розрізняє вартість монет.</p> <p>– уміє а) лічити гроші; б) обчислювати суму і різницю; в) визначати вартість покупки; г) визначати ціну й кількість товару за числовими даними; г) розв'язувати задачі.</p>	<p>Вправляти учнів визначати час за годинником постійними практичними завданнями.</p> <p>Вчити визначати, скільки тижнів (днів) залишилося до канікул, дня народження, свята тощо.</p> <p>Практичні завдання для формування понять «монета», «копійки», «ціна», «вартість» через побутові ситуації: «розмінити», «визначити вартість» тощо.</p>
5	10	<p>Геометричні фігури і їх властивості</p> <p>Точка. Пряма. Відрізок. Багатокутники – трикутники, чотирикутники, п'ятикутники...</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– розпізнає і будує точку, пряму, відрізок;</p> <p>– називає ці фігури;</p>	<p>Упередження можливих помилок, коли учні плутають відрізок і пряму, коло і круг.</p>

		Коло і круг. Куля. Периметр прямокутників.	– утворює з них різні геометричні фігури; – розпізнає коло і круг; – вимірює циркулем довжини відрізків, порівнює; – будує за клітинками зошита прямокутники заданих розмірів та обчислює периметр.	Формування правильного уявлення узагальнюючого поняття «багатокутники».
6	6	Поняття про число. Утворення, читання, запис чисел у межах 1000. Усна і письмова нумерація чисел у межах 1000. Лічба сотнями. Послідовність чисел. Утворення чисел у межах 1000. Читання. Запис. Порівняння чисел.	<i>Учень:</i> – розпізнає числа, читає, записує, наводить приклади одноцифрових, двоцифрових, трицифрових чисел; – уміє: записувати двоцифрові і трицифрові числа за допомогою двох цифр (наприклад, 1 та 5: 15, 51, 11, 55, 111, 115, 155, 555 тощо); – порівнювати два числа (наприклад, $5 < 100$; $925 > 864$).	Розширення поняття про число з опорою на вже здобуті знання про сотню. За допомогою рахівниці проілюструвати склад числа 1000. Показати наочно одиниці, десятки, сотні і тисячу. Упередження можливих помилок у письмових записах та обчисленнях.
7	30	Додавання і віднімання чисел у межах 1000. Запис і виконання дій під час письмового додавання і відні-	<i>Учень:</i> – знає назви компонентів дій додавання і віднімання;	Обчисленням з переходом через десяток має приділятися особлива увага. Усні обчислення мають ілюструватися пись-

	мання чисел. Залежність між компонентами дій під час додавання. Перевірка дії додавання. Залежність між компонентами дій під час віднімання. Перевірка дій віднімання.	– уміє: а) записувати числа у стовпчик та додавати і віднімати; б) перевіряти правильність виконання дій додавання і віднімання; в) розв'язувати задачі на знаходження суми і різниці чисел.	мовими записами та перевіритися. Для розв'язування задач не слід використовувати великі числа, щоб не ускладнювати учню спостереження за суттю умови задачі.
--	--	--	---

4 клас

(4 години на тиждень, усього 136 годин)

Пор. №	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати
1	14	Багатоцифрові числа. Поняття про число. Утворення, читання, запис Запис трицифрових, чотирицифрових чисел. Поміщеве значення цифр. Послідовність чисел. Порівняння чисел. Числові множини (парні, непарні, двоцифрові, три-	<i>Учень:</i> – розуміє: а) поняття <i>натуральне число</i> як результат лічби; б) послідовність чисел (наступне число більше попереднього на 1); в) десятковий запис чисел.	На простих і зрозумілих учням вправах і ілюстраціях привести в систему математичні знання, набуті у 1–3 класах. Вироблення умінь і навичок виділяти на рахівниці клас одиниць і клас тисяч.

	<p>цифрові, чотирицифрові числа). Запис чисел у вигляді суми розрядних доданків. Десяткова система числення. Класи чисел. Розряди.</p> <p>П'ятицифрові та шестицифрові числа. Клас одиниць і клас тисяч.</p> <p>Числові і буквені вирази. Читання, запис. Обчислення виразів. Розв'язування задач. Дужки. Послідовність виконання дій.</p>	<p>– розрізняє: а) парні і непарні числа;</p> <p>б) числа одноцифрові, двоцифрові, трицифрові, чотирицифрові, п'ятицифрові, шестицифрові (записує їх, читає, відкладає на рахівниці);</p> <p>– знає: а) назви цифр і назви послідовних чисел, у тому числі багатоцифрових;</p> <p>б) що 0 у записі числа позначає відсутність розряду;</p> <p>– уміє: а) записувати будь-яке число за допомогою цифр і читати його;</p> <p>б) записувати числа у вигляді суми розрядних доданків;</p> <p>– розрізняє числові і буквені вирази;</p> <p>– уміє: а) читати і записувати вирази;</p> <p>б) знаходити значення виразу;</p> <p>в) визначати порядок дій у виразах з дужками та без дужок;</p>	<p>Осмислення суті понять <i>числовий вираз</i> і <i>буквеній вираз, значення виразів, рівність, рівняння</i>.</p> <p>Основною діяльністю має стати складання і розв'язування задач за виразами.</p>
--	--	---	--

			г) записувати числові вирази при розв'язуванні задач.	
2	40	<p>Додавання і віднімання багатоцифрових чисел</p> <p>Усне і письмове додавання і віднімання чисел.</p> <p>Розв'язування задач усіх типів з використанням дії додавання і дії віднімання.</p> <p>Назви компонентів дій при додаванні і відніманні. Перевірка дії додавання відніманням. Перевірка дії віднімання. Переставний і сполучний закони додавання.</p> <p>Знаходження невідомих компонентів дій. Розв'язування рівнянь. Розв'язування задач за допомогою рівнянь.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– розуміє дію додавання як збільшення числа на ..., дію віднімання як зменшення числа на ... та використовує їх при розв'язанні задач.</p> <p>– знає назви компонентів дій і залежність між діями додавання та віднімання.</p> <p>– уміє: а) виконувати нескладні дії усно;</p> <p>б) записувати і обчислювати письмово вирази;</p> <p>в) перевіряти правильність виконання дій;</p> <p>г) знаходити невідомі компоненти дій, розв'язувати рівняння;</p> <p>г) застосовувати переставний і сполучний закони додавання;</p> <p>д) складати і розв'язувати задачі на додавання і віднімання чисел.</p>	<p>Упередження можливих помилок у виборі дії під час розв'язування задач.</p> <p>Осмислення умови текстової задачі з опорою на жестову мову, графічне зображення, числовий вираз.</p> <p>Вчити знаходити залежність між даними та шуканими величинами в умові задачі.</p>

3	12	<p>Величини.</p> <p>1. Міри довжини. Співвідношення між мірами довжини (1 км, 1 м, 1 дм, 1 см, 1 мм).</p> <p>2. Міри часу. Століття. Рік. Місяць. Доба. Година. Хвилина. Секунда.</p> <p>3. Міри маси (г, кг, ц, т).</p> <p>4. Місткість: 1 л (1 дм³)</p> <p>5. Грошові одиниці (грн, к.). Ціна. Вартість. Кількість. Залежність між одиницями величин.</p> <p>6. Відстань. Час. Швидкість.</p>	<p>Учень:</p> <p>– уміє: а) читати і записувати іменовані числа;</p> <p>б) визначати на око 1 см, 1 дм, 1 мм, 1 м;</p> <p>в) порівнювати і виконувати дії на порівняння довжини;</p> <p>г) вимірювати за допомогою лінійки та порівнювати;</p> <p>г) порівнювати за допомогою циркуля;</p> <p>д) визначати ціну і вартість товару;</p> <p>е) користуватися таблицями мір при обчисленні;</p> <p>е) знаходити відстань, час, швидкість.</p>	<p>На кожному уроці проводити практичні вимірювання за допомогою лінійки та побудови відрізків заданої довжини. Вправляти учнів визначати час за годинником постійними практичними завданнями. Вчити визначати, скільки тижнів (днів) залишилося до канікул, дня народження, свята тощо. Доцільно вчити учнів використовувати міри маси, місткості практично (зважування, вимірювання посудини літрами, склянками). Практичні завдання для формування понять <i>монета, копійки, ціна, вартість</i> через побутові ситуації: «розміняти», «визначити вартість» тощо. Осмислення понять <i>відстань, час, швидкість</i> з опорою на жестикулювану мову, малюнки, графічні зображення.</p>
---	----	---	---	--

4	40	<p>Множення і ділення багаточислових чисел</p> <p>Множення і ділення багаточислових чисел. Назви компонентів дій при множенні і діленні чисел. Знаходження невідомих компонентів. Перевірка дії множення та дії ділення.</p> <p>Переставний і сполучний закони множення. Розподільний закон.</p> <p>Множення і ділення двоцифрових і трицифрових чисел на 10, 100.</p> <p>Ділення і множення чисел на одно- і двоцифрові числа.</p> <p>Складання і розв'язування задач за малюнком, коротким записом, схемою.</p> <p>Розв'язування текстових задач.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – розуміє дію множення як збільшення числа у ... разів, а дію ділення як зменшення числа у ... разів; – знає назви компонентів дій множення і ділення; – уміє: а) виконувати усно нескладні обчислення; б) записувати дії, обчислювати письмово, користуючись таблицею множення та таблицею ділення; в) користуватися переставним та сполучним законами множення; г) знаходити невідомі компоненти дій; г) розв'язувати задачу на збільшення та зменшення у кілька разів; д) збільшувати (дописувати нулі) число у 10, 100 разів та зменшувати (кількість нулів) у 10, 100 разів; 	<p>Коригуюча система завдань з опорою на жестову мову, наочність.</p> <p>Упередження помилок під час виконання дій з числами, у яких нулі в середині та в кінці числа.</p> <p>Особливу увагу доцільно звернути на множення і ділення чисел на 10, 100 та 1 і 0 (на нуль не ділять).</p>
---	----	--	---	---

		<p>Ділення з остачею. Ділене. Дільник. Частка. Остача. Знаходження одного з компонентів. Перевірка дії з остачею. Практичні вправи на ділення предметів порівну (з остачею).</p>	<p>– осмислює, що число не ділиться на ціле, а є остача; – розуміє, що до відомих компонентів дії ділення: <i>ділене, дільник, частка</i> додається <i>остача</i>; – уміє ділити з остачею та перевіряти правильність дії ділення з остачею (учні підводяться до розуміння поняття <i>частина цілого</i>).</p>	<p>Остачу учні мають побачити при практичному поділі між дітьми (яблук, груш, горіхів, цукерок тощо) числа на 2, 3, 4, 5...</p>
5	10	<p>Рівні частини цілого. Дріб. Поняття про половину, третину, чверть та будь-яку частину цілого. Читання і запис дробу. Поняття: <i>рівні частки; ціле і частка</i>.</p>	<p><i>Учень:</i> – розуміє поняття <i>рівні частки цілого</i>; – уміє: а) практично виконувати завдання поділу цілого на рівні частини; б) зобразити малюнком.</p>	<p>Запобігання можливим помилкам при формуванні поняття дробу (це лише рівні частини цілого). Жестова мова, наочність має стати опорою мислення.</p>
6	10	<p>Рівняння і нерівності Рівності. Нерівності. Рівняння. Розв'язування рівнянь. Розв'язування задач.</p>	<p><i>Учень:</i> – розуміє поняття <i>вираз, рівність, нерівність, рівняння</i>. – уміє: а) знаходити значення виразу;</p>	<p>Коригуюча система вправ має передбачити унаочнення цих математичних понять та їх осмислення з опорою на жестову мову.</p>

			<p>б) розв'язування рівняння; в) записувати рівняння до задачі та розв'язувати їх.</p>	
7	10	<p>Геометричні фігури і їх властивості Відрізок. Пряма. Крива. Ламана. Промінь. Вимірювання і побудова відрізків. Кут. Трикутник. Види трикутників. Чотирикутники. Площа і периметр прямокутника. Властивості чотирикутників. Куля. Коло і круг. Радіус. Діаметр. Центр кола.</p>	<p><i>Учень:</i> – розпізнає і називає такі геометричні фігури: точка, пряма, промінь, відрізок, крива, ламана; – уміє будувати геометричні фігури від руки та за допомогою лінійки; – розрізняє кути (прямий, гострий, тупий) та відповідні трикутники; – уміє: а) будувати кут (вершина, сторони-промені); б) будувати трикутники за клітинками зошита; – розпізнає поняття <i>периметр</i> і <i>площа</i>; – уміє обчислювати периметр і площу прямокутника за формулою; – уміє будувати коло, визначати центр, радіус, діаметр.</p>	<p>Корекційна робота має допомогти учням навчитися бачити геометричні фігури, називати, зображувати. Система завдань має включати конструювання багатокутників. Побудова за клітинками зошита та на чистому аркуші паперу від руки допоможе учню осмислити властивості і ознаки (вміти виділяти складові елементи), бачити цілісність кожної геометричної фігури. Упередження можливих помилок та плутанини у поняттях <i>периметр</i> та <i>площа</i>; ставити ці завдання одночасно.</p>

Я І УКРАЇНА

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальний курс «Я і Україна» розроблений на основі науково-педагогічної концепції поетапного формування розумових дій – опосередкованої знаково-інтелектуальної форми розвитку мовлення дітей з вадами слуху та відповідно до Державного стандарту освітньої галузі «Людина і світ». Програма підготовчого – четвертого класів є інтегрованим курсом природознавства, суспільствознавства, українознавства.

Головна мета курсу – формування і розвиток особистості дитини з вадами слуху, здатної на самоаналіз, ідентифікацію людини, що формується у національному дусі, з стійкими громадянськими поглядами, організацією поведінки у суспільстві, що спирається на морально-етичні норми; людини, що має естетичні почуття, дбає про екологію довкілля, здатної у майбутньому інтегруватись у соціум.

Завданням курсу є створення умов психолого-педагогічного спрямування, які забезпечують:

- особистісне зростання дитини, формування вільної орієнтації в довкіллі, задоволення базових органічних і ментальних потреб самовираження та самореалізації;

- засвоєння учнями підготовчих – четвертих класів системи знань про живу і неживу природу, сезонні зміни у природі, про себе, суспільство, духовну спадщину, традиції українського народу;

- громадянське виховання учнів, формування у них любові до рідного краю, України, набуття ними соціального досвіду;

- систематизацію досвіду, знань про Україну, природу, суспільство;

- формування етичних норм міжособистісного спілкування;

- розвиток усного, писемного мовлення, розвиток пізнавальних процесів, слухового сприймання та вимови.

Розв’язання поставлених у програмі завдань здійснюється через певні лінії:

1. «Людина як особистість», що складається із розділів «Я», «Я вчуся», «Я і люди навкруги».

2. «Культура», що складається з власне культури, народних звичаїв, традицій і свят.

3. «Рідний край – Україна. Планета Земля» складається із підрозділів «Моя Україна», «Їду Україною», «Споруди міст і сіл України».

4. «Наша спільна Батьківщина – Україна» має підрозділи: «Україна – держава», «Україна серед інших держав».

5. Напрямок «Людина і довкілля. Знати про все» – речі людини, продукти та ін.

6. Напрямок «Природа» відображено через живу природу (рослинний світ, тваринний світ), неживу природу та сезонні зміни в природі.

Впродовж вивчення курсу застосовуються методи пізнання: спостереження, дослідження, експеримент, опис за малюнком, читання тексту, складання оповідань, екскурсії.

Зміст курсу дає змогу учневі набути знання про самого себе, інших людей, суспільство, міста і села, транспорт, природу, державу, народні звичаї та традиції.

Основною формою цілісності знань є уявлення учнів про найзагальніші, найконкретніші явища, стани, зв'язки, повторюваності, періодичності явищ, причин і наслідків між окремими елементами цілого.

Через ознайомлення з природним світом і природою діти набувають знань щодо збереження себе, природи і надбань народу.

Курс «Я і Україна» має глибоко національний зміст, який покликаний формувати вільного і активного громадянина.

Курс «Я і Україна» побудований на засадах корекційного навчання, розроблених С.О. Зиковим, Л.С. Виготським, К.Г. Коровіним, М.Д. Ярмаченком, Л.І. Фомічовою.

Курс базується на наукових курсах і розробках Н. Бібік, В. Ільченко, К. Гуза, В. Ульяненко, Н. Коваль.

Зміст навчального матеріалу зумовлений компенсаторними шляхами розвитку дітей з вадами слуху та структурою навчального матеріалу.

Програма має концентричний характер. Починаючи з 1 класу, на кожний підрозділ відводиться 2, 3 або 4 години. Програма налічує 14 підрозділів. На початок навчального року 2 години відводиться на повторення матеріалу, засвоєного у минулому році, наприкінці кожного навчального року відводиться 2 години на повторення матеріалу даного року навчання.

Зміст навчання у підготовчому класі у зв'язку із значним обсягом завдань з розвитку мислення, слухового сприймання, вимови, навчання грамоти, формування навчальної діяльності наданий за іншими розділами відповідно до рівня розвитку дитини. Програма відповідає навчальному плану, у якому відповідно відведено 1 година на тиждень, 35 годин на рік у кожному класі, починаючи з підготовчого і закінчуючи четвертим.

Зміст навчального матеріалу, вимоги до знань і умінь учнів, навчальні досягнення учнів, спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати орієнтовані на можливості психічного розвитку глухих дітей 6 (7) – 10 (11) років.

Навчальні досягнення учнів оцінюються за поєднанням критеріїв засвоєння знань, сформованості умінь та розвитку мови і мовлення.

У кожному напрямі та підрозділах зміст навчального матеріалу надається на цілий рік. Сурдопедагог – вчитель початкових класів шкіл для дітей з вадами слуху сам визначає порядок вивчення матеріалу і послідовність подання програмового змісту (відповідно до контингенту учнів; готовності їх до школи; наявності і якості дошкільної підготовки; стану розвитку слухового сприймання; характеру слухопротезування). При цьому порядок вивчення може залежати від регіону, де розташована школа, погодних умов, рослинності регіону, сільської або міської місцевості. Так, сурдопедагоги Криму можуть вибрати зовсім інші дерева, ніж учителі шкіл Закарпаття.

Учням, що вчать у школі, розташованій у сільській місцевості, доцільно вивчати першим той зміст, який відповідає досвіду дитини. Так, учням Києва доцільно спочатку вивчати електричний, механічний, підземний види транспорту, а дітям, які вчать у школі, розташованій у малих містах і селах – легковий, вантажний транспорт.

Курс «Я і Україна» передбачає формування не лише уявлень, а і вміння застосувати знання у реальному житті.

ПРОГРАМА 2 клас

(1 година на тиждень, усього 35 годин)

Пор. №	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати
1	2	Повторення матеріалу за перший клас		
2 2.1	2	Людина як особистість Я Мої вчителі і вихователі. Вчителі школи. Вчителі молодших класів. Вчителі старших класів. Імена вчителів. Сурдопедагог – це гуманна професія. Школи і дитсадки. Школа поряд – навчаються інші діти. Дитсадок поряд – навчається малеча. Я учень. Я вчуся. Я думаю. Я хлопчик. Я дівчинка. Хлопчики допомагають дівчаткам. Ми. Ми разом.	<i>Учень:</i> – розуміє запитання вчителя; – будує речення, бере участь у діалозі.	Формування позитивних якостей особистості та поваги до вчителя. Сприймає себе самого серед інших людей, ідентифікує себе.

2.2	2	<p>Я і люди навкруги</p> <p>Повага до рідних, дорослих, однолітків, чужих, знайомих, вчителів.</p> <p>Етика спілкування: говорити зрозуміло, спокійно.</p> <p>Форми спілкування: усно, письмово, жестово. Як люди спілкуються. Правила користування телефоном.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– пояснює своє шанобливе ставлення, дотримується правил, вибирає повідомлення для передачі іншим.</p>	<p>Формування різних форм спілкування.</p> <p>Наслідуює приклад.</p>
2.3	2	<p>Я вчуся</p> <p>Назва уроків. Розклад уроків. Запис домашнього завдання. Самостійність виконання домашнього завдання.</p> <p>Як ставити питання на уроках про власні потреби. Самостійна робота з підручником. Чергування.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– знає розклад і порядок виконання завдань;</p> <p>– ставить питання, оцінює себе.</p>	<p>Формування навчальної діяльності.</p> <p>Аналізує власні успіхи у навчанні.</p>
3 3.1	2	<p>Культура</p> <p>Культура. Народні звичаї України і свята</p> <p>Традиція відзначення Різдва.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– називає свято, використовує мовний матеріал;</p>	<p>Розвиток полісенсорики.</p>

		Колядки. Щедрівки. Свята народів України. Народні прислів'я і приказки про рослини, тварин, традиції. Національні ігри. Національний одяг українців.	– знає колядку, знаходить елементи одягу, вміє його одягти.	Збагачення лексичного запасу. Формування національної свідомості. Орієнтується у предметному світі.
4		Рідний край – Україна		
4.1	2	Моя Україна Міста і села, розташовані поруч. Міста України (обласні центри, вулиці міст).	<i>Учень:</i> – орієнтується у близькому до- вкіллі та довкіллі віддаленому; – записує за слухо-зоровим сприйманням назви.	Формування пізнавальної дія- льності. Вживає знайомі слова.
4.2	2	Їду Україною Види транспортних шляхів. Функції залізничного вокзалу, автобусної станції, морського (річкового) вокзалу, аеропорту. Правила поведінки у місь- кому транспорті.	<i>Учень:</i> – знає окремі назви видів тран- спорту, розпізнає різні вимоги.	Виховання культури поведін- ки. Самостійно порівнює різні ви- ди транспорту.
4.3	2	Споруди міст і сіл України Одноповерхові і багатоповерхо- ві будинки. Призначення буди-	<i>Учень:</i> – користується у побуті знан- нями, використовує зображен-	Описує і замальовує окремі спо- руды. Грається, читає назви ви- вісок.

		<p>вель: магазини, лікарні, поліклініки, кафе, вокзал, театри, університети, школи, дитячі садки, музеї, пошта. Екскурсії у районі до окремих споруд.</p>	<p>ня для встановлення призначення споруди.</p>	
5		<p>Наша спільна Батьківщина – Україна</p>		
5.1	2	<p>Україна – держава День незалежності України. Територія України. Повітряні, водні, наземні кордони України. Прикордонна служба. Економіка мого краю. Видатні вчителі моєї школи.</p>	<p><i>Учень:</i> – розуміє, що таке кордони, виділяє зображення прикордонників; – розпізнає і оцінює знайомі місця.</p>	<p>Формування гідності людини та поваги до професіоналів.</p>
5.2	2	<p>Україна серед інших держав Деякі відомі місця з різних країн світу. Назви окремих країн та їхніх столиць. Спостереження за фотографіями відвідин різними людьми</p>	<p><i>Учень:</i> – розуміє, що навколо України є різні держави на наочному прикладі. Знаходить і співвідносить з Україною.</p>	<p>Збагачення лексичного запасу. Корекція вимови.</p>

		інших країн (власні, газетні). Перегляд телепередач.		
6	6	Людина і довкілля. Знати про все.		
6.1	3	Речі. Продукти. Зимовий, осінній, літній, між-сезонний одяг. Сезонні головні убори (за пора-ми року). Взуття літнє. Меблі вітальні, їдальні, кухні. Посуд і його призначення: а) з якого їдять; б) з якого п'ють; в) в якому зберігають рідину. Варені і печені продукти. Борошняні страви.	<i>Учень:</i> – називає предмети, добирає їх за призначенням у побуті.	Формування операцій мислен-ня – узагальнення та класифі-кації. Розвиток сприймання. Оцінює предмети.
7		Природа		
7.1	2	Рослинний світ Рослини у лісах та селах. Росли-ни полів, лугів, городів, садів, виноградників.	<i>Учень:</i> – вибирає пояснення до малюн-ків; – визначає правильність вис-лову.	Формування уваги і пам'яті. Читає текст і складає описи.

7.2	4	<p>Корисність рослин для людей та тварин.</p> <p>Тваринний світ</p> <p>Різноманітність тваринного світу.</p> <p>Розміри тварин. Характерні частини тіла тварини.</p> <p>Дикі і свійські тварини. Молодняк тварин.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – розпізнає тварин за частинами тіла; – знає назви частин тіла. 	<p>Замальовує тварин, виділяє їхні істотні ознаки.</p>
7.3	2	<p>Нежива природа</p> <p>Властивості води: розчиняє речовини, тверда, рідка, газоподібна («пара»).</p> <p>Хто п'є воду.</p> <p>Вода удома. Вода в Україні: річки, озера, джерела, моря.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – пояснює зміни стану води залежно від температури. Називає і визначає за малюнком. 	<p>Складає описи природи, розуміє і читає тексти.</p> <p>Збагачення словника. Формування зорового сприймання.</p>
7.4	2	<p>Сезонні зміни в природі</p> <p>Осінь і весна.</p> <p>Вигляд рослин восени і весною.</p> <p>Робота в полі, городі восени і весною.</p> <p>Краса осені і весни: пейзажі. Зима і літо. Опалення оселі. Одяг</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – називає ознаки і види рослин, зміни протягом різних сезонів. Вибирає ознаки за малюнком і текстом. 	<p>Розвиток уважності.</p>

		людини в різні пори року. Тривалість дня і ночі влітку.		
8	2	Повторення матеріалу за рік		

3 клас

(2 години на тиждень, усього 68 годин)

Пор. №	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати
1	2	Повторення матеріалу за 2 клас		
2 2.1	4	Людина як особистість Я Скелет, м'язи, шкіра. Органи людини. Надання допомоги при захворюванні (покликати дорослих). Спостереження за вимірюванням температури, накладанням бинтової пов'язки. Мої стани і настрої: я радий, я гніваюся, я від гніву переходжу до спокою.	<i>Учень:</i> – розрізняє будову людини, вміє себе оберігати; – орієнтується у вимогах до себе і до інших, розрізняє настрої і характери інших людей.	Поповнення словника, виділення головного і другорядного. Формування позитивних якостей особистості. Адекватно сприймає і оцінює інших людей.

	<p>Людина активна і енергійна. Людина пасивна. Як я повинен сидіти і ходити. Красива постава. Гігієна тіла. Харчування дитини і дорослої людини. Я, маю, наше, ми. Я маю право просити те, що мені потрібно. Я повинен робити так: одягатись охайно, говорити правду, їсти красиво, допомагати мамі, друзям, бути ввічливим, дотримуватись правил поведінки. Я не повинен робити так: їсти некрасиво, одягатись неохайно, говорити неправду, відмовити у допомозі, не поділитись їжею або іграшками з товаришем, бути неввічливим, некультурним, ображати, дражнити, штовхати, не допомагати друзям, сваритися, коли мені не дають те, що я хочу.</p>		
--	---	--	--

2.2	4	<p>Я і люди навкруги</p> <p>Як спілкуватися з однолітками і дорослими. Як і кому правильно говорити: <i>ти, ви, Ви</i>.</p> <p>Правила поведінки на святі, у гостях (день народження), правила поведінки при відвідинах друзів.</p> <p>Правила поводження дитини серед дорослих.</p> <p>«Урок у храмі». «Урок у читальні». Телефонування рідним і близьким.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – знає мовні форми звертання; – використовує знання у побуті. 	<p>Формування правил поведінки в різних місцях. Адекватно користується телефоном.</p>
2.3	4	<p>Я вчуся</p> <p>Самостійне відвідування бібліотеки, отримання підручників.</p> <p>Самостійне планування часу виконання домашнього завдання.</p> <p>Функції чергового по їдальні, класу, спальні.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – знає, як користуватися бібліотекою; – вміє самостійно планувати послідовність дій. 	<p>Формування вольових процесів.</p> <p>Пояснює обов'язки чергового.</p>

3 3.1	6	<p style="text-align: center;">Культура</p> <p style="text-align: center;">Культура. Народні звичаї України і свята</p> <p>Традиційні заняття українців у минулі часи і нині. Народні ремесла. Народні прислів'я і приказки про тварин. Національні танці українців. Великдень. Українська писанка.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – називає дії та предмети; – впізнає народні танці. 	<p>Розвиток пам'яті, адекватного вживання прислів'їв або приказок.</p>
4 4.1	4 4	<p style="text-align: center;">Рідний край – Україна</p> <p style="text-align: center;">Моя Україна</p> <p>Області України, які знаходяться поряд. Квітучий край України: особливості Прикарпаття та Закарпаття. Чорноморське узбережжя, Крим і його південний берег.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – орієнтується у тому, що поблизу є інші міста і села; – розрізняє різні краєвиди. 	<p>Формування гордості за свій край та поваги до кожної частини України.</p>
4.2	4	<p style="text-align: center;">Їду Україною</p> <p>Каси для продажу квитків. Правила купівлі квитків на поїзд, автобус.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – розрізняє частини, вибудовує адекватну власну поведінку. 	<p>Формування в ігровій формі дії. Сприймає і сполучає різні предмети за функціональним призначенням.</p>

4.3	4	<p>Правила посадки у поїзд. Перон, колія. Вагон. Місце. Правила вуличного руху.</p> <p>Споруди міст і сіл України Частина будинків, їхня функція. Частина квартири. Малювання плану квартири та розміщення кімнат.</p>	<p><i>Учень:</i> – називає частини квартири, правильно користуються житлом.</p>	<p>Формування моделювання ситуації, розвиток просторової орієнтації.</p>
5	5.1	<p>Наша спільна Батьківщина – Україна</p> <p>Україна – держава Державний устрій і Конституція України. Мова народу України. Історико-етнографічні регіони України, Середня Наддніпрянщина, Поділля, Полісся, Карпати. Особливості побуту і господарської діяльності. Видатні люди мого краю.</p>	<p><i>Учень:</i> – знає ознаки держави, розрізняє певні регіони.</p>	<p>Розвиток мовлення. Уважно слухає і розуміє повідомлення. Виявляє дбайливість.</p>
5.2	4	<p>Україна серед інших держав Спортсмени України та інших країн.</p>	<p><i>Учень:</i> – розуміє приналежність людей до різних країн, відрізняє Україну від інших країн.</p>	<p>Уточнення і конкретизація образів пам'яті, формування почуттів громадянина; та по-</p>

		Художники України та інших країн. Письменники України та інших країн.		ваги до людини незалежно від місця її проживання.
6 6.1	6	Людина і довкілля. Знати про все Речі і продукти Різновиди м'ясних, рибних, молочних продуктів. Види солодошців. Страви з м'яса та птиці. Кухонне приладдя. Столове приладдя. Взуття дитяче, жіноче, чоловіче. Використання інвентарю на городах і сільськогосподарських роботах. Вироби з фруктів. Види музичних інструментів і їх призначення.	<i>Учень:</i> – знає групи речей і продуктів, уміє правильно співвідносити групу і окремий предмет або продукт.	Розвиток пам'яті, мислення, мовлення. Виявляє інтерес до нового.
7 7.1	7 6	Природа Рослинний світ Дерево і деревина. Цінність і призначення деревини.	<i>Учень:</i> – розуміє властивості деревини та її використання;	Конкретизація словника. Формування лексичних узагальнень. Розвиток мислення.

7.2	6	<p>Охорона природи. Насадження рослин людиною. Екологія і чистота.</p> <p>Рослини регіонів України.</p> <p>Будова рослин. Стебло, корінь, гілка, листок, плід, квітка, насіння, стовбур.</p> <p>Тваринний світ</p> <p>Види тварин. Різноманітність тварин у природі (звірі, птахи, плазуни, земноводні, комахи).</p> <p>Живлення тварин. Охорона тварин. Експерсії у зоопарк.</p> <p>Годування тварин у живих кутках.</p> <p>Догляд за акваріумом.</p>	<p>– розпізнає вироби з дерева;</p> <p>– класифікує за ознаками рослини.</p> <p><i>Учень:</i></p> <p>– знає варіанти аналізу та класифікацій;</p> <p>– знає відповідні корми для тварин.</p>	<p>Розвиток екологічного мислення.</p> <p>Виявляє інтерес і любов до тварин.</p>
7.3	6	<p>Нежива природа</p> <p>Охорона річок.</p> <p>Море. Відпочинок на морі.</p> <p>Охорона моря.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– пояснює важливість і значущість річок і морів;</p> <p>– добирає малюнки.</p>	
7.4	4	<p>Сезонні зміни в природі</p> <p>Робота людини взимку, весною, влітку, восени.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– пояснює залежність від сезону праці людини;</p>	<p>Виховання поваги до праці, розвиток спостережливості.</p>

		<p>Життя диких тварин взимку, весною, влітку, восени. Одяг людей влітку, взимку, весною, восени. Тривалість дня і ночі взимку, влітку, весною, восени. Ігри і дозвілля дітей влітку, взимку, весною, восени (купання у річці, морі, ходіння у ліс по гриби, ягоди, ходіння на лижах, катання на санчатах, ігри у сніжки, ліплення сніговика). Рослини взимку і влітку. Спостереження за погодою, опис погоди.</p>	<p>– за ознаками одягу, діяльності визначає погоду; – формулює за зразком речення та розповідь про погоду та діяльність людини.</p>	<p>Корекція вад вимови. Отримує задоволення від природи, виявляє кмітливість.</p>
8.4		Повторення вивченого протягом року.		

4 клас

(2 години на тиждень, усього 68 годин)

Пор. №	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати
1	2	Повторення матеріалу за 3 клас		
2		Людина як особистість		
2.1	4	Я Мої спостереження за собою. Що я хочу знати про себе. Органи чуття: очі, вуха. Дбаємо і бережемо очі і вуха. Як я дізнаюся про смак і запах. Робота органів травлення. Робота серця. Роль крові. Мої смаки і уподобання: мені подобається, мені не подобається.	<i>Учень:</i> – пояснює свої відчуття, аналізує себе; – вміє розповісти про себе; – знає про основні органи і функції організму; – вміє визначати порушення і повідомляти про це.	Корекція вад слуху, розвиток слухового сприймання. Виявляє зібраність, вольові якості. Спостерігає за відчуттями, пов'язаними з роботою органів. Адекватно реагує на зміни, больові подразники, захворювання.
2.2	4	Я і люди навкруги Риси характеру людей. Вихованість людини.	<i>Учень:</i> – розуміє вимоги до поведінки і регулює її;	Формування послідовного викладу повідомлення.

2.3	4	<p>Правила поведження у громадських місцях: у музеї, під час подорожі з батьками, на екскурсії, на вокзалі, під час концерту. Форми передачі повідомлень людям: листи, телефонні дзвінки, телеграми.</p> <p>Як правильно передати повідомлення: який має бути текст.</p> <p style="text-align: center;">Я вчуся</p> <p>Робота з каталогом у бібліотеці. Замовлення книжки у бібліотеці.</p> <p>Ядослідник. Дослідження у природі. Планування дослідження. Прилади і обладнання для дослідження (термометр, компас, бінокль, барометр, мікроскоп).</p>	<p>– вміє стримувати себе; – орієнтується у способах передачі необхідних повідомлень.</p> <p><i>Учень:</i> – знає, як взяти книжку в бібліотеці; – вміє користуватись приладами як навчальним приладдям.</p>	<p>Висловлює своє ставлення до власної поведінки та поведінки інших людей.</p> <p>Формування допитливості, розвиток різних здібностей.</p>
3 3.1	4	<p style="text-align: center;">Культура</p> <p style="text-align: center;">Культура. Народні звичаї України і свята</p> <p>Народна архітектура України.</p>	<p><i>Учень:</i> – вміє цінувати красу творів мистецтва.</p>	<p>Емоційно реагує на прикраси, виявляє інтерес до народних традицій, рідної мови. Фор-</p>

		Музей народної архітектури і побуту України. Національні пісні. Страви обрядові.		мування пізнавальних інтересів.
4		Рідний край – Україна		
4.1	4	Моя Україна Природна різноманітність України: мішані ліси, степи, лісостеп, гори, морське узбережжя. Природне економічне багатство України.	<i>Учень:</i> – називає окремі пояси, ставить запитання.	Формування розуміння тексту. Виявляє інтерес до природи, краю.
4.2	4	Їду Україною Розклад руху. Назва поїзда. Номер поїзда і вагона. Напрямок слідування автобусу. Довідкова служба. Мовна форма отримання довідки. Черговий по вокзалу та його функції. Черговий міліціонер та його функції. Зона відпочинку. Правила вуличного руху.	<i>Учень:</i> – знає, як користуватися транспортним; – сприймає і запам'ятовує інформацію.	Ознайомлення з різними оголошеннями та розкладом руху. Виконує самостійно окремі дії, в разі потреби звертається по взаємодопомогу.

4.3	4	<p>Споруди міст і сіл України Мости через річки. Залізничні, автодорожні мости. Гребля і Дніпрогес. Заводи і фабрики району.</p>	<p><i>Учень:</i> – розуміє призначення нежитлових споруд, розрізняє їхні різновиди і функції.</p>	<p>Формування словника. Оцінює споруди за їхнім зовнішнім виглядом і призначенням.</p>
5 5.1	5 4	<p>Наша спільна Батьківщина – Україна Україна – держава Населення України. Минуле України: Київська Русь, Запорізька Січ. Збройні Сили і міліція України. Школи України, де вчать-ся мої друзі. Листування з іншими школами, дружба старшокласників з різних країн, колективів художньої самодіяльності. Пам'ятки України (Софіївський собор, Печерська лавра, Чернігівський комплекс). Економіка України. Які вироби випускає Україна (окремі приклади).</p>	<p><i>Учень:</i> – розвиває свій інтерес до мистецтва; – розуміє значущість власної держави, вчиться писати листи.</p>	<p>Формування уявлень про минуле і сьогодення. Виховання патріотизму.</p>

5.2	4	<p>Україна серед інших держав Керівники провідних держав світу разом з державними діячами України. Актори України та інших країн. Музеї України та зарубіжжя. Архітектура різних країн та України.</p>	<p><i>Учень:</i> – усвідомлює дружні контакти державних діячів України та інших країн. Знає назви музеїв, імена акторів, архітектурних шедеврів.</p>	<p>Розвиток словника. Виявляє допитливість та оцінювальні судження.</p>
6 6.1	6	<p>Людина і довкілля. Знати про все. Речі. Продукти Борошняні страви. Страви з риби. Консерви. Страви з молока. Посуд, різний за матеріалом та призначенням. Взуття весняне, спортивне. Частини взуття. Частини меблів. Солодкі і фруктові страви. Улюблені солодоці мами. Види напоїв, мої улюблені напої.</p>	<p><i>Учень:</i> – вміє класифікувати речі та продукти; – вміє за призначенням групувати речі і вживати страви;</p>	<p>Корекція вимови. Формування уміння вести діалог. Дотримання правил поводження з електроприладами.</p>

		<p>Робочі інструменти і їх використання.</p> <p>Швейні інструменти та приладдя.</p> <p>Види приладів і апаратів.</p> <p>Особливості безпечного користування електроприладами і апаратами (холодильник, телевізор).</p>		
7		<p style="text-align: center;">Природа</p>		
7.1	6	<p style="text-align: center;">Рослинний світ</p> <p>Дикорослі і культурні рослини. Вирощування рослин. Умови росту рослин. Рослини світу.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– впізнає рослини за зразком і малюнком.</p>	<p>Розвиток мовлення і формування узагальнень.</p>
7.2	6	<p style="text-align: center;">Тваринний світ</p> <p>Догляд за домашніми тваринами. Піклування про молодняк.</p> <p>Будова тварин.</p> <p>Пристосування тварин до умов існування.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– знає умови утримання тварин;</p> <p>– вміє піклуватись про тварин.</p>	<p>Розвиток описово-розповідного мовлення, формування пізнавальної активності.</p>

7.3	4	<p>Нежива природа Рельєф місцевості. Гори, долини. Краєвиди України. Кругообіг води. Корисні копалини: крейда, вугілля. Видобуток корисних копалин.</p>	<p><i>Учень:</i> – розуміє особливості рельєфу.</p>	<p>Читає і складає оповідання.</p>
7.4	4	<p>Сезонні зміни в природі Рання і пізня весна, їхні ознаки. Рання і пізня осінь, їхні ознаки. Спостереження за температурою повітря і води. Спостереження за зміною температури та опадами. Жива і нежива природа, ритмічність змін. Тривалість дня і ночі.</p>	<p><i>Учень:</i> – визначає закономірності, досліджує і замальовує ознаки певної пори року.</p>	<p>Розвиток мислення.</p>
8	4	<p>Повторення матеріалу за рік</p>		

ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Образотворче мистецтво як один із навчальних предметів, має важливе значення в художньо-естетичному вихованні, сенсорному розвитку глухої дитини, формуванні особистості, розвитку образної уяви, мислення, творчих здібностей. Крім того, образотворча діяльність – це своєрідний засіб компенсаторного впливу, корекції вторинних наслідків порушення слуху. Заняття з образотворчого мистецтва, безпосередня образотворча діяльність учнів пробуджують у них позитивні емоції, естетичне ставлення до навколишньої дійсності й творів мистецтва, побуту й звичаїв; розвивають асоціативне мислення, активізують допитливість, зорову увагу, стимулюють розвиток творчих здібностей школярів.

У процесі вивчення курсу образотворчого мистецтва, в безпосередній образотворчій діяльності вирішуються такі навчально-виховні завдання:

- формування художньо-естетичного ставлення учнів з порушеннями слуху до природи, життя, праці, побуту та народних звичаїв;
- виховання інтересу та любові до мистецтва;
- розвиток сенсорних умінь, навичок з метою розвитку функціональних можливостей органів чуття – зорового аналізатора, тактильних і кінестетичних відчуттів;
- розвиток цілеспрямованого зосередженого сприйняття структурних елементів форми, характерних фрагментів, контуру форми, забарвлення та його насиченості, просторового розміщення предметів, пропорції, фактури;
- розвиток у глухих дітей образної уяви, фантазії, естетичних почуттів, асоціативного мислення;
- розвиток образотворчих навичок зображення (малювання, ліплення, декоративно-ужиткова діяльність);
- засвоєння учнями елементарної грамоти малювання з уяви, з натури, за вільною заданою темою;
- ознайомлення учнів з видатними творами національного мистецтва: графіки, живопису, скульптури, декоративно-ужиткового мистецтва, архітектури;
- засвоєння елементарних особливостей художньо-образного відображення дійсності засобами графіки, живопису, скульптури, декоративно-ужиткового мистецтва;

– свідоме застосування у процесі образотворчої діяльності засвоєних елементарних правил композиції, перспективи, пропорційних та кольорово-тонових відношень;

– свідомий добір необхідних матеріалів й інструментів.

В основу програми покладено принцип доступності: від простого до складного, від елементарних навичок до графічної грамоти, від образної уяви до зображення окремих предметів оточення, від навчально-репродуктивної до творчої діяльності.

Предмет образотворче мистецтво, в якому інтегруються такі види, як графіка, живопис, скульптура, декоративно-ужиткове мистецтво, елементи дизайну з різноманітністю техніки та матеріалів, активно сприяє розвитку творчої особистості.

Велику увагу слід приділяти емоційному, зосередженому сприйняттю характерних фрагментів форми, що й знайде відображення в малюнку.

Для виховання зорової культури як основи образотворчої діяльності необхідна організація не тільки загального чи вибіркового сприйняття, а й вміння «схоплювати» характерне.

Основну інформацію про форму предмета дає контур, який є роздільною межею двох реальностей: об'єкта й простору. При спрямуванні уваги учнів на сприйняття фрагментів форми й простору поглиблюються уявлення про предмет, що спонукає до його творчого відображення.

Елементарні графічні навички засвоюються в репродуктивній діяльності краще, коли учні наслідують дії вчителя, спостерігаючи за етапами виконання малюнка.

Чим більше впевненості та винахідливості в дитячій руці, тим тонша взаємодія із знаряддям праці. Чим складніші рухи, тим глибша взаємодія руки з природою, з духовним життям дитини. Іншими словами: чим більше майстерності в дитячій руці, тим розумніша дитина.

Розвиток цієї майстерності передбачається програмою в кожному наступному класі окремими вправами для розвитку руки, координації дій руки й ока в різноманітних художніх техніках, починаючи з найпростіших і найдоступніших.

Учитель має довести до свідомості учнів, що в його вимогах, рекомендаціях, поясненнях вже виражена віра в сили й можливості учнів. Він розвиває в них упевненість у своїх

силах, мобілізує, стимулює і заохочує їх старанність. Провідна роль учителя особливо наочно виявляється в поясненні конструктивних та кінестетичних схем, прийомів виконання вправ, малюнків, у коректуванні зображення аналітичними запитаннями.

Важливою ознакою плідного педагогічного процесу є висока активність сприйняття й образотворчої діяльності учнів, їх захоплення не тільки результатом, а й самим процесом творення (діяльністю). Залежно від завдання вчитель може застосувати ряд прийомів, що стимулюють активність, інтерес та захоплення процесом виконання зображення.

Зображення з натури – це поєднання образної уяви, сприйняття та графічних навичок. Чіткий, впевнений малюнок – основа будь-якої композиції.

У декоративно-прикладній діяльності (орнамент, розпис) також присутні елементи композиції: рівновага зображення й простору, симетрія, повторення, чергування тощо. У витинанках і аплікаціях може бути загущеність чи розрідженість візерунка, порушення рівноваги зображення декоративних елементів і простору. Ефективність пояснення завжди вища, якщо воно супроводжується аналізом певних зразків.

Елементи кольорознавства доцільно давати учням після ознайомлення з фарбами, після перших спроб роботи пензлем. Насамперед застерегти учнів від зайвого насичення кольору, зокрема, в акварелі.

Вже в 1 класі учні ознайомлюються з основними та похідними кольорами, з рівнем насиченості як основних, так і похідних кольорів, з відтінками похідних кольорів. Так само можна опознайомити учнів з послабленням насиченості барви залежно від простору: на першому плані зелень кущів та дерев буде більш насиченою, ніж на дальніх планах.

Педагогічне керівництво, що стосується організації художнього сприйняття, спостереження, зосередження уваги, може здійснюватись у двох напрямках: переживання (з перевагою емоційно-вольових моментів) і пізнання (з перевагою логічно-розумових процесів). Пізнавальні елементи неминуче присутні в переживаннях, а процес вивчення спрямовується волею, забарвлюється тією чи іншою емоцією. Елементи та правила перспективи, композиції, кольорознавства, пропорційних відношень у малюнках потребують розвинутого ми-

слення, тоді як у дітей переважає образно-емоційне ставлення, тому подавати їх слід дохідливо і поступово.

Навчання зображувати простоір розпочинається з доперспективного способу зображення: предмети, що знаходяться ближче, малюються внизу картинної площини (аркуша паперу), а ті, що далі – вище. Це, по суті, композиційне завдання, умовна передача планів. Як правило, в малюнках учнів 1-го класу об'єкти не перекриваються і подаються у зручному інформативному положенні.

У 2–4 класах, де помітно розвивається логічне мислення, можна вести мову й про перспективні зміни об'єктів у залежності від просторового розміщення, про пропорційні відношення, кольорову насиченість переднього й дальнього планів.

Програма передбачає ознайомлення глухих учнів з різноманітною доступною художньою технікою та матеріалами, які розкривають учням можливості посиленого художнього відображення дійсності: витинанки, аплікація, мозаїка, декоративний розпис, друкування штампом, писанкарство тощо (на вибір учителя, учнів). Ознайомлення учнів з різноманітними техніками здійснюється відповідно до вікових особливостей психофізичного розвитку глухих учнів, їх навичок, схильностей і наявних можливостей.

Учні 1–2 класів, малюючи з природи якийсь кольоровий предмет, зосереджують увагу в основному на контурі форми. Кольорові й світло-тонові відношення не привертають належної уваги учнів. Вони можуть ще й зафарбовувати цей предмет якимось кольором, до того ж дуже насиченим, але вони ще не бачать потреби передачі світло-тонових відношень.

Учні 3–4 класів вже не задовольняються зображенням контуру чи кольорового силуету, вони прагнуть схожого зображення з передачею світло-тонових та кольорових відношень; саме сприйняття природи більш зосереджене і цілеспрямоване. Вони вже спроможні самі знайти доступну їм структуру виконання малюнка відповідно до зосередженості сприйняття та образної уяви. Учні вже намагаються передавати різницю кольорової насиченості переднього і дальніх планів у пейзажних етюдах; прагнуть дотримуватися пропорційних відношень частин у малюванні фігури людини, передавати рівновагу, ритм та симетрію в декоративних композиціях, усвідомлюють, що якість зображення залежить від

засвоєних навичок, старанності виконання, застосування елементів розпису, витинання.

З метою закріплення мовного матеріалу, розвитку мовлення і мислевої діяльності на уроках образотворчого мистецтва рекомендується спонукати глухих учнів не тільки словесно позначати свої дії («Я малюю яблуко». «Я малюю фарбами».), але і планувати свою діяльність («Спочатку я намалюю дім, потім справа намалюю дерево»).

На заняттях з образотворчого мистецтва від учнів слід домагатися не тільки знання певного мовного матеріалу, але й правильного його вимовляння, враховуючи при цьому рівень оволодіння звуками.

Уроки образотворчого мистецтва бажано проводити у спеціальних кабінетах, обладнаних необхідними навчальними посібниками, наочними засобами, із застосуванням технічної та проєкційної апаратури. Враховуючи сприятливий для виховання дітей інстинкт наслідування, основні прийоми роботи вчитель повинен уміти демонструвати особисто на класній дошці.

Програмний матеріал з образотворчого мистецтва учні засвоюють на уроках. У позаурочний час діти можуть малювати за бажанням, тому їм слід пропонувати цікаві теми. Підготовкою до наступного уроку буде ознайомлення учнів з новою темою, можливими варіантами її виконання.

Зміст уроків образотворчого мистецтва доцільно пов'язувати зі змістом занять з інших предметів. У початкових класах особливу увагу слід приділяти взаємозв'язку уроків образотворчого мистецтва, читання, розвитку мовлення, предметно-практичного навчання тощо.

ПРОГРАМА

2 клас

(1 година на тиждень, усього 35 годин)

Пор. №	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати
1	4	Графічна техніка. Зображення на площині. Квіти. Метелики чи риби. Качечка з каченятами. М'які іграшки в образах тварин. <i>Техніка виконання:</i> звичайні та кольорові олівці, фломастери, акварельні фарби.	<i>Учень:</i> – вміє: малювати на площині з уяви за зразком та з натури, зображувати загальну форму предметів з характерними фрагментами, контуром та прилеглим простором; – користується словами та словосполученнями <i>чергування, повторення, блідий, світлий, світло-синій, світло-зелений, темно-синій, темно-зелений, дуже насичена (густа) фарба, прозора (слабо насичена фарба).</i>	Формування пізнавальної діяльності: уваги, пам'яті, мислення. Розвиток уяви, малювання з уяви за зразком та з натури. Розвиток слухового сприймання на основі вже знайомих слів, словосполучень, фраз та засвоєння нових за допомогою звукопідсилючої апаратури індивідуального та загального використання.
2	8	Декоративно-прикладна діяльність, ліплення. Вітальна листівка (витинанка). Декоративний розпис тарілки.	<i>Учень:</i> – має навички ліплення та розпису, враховуючи пластичні можливості пластиліну та глини;	Розвиток та поглиблення почуття гармонії, ритмічності та рівноваги.

		<p>Декоративний розпис куманця. Ліплення та розпис півня. Новорічне вітання. Великодне поздоровлення. Проект розпису писанки. Кольорова витинанка (поєднання витинанки з аплікацією). <i>Техніка виконання:</i> декоративний розпис (акварель, гуаш), ліплення з пластиліну, глини, витинанки з аплікацією, друкування штампом, за трафаретом.</p>	<p>– знає традиційні народні мотиви в розписах та декоруванні кераміки; – розуміє та користується словами та фразами: <i>елемент, форма предмета, чіткий, плавний</i>, елементи орнаменту розміщує рівномірно.</p>	<p>Сприйняття та розуміння вже знайомих та вивчених специфічних слів, словосполучень, фраз.</p>
3	6	<p>Зображення з уяви, пам'яті Збирання врожаю в саду. Ми прибираємо в кімнаті. На пасовиську. На рибалці. Зимові розваги. Біля ялинки. <i>Техніка виконання:</i> олівець, фломастери, фломастери, акварель, гуаш.</p>	<p><i>Учень:</i> – малює з уяви предмети, звірів, птахів, людей у різних динамічних положеннях з дотриманням пропорційних відношень та елементів композиції; – дотримується техніки зображення; – користується словами та фразами: <i>живописець, ілюстрація, краса, акварель, гуаш, мазок</i></p>	<p>Розвиток цілеспрямованого вибіркового сприйняття характерних рис (фрагментів) та зображення їх у малюнку. Поглиблення розвитку образної уяви. Формування вміння реально оцінювати свої можливості в образотворчому процесі. Корекція вимови учнів під час відповідей та опису своїх малюнків.</p>

			<i>(пензликом), працюю кінчиком пензля.</i>	
4	6	<p>Малювання з натури Керамічний півник. Керамічний козлик. Дерев'яні, пластмасові іграшки: тварини, машини. Балалайка. М'які іграшки: собачка, ведмідь, котик тощо. <i>Техніка виконання:</i> олівець, фломастери, акварель, гуаш.</p>	<p><i>Учень:</i> – має сформовані навички графічної техніки, передачі кольорово-тонових відношень; – розуміє і користується словами та фразами: <i>півтінь, тінь, художник-графік, контур, фрагмент, малюю легко фрагмент контуру, дивись часто на прилеглий простір, дивись уважно на контур форми.</i></p>	<p>Формування розвитку візуального сприймання форм характерних фрагментів, контуру і прилеглого простору, що забезпечує ефектне зображення форми предметів.</p>
5	6	<p>Ілюстрації до казок, оповідань «Вовк і семеро козенят». «Коза-дереза». «Рукавичка». «Лис Микита». «Котик та півник». «Заєць та їжак». <i>Техніка виконання:</i> олівець, фломастери, акварель, гуаш.</p>	<p><i>Учень:</i> – має навички зображення тварин у різних казкових ситуаціях, вибираючи посильні ілюстративні моменти; – володіє технікою малюнка; – вміє правильно працювати з фарбами; – розуміє і використовує слова: <i>пастель, начерк, штрих, знак, темний, насичений, близький,</i></p>	<p>Уточнення та збагачення словникового запасу при вмотивуванні композиції та взаємозв'язку персонажів зображення. Формування навичок взаємодію при побудові речень, діалогу.</p>

			<i>далекій, вертикальна, похила, чітка, плавна (лінія).</i>	
6	4	<p>Акварельні етюди Простий доступний пейзаж з кількома планами. Простий натюрморт з 3–4 предметів. <i>Техніка виконання:</i> акварель.</p>	<p><i>Учень:</i> – має сформовані навички роботи з пензлем, розріджувати фарби, робити слабонасиченим відповідний колір з подальшим покриттям відповідним відтінком чи насичення відповідним кольором; – має сформовані навички акварельної техніки виконання малюнка; – розуміє слова: <i>репродукція, гармонія</i>, а також користується словами, словосполученнями та фразами, які вивчали раніше.</p>	<p>Розвиток уяви та образної пам'яті. Збагачення лексичного запасу словами, що характеризують ознаки предметів, зміни у природі в різні пори року. Формування навичок спостереження за довкіллям. Формування вмінь планувати власну діяльність.</p>

3 клас

(1 година на тиждень, усього 35 годин)

Пор. №	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати
1	6	Зображення стану природи. Пейзаж. Золота осінь. Перед дощем. Захід сонця. Завірюха. Весняне сонечко. Листопад. <i>Техніка виконання:</i> олівець, акварель, гуашеві фарби.	<i>Учень:</i> – передає стан, настрої кольором, тоном; – поглиблює навички роботи акварельними та гуашевими фарбами; – розуміє слова, фрази, словосполучення: <i>живописець, палітра, акварель, етюд, знак, простір, сприймати, полічати, уявляти, спостерігати, світлий, чистий, горизонтальна, хвиляста, високий, низький (горизонт), теплий, холодний відтінок, дальній план дуже насичений, віддалені предмети здаються меншими</i> і користується ними.	Розвиток зорової пам'яті, орієнтації в розташуванні малюнка на папері. Виконання самостійних рухових дій. Розуміння залежності кольорової насиченості від простору. Виявлення допитливості, кмітливості, вольових зусиль (доведення розпочатої роботи до кінця). Розвиток мовлення: відповіді на запитання, опис малюнка. Вдосконалення правильної побудови речень та використання засвоєного словника у власному мовленні. Формування й поглиблення образної уяви та сприйняття

				<p>оточення при різних погодних умовах та в різні пори року.</p> <p>Розуміння зв'язку між станом природи, освітленням, періодом дня, порою року, кольоровою гамою.</p> <p>Вміння самостійно та з допомогою вчителя стежити за вимовою та формуванням речень.</p>
2	4	<p>Об'ємне зображення (ліплення). Фігури тварин (на вибір: лисиця, білка, собака, лев, баран, козел, качка тощо).</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – вміє узагальнювати та стилізувати відповідно до пластики матеріалу; – має відчуття пропорційності; – розуміє слова, фрази: <i>веселий, радісний, сумний, форма предмета, деталь, частина, складові, уважно розглянь форму.</i> 	<p>Поглиблення навичок формування образу.</p> <p>Розуміння пластичних можливостей матеріалу.</p> <p>Розвиток тактильних відчуттів та координації дій.</p> <p>Розрізнення на слух за допомогою звукопідсилюючої апаратури на основі знайомих слів, фраз, запитань учителя, пояснення завдання на уроці.</p> <p>Формування позитивного ставлення до зауважень вчителя та бажання виправити помилку.</p>

3	6	<p>Малювання з натури іграшок та сувенірів. Керамічні іграшки-сувеніри: пегас, козлик, собачка, лисиця, котик. М'які та пластмасові іграшки: трактор, автомобіль, коник, ведмедик. <i>Техніка виконання:</i> олівець, акварель, гуашеві фарби.</p>	<p><i>Учень:</i> – дотримується елементів композиції та пропорційних відношень у виконанні малюнка, кольорових та тонових відношень; – знає та розуміє слова та фрази: <i>начерк, насиченість (кольору), розглядати, яскравий контур форми, малюй з натури.</i></p>	<p>Поглиблення цілеспрямованого сприйняття та навичок зображення предметів вільної форми. Послідовне, вибіркоче сприйняття характерних фрагментів і форм. Поєднання образної уяви, сприйняття та графічних навичок. Розвиток слухо-зорового сприймання під час пояснення на уроці, вивчення нових слів і фраз, проведення діалогів між учнями.</p>
4	8	<p>Декоративно-прикладна діяльність. Орнаментальна смужка з 2–3 елементів (закладка для книги) у техніці витинанки. Декоративна серветка. Сніжинка (витинанка). Дерево життя з птахами (витинанка). Декоративна композиція для тарілки «Жар-птиця».</p>	<p><i>Учень:</i> – має практичні навички: зображення на площині; друкування штампом; розпису ужиткових предметів; декорування і розпис в колі, смужці; – вирізання з паперу (витинанки) та доповнення необхідними кольоровими фрагментами (аплікація);</p>	<p>Розуміння та формування вміння стилізувати живу природу. Розвиток почуття гармонії, ритмічності та симетрії, відчуття колірної гармонії. Подальший розвиток слухового сприймання, самостійне використання збережених залишків слухового аналізатора при спілкуванні в класі з учнями та вчителем.</p>

		<p>Ескіз розпису писанки. Ескіз розпису серветки (в квадраті). Вітальна листівка. <i>Техніка виконання:</i> малюнок, витинанки, витинанки з аплікацією, акварельні, гуашеві фарби.</p>	<p>– знає і розуміє слова та фрази: <i>мазок, фрагмент, ритм, розпис, світло-червоний, світло-синій, ламана, повторення, чергування, симетричний, зверни увагу на фрагменти.</i></p>	<p>Вміння слухати, аналізувати свою мову та інших учнів, при необхідності виправляти її.</p>
6	5	<p>Малювання людей у роботі, русі. Збирання врожаю яблук. Спортивні ігри. Зимові розваги. На роликах. Велосипедист. <i>Техніка виконання:</i> олівець, фломастери, фарби.</p>	<p><i>Учень:</i> – має сформовані навички малювання фігури людини в динамічних положеннях; – дотримується пропорційних відношень фігури, кінцівок; – передає у малюнку характер динаміки змін фігури людини залежно від положення тулуба; – розуміє слова та фрази: <i>штрих, блідий, темний, вертикальна, похила, товста, тонка (лінія), високий, низький, композиція малюнка зміщена в правий (лівий) бік</i> і користується ними.</p>	<p>Поглиблення навичок зображення з уяви. Формування більш зосередженого цілеспрямованого образу натури, схожого зображення з передачею світло-тонових та кольорових відношень. Використання вже знайомих та нових слів, словосполучень, фраз у самостійному мовленні. Правильна побудова простих речень при роботі з малюнком. Сприймання на слух, при використанні індивідуальних звукопідсилюючих апаратів, вже</p>

				знайомих слів, словосполучень та фраз.
		<p>Малювання за темами казок, оповідань: «Казка про солом'яного бичка». «Коза-дереза». «Плескачик». «Про котика і півника». «Заєць та їжак».</p>	<p><i>Учень:</i> – використовує під час малювання образну уяву, фантазію; малює з уяви; – передає у малюнку взаємозв'язок між персонажами; – дотримується пропорційних відношень у зображенні персонажів казок, оповідань; – розуміє слова і фрази: <i>художник-графік, настрій, основні кольори, відтінок, на відстані колір слабо насичений</i>, користується ними.</p>	<p>Розвиток слухового сприймання з звукопідсилюючою апаратурою індивідуального користування, тільки в окремих випадках – загального користування. Сприймання мови вчителя та учнів на слуховій основі (знайомі слова, фрази). Викладання нового матеріалу, нових слів, словосполучень, фраз на слухо-зоровій основі. Практикування читання з губ нових слів, словосполучень, фраз.</p>

4 клас

(1 година на тиждень, усього 35 годин)

Пор. №	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати
1	6	Малювання пейзажу з природи, уяви на тему: В туристичному поході. Осіній ліс. У парку відпочинку. Сільська (міська) вулиця. На околиці міста (села). На риболовлі.	<i>Учень:</i> – має сформовані навички відображення з урахуванням пропорційних відношень; – правильно зображує лінії горизонту, виконує зображення відкритого простору, дотримується правил зображення перекриття предметів, зміни їх величини при віддаленні, зміни ілюзорної глибини та просторової колірної насиченості; – користується словами, словосполученнями, фразами: <i>живопис, гармонія, кольорова гама, спокійний, теплий, холодний; лінія горизонту, перспектива, начерк, уважно дивись на при-</i>	Розвиток уяви, просторового сприйняття та перспективних змін. Розуміння пропорційності у зображенні відкритого простору. Розвиток слухового сприймання з звукопідсилюючою апаратурою індивідуального використання при вивченні нових слів, фраз, словосполучень. Розуміння нових понять і введення їх у мову.

			<i>леглий простір, підбери потрібні кольори, малюй предмети в перспективі (зміна розмірів залежно від відстані).</i>	
2	6	<p>Малювання керамічних сувенірів, іграшок, натюрмортів. Натюрморт з 3–4 предметів (овочі, фрукти, ваза або глечик). Натюрморт з квітами (2–3) та лимоном. Керамічний козлик. Керамічний півник. Металевий або пластмасовий іграшковий автомобіль. М'яка іграшка: собака.</p>	<p><i>Учень:</i> – уважно сприймає і розрізняє форми предметів, освітлення, пропорції і відношення, правильно передає їх у малюнку; – користується словами, словосполученнями і фразами: <i>етюд, простір, пропорції, насичений колір, фаянс, перспектива куба, кола, ескіз пензлем, легенько зробити начерк, будемо працювати акварельними фарбами, гуашшю.</i></p>	<p>Розвиток пізнавальної діяльності: уваги, пам'яті, мислення. Аналіз розташування предметів у натюрморті, їх форми, пропорції, освітлення. Вміння використання специфічних фраз, слів, словосполучень на уроці. Виправлення побудови речення чи неправильного використання специфічних слів у однокласників.</p>
3	4	<p>Малювання фігури людини. Рибалка. Читання книги. Копання. Косовиця.</p>	<p><i>Учень:</i> – малює фігуру людини, передає на малюнку пропорції та будову її тіла в стані спокою і русі; – користується словами, словосполученнями і фразами: <i>графі-</i></p>	<p>Формування вмінь відображати пропорції людини та передавати їх у русі. Розвиток навичок розуміння мовлення співрозмовника на слухо-зоровій основі та прави-</p>

			<i>ка, скульптура, силует, контур, скульптура з дерева, писати картину, дотримуйся пропорції фігури.</i>	льно будувати запитання до вчителя.
4	8	<p>Декоративно-прикладна діяльність.</p> <p>Кольорова орнаментальна смужка (поєднання витинанки з аплікацією) – закладка для книги, прикраса для полиці з книгами.</p> <p>Декорування серветки (квадрат).</p> <p>Декоративний розпис тарілки.</p> <p>Кольорова витинанка (поєднання з аплікацією): вазон, дерево життя з півнями.</p> <p>Вітальна листівка (витинанка, друк штампом, за трафаретом).</p> <p><i>Техніка виконання:</i> малюнок, вирізання, клеєння, розпис, друкування.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – має практичні навички: декорування площин (кола, смужки, квадрата, прямокутника); розпису ужиткових предметів; – правильно працює з інструментами (ножицями, ножиком, різцями заокругленої форми) під час виготовлення витинанок, трафаретів, для друкування елементів орнаменту; – робить ускладнений декор витинанок (2–3 кольори) в поєднанні з аплікацією; – користується словами, словосполученнями і фразами: <i>трафарет, штамп, рапорт</i> (в орнаменті), <i>яскравий колір, скульптура малої форми</i> (кераміка), <i>шамот</i> (глина непокрита поливою), <i>ди-</i> 	<p>Розвиток уяви та фантазії учнів при виконанні орнаменту та декору у поєднанні з аплікацією.</p> <p>Дотримання нормального темпу мовлення та сили голосу.</p> <p>Запам'ятовування та відтворення логічної послідовності дій.</p>

			<i>вись на фрагмент, передавати характер контуру, щоб рапорти орнаменту були однакові.</i>	
5	6	Ілюстрація до оповідань, казок. Ілюстрація до казки (на вибір вчителя). Ілюстрація до казки (на вибір учня). Ілюстрація до оповідання (знайомого учням) на вибір учителя. Ілюстрація за оповіданням на вибір учня. Ілюстрація до вірша (знайомого учням) на вибір учителя.	<i>Учень:</i> – дотримується пропорційних відношень у зображенні; – композиційно правильно та виразно передає у зображенні потрібний стан персонажів; – володіє графічною технікою, знає і використовує грамоту зображення; – користується словами, словосполученнями і фразами: <i>ескіз, композиція, ілюстрація, тривожний колір, книжкова графіка, шрифтова обкладинка, заставка, передати настрій, радісний настрій передано яскравими кольорами, сірі, невиразні кольори.</i>	Розвиток образної уяви, асоціативного мислення, фантазії для ілюстрування певних побутових подій та казкових ситуацій, персонажів оповідань, казок. Співвідношення змісту тексту з малюнками та власним практичним досвідом. Запам'ятовування малюнків учнів до тексту. Стимулювання мовної активності, використання опорних слів. Вміння на слух сприймати та по можливості виправляти мовлення співбесідника. Розвиток конструктивного образного мислення; уяви.
6	4	Елементи конструювання й моделювання форми. Багатоповерховий будинок.	<i>Учень:</i> – має сформовані навички різання, формування, клеєння	Виховання інтересу до нової інформації, нових вмінь та знань, отриманих у мовній формі.

		<p>Автомобіль. Літак. Різдвяні маски.</p>	<p>при виготовленні задуманої форми предмета; – користується словами: <i>симетрія, фрагмент, точка зору, архітектура, об'ємне зображення, фрагмент будинку, предмета, маски: роби маску за своїми розмірами, передай кольорами настрій маски.</i></p>	<p>Формування уваги до вимови та побудови мовленнєвих висловлювань співрозмовника. Закріплення навичок користування індивідуальною та груповою звукопідсилювальною апаратурою.</p>
--	--	---	---	--

ПРЕДМЕТНО-ПРАКТИЧНЕ НАВЧАННЯ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Предметно-практична діяльність – це безпосередній вплив учня на предмети зовнішнього світу з метою їх виготовлення, перетворення, створення макетів, моделей.

Введення в педагогічний процес різних видів предметно-практичної діяльності учнів вносить докорінні позитивні зміни і в характер педагогічного процесу, і в його результати. Предметно-практична діяльність забезпечує велику активність і самостійність дітей у процесі навчання. Навчальна діяльність не повинна бути тільки інтелектуальною. Діти гостро потребують фізично вираженої ручної діяльності.

На цих уроках діти ліплять з пластиліну, роблять аплікації, моделюють і конструюють з паперу, будівельного матеріалу, з деталей конструктора; малюють, виготовляють різні вироби з природних матеріалів, працюють з мозаїкою, тканиною, створюють макети. І в процесі всієї цієї різноманітної діяльності учні вчаться мислити, говорити, набувають необхідні знання, оволодівають життєвими поняттями, здобувають позитивні якості особистості, опановують трудові вміння і навички.

Предметно-практична діяльність дітей є основою, на якій здійснюється багатоплановий розвиток дитини з вадами слуху, базою для навчання інших предметів, і, в першу чергу, таких як мова, математика, природознавство.

По суті предметно-практичне навчання – це нова система початкової освіти з опорою на предметно-практичну діяльність самих дітей.

Перед ППН як навчальним предметом стоять завдання:

- формування в учнів життєвих понять, що стануть опорою для засвоєння наукових понять, якими діти будуть оволодівати в середніх і старших класах;
- розвиток психічних процесів глухих учнів і, в першу чергу, їх мислення;
- розвиток словесного мовлення учнів як засобу спілкування і мислення;
- виховання позитивних якостей особистості дитини;
- формування трудових умінь і навичок.

Предметно-практичне навчання створює сприятливі умови для розв'язання всіх цих завдань.

Життєві поняття – *великий, маленький, вузький, довгий, зліва, справа, між, біля, розім'яти, прикріпити, відрізати, поділити навпіл* та інші – не мають прямої належності до жодного навчального предмета і в той же час є необхідними для навчання кожного з них.

На уроках ППН, працюючи, наприклад, з папером, учні проводять прямі лінії, вирізують кола, квадрати і в процесі цієї діяльності оволодівають відповідними поняттями. Вони засвоюються свідомо і ґрунтовно. Дитина оволодіває ними на основі власної предметно-практичної діяльності в сполученні зі словом. В цьому основна цінність уроків ППН.

В ППН містяться великі можливості для розумового розвитку дітей з вадами слуху. Розумова діяльність людини є похідною від практичної її діяльності. Всі основні розумові операції – аналіз, синтез, порівняння, абстрагування та інші – спочатку формуються на основі виконання дитиною практичних дій розчленування, поєднання, примірювання і т.д., які вона виконує з матеріальними об'єктами. Отже, предметно-практичне навчання найкращим чином служить формуванню розумових операцій дітей, що нечують.

Одним з провідних принципів системи навчання глухих дітей мови є тісний зв'язок навчання мовлення з діяльністю дітей. Предметно-практичне навчання забезпечує цей зв'язок, створює потребу в мовленні, є стимулом для оволодіння ним. В процесі діяльності виникає потреба в спілкуванні учнів з учителем і між собою. Вони відразу одержують мовний матеріал, який забезпечує це спілкування і мимовільно засвоюють його. Психологи довели, що мимовільне засвоєння є більш міцним, ніж довільне.

На уроках ППН діти вчаться співробітництва, взаємодопомоги, культури поведінки, ввічливості, охайності, у них виникає почуття відповідальності за виконану працю, тобто формуються позитивні моральні якості.

Предметно-практичне навчання – це перший етап трудового навчання. В процесі предметно-практичної діяльності глухі учні одержують знання про різні матеріали та їх властивості, вчаться правильно користуватися інструментами, оволодівають прийомами обробітку різних матеріалів, ознайомлюються з основами організації праці.

Під час практичного виготовлення виробу існує небезпека надмірного занурення учнів у практичну діяльність. Щоб запобігти цій небезпеці, вчитель повинен пам'ятати, що головне завдання уроків ППН полягає в розвитку дітей, у розширенні кола їхніх життєвих понять, у формуванні мовлення, мислення та інших пізнавальних процесів. І організувати діяльність учнів так, щоб на уроці розв'язувалися всі ці завдання.

Готуючись до уроку, вчитель має чітко уявляти собі, які завдання, що стоять перед ППН як предметом, він буде розв'язувати в процесі виготовлення дітьми конкретного виробу; які знання одержать діти на даному уроці; які поняття і уявлення він повинен виробити у них; яких мінімальних зрушень у розвитку мислення, уваги, спостережливості, пам'яті, емоцій, волі і т.д. він повинен домагатися у своїх учнів; якого виховного ефекту він повинен досягти. Якщо вчитель не поставить перед собою цих завдань і не відобразить їх у змісті, методах і організації уроку, він не працюватиме над їх розв'язанням, і тоді знизиться розвивальне і виховне значення уроку.

Словниковий склад, який пропонується дітям на уроках ППН, визначається перш за все змістом і потребами самої діяльності. В ньому знайшли відображення назви виробів, матеріалів і інструментів, назви дій, слова, що передають якість, кількість, ставлення, оцінку і т.д., а також слова, в яких виражається цілий ряд так званих «життєвих понять»: *більше, менше, довгий, вище, навпіл, зайвий* та багато інших.

Основний шлях роботи над словом полягає в тому, що діти ознайомлюються зі словом у процесі діяльності. Завдяки повторюваності слова в різних видах діяльності відбувається уточнення його значення.

Оволодіння значенням слова відбувається в процесі мовного спілкування на основі організованої педагогом предметно-практичної діяльності.

Учні отримують одночасно велику кількість нових слів, різних за ступенем абстракції і узагальнення, які відносяться до різних граматичних розрядів. Так, вже на першому уроці в підготовчому класі вчитель дає одразу 3 нових слова: куля, ліпити, пластилін. На наступному уроці робиться аплікація кулі, де продовжується робота над словом

куля і одночасно повідомляються 5 нових слів папір, олівці, обвести, вирізати, ножиці. На третьому уроці діти малюють. Тут поряд зі словом куля даються нові слова альбом, відкрити, розфарбовувати. На четвертому уроці учні ліплять яблуко. Тут продовжується робота над словами ліпити, розім'яти, відірвати. На наступному уроці, коли учні роблять аплікацію яблуко, вони ознайомлюються з новими словами: клей, пензлик, картон, намазати і т.д. Так з уроку в урок розширюється коло слів, над якими працюють діти. Частина з них виявляється знайомою з попередніх уроків, а частина – зовсім новими. Внаслідок такої подачі матеріалу учні дізнаються одночасно про велику кількість слів, які позначають предмети, їхні якості, дії.

Види діяльності і об'єкти підбираються таким чином, щоб можна було забезпечити повторюваність одного і того ж кола слів у різних умовах. Один і той же об'єкт виявляється предметом різних видів діяльності: ліплення, малювання, аплікації. При цьому кожне з нових слів вживається в сполученні з багатьма іншими, відомими раніше. Вживання слова в різноманітних сполученнях з іншими словами служить точному і повному розумінню як даного слова, так і інших слів.

Працюючи над словниковим складом широким фронтом, не можна сподіватися, що глуха дитина зможе одразу оволодіти правильним і повним значенням слів, які їй пропонуються. Спочатку діти ознайомлюються зі словом в одному значенні, що розкривається певною ситуацією, потім на наступних уроках ППН, а також на уроках з інших предметів значення слова розширюється, уточнюється. Так, наприклад, вперше учні знайомляться зі словом *поділити* в завданні «Поділити пластилін навпіл». Потім вони ділять навпіл, тобто на дві рівних частини, аркуш паперу, 10 мозаїчних ґніпок, самі діляться на дві бригади; при ліпленні тварин ділять пластилін вже на декілька різних за величиною шматочків, які відповідають кількості і розмірам частин тіла тварини, тобто підводяться до ще більшого узагальнення значення цього слова. Так у свідомості дітей відбувається узагальнення, яке неможливо передати в «готовому вигляді».

Вчитель створює умови не тільки для повторення, але й для переносу слів на нові ситуації, що сприяє розширенню їх значення і веде до узагальнення.

На уроках ППН основна увага учнів спрямовується на виготовлення виробів. Слова, що пропонуються дітям у цих умовах, не є предметом спеціального вивчення, вони є лише засобом, потрібним для основної роботи. Діти працюють над виготовленням певного виробу, а запам'ятовують слова і фрази, включені в цю діяльність.

В ППН реалізується один з провідних принципів системи навчання глухих дітей мови як засобу спілкування – принцип комунікації. З учителем учні відносно легко вступають у спілкування на основі словесної мови, тому що вчитель є ініціатором спілкування. Налагодити ж спілкування глухих учнів між собою – непросте завдання. З цією метою особлива увага на уроках ППН приділяється таким формам організації діяльності дітей, як робота з маленьким «вчителем», робота бригадами, парами. Названі форми спільної роботи вимагають від учнів активного мовного спілкування: звернення до співрозмовника, виконання різних доручень, висловлення прохань і побажань, постановки запитань і т.п. Сам процес спілкування стає при цьому мотивованим, зумовленим необхідністю.

Програма з предметно-практичного навчання складається з двох розділів: зміст навчального матеріалу і навчальні досягнення учнів.

У розділі «Зміст навчального матеріалу» вказані види діяльності дітей (з розподілом годин на кожний з них), конкретні вироби, які пропонуються учням для виготовлення, накреслене коло життєвих понять і уявлень, що підлягають засвоєнню, і мовний матеріал, в якому ці поняття передаються, а також підібрані приблизні зразки висловлювань вчителя і учнів, необхідні для мовного спілкування.

В розділі «Навчальні досягнення учнів» даний перелік вмінь і навичок, якими повинні оволодіти глухі діти в процесі предметно-практичної діяльності. Це розумові, мовні, трудові і організаційні вміння.

Види, об'єкти діяльності, мовний матеріал, запропоновані програмою, поступово ускладнюється. Так, якщо в підготовчому класі використовується ліплення, аплікаційні роботи, малювання, моделювання і конструювання з паперу, то вже в 1 класі підключається моделювання і конструювання з будівельного матеріалу, робота з різними матеріалами,

робота з мозаїкою. У 2 класі вводиться конструювання з деталей пластмасового конструктора, робота з тканиною; в 3 класі – конструювання з металевого конструктора; в 4 класі – моделювання і конструювання з дроту.

Кожний рік змінюється питома вага видів діяльності, ускладнюється характер роботи при використанні тих самих видів діяльності.

У програмі витримана поступовість знань і мовного матеріалу. В підготовчому класі відбувається ознайомлення дітей з предметами побуту і безпосереднього оточення – іграшками, посудом, одягом, тваринами, рослинами і т.д. і їх назвами. У 1–2 класах назви цих об'єктів повторюються, закріплюються, уточнюються, поглиблюються. У 3–4 класах поряд з розширенням і узагальненням знань, одержаних в попередні роки, повідомляються нові відомості про більш широке оточення.

Створюючи об'єкти, визначені програмою, своїми руками, діти більше дізнаються про них, оволодівають елементарними поняттями, вчать орієнтуватись у просторі, в часі.

У програмі матеріал викладений за видами діяльності з розподілом часу, відведеного на кожний з них. Але це не означає, що спочатку діти виконують всі об'єкти, названі в розділі «Ліплення», потім в розділі «Аплікаційні роботи», далі в розділі «Малювання» і т.д. Вчителю слід чергувати види діяльності: на одному з уроків діти ліплять, на наступному роблять аплікацію, на третьому малюють і т.п., проте, якщо на виготовлення якогось виробу необхідно відвести декілька уроків, то ці уроки проводяться один за одним без чергування видів діяльності.

В програму введено велику кількість об'єктів діяльності. Вчителю (а пізніше і дітям) надається право вибору тих із них, які йому більше до вподоби. Але при цьому вчитель має забезпечити засвоєння дітьми знань і вмінь, вказаних у програмі.

В переліку понять і уявлень, як і в зразках висловлювань, як правило, вказується матеріал, який зустрічається дітям вперше, або на який слід звернути особливу увагу при роботі з даним об'єктом. Надалі цей матеріал може вже не називатися, але робота над ним має обов'язково продовжуватися для засвоєння його дітьми в нових умовах.

За бажанням і при необхідності школи можуть вводити розділ «Сільськогосподарська праця» за рахунок годин, відведених на інші розділи.

Розподіл кількості годин, виділених на розділи, є орієнтовним. Учителю надається право, враховуючи особливості дітей, рівень їхньої підготовки, на свій розсуд розподіляти програмний час для забезпечення якісного засвоєння навчального матеріалу школярами.

ПРОГРАМА

2 клас

(3 год на тиждень, усього 102 год)

Пор. №	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів
1	19	<p style="text-align: center;">Аплікаційні роботи</p> <p>Об'єкти діяльності: Влітку в лісі; Соняшник; Курча, їжачок (рвана аплікація) (на вибір)</p> <p>Поняття і уявлення: Пори року: літо, осінь, весна, зима; ліс, дерево, кущ, ягоди, квіти, квітка, суниця, гриби, білка, заєць, їжак, голки, метелик, аркуш картону, соняшник, насіння, стебло, пелюстка, курча, дзьоб, очі; правий (лівий), верхній (кут); правий (лівий), нижній (кут); однаково, кілька, також;</p>	<p>При колективній роботі користується розмовною мовою з учителем та товаришами (висловлює бажання, прохання, звертається з запитаннями, спонукуванням, складає інструкції для організації колективної діяльності товаришів);</p> <p>знає назви виробів, необхідних операцій, матеріалів та інструментів;</p> <p>активно використовує в мові слова і словосполучення, що означають поняття, зазначені в програмі;</p> <p>самостійно визначає тему уроку (вид діяльності і виріб) у різних ситуаціях, створених учителем; складає поетапний план виготовлення виробу з відображенням основних етапів роботи</p>

	<p>ближче, далі, над, під; справа від, зліва від; короткий, товстий, тонкий, високий, низький; обірвати, надірвати, відірвати.</p> <p>Зразки висловлювань: Які предмети (малюнки) підходять до аплікації? Візьми (-іть) кілька предметів (малюнків). Скільки малюнків взяв (-ла)? Хто більше? Хто менше? Візьми стільки ж малюнків, скільки взяв ... Цей малюнок потрібний для аплікації? Чому? Що ми будемо робити далі? Ми будемо наклеювати малюнки на аркуш картону. Наклей ... у правому нижньому куті. Візьми (-іть) прямокутник. Склади (-іть) папір гармошкою (2 рази). Намалюй (-те) контур пелюстки. Виріж (-те) пелюстки. Скільки пелюсток ти вирізав (-ла)? Треба вирізати середину соняшника. Візьми (-іть) квадрат. Склади (-іть) квадрат вчетверо. Зріж (-те) 2 кутки. Наклей (-те) пелюстки навколо середини. Виріж (-те) і приклей (-те) стебло і листочки. Коли ми почали робити аплікацію? Коли ми</p>	<p>(з допомогою вчителя) поопераційний план – самостійно; вміє перевірити в ході роботи правильність складеного поопераційного плану, та в разі потреби внести зміни до нього; визначає за зразком виробу кількість та якість необхідних для роботи матеріалів та інструментів; складає на них заявку (усно і письмово) з вказівкою окремо матеріалів та інструментів; в разі потреби замінює (з допомогою вчителя) вибрані матеріали іншими, що підходять за властивостями; виготовляє вироби за зразком, малюнком, кресленням, усними і письмовими інструкціями, за описом, планом та оповіданням; визначає розміри виробів і деталей (в сантиметрах і міліметрах) за обміром і за кресленням; працює індивідуально і групами; при роботі групами виконує вказівки вчителя: поділитися на групи, обрати ведучого, розподілити (з допомогою вчителя) роботу між членами групи; звітує за проведену роботу (стисло і докладно);</p>
--	--	---

	<p>закінчили робити аплікацію? Скільки днів ми робили аплікацію? Папір якого кольору нам потрібен для роботи? Виріж (-те) один великий квадрат; один менший. Візьми (-іть) великий квадрат; візьми (-іть) маленький квадрат, обірви(-іть) кути. Я обірвав (-ла) кути. Я надірвав (-ла) кути. У мене вийшов тулуб курчати. У мене вийшла голова курчати. Приклей тулуб (голову, дзьоб, око, лапи).</p> <p>Об'єкти діяльності: Аплікація з природного матеріалу (композиція «Осінь»). Аплікація «Пізня осінь». Складання орнаменту з геометричних фігур (на смужці паперу) за індивідуальною письмовою інструкцією вчителя (на вибір учителя).</p> <p>Поняття і уявлення: Зміни (в природі), земля, дерево, злива, листопад, купа (листя), зграя (птахів), ескіз. Знаходити, придумувати, наступати, спробувати, повернути (роботу).</p>	<p>описує свою роботу з зазначенням вимушених відхилень від складеного плану; при докладному описі виконаної роботи використовує слова: <i>спочатку, потім, далі, після цього</i>; оцінює свою роботу та роботу товаришів; виділяє у виробках частини (деталі), визначає їх форму, розмір; порівнює об'єкти за довжиною, висотою, товщиною; порівнює виготовлені об'єкти із зразком; визначає головні частини (деталі) виробу; визначає і називає у готовому виробі окремі геометричні фігури та лінії (пряму, криву, ламану), вміє хронометрувати окремі трудові операції (в хвилинах) і визначати тривалість виготовлення виробу (в днях); працює самостійно інструментами та пристосуваннями; самостійно виконує знайомі з попередніх класів обрані та складально-монтажні операції; самостійно готує робоче місце та тримає його в порядку; практично володіє правилами безпеки і особистої гігієни;</p>
--	---	--

Похмуре, сіре (небо), гола (земля, дерева). Осінній (одяг), пізня, рання (осінь). Основа, листя, листок (берези, дуба, каштана, липи ...), трава, мох, колосся, плоди, ягоди, солома, композиція, дібрати, засушити, розмістити, приклеїти.

Смужка, геометричні фігури, посередині, зліва від..., справа від..., після..., наклей...

Зразки висловлювань:

Розглянь (-те) ескізи і вибери (-іть) найкращий. Я думаю, що хороший ескіз у ... поверни ескіз ... Добери (-іть) потрібні малюнки. Попроси (-іть) потрібний матеріал. Удвох напишіть план роботи. Зроби ту аплікацію, яка тобі більше подобається. Спочатку приклей великі деталі. Придумай назву аплікації.

Відбери (-іть) потрібний для аплікації матеріал. Листя якого дерева ти взяв (-ла)? Що ще відібрав (-ла) для аплікації? Придумай (-те) композицію. Склади (-іть) композицію. Попробуй (-те) по-іншому розташувати предмети. Приклей (-те) листочки (траву...). Що в тебе вийшло?

	<p>Прочитай (-те) інструкцію. Які геометричні фігури тобі (вам) потрібні для роботи? Мені потрібно ... Дайте мені (два червоних круга, чотири синіх трикутники ...). розмісти геометричні фігури на смужці. Порівняй з інструкцією. Ти правильно розташував геометричні фігури. Приклей (-те). Сашко, перевір роботу у ...</p> <p>Об'єкти діяльності: Аплікація «Житла тварин», Вази (різної форми). Аплікація за змістом прочитаного оповідання (на вибір учителя).</p> <p>Поняття і уявлення: Пелюстка, середина, житло, вулик, шпак, шпаківня, грак, гніздо, собака, будка, білка, дупло, лисиця, нора, мурашка, мурашник. Скласти (вдвоє), підходить малюнок, добирати. Ваза, силует, широка, вузька, висока, низька, прямокутна, овальна. Прочитане (оповідання), дійові особи.</p>	
--	--	--

Зразки висловлювань:

Будемо робити житло для тварин.

Де живе ...?

Добери (-іть) малюнки житла для Як називається житло? Собака живе у будці; лисиця у ...

Я приклеїв (-ла) будку і собаку біля неї. Я приклеїв ...
Виріжте прямокутник. Складіть прямокутник навпіл. Намалюй (-те) силует вази, виріж (-те). Я вирізала вазу.

Яка ваза у тебе вийшла?

Я вирізав високу і вузьку вазу.

Об'єкти діяльності:

Аплікація «Весною на річці».

Аплікація «День космонавтики».

«Крокуси»

(на вибір учителя).

Поняття і уявлення:

Весна, весняний, весняні квіти, крокус, прогаліни.

Льодохід, річка, хмара, випадок, космонавт, ракета, герой, свято.

		<p>День космонавтики, монтаж. Величезний (корабель), сміливий, хоробрий. Біля, цей, той, інший, такий самий, краще, гірше. Рятувати, стрибати, пливти (добирати малюнки), придумати.</p> <p>Зразки висловлювань: Наклей (-те) хмару в правому верхньому куті, а річку – в лівому нижньому. Наклей (-те) біля дерева ... Який малюнок ти візьмеш? Я візьму ... Я підібрав малюнки про ... Мені подобається монтаж у ...</p>	
2	25	<p>Моделювання і конструювання</p> <p>I. З паперу. Об'єкти діяльності: Чарівна книжечка, планер, літак (на вибір учителя).</p> <p>Поняття і уявлення: Чарівна книжечка на тему: «Овочі і фрукти, ягоди, транспорт, і т.д.», сторінка, обкладин-</p>	<p>При колективній роботі користується розмовною мовою з учителем та товаришами (висловлює бажання, прохання, звертається з запитаннями, спонуканням, складає інструкції для організації колективної діяльності товаришів); знає назви виробів, необхідних операцій, матеріалів та інструментів;</p>

	<p>ка, малюнок, назва книжки, зміст книжки, картон, фюзеляж, крила, хвіст. Скласти навпіл, розгорнути, згорнути, скріпити, склеїти, швидко, повільно, акуратно, рівно, порівно, виправ помилку, посередині, внизу, вгорі.</p> <p>Зразки висловлювань: Склади (-іть) папір навпіл. Скільки сторінок ти хочеш зробити в книжці? Я хочу ... Склейте сторінки. Які малюнки ти відібрав для книжки? Як буде називатися твоя книжка? Моя книжка називається ... Запитай у ... як буде називатися його (її) книжка. Напиши назву на обкладинці. Приклей малюнки на сторінки. На першу сторінку я приклеїв ... на другу ... Наталка приклеїла ... охайно. Сашко назвав свою книжку. Зігніть аркуш по пунктирних лініях. Бокові частини загніть всередину (вгору, вниз). відігніть кути. Я зробив (-ла), літак (планер). Мій літак (планер), летить високо, далеко,</p>	<p>активно використовує в мові слова і словосполучення, що означають поняття, зазначені в програмі; самостійно визначає тему уроку (вид діяльності і виріб) у різних ситуаціях, створених учителем; складає поетапний план виготовлення виробу з відображенням основних етапів роботи (з допомогою вчителя) поопераційний план – самостійно; вміє перевірити в ході роботи правильність складеного поопераційного плану, та в разі потреби внести зміни до нього; визначає за зразком виробу кількість та якість необхідних для роботи матеріалів та інструментів; складає на них заявку (усно і письмово) з вказівкою окремо матеріалів та інструментів; в разі потреби замінює (з допомогою вчителя) вибрані матеріали іншими, що підходять за властивостями; виготовляє вироби за зразком, малюнком, кресленням, усними і письмовими інструкціями, за описом, планом та оповіданням;</p>
--	---	---

	<p>низько, падає, не летить. У мене не виходить. Допоможіть мені, будь ласка.</p> <p>Об'єкти діяльності: Новорічні гірлянди (сіточка, ліхтарики), театральні шапочки (на вибір учителя).</p> <p>Поняття і уявлення: Шапочка, папір, товстий, тонкий, зайвий, край, середина, кут, згорнути, скласти навпіл, надірвати, виміряти, провести лінії, поєднати (крапки).</p> <p>Зразки висловлювань: Ким ти будеш на Новий рік? Я буду ... Я буду робити шапочку (наголовник)... Візьми сантиметр, поміряй об'єм голови у сусіда. Відріж смужку паперу довжиною...см, шириною... Обведи (-ть) шаблон. Виріж (-те) по контуру. Склади (-ть) папір гармошкою. Я зробив (-ла) гірлянду з ялинок.</p> <p>Об'єкти діяльності: Сумка-подарунок для мами.</p>	<p>визначає розміри виробів і деталей (в сантиметрах і міліметрах) за обміром і за кресленням; працює індивідуально і групами;</p> <p>при роботі групами виконує вказівки вчителя: поділитися на групи, обрати ведучого, розподілити (з допомогою вчителя) роботу між членами групи;</p> <p>звітує за проведену роботу (стисло і докладно); описує свою роботу з зазначенням вимушених відхилень від складеного плану;</p> <p>при докладному описі виконаної роботи використовує слова: <i>спочатку, потім, далі, після цього</i>; оцінює свою роботу та роботу товаришів; виділяє у виробі частини (деталі), визначає їх форму, розмір;</p> <p>порівнює об'єкти за довжиною, висотою, товщиною;</p> <p>порівнює виготовлені об'єкти зі зразком; визначає головні частини (деталі) виробу; визначає і називає у готовому виробі окремі геометричні фігури та лінії (пряму, криву, ламану) і вміє хронометрувати окремі трудові операції (в хвилинах) і визначати тривалість виготовлення виробу (в днях);</p>
--	---	---

	<p>Човник, метелик (складання паперу методом орігамі). Об'єкти на вибір учителя (дітей)</p> <p>Поняття і уявлення: Заготовка, скласти гармошкою, діагональ, прикрасити, прямокутний. Основа, килимок, смужки, літати, почергово, через дві смужки, через три смужки, візерунок.</p> <p>Зразки висловлювань: Візьми (-іть) аркуш паперу прямокутної форми. Виріж (-те) заготовку. Склади (-іть) прямокутник гармошкою. Приклей (-те) гофровану частину сумочки до бічних сторін. Допоможи (-іть) сусіду вирізати ручку для сумочки. Квадратний аркуш паперу перегни (-іть) по діагоналі. Від середини аркуша до краю зігни (-іть) гармошкою. З'єднай дві частини ниткою. Якого кольору метелик у тебе вийшов? Виріж (-те) прямокутник зі сторонами ...см ...см. Перегни (-іть) основу посередині. Зроби (-іть) надрізи. Переплети (-іть) через одну смужку, через ... смужок.</p>	<p>працює самостійно інструментами та пристосуваннями; самостійно виконує знайомі з попередніх класів обрані та складально-монтажні операції; самостійно готує робоче місце та утримує його в порядку; практично володіє правилами безпеки і особистої гігієни; обклеює картон папером; окантовує виріб папером; розрізняє і проводить суцільні і пунктирні лінії; під керівництвом учителя визначає розміри виробів і деталей (в сантиметрах і міліметрах), вимірює їх на кресленнях; робить розмітку за кресленнями, що дав учитель; за інструкцією вчителя креслить заготовки, застосовуючи лінійку та трикутник; ділить відрізок на 2, 3, 4 рівних частини; за допомогою циркуля креслить коло, ділить його на 6 і 12 частин; розмічає складні вироби за шаблонами; поєднує окремі частини виробу за зразком;</p>
--	--	---

			з'єднує деталі різними способами: склеюванням, зшиванням; конструює об'єкти за лініями розмітки.
3	14	<p>П. 3 конструктора Об'єкти діяльності: Драбина. Меблі (на вибір учителя).</p> <p>Поняття і уявлення: Конструктор, деталь, отвір, викрутка, драбина, меблі. Потрібний, довгий, короткий, зайвий, довший, ще довший, найдовший, коротший, ще коротший, найкоротший, на скільки довше (коротше). Довше на..., більше на... , рухомо (нерухомо). Почати, прикріпити, закріпити.</p> <p>Зразки висловлювань: Напиши (-іть) план, як зробити драбину. Подумай (-те), які деталі конструктора потрібні. Відбери (-іть) усі потрібні деталі. Які деталі ти відібрав (-ла)? У кого не вистачає деталей?</p>	<p>При колективній роботі користується розмовною мовою з учителем та товаришами (висловлює бажання, прохання, звертається з запитаннями, спонукуванням, складає інструкції для організації колективної діяльності товаришів); знає назви виробів, необхідних операцій, матеріалів та інструментів; активно використовує в мові слова і словосполучення, що означають поняття, зазначені в програмі; самостійно визначає тему уроку (вид діяльності і вироб) у різних ситуаціях, створених учителем; складає поетапний план виготовлення виробу з відображенням основних етапів роботи (з допомогою вчителя), поопераційний план – самостійно; вміє перевірити в ході роботи правильність складеного поопераційного плану, та в разі потреби внести зміни до нього;</p>

	<p>У кого є зайва деталь? Перевір, чи правильно діти дібрали деталі для ... Скільки болтів (планок та ін.)? Скільки всього деталей потрібно для...?</p> <p>Об'єкти діяльності: Візок. Святкова вулиця.</p> <p>Поняття і уявлення: Візок, борт, дно, ручка, загорнути, розгорнути, помітити, закріпити, обертається, скоба, кутик, гвинт, гайка, планки, колесо, вісь, диск, нитка. Святкова вулиця, житлові будинки, гірлянди. Неміцно, міцно, нерухомо, рухомо. Ескіз, будинок, прикраси, перехрестя, прапори, гірлянди, перехід, початок, кінець (вулиці), тротуар. Придумати, порівняти, вибрати, обговорити, розмістити. Лівише, правіше, ближче, далі, красивіше, гірше.</p> <p>Зразки висловлювань: Для ... потрібні такі деталі ... прикріпи (-іть) планку до ... гайками і болтами. Попроси (-іть) ... перевірити твою роботу.... Перевір мою за-</p>	<p>визначає за зразком виробу кількість та якість необхідних для роботи матеріалів та інструментів; складає на них заявку (усно і письмово) з вказівкою окремо матеріалів та інструментів; у разі потреби замінює (з допомогою вчителя) вибрані матеріали іншими, що підходять за властивостями; виготовляє вироби за зразком, малюнком, кресленням, усними і письмовими інструкціями, за описом, планом та оповіданням; визначає розміри виробів і деталей (в сантиметрах і міліметрах) за обміром і за кресленням; працює індивідуально і групами; при роботі групами виконує вказівки вчителя: поділитися на групи, обрати ведучого, розподілити (з допомогою вчителя) роботу між членами групи; звітує за проведену роботу (стисло і докладно); описує свою роботу з зазначенням вимушених відхилень від складеного плану; при докладному описі виконаної роботи використовує слова: <i>спочатку, потім, далі, після цього;</i></p>
--	--	---

	<p>явку. Мені подобається працювати бригадами. Ми обрали ... бригадиром. Намалюй (-те) ескіз святкової вулиці. ... намалював правильно. Я думаю, що на вулиці мало прикрас. Я зробив п'ятиповерховий будинок, магазин, пошту, гірлянди, ялинку. Скільки потрібно деталей для...? Я хочу поставити ... правіше. З чого зробити ...?</p> <p>Об'єкти діяльності: Міст Транспорт (на вибір вчителя).</p> <p>Поняття та уявлення: Міст, проліт, опора, поєднати, міст метро, пішохідний міст, залізничний міст, широкий, вузький, довгий, короткий. Транспорт, машина (вантажна, легкова, колесо, кузов, кабіна). Права, ліва (сторона), пасажирський, короткий, довгий, довше, коротше. Поставити, розставити, посунути, засипатися (деталі, будинок).</p> <p>Зразки висловлювань: За описом зроби ескіз моста. Чий ескіз більш правильний? Відбери (-іть) потрібний будів-</p>	<p>оцінює свою роботу та роботу товаришів; виділяє у виробі частини (деталі), визначає їх форму, розмір; порівнює об'єкти за довжиною, висотою, товщиною; порівнює виготовлені об'єкти зі зразком; визначає головні частини (деталі) виробу; визначає і називає у готовому виробі окремі геометричні фігури та лінії (пряму, криву, ламану) і вміє хронометрувати окремі трудові операції (в хвилинах) і визначати тривалість виготовлення виробу (в днях); працює самостійно інструментами та пристосуваннями; самостійно виконує знайомі з попередніх класів обрані та складально-монтажні операції; самостійно готує робоче місце та утримує його в порядку; практично володіє правилами безпеки і особистої гігієни; з'єднує деталі різними способами (склеюванням, зшиванням, за допомогою гвинтів, м'якого дроту); з'єднує папір з природно-рослинними матеріалами;</p>
--	--	---

льний матеріал. Полічи (-іть) скільки деталей (арок, панелей тощо) потрібно для... Відбери (-іть)... арок,... кубиків... брусків і поклади (-іть) справа. Як називається твій міст? Подумай (-те), як зробити (машину, літак). Спробуй (-те) написати план. Скільки болтів (планок) потрібно для...? Запитай, у кого є зайві планки. Спочатку виконай доручення, а потім напиши (-іть), що ти зробив (-ла). У твоїй заявці є помилки. Перевір. Я перевірів, але помилок не знайшов.

Об'єкти діяльності:

Терези. Об'єкти на вибір учителя (учнів).

Поняття і уявлення:

Терези, важіль, стояк, шальки, грам, гиря.
З'єднувати, прикріпити, рухатися (не рухатися), зважувати. Важче, легше, важкий, легкий, рухомий (нерухомий).

Зразки висловлювань:

З яких деталей зроблені терези? Я хочу виконати доручення (завдання). Ми розподілимо роботу. Ми будемо допомагати один одному. Терези працюють (не працюють). Я хочу перевірити, що важче. ...важче, а ... легше.

		<p>Що ти хочеш будувати? Як ви будете працювати? Назви (-іть) матеріали, які вам необхідні. У мене не виходить... Допоможи (-іть) мені, будь ласка, побудувати...</p> <p>Об'єкти діяльності: Моделі власної конструкції.</p> <p>Поняття і уявленн: Креслення, розміри, масштаб.</p> <p>Зразки висловлювань: Зробіть креслення. Які деталі тобі потрібні? Напиши (-іть) заявку. Мені потрібні деталі (пластмасового, будівельного...) конструктора. Дайте мені, будь ласка, ... кубиків, ... планок.</p>	
4	23	<p>Робота з різним матеріалом. Об'єкти діяльності: Макет «Наша школа». Виготовлення іграшок з покидькового матеріалу.</p> <p>Поняття і уявлення: Іграшка, пакет, коробка, котушка, зробити, з'єднати, обклеїти, зафарбувати, земля, буди-</p>	<p>При колективній роботі користується розмовною мовою з учителем та товаришами (висловлює бажання, прохання, звертається з запитаннями, спонуканням, складає інструкції для організації колективної діяльності товаришів);</p>

	<p>нок, інтернат, школа, майстерня, вхід, головний вхід, сад, спортмайданчик, доріжка, колір. Вище, ще вище, нижче, ще нижче, вище (нижче) на ..., справа від, зліва від, по три, на двох.</p> <p>Зразки висловлювань: Для роботи потрібно... накреслити та вирізати із картону.... Обклеїти ... кольоровим папером. Скажи, щоб діти взяли.... Візьми одні ножиці собі, решту передай (-те) дітям. Виміряй (-те) довжину, ширину прямокутника. Відміряй (-те) ... см і постав (-те) точку. З'єднай (-те) точки прямими лініями. Роздай (-те) по одній на двох. Подивись (-іться) по плану, що треба робити далі. Який будинок найвищий (ще вищий)? На скільки вище (нижче)? Оля поставила..., ... стоїть зліва від ... (між, біля).</p> <p>Об'єкти діяльності: Виготовлення виробів з природного матеріалу (на вибір вчителя, учнів).</p> <p>Поняття і уявлення: Човен, корпус (човна), парус, горіх, шкарлупа, сонечко, верблюд, черепашка, картон, пластикін, пофарбувати.</p>	<p>знає назви виробів, необхідних операцій, матеріалів та інструментів; активно використовує в мові слова і словосполучення, що означають поняття, зазначені в програмі; самостійно визначає тему уроку (вид діяльності і виріб) в різних ситуаціях, створених учителем; складає поетапний план виготовлення виробу з відображенням основних етапів роботи (за допомогою вчителя), поопераційний план – самостійно; вміє перевірити в ході роботи правильність складеного поопераційного плану, та в разі потреби внести зміни до нього; визначає за зразком виробу кількість та якість необхідних для роботи матеріалів та інструментів; складає на них заявку (усно і письмово) з вказівкою окремо матеріалів та інструментів; в разі потреби замінює (з допомогою вчителя) вибрані матеріали іншими, що підходять за властивостями; виготовляє вироби за зразком, малюнком, кресленням, усними і письмовими інструкціями, за описом, планом та розповіддю;</p>
--	---	---

	<p>Зразки висловлювань: З яких частин складається...? З чого зроблений ...? Виріж (-те) з паперу. Приклей (-те) шкарлупу горіха на... Ця шкарлупа не підходить за розміром. У цієї шкарлупи нерівні краї, дайте іншу. Я зробив (-ла). Я придумав (-ла). Я зробив (-ла) ... з насіння, шкарлупи</p> <p>Об'єкти діяльності: Макет зоопарку. Макет за прочитаним оповіданням (на вибір учителя).</p> <p>Поняття та уявлення: Зоопарк, тварини, дикі, домашні, тварини, що живуть там, де тепло (на півдні) – крокодил, жираф, верблюд, тварини, що живуть там, де холодно (на півночі) – тюлень, білий ведмідь. Вольєр, павільйон, клітка. Зробити, розставити. Прочитав, герої, оповідання, предмети.</p> <p>Зразки висловлювань: З якого матеріалу можна зробити...? Для верблюда потрібно побудувати великий вольєр, для лисиці менший. Який вольєр найбільший</p>	<p>визначає розміри виробів і деталей (в сантиметрах і міліметрах) за обміром і за кресленням; працює індивідуально і групами; при роботі групами виконує вказівки вчителя: поділитися на групи, обрати ведучого, розподілити (з допомогою вчителя) роботу між членами групи; звітує за проведеною роботою (стисло і докладно); описує свою роботу з зазначенням вимушених відхилень від складеного плану; при докладному описі виконаної роботи використовує слова: <i>спочатку, потім, далі, після цього</i>; оцінює свою роботу та роботу товаришів; виділяє у виробах частини (деталі), визначає їх форму, розмір; порівнює об'єкти за довжиною, висотою, товщиною; порівнює виготовлені об'єкти зі зразком; визначає головні частини (деталі) виробу; визначає і називає у готовому виробі окремі геометричні фігури та лінії (пряму, криву, ламану) і вміє хронометрувати окремі трудові операції (в хвилинах) і визначати тривалість виготовлення виробу (в днях);</p>
--	---	---

	<p>(менший, найменший). Для зебри потрібно пластилін... кольору. Спочатку зліпи (-іть). Потім зліпи (-іть)? З чого ти зробив вольєр (клітку)? Про які предмети написано в оповіданні? Якого кольору пластилін потрібен для цих предметів? З якого матеріалу можна зробити...?</p> <p>Об'єкти діяльності: Макет вокзалу. Об'єкти на вибір учителя (учнів).</p> <p>Поняття та уявлення: Вокзал, перевезення (пасажирів), каса, автобус, маршрутка. Місто, квиток, зал, очікування. Автобус двоярусний, великий, маленький, відправлення, прибуття, розклад, табло, зупинка, дорога, ескіз, транспорт.</p> <p>Зразки висловлювань: Які матеріали та замовив (-ла)? Які споруди ми збудуємо на вокзалі? Намалюй (-те) ескіз. Напиши (-іть) заявку. Які матеріали ти замовив (-ла)? Хто буде робити...? Які матеріали тобі потрібні? Я зліпив (-ла). Я зробив (-ла). Я побудував (-ла). Я побудував (-ла).</p>	<p>працює самостійно інструментами та пристосуваннями; самостійно виконує знайомі з попередніх класів обрані та складально-монтажні операції; самостійно готує робоче місце та утримує його в порядку; практично володіє правилами безпеки і особистої гігієни; гармонійно поєднує усі елементи композиції (за формою, розміром, матеріалом); обриває папір з квадрата в круг, з прямокутника – овал.</p>
--	--	---

5	21	<p>Робота з тканиною. Об'єкти діяльності: Колекція тканин. Найпростіші ручні шви.</p> <p>Поняття та уявлення: Тканини, колекція (тканини), шовк, ситець, сатин, марля, нитки, муліне, голка (вушко голки), наперсток, палець, шов, стібок, ножиці, вузлик. Білі, чорні, кольорові, товсті, тонкі (нитки, тканини). Більше, менше, довше, коротше, зверху, низу, посередині. Всиляти, зав'язати, відміряти. Шов «уперед голку». Шов «назад голку».</p> <p>Зразки висловлювань: Поклади (-іть) клаптики тканини на лицьовий (виворітний) бік. Вгадай (-те) на дотик, яка тканина. Що шиють з шерсті (шовку та ін)? Добери (-іть) нитки за кольором. На якій палець надіти наперсток? Надінь (-те) наперсток на середній палець. Проколи (-іть) тканину голкою із виворітного боку на лицьовий. Проколи (-іть) тка-</p>	<p>При колективній роботі користується розмовною мовою з учителем та товаришами (висловлює бажання, прохання, звертається з запитаннями, спонуканням, складає інструкції для організації колективної діяльності товаришів); знає назви виробів, необхідних операцій, матеріалів та інструментів; активно використовує в мовленні слова і словосполучення, що означають поняття, зазначені в програмі; самостійно визначає тему уроку (вид діяльності і виріб) у різних ситуаціях, створених учителем; складає поетапний план виготовлення виробу з відображенням основних етапів роботи (з допомогою вчителя), поопераційний план – самостійно; вміє перевірити в ході роботи правильність складеного поопераційного плану та в разі потреби внести зміни до нього; визначає за зразком виробу кількість та якість необхідних для роботи матеріалів та інструментів; складає на них заявку (усно і письмово) з вказівкою окремо матеріалів та інструментів;</p>
---	----	---	--

	<p>нину голкою з лицьового боку на виворітний. Протягни (-іть) голку на виворітний бік.</p> <p>Об'єкти діяльності: Ручні шви «Строчка», «через край». Пришивання гудзика. Серветка з торочкою.</p> <p>Поняття та уявлення: Гудзик, дірочка, нитка, катушка, голка, вузлик, шов «строчка», шов «через край». Серветка, тканина, торочка, викрійка, закріпити, шпильки, поздовжня нитка, поперечна нитка.</p> <p>Зразки висловлювань: Відігни (-іть) край тканини навиворіт по ... см, підігни (-іть) ще раз на ... см. тримай (-те) гудзик лівою рукою. Спробуй (-те) зробити самостійно. Виріж (-те) викрійку серветки з паперу. Закріпи (-іть) на тканині шпильками. По краях викрійки витягни (-іть) поздовжню (поперечну) нитки, щоб можна було обрізати тканину. Відступи (-іть) від країв по ... см, витягніть</p>	<p>в разі потреби замінює (з допомогою вчителя) вибрані матеріали іншими, що підходять за властивостями; виготовляє вироби за зразком, малюнком, кресленням, усними і письмовими інструкціями, за описом, планом та розповіддю; визначає розміри виробів і деталей (в сантиметрах і міліметрах) за обміром і за кресленням; працює індивідуально і групами; при роботі групами виконує вказівки вчителя: поділитися на групи, обрати ведучого, розподілити (з допомогою вчителя) роботу між членами групи; звітує за проведену роботу (стисло і докладно); описує свою роботу з зазначенням вимушених відхилень від складеного плану; при докладному описі виконаної роботи використовує слова: <i>спочатку, потім, далі, після цього</i>; оцінює свою роботу та роботу товаришів; виділяє у виробі частини (деталі), визначає їх форму, розмір; порівнює об'єкти за довжиною, висотою, товщиною;</p>
--	--	---

	<p>нитки. Я не можу витягнути поперечну (поздовжню) нитку.</p> <p>Об'єкти діяльності: Пришивання гаплика. Виготовлення вішалки для одягу. Подушечка для голок.</p> <p>Поняття та уявлення: Смужка тканини, краї, гаплик, пришити, обшити, петля, виворіт, подушка, викрійка, вата, ще раз, кожного разу, знизу, міцно, охайно, красиво.</p> <p>Зразки висловлювань: Виріж (-те) смужку тканини ... довжини, заввишки ... см. Склади (-іть) краї до середини і перегни (-іть) ще раз, як називається шов? Яким швом ми будемо робити вішалку? Я зробив... Я пришив гаплик міцно, охайно, красиво.</p> <p>Об'єкти діяльності: Ремонт одягу. Носова хустинка.</p>	<p>порівнює виготовлені об'єкти із зразком; визначає головні частини (деталі) виробу; визначає і називає у готовому виробі окремі геометричні фігури та лінії (пряму, криву, ламану) і вміє хронометрувати окремі трудові операції (в хвилинах) і визначати тривалість виготовлення виробу (в днях); працює самостійно інструментами та пристосуваннями;</p> <p>самостійно виконує знайомі з попередніх класів обрані та складально-монтажні операції; самостійно готує робоче місце та утримує його в порядку;</p> <p>практично володіє правилами безпеки і особистої гігієни;</p> <p>Всяляє нитку в голку, зав'язує вузлик; пришиває гудзики різними способами (хрестом, ялинкою, паралельними лініями); пришиває гаплики, кнопки;</p> <p>розрізняє тканини (шовк, ситець, сатин, марля тощо) між собою;</p> <p>розрізняє лицьовий і виворітний бік тканини; ріже тканину по прямій нитці;</p> <p>виготовляє торочку;</p>
--	--	---

	<p>Поняття та уявлення: Штопка, дірка, краї розриву, укріпити, заштопати, переплести (нитки, довга, коротка) не тягни нитку, всилити, довга, коротка, акуратно, зверху, знизу.</p> <p>Зразки висловлювань: Порівняй (-те) краї розриву ножицями. Укріпи (-іть) дірку швом «уперед голку». Протягни (-іть) позовжні нитки (поперечні нитки). Штопай (-те) охайно, обережно. Я не розумію... Допоможи (-іть) засилити нитку в голку. У ... вийшло краще... Чому? Не поспішай. Як називається тканина, з якої зроблено носову хусточку?</p>	<p>шиє з наперстком; вишиває мітку швом «строчка»; оздоблює вироби ручними швами.</p>
--	--	---

3 клас

(3 год на тиждень, усього 102 год)

Пор. №	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів
1	19	<p align="center">Аплікаційні роботи</p> <p>Об'єкти діяльності: Вантажівка (з геометричних фігур за письмовою інструкцією вчителя). Осінь, листя з дерева упало. Ваза з фруктами.</p> <p>Поняття і уявлення: Природа, зміни (в природі), земля, листя, дерева, погода, ознаки осені; похмуре, сіре, ясне (небо); машина, вантажівка, кабіна, кузов, колеса, круг, квадрат, прямокутник, зліва від, справа від, вгорі, внизу, посередині, під, над, знизу, з лицьового боку, з виворітного боку; фрукти, слива, яблуко, груша, розмісти, симетричне вирізування, ваза, знаходити, придумувати, повернути, оформити, обговорити.</p>	<p>Користується мовою як засобом спілкування у процесі колективної предметно-практичної діяльності (при утрудненнях звертається по допомогу до вчителя); знає слова, що означають поняття і уявлення, вказані в програмі; самостійно визначає тему уроку в різних ситуаціях, створених учителем; складає складний план виготовлення виробу з позначенням етапів і операцій роботи (з допомогою вчителя), поопераційний план – самостійно; користуючись планом, описує майбутню роботу в формі короткої розповіді; виконує ескіз майбутнього виробу; складає колективну і індивідуальну заявку на матеріали та інструменти з вказівкою на їх призначення;</p>

	<p>Зразки висловлювань: Яка пора року зараз? Яка пора року минула? Розглянь (-те) ці малюнки. Якого кольору папір тобі потрібен? Назви кольори осені. Знайди (-іть) малюнки, на яких зображена осінь. Осінь рання. Осінь пізня. Поділи (-іть) прямокутник однією лінією на два квадрати. Поділи (-іть) чотири прямокутника на вісім квадратів. Поділи квадрат на два трикутники. Поклади справа від квадрата трикутник, зліва від квадрата прямокутник, під квадратом круг і т.д. Розмісти (-іть) правильно матеріал та інструменти. Уважно прочитай (-те) інструкцію. Які деталі необхідно зробити спочатку? А які потім? Подивись на схему, зроби так, як на схемі. Вириж (-те) по лініях. Спробуй (-те) інакше (по-іншому) розмістити предмети (геометричні фігури). Тепер роби (-іть) аплікацію. Що треба приклеїти спочатку? Приклей (-те) спочатку ...</p> <p>Об'єкти діяльності: Моя вулиця. Птахи на гілці (снігур. синиця).</p>	<p>робить розмітку простих деталей (за даними розмірами й інструкціями вчителя, користуючись зразком та кресленням); бере участь в обговоренні матеріалу, з якого краще зробити виріб; визначає розміри об'єкта, відбирає матеріал потрібного розміру; відбирає за специфікацією деталі, потрібні для виготовлення виробу; в обсязі, вказаному в програмі предметно-практичного навчання і розвитку розмовної мови, виготовляє вироби за зразком, малюнком, готовим кресленням, описом, ескізом, за прочитаним оповіданням, за уявою; дотримується співвідношення розмірів виготовлених виробів та їх деталей; організовує роботу групи товаришів (пари, бригади): розподіляє роботу між учнями, виконує частину спільної роботи, веде діалог з членами бригади, вчителем; самостійно виконує знайомі оборотні та складально-монтажні операції; стисло і докладно звітується про свою роботу, роботу товаришів і групи з зазначенням труд-</p>
--	--	---

	<p>Як ми гуляємо взимку (на вибір учителя).</p> <p>Поняття і уявлення: Місто, село, вулиця, тротуар, дорога, клумба, паркан, площа. Будинок (ганок), одно- (два-, три-) поверховий, поверх, дах, вікно, двері. Зимові птахи (снігур, синиця). Дерево, гілка. Розглянути, відібрати, завершити кататися на санчатах (ковзанах, лижах), ліпити снігову бабу, зимовий одяг.</p> <p>Зразки висловлювань: Де ти живеш? Як називається твоя вулиця? Напишіть, що у вас буде на аплікації. Я живу в двоповерховому будинку. Біля мого будинку є ... Спочатку опишіть, що ви будете робити, а потім починайте вирізувати і приклеювати. Розкажи про свою вулицю. Яких зимових птахів ви знаєте? У снігура грудка червона, у синиці грудка жовта. Обведи трафарет. Скільки птахів ти вирізав (-ла)?</p>	<p>нощів, відхилень від плану, оцінкою якості одержаного виробу і витрати часу; детально і стисло описує виконану колективну роботу у вигляді оповідання про те, як робили виріб, хто що робив, що було виконано і т.д.; хронометрує час виготовлення виробу і деталей; дотримується порядку на робочому місці та правил техніки безпеки.</p>
--	--	---

Дівчинка катається на ковзанах. Хлопчик катається на лижах.
Добери малюнки, які підходять.
Цей малюнок підходить, тому що ...
Дай (-те) мені, будь ласка папір ... кольору. Я буду вирізати ...
Я вирізав (-ла). Я приклеїв (-ла).
Діти граються...

Об'єкти діяльності:

Серія аплікацій за прочитаним твором (оповіданням).

Поняття і уявлення:

Опис предметів, фігурки.
Прочитане (оповідання), головні, другорядні дійові (особи).
Підходить, пропонувати, вирішувати.

Зразки висловлювань:

Спочатку треба вирішити, скільки зробити аплікацій. В оповіданні ... частин, тому будемо робити ... аплікацій. Скільки дійових осіб в оповіданні? Які предмети будуть на аплікації? Якого кольору папір нам потрібний для виготовлення аплікації?

Добери малюнки до першої (другої) аплікації. Цей малюнок мені підходить, тому що ... Цей малюнок мені не підходить, тому що ... Розмісти (-іть) усе зроблене так, як в оповіданні. Можна спочатку намалювати предмет, а потім вирізати. Спробуй (-те) відразу вирізати. Розкажи (-іть) оповідання (за серією аплікацій).

Об'єкти діяльності:

Альбом «Весняні квіти».

Поняття та уявлення:

Альбом, квіти, підсніжник, пролісок, нарцис, мімоза, першоцвіт, сон, мати-й-мачуха.

Перші, весняні (квіти), ранні.

Розглянути, відібрати, завершити.

Зразки висловлювань:

Які перші весняні квіти ви знаєте? Розглянь (-те) ілюстрації (малюнки). Відбери (-іть) потрібні малюнки. Спочатку опишіть, що ви будете робити, а потім починайте вирізувати і приклеювати. Розкажи про свій альбом.

2	<p data-bbox="244 104 294 174">25</p> <p data-bbox="398 111 827 137" style="text-align: center;">Конструювання і моделювання</p> <p data-bbox="307 146 455 171">I. З паперу</p> <p data-bbox="307 180 596 206">Об'єкти діяльності:</p> <p data-bbox="307 214 819 306">Плетіння кошика (зі смужок паперу); коробка для колекції (на вибір учителя)</p> <p data-bbox="307 348 612 373">Поняття і уявлення:</p> <p data-bbox="307 382 918 511">Кошик, ручка, дно, бік (коробки), прорізати, глибина надрізу, переплести смужки паперу з основою. Продовжити (лінію), позначити, розмітити, відрізати, надрізати, поєднати</p> <p data-bbox="307 553 621 579">Зразки висловлювань:</p> <p data-bbox="307 587 716 613">Візьми (-іть) глянцевої папір.</p> <p data-bbox="307 621 918 682">Прямокутник склади (-іть) навпіл вздовж вузької сторони, склади (-іть) ще раз.</p> <p data-bbox="307 691 918 752">На лінії згину зроби (-ть) прорізи через ... см глибиною ... см.</p> <p data-bbox="307 760 918 821">Наріж (-те) різнокольорові смужки шириною ... см.</p> <p data-bbox="307 829 786 855">Переплети (-іть) смужки з основою.</p> <p data-bbox="307 864 918 914">Приклей (-те) ручку. Розглянь (-те) коробку. З чого зроблена коробка?</p>	<p data-bbox="935 146 1546 275">Користується мовою як засобом спілкування у процесі колективної предметно-практичної діяльності (при утрудненнях звертається за допомогою до вчителя);</p> <p data-bbox="935 283 1546 344">знає слова, що означають поняття і уявлення, вказані в програмі;</p> <p data-bbox="935 353 1546 413">самостійно визначає тему уроку в різних ситуаціях, створених учителем;</p> <p data-bbox="935 421 1546 540">складає складний план виготовлення вибір з позначенням етапів і операцій роботи (з допомогою вчителя), поопераційний план – самостійно;</p> <p data-bbox="935 549 1546 610">користуючись планом, описує майбутню роботу в формі короткої розповіді;</p> <p data-bbox="935 618 1405 644">виконує ескіз майбутнього виробу;</p> <p data-bbox="935 652 1546 744">складає колективну й індивідуальну заявку на матеріали та інструменти з вказівкою на їх призначення;</p> <p data-bbox="935 753 1546 845">робить розмітку простих деталей (за даними розмірами й інструкціями вчителя, користуючись зразком та кресленням);</p> <p data-bbox="935 853 1546 914">бере участь в обговоренні матеріалу, з якого краще зробити виріб;</p>
---	---	---

	<p>Покажи (-іть) дно, боки, кришку коробки. Виміряй (-те) довжину, висоту коробки, запиши (-іть) розміри в зошит. Накресли (-іть) прямокутник. Якого розміру? З'єднай (-те) точки прямою лінією. Продовж (-іть) пряму лінію. Зігни (-іть) креслення по лінії ... Чим будемо скріплювати кути? Склей (-те) кути.</p> <p>Об'єкти діяльності: Театральні іграшки. Пальчиковий театр. Ялинкова прикраса «Круг із конусів» (на вибір учителя).</p> <p>Поняття і уявлення: Основа, конус, тулуб, голова, тварини, пташка, фігурки людей. Тулуб – одна деталь. Голова – дві деталі. Руки (лапи) – дві деталі. Театр, грати, спектакль, головні герої.</p> <p>Зразки висловлювань: Яку казку ви читали? Назви (-іть) головних ге-</p>	<p>визначає розміри об'єкта, відбирає матеріал потрібного розміру; відбирає за специфікацією деталі, потрібні для виготовлення виробу; в обсязі, вказаному в програмі предметно-практичного навчання і розвитку розмовної мови виготовляє вироби за зразком, малюнком, готовим кресленням, описом, ескізом, за прочитаним оповіданням, за уявою; дотримується співвідношення розмірів виготовлених виробів і їх деталей; організовує роботу групи товаришів (пари, бригади): розподіляє роботу між учнями, виконує частину спільної роботи, веде діалог з членами бригади, вчителем; самостійно виконує знайомі оборотні та складально-монтажні операції; стисло і докладно звітується про свою роботу, роботу товаришів і групи з зазначенням труднощів, відхилень від плану, оцінкою якості одержаного виробу і витрати часу; детально і стисло описує виконану колективну роботу у вигляді оповідання про те, як робили виріб, хто що робив, що було виконано і т.д.; хронометрує час виготовлення виробу і деталей;</p>
--	--	---

	<p>роїв казки. Я буду робити собаку (мишу, kota). Виріж (-те) половину круга, склей (-те) конус. Візьми (-іть) шаблон. Обведи (-іть) шаблон. Виріж (-те) дві деталі голови. Приклей (-те) на конус дві деталі голови. Виріж (-те) (вуха, хвіст, ніс, очі). Приклей (-те) (вуха, хвіст, ніс, очі). Виріж (-те) шість однакових кругів. Зігни (-іть) круг навпіл. Розріж (-те) круг на 2 частини. Скільки кругів ти вирізав? Скільки деталей у тебе вийшло? Склей (-те) конус. Скільки конусів у тебе вийшло? Склей (-те) конуси по кожному разом.</p> <p>Об'єкти діяльності Виготовлення поробок способом оригамі. Вітальна листівка з використанням об'ємної аплікації (на вибір учителя).</p> <p>Поняття та уявлення Жук, крапки, метелик, гусінь, лялечка, верхній кут (кути), нижній кут (кути), вітальна листівка, свято мами, 8 березня.</p> <p>Зразки висловлювань Зігни (-іть) кут від себе. Відігни (-іть) зігнути</p>	<p>дотримується порядку на робочому місці та правил техніки безпеки; виготовляє об'ємні вироби з паперу відповідно до даних зразків; користується прийомами різання картону ножицями, різачком, згинає картон на бруску; виконує операції згинання, різання, склеювання, обклеювання.</p>
--	---	---

частини. Поверни (-іть) нижні куточки від себе. Підклей (-те) куточки. У мене не виходить. Допоможи (-іть), будь ласка. Що ти зробив? Я загнув... Я перевернув...

Я роблю листівку, дайте мені картон ... кольору, папір ... кольору. Я зроблю з паперу... Я приклею ... на листівку. Я напишу (написав) привітання матері (бабусі, сестрі).

Об'єкти діяльності:

Меблі: стіл, стілець тощо (на вибір учителя, учнів). План класу (на вибір учителя).

Поняття та уявлення:

Пенал, меблі, стіл, стілець, шафа, диван, міцний, план класу, клас, кімната, парта, стілець. Маленький, вузький, круглий, широкий.

Зразки висловлювань:

Вибрати виріб. Чому ти його вибрав? Якого розміру повинен бути...? Якої довжини клас? Накресли (-іть) план класу і постав (-те) розміри. Накресли (-іть) стіл, потім парти, стільці тощо. Візьми (-іть) шаблон, обведи (-іть) шаблон. Виріж (-те). Склади (-іть) папір по лінії згину. Як називається твій виріб?

3	14	<p>П. 3 конструктора. Об'єкти діяльності: Конструювання з металевого або пластмасового конструктора. Міський транспорт (машина, автобус, трамвай, тролейбус) (на вибір учителя)</p> <p>Поняття і уявлення: Трамвай, автобус, машина, тролейбус, транспорт, салон, східці. Передні, задні (двері), міський, пасажирський. Підніматися, з'єднувати, підраховувати, замінювати (деталі), оцінювати (роботу).</p> <p>Зразки висловлювань: Скільки потрібно пластин (болтів, гайок)? Збери (-іть) салон. Закріпи (-іть) пластини. Якцо хитається, то прикріпи (-іть) краще. Розкажи (-іть), що будеш (-ете) робити далі. Чим будеш (-ете) кріпити? Що ще залишилось зробити? Оціни (-іть) роботу. Розкажи (-іть), який транспорт є у нашому місті.</p> <p>Об'єкти діяльності: Підйомний кран та інші вироби (на вибір учителя, дітей).</p>	<p>Користується мовою як засобом спілкування у процесі колективної предметно-практичної діяльності (при утрудненнях звертається по допомогу до вчителя); знає слова, що означають поняття і уявлення, вказані в програмі; самостійно визначає тему уроку в різних ситуаціях, створених учителем; складає складний план виготовлення виробу з позначенням етапів і операцій роботи (з допомогою вчителя), поопераційний план – самостійно; користуючись планом, описує майбутню роботу в формі короткої розповіді; виконує ескіз майбутнього виробу; складає колективну й індивідуальну заявку на матеріали та інструменти з вказівкою на їх призначення; робить розмітку простих деталей (за даними розмірами й інструкціями вчителя, користуючись зразком та кресленням); бере участь в обговоренні матеріалу, з якого краще зробити виріб; визначає розміри об'єкта, відбирає матеріал потрібного розміру;</p>
---	----	--	---

	<p>Поняття та уявлення: Підйомний кран, основа, стріла, стояк, деталі, гайка, гак, мотузка, болт, ключ, з'єднання (болтів). Піднімати, переміщувати, переносити, розібрати. Металевий, пластмасовий (конструктор), (не) рухоме з'єднання. Зручно, міцніше, легше.</p> <p>Зразки висловлювань: Прочитай (-те) слова. Покажи (-іть) частини підйомного крану. Як вони називаються? Добери (-іть) потрібну кількість деталей для однієї бригади. Яких деталей не вистачає? Отримай (-те) деталі, яких не вистачає. З'єднай(-те) дві пластини нерухомо. Підкріпи (-іть) стояк до основи гайками. Розкажи (-іть), як робив стрілу (спочатку я дібрав деталі до стріли, потім...). Розбери (-іть) кран. Що потрібно зробити спочатку? Відокрем (-те) стояк від основи.</p> <p>Об'єкти діяльності: Екскаватор. Моделі власної конструкції (на вибір вчителя).</p>	<p>відбирає за специфікацією деталі, потрібні для виготовлення виробу; в обсязі, вказаному в програмі предметно-практичного навчання і розвитку розмовної мови виготовляє вироби за зразком, малюнком, готовим кресленням, описом, ескізом, за прочитаним оповіданням, за уявою; дотримується співвідношення розмірів виготовлених виробів і їх деталей; організовує роботу групи товаришів (пари, бригади): розподіляє роботу між учнями, виконує частину спільної роботи, веде діалог з членами бригади, вчителем; самостійно виконує знайомі оборотні та складально-монтажні операції; стисло і докладно звітується про свою роботу, роботу товаришів і групи з зазначенням труднощів, відхилень від плану, оцінкою якості одержаного виробу і витрати часу; детально і стисло описує виконану колективну роботу у вигляді оповідання про те, як робили виріб, хто що робив, що було виконано і т.д.; хронометрує час виготовлення виробу і деталей;</p>
--	---	---

	<p>Поняття та уявлення: Екскаватор, кабіна, ківш, піднімати (ківш, вантаж), переносити вантаж, закріпити, з'єднати, техніка, викрутка, ключ, болт, гайка.</p> <p>Зразки висловлювань: Як називається твій виріб? Як він працює? Перелічи і добери потрібні деталі. Що можна зробити з цих деталей? Як ви розподілите роботу? Кожний напишіть заявку для своєї роботи. Як ти гадаєш, які деталі потрібні для екскаватора? Ми закінчили роботу швидко, бо працювали дружно.</p> <p>Об'єкти діяльності: Ракета. Сільськогосподарська техніка</p> <p>Поняття і уявлення: Космонавти, ракета, космос, частини ракети, корпус, носова частина, хвостова частина. Трактор, рухома модель, макет, скоба, кутик, гвинт, кубик-блок, пластина, круг, диск, шина, основа, вісь, коробочка (на вибір учня).</p>	<p>дотримується порядку на робочому місці та правил техніки безпеки; кріпить гайку, працюючи одночасно ключем і викруткою; кріпить болт двома гайками; виготовляє технічні іграшки, моделі і макети за зразками, простими технічними малюнками і кресленнями, за даними розмірами і словесним описом.</p>
--	---	---

		<p>Зразки висловлювань: З яких деталей можна зробити ракету? Я пропоную... Я думаю, що... Мені подобається пропозиція... Мені потрібно... пластинок... гайок... болтів.. коліс... Я зробив трактор. Мені подобається макет... тому що... У мене не вийшов макет ракети, тому що...</p>	
3	20	<p>Робота з тканиною. Об'єкти діяльності: Ремонт одягу. Пришивання латки. Футляр для окулярів (мобільних телефонів, на вибір учителя).</p> <p>Поняття та уявлення: Ремонтувати одяг, латка, пришити, тканина, виворітна сторона, лицьовий бік, обметати, стібок. Футляр, аплікація з тканини, сукно.</p> <p>Зразки висловлювань: Підбери (-іть) тканину, підбери (-іть) нитки під колір тканини. Виріж (-те) квадрат (прямокутник). Приший (-те) латку з вивороту</p>	<p>Користується мовою як засобом спілкування у процесі колективної предметно-практичної діяльності (при утрудненнях звертається по допомогу до вчителя); знає слова, що означають поняття і уявлення, вказані в програмі; самостійно визначає тему уроку в різних ситуаціях, створених учителем; складає складний план виготовлення виробу з позначенням етапів і операцій роботи (з допомогою вчителя), поопераційний план – самостійно; користуючись планом, описує майбутню роботу в формі короткої розповіді; виконує ескіз майбутнього виробу;</p>

	<p>швом «уперед голку». Обріж (-те) з лицьового боку краї порваної тканини. Підігни (-іть) краї порваної тканини усередину і щільно обметайте. Виріж (-те) по шаблону 2 деталі футляра. Зший (-те) ...швом.... Переведи (-іть) узор на тканину. Маленькі деталі приклей (-те). Великі деталі приший (-те).</p> <p>Об'єкти діяльності: Тренувальні вправи з вишивання. Виготовлення мішечка для насіння (на вибір учителя).</p> <p>Поняття і уявлення: Хрестик, шов, стібок, косий стібок, зліва направо, робоча нитка, прямий стібок, зверху, внизу.</p> <p>Зразки висловлювань: Вибери (-іть) тканину для вишивання. Добери (-іть) нитки. Будемо вчитися вишивати хрестиком. Починай (-те) вишивати зліва направо. Зроби (-іть) ... стібок. Наклади (-іть) другий стібок. Утвори (-іть) хрестик. Виріж (-те) ви-</p>	<p>складає колективну й індивідуальну заявку на матеріали та інструменти з вказівкою на їх призначення; робить розмітку простих деталей (за даними розмірами й інструкціями вчителя, користуючись зразком та кресленням); бере участь в обговоренні матеріалу, з якого краще зробити виріб; визначає розміри об'єкта, відбирає матеріал потрібного розміру; відбирає за специфікацією деталі, потрібні для виготовлення виробу; в обсязі, вказаному в програмі предметно-практичного навчання і розвитку розмовної мови виготовляє вироби за зразком, малюнком, готовим кресленням, описом, ескізом, за прочитаним оповіданням, за уявою; дотримується співвідношення розмірів виготовлених виробів і їх деталей; організовує роботу групи товаришів (пари, бригади): розподіляє роботу між учнями, виконує частину спільної роботи, веде діалог з членами бригади, вчителем;</p>
--	--	---

	<p>крійку. Зігни (-іть) смужку ... см. Закріпи (-іть) швом через край. Допоможи ... Покажи ... шов «через край». Допоможіть вивернути мішечок на лицьовий бік.</p> <p>Об'єкти діяльності: Виготовлення прихватки.</p> <p>Поняття та уявлення: Кухня, прихватка, виріб, форма, опік, прикрасити, аплікація з тканини.</p> <p>Зразки висловлювань: Зроби (-іть) викрійку по руці. Виріж (-те) по викрійці. Проший (-те) краї прихватки швом «через край». Придумай (-те) оздоблення прихватки. Намалюй (-те) ескіз прикраси? Запитай у ..., який малюнок він (вона) придумав (ла). Добери (-іть) тканину для аплікації. Яку тканину ти вибрав (-ла)? Я вибрала</p> <p>Об'єкти діяльності: Вишивання хрестиком рушника.</p> <p>Поняття і уявлення: Рушник, орнамент, колір, знак, схема, зразок.</p>	<p>самостійно виконує знайомі оборотні та складально-монтажні операції; стисло і докладно звітується про свою роботу, роботу товаришів і групи з зазначенням труднощів, відхилень від плану, оцінкою якості одержаного виробу і витраті часу; детально і стисло описує виконану колективну роботу у вигляді оповідання про те, як робили виріб, хто що робив, що було виконано і т.д.; хронометрує час виготовлення виробу і деталей; дотримується порядку на робочому місці та правил техніки безпеки; виготовляє викрійки; сполучає бокові зрізи зметувальними стібками.</p>
--	---	--

		<p>Зразки висловлювань: Виріж (-те) шаблон прямокутника шириною ... см, довжиною... см. Відступи (-іть) по 3 см з двох кінців рушника. Відступи (-іть) по ... см для початку візерунка. Зроби (-іть) так, як на зразку.</p>	
4	29	<p>Робота з різним матеріалом. Об'єкти діяльності: Фігурки тварин, людей з каштанів, жолудів, шишок та інших природних матеріалів. Створення різноманітних композицій з природного матеріалу.</p> <p>Поняття та уявлення: Колекція, фігурки, композиція, плоди, насіння, каштан, жолудь, горіх, шишка, назви дерев на яких вони ростуть. Зібрані (плоди), природний (матеріал). Зібрати, виготовити, оформити, підходить (не підходить), колекція.</p> <p>Зразки висловлювань: Візьміть коробку, яку зробила ваша бригада. Покладіть у коробку насіння, плоди, листя. Ми закінчили роботу. Ми оформили компози-</p>	<p>Користується мовою як засобом спілкування у процесі колективної предметно-практичної діяльності (при утрудненнях звертається по допомогу до вчителя); знає слова, що означають поняття і уявлення, вказані в програмі; самостійно визначає тему уроку в різних ситуаціях, створених учителем; складає складний план виготовлення виробу з позначенням етапів і операцій роботи (з допомогою вчителя), поопераційний план – самостійно; користуючись планом, описує майбутню роботу в формі короткої розповіді; виконує ескіз майбутнього виробу; складає колективну й індивідуальну заявку на матеріали та інструменти з вказівкою на їх призначення;</p>

	<p>цію. Ми розклали зібране насіння. Зроби (-іть) (мурашку, пташку...). Заповніть горіхову шкаралупу пластиліном. Я зробив (-ла)... Ми зробили композицію з природного матеріалу.</p> <p>Об'єкти діяльності: Макет «Місто», панорама «На горі» (на вибір учителя).</p> <p>Поняття та уявлення: Місто, проспект, вулиця, площа, будівля, магазин, універмаг, лікарня, аптека, театр, цирк, готель, кафе, світлофор, транспорт, машина, таксі, трамвай, тролейбус, автобус, центр (міста), околиця (міста), парк, квартал. Панорама, основа, фігурка, фон. Перший, другий, третій (план), передня, задня (стінка), крупні, дрібні. Трохи більше, правіше, лівіше, далі, ближче. Розташувати, поміняти (місцями), пропонувати.</p> <p>Зразки висловлювань: Подумай (-те) і напишіть, з чого можна зробити будинки. З якого матеріалу ти пропонуєш</p>	<p>робить розмітку простих деталей (за даними розмірами й інструкціями вчителя, користуючись зразком та кресленням); бере участь в обговоренні матеріалу, з якого краще зробити виріб; визначає розміри об'єкта, відбирає матеріал потрібного розміру; відбирає за специфікацією деталі, потрібні для виготовлення виробу; в обсязі, вказаному в програмі предметно-практичного навчання і розвитку розмовної мови виготовляє вироби за зразком, малюнком, готовим кресленням, описом, ескізом, за прочитаним оповіданням, за уявою; дотримується співвідношення розмірів виготовлених виробів та їх деталей; організовує роботу групи товаришів (пари, бригади): розподіляє роботу між учнями, виконує частину спільної роботи, веде діалог з членами бригади, вчителем; самостійно виконує знайомі оборотні та складально-монтажні операції; стисло і докладно звітується про свою роботу, роботу товаришів і групи з зазначенням труд-</p>
--	---	---

зробити будинок? У центрі міста розташовано багато магазинів, театри. Розмісти на цій стороні вулиці... будинків і лікарню. Чому ти робиш будинок з пластиліну? Я люблю працювати з пластиліном. Які будинки ти розмістив на околиці міста? З чого ти пропонуєш зробити фігурки...? Я пропоную зробити гору з вати. Які предмети треба намалювати на задній стінці? Що знаходиться на передньому плані? Що намальовано на другому (третьому) плані? Зробіть предмети, що знаходяться на другому (третьому) плані. Поки Толя писатиме план, ти напиши заявку.

Об'єкти діяльності:

Макет «Залізниця і споруди на ній». Виготовлення іграшки «Сніговик».

Поняття та уявлення:

Зразок, вокзал, перон, платформа, тепловоз, шпали, тупик, світлофор, рейки, вагон, шлагбаум, переїзд, поїзд, жерсть, висока, низька (платформа), пасажирський, товарний. Наближатися, переходити, чекати. Небезпечно, безпечно. Помпон, цупка нитка, пасма ниток.

нощів, відхилень від плану, оцінкою якості одержаного виробу і витрати часу; детально і стисло описує виконану колективну роботу у вигляді оповідання про те, як робили виріб, хто що робив, що було виконано і т.д.; хронометрує час виготовлення виробу і деталей; дотримується порядку на робочому місці та правил техніки безпеки; окантовує вироби різними матеріалами, складає об'ємні вироби, кріпить тасьму; розмічає, згинає і ріже тонку шерсть.

Зразки висловлювань:

Що ви бачили на залізниці? З чого будете робити рейки (шпали, вагони тощо)? Будемо робити рейки з жерсті. Напишіть, що у вас буде на макеті. Накресли (-іть) приблизний план. Хто буде робити вагони (вокзал, міст, річку, ліс і т.д.)? Зроби (-іть) макет. Порівняй (-те) два (три) макети. Чий макет кращий і чому?

Обмотай два картонні кружечки білими нитками. Розріж нитки між кружечками. Картонні кружечки вийми. Допоможіть стягнути пасма ниток сусіду. Зав'яжи (-іть) на два вузли. З картону виріж (-те) відро, ніс, очі.

У мене вийшов сніговик. У кого краще? Чому? Порівняй.

Об'єкти діяльності:

Макет «Річка і споруди на ній».

Виготовлення іграшок з яєчної шкаралупи.

Поняття та уявлення:

Річка, берег, повторний, притока (річки), гребля, водоспад, причал, пароплав, дно, метр, споруда, ескіз, катер, теплохід, човен, заготовка, іграшка. Крутий, пологий (берег), широка,

порт, портове місце, причал, автодорожній, залізничний, пішохідний (мости), сірникові (коробки), різні, різної (висоти), вантажний, легковий, водний транспорт, ячна шкаралупа. Небезпечно, безпечно. Виконувати, підходити, відходити, вирішити, зробити, підібрати, розподілити (роботу).

Зразки висловлювань:

Які споруди ми збудуємо на річці? Відгадай (-те), який об'єкт ми будемо робити, якщо він складається з ... Хто хоче робити мости (залізничне полотно, пароплави і т.д.)? Виконай (-те) ескіз, простав (-те) приблизні розміри. Куди тече річка? Де вона ширша, де вужча? Яку ти хочеш зробити притоку (ліву, праву)? Які у річки береги? Круті, пологі, лісисті. Зроби водоспад. Який ти будеш робити міст? Автодорожній (пішохідний, залізничний)? Запитай у і..., який міст вони роблять? Зроби (-іть) з пластиліну греблю. Якої ширини і висоти має бути гребля? Зроби (-іть) стік для води. Виготуй (-те) дерева різної висоти. Їх має бути... штук. Передай (-те) ваші малюнки і записи товаришеві справа (зліва, через одного).

	<p>Я вирішив зробити літак. Я роблю човен з паперу, а Сашко – пароплав. Яку іграшку ти придумав зробити? Я буду робити... Що тобі потрібно для роботи? Дайте мені червоний папір, для того, щоб зробити...; жовтий папір, для того, щоб зробити... Подумай (-те), як поєднати деталі?</p>	
--	---	--

4 клас

(3 год на тиждень, усього 102 год)

235

Пор. №	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів
1	12	<p>Аплікаційні роботи</p> <p>Об'єкти діяльності: Аплікація із геометричних фігур (за індивідуальною письмовою інструкцією учителя). Ліс-поле (альбом).</p> <p>Поняття та уявлення: Ділення прямокутника на два квадрати. Ділення квадрата на два трикутники. Ділення</p>	<p>Користується розмовною мовою (в усній та письмовій формі) в ході колективного виготовлення виробів; знає слова, що означають поняття, зазначені в програмі; визначає зміст майбутнього макету, альбому з урахуванням вказаної теми; колективно і самостійно складає план виго-</p>

	<p>чотирьох прямокутників однією лінією на вісім квадратів. Складання силуетів фігур. Рослини лісу, папороть, мох, гриби, ягоди, лишайник, урожай, жито, пшениця, овес, комбайн, косарка, буряк, бавовна, хвойні, листяні, змішані (ліси), лісові (ягоди), хлібні (рослини). Збирати, рубати, заготовляти, садити, приносити користь, з'єднати.</p> <p>Зразки висловлювань: Прочитай (те) уважно інструкцію. Як поділити прямокутник однією лінією на 2 квадрати? Як ти (ви) будеш (будете) ділити квадрати на два трикутники? Як поділити чотири прямокутники однією лінією на вісім квадратів? Силует якої фігури ти будеш складати? Приклей (-те) свою фігуру.</p> <p>Об'єкти діяльності: Аплікація за прочитаними оповіданнями (серією оповідань).</p> <p>Поняття та уявлення: Оповідання, головні герої, дійові особи, дії героїв.</p>	<p>товлення виробу (поопераційний, поетапний, складний);</p> <p>планує послідовність операцій і час виконання роботи;</p> <p>складає план колективно-індивідуальної роботи при роботі групою (бригадами, парами);</p> <p>складає індивідуальні і колективні заявки на потрібні для роботи матеріали та інструменти; добирає потрібне для роботи обладнання з поясненням свого вибору, а в разі потреби – замінює його;</p> <p>добирає ілюстративний і фактичний матеріал за певною темою;</p> <p>виготовляє вироби на основі зразка, опису, ескізу, на основі власних вражень, уявлень, переглянутих діафільмів;</p> <p>самостійно визначає розмір і форми деталі, користуючись кресленням;</p> <p>вносить за вказівкою вчителя зміни в розміри, зберігаючи співвідношення частин і деталей виробу;</p> <p>самостійно виконує знайомі обробні операції і використовує наявний досвід у роботі з новими матеріалами (з допомогою вчителя);</p>
--	--	---

		<p>Зразки висловлювань: Як називається оповідання? Скільки в оповіданні дійових осіб? Назви головних героїв оповідання. Скільки аплікацій ти будеш робити? Перевір, чи підходять малюнки до теми оповідання. Розкажи оповідання за серією аплікацій.</p>	<p>самостійно визначає і виконує знайомі складально-монтажні операції; переносить у нові умови наявний досвід з'єднання і скріплення деталей (під керівництвом вчителя); детально і стисло звітується про виконану роботу; описує майбутні і виготовлені вироби; описує роботу всієї бригади; дотримується правил безпеки праці.</p>
2	32	<p>Моделювання і конструювання</p> <p>I. З паперу і картону. Об'єкти діяльності. Панорама «Літній відпочинок». Модель термометра.</p> <p>Поняття і уявлення. Панорама, підставка, палатка, цогла, майданчик, предмет, відпочинок, термометр, школа, градуси, трубка, шпагат. Літній (відпочинок), тенісний (корт), волейбольний (майданчик), настільний, кімнатний, зовнішній. Ближче, нерухомо.</p>	<p>Користується розмовною мовою (в усній та письмовій формі) в ході колективного виготовлення виробів; знає слова, що означають поняття, зазначені в програмі; визначає зміст майбутнього макету, альбому з урахуванням вказаної теми; колективно і самостійно складає план виготовлення виробу (поопераційний, поетапний, складний); планує послідовність операцій і час виконання роботи;</p>

	<p>Згадати, знаходити, служити, підніматися, опускатися, заносити, називати, пофарбувати.</p> <p>Зразки висловлювань: Зробимо панораму, в якій основа і задня стінка з картону. Розклади (-іть) малюнки за темами. Будемо складати план, а потім прикріпимо предмети на панорамі. Зроби (-іть) підставку для фігури. Загни (-іть) підставку так, щоб фігура стояла прямо. Біля волейбольного майданчика квітник. Перед їдальнею стоять ... Подумай (-те), як можна з'єднати кінці віршовок. Я пофарбував половину віршовки в червоний колір. Проколи (-іть) шилом отвори вверху і внизу на відстані... сантиметрів від краю. Яка температура в класі? На скільки температура в класі вище, ніж на вулиці? Покажи на своєму термометрі температуру +3°, +5°, -2°.</p> <p>Об'єкти діяльності: Чайний сервіз (пап'є-маше). Виготовлення новорічних іграшок.</p> <p>Поняття і уявлення: Папір, заготовка, клей, форма, циркуль, деталь,</p>	<p>складає план колективно-індивідуальної роботи при роботі групою (бригадами, парами); складає індивідуальні і колективні заявки на потрібні для роботи матеріали та інструменти; добирає потрібне для роботи обладнання з поясненням свого вибору, а в разі потреби – замінює його;</p> <p>добирає ілюстративний і фактичний матеріал за певною темою;</p> <p>виготовляє вироби на основі зразка, опису, ескізу, на основі власних вражень, уявлень, переглянутих діафільмів;</p> <p>самостійно визначає розмір і форми деталі, користуючись кресленням;</p> <p>вносить за вказівкою вчителя зміни в розміри, зберігаючи співвідношення частин і деталей виробу;</p> <p>самостійно виконує знайомі обробні операції і використовує наявний досвід у роботі з новими матеріалами (з допомогою вчителя); самостійно визначає і виконує знайомі складально-монтажні операції;</p> <p>переносить в нові умови наявний досвід з'єднання і скріплення деталей (під керівництвом вчителя);</p>
--	--	---

	<p>прикраси, радіус, центр, пап'є-маше, модель. Папір (газетний, обгортковий). Одна друга частина, одна четверта, одна восьма. Розмочити, обклеїти, оздобити, пофарбувати.</p> <p>Зразки висловлювань: Накреслити (-іть) коло циркулем. Скажи (-іть) ..., щоб вона накреслила ще... такі самі кола. Запитай (-те) у ..., скільки їй потрібно... Передай (-те) ... червоний круг і скажи (-іть), щоб він різав... частину його. Збери (-іть) всі деталі на нитку і зроби (-іть) петлю на кінці. Візьми (-іть) газетний папір, намочить його у воді. Обклей (-те) чашку (блюдце). Я обклеїла чашку (блюдце). Я пофарбував (-ла) Скажи ..., щоб розфарбував (-ла) чашки (блюдце).</p> <p>Об'єкти діяльності: Маски з пап'є-маше (на вибір вчителя). Макет будинку з картону.</p> <p>Поняття і уявлення: Макет, розгортка макета, креслення, цупкий картон, тонкий картон, стіна, висота стіни, вікна, двері.</p>	<p>детально і стисло звітується про виконану роботу;</p> <p>описує майбутні і виготовлені вироби; описує роботу всієї бригади; дотримується правил безпеки праці; виготовляє плоскі і об'ємні вироби за зразком, технічним малюнком, простим складальним кресленням; виконує розмітку лінійкою, трикутником, циркулем, косинцем; оздоблює вироби і деталі знайомими способами (обклеюванням кольоровим папером, фарбуванням тощо) на власний вибір.</p>
--	--	--

Зразки висловлювань:

Візьми (-іть) газетний папір, розірви (-іть) його на шматочки і намочи у мисці з водою. Зроби (-іть) ... Маска з пап'є-маше має день сохнути. Розфарбуй (-те) маску.

Будемо креслити розгортку макета.

Відміряй... сантиметрів. Висота стіни ... сантиметрів. Накреслити (-іть) пряму лінію... сантиметрів. Зігни розгортку по лініях згину. Склеї деталі будинку.

Об'єкти діяльності:

Виготовлення дидактичного посібника «таблиця множення». Рухома іграшка (інші вироби на вибір учителя й учнів).

Поняття і уявлення:

Позначка, край, таблиця, добуток, деталі (рухомі, нерухомі), іграшка рухома, саморобка, відповідно, лицьовий бік, виворітний бік.

Зразки висловлювань:

На аркуші паперу розміть (-те) квадрат зі стороною ... (см) і виріжте його.

		<p>Відступи (-іть) від краю... см, зроби (-іть) 10 позначок по ...см з обох боків. Під кутник проведи (-іть) лінії для утворення квадратів. Запиши (-іть) у квадратах цифри від 1 до 9 за порядком. А далі – все за зразком. Таблиця готова. Скільки буде ... помножити на ...?</p> <p>Виріж (-те) деталі. Проколи (-іть) шилом отвори в позначених місцях. Перша дірочка на кожній кінцівці призначена для нитки, а друга з відповідною дірочкою на тулубі. Зігни (-іть) з дротика кільце. Зведи (-іть) обидва його кінці і встав (-те) в отвори з лицьового боку, а на звороті розігни (іть). Зв'яжи (-іть) ниткою кінцівки. Допоможіть мені зв'язати... Скажи..., щоб зігнула дротик. Я проколов шилом отвори в позначених місцях.</p>	
3	12	<p>З дроту. <i>Об'єкти діяльності:</i> Геометричні фігури.</p> <p><i>Поняття і уявлення:</i> Дріт, пружина, підставка, основа, зразок, форма, геометрична фігура. Пружний, не пружний,</p>	<p>Користується розмовною мовою (в усній та письмовій формі) в ході колективного виготовлення виробів; знає слова, що означають поняття, зазначені в програмі; визначає зміст майбутнього макету, альбому з урахуванням вказаної теми;</p>

	<p>жорсткий, м'який, мідний, стальний, алюмінієвий, гнути.</p> <p>Зразки висловлювань: З чого зроблені ці предмети? З якого металу зроблено цей дріт? Скажи..., щоб він зігну дріт ось так. Зігни (-іть) дріт під прямим кутом, а потім зігни (-іть) ще раз так само. Попроси (-іть) перевірити, як ти виконав завдання. Подивись (-іться) на зразок, виміряй (-те) його, зроби (-іть) такий самий.</p> <p>Об'єкти діяльності: Іграшки: кіт, жирафа, сова та ін. (на вибір) (каркасні силуети).</p> <p>Поняття і уявлення: Вигнути деталь, з'єднати деталі приєднати, обмотати, закріпити (вузлом), сплести.</p> <p>Зразки висловлювань: Намалюй (-те) на папері окремі деталі виробу. Відміряй (-те) ... сантиметрів мідного дроту, відкуси (-іть) острогубцями. За малюнком вигни (іть) з дроту кожну деталь. Обмотай (-те) нит-</p>	<p>колективно і самостійно складає план виготовлення виробу (поопераційний, поетапний, складний);</p> <p>планує послідовність операцій і час виконання роботи;</p> <p>складає план колективно-індивідуальної роботи при роботі групою (бригадами, парами);</p> <p>складає індивідуальні і колективні заявки на потрібні для роботи матеріали та інструменти;</p> <p>добирає потрібне для роботи обладнання з поясненням свого вибору, а в разі потреби – замінює його;</p> <p>добирає ілюстративний і фактичний матеріал за певною темою;</p> <p>виготовляє вироби на основі зразка, опису, ескізу, на основі власних вражень, уявлень, переглянутих діафільмів;</p> <p>самостійно визначає розмір і форми деталі, користуючись кресленням;</p> <p>вносить за вказівкою вчителя зміни в розміри, зберігаючи співвідношення частин і деталей виробу;</p> <p>самостійно виконує знайомі обробні операції і використовує наявний досвід у роботі з новими матеріалами (з допомогою вчителя);</p>
--	--	---

	<p>ками..., покажи, як ти робиш. Допоможи ... з'єднати деталі.</p> <p>Об'єкти діяльності: Веселий хлопчик.</p> <p>Поняття і уявлення: Пружина, щільно, спіраль, каркас тулуба, злегка розтягнути.</p> <p>Зразки висловлювань: Візьми (-іть) мідний (алюмінієвий) дріт і щільно намотай (-те) його на олівець. Зроби (-іть) тулуб, руки, ноги хлопчика. Приєднай (-те) до тулуба. Придумай (-те) ім'я веселому хлопчику.</p> <p>Об'єкти діяльності: Виготовлення декоративних квітів з дроту.</p> <p>Поняття і уявлення: Каркас, капронова тканина, фарби, бісер, пелюстки, тичинки.</p> <p>Зразки висловлювань: Обріж (-те) дріт ... см. Зігни (-іть) з дроту петлю.</p>	<p>самостійно визначає і виконує знайомі складально-монтажні операції; переносить в нові умови наявний досвід з'єднання і скріплення деталей (під керівництвом вчителя); детально і стисло звітується про виконану роботу; описує майбутні і виготовлені вироби; описує роботу всієї бригади; дотримується правил безпеки праці; розрізняє дріт за його властивостями і матеріалом; визначає потрібну кількість дроту для даної фігури; згинає дріт під різними кутами; користується прийомами роботи з дротом (скручування, вирівнювання, з'єднування кінців); робить пружину з дроту; обмотує контур фігури, зробленої з дроту, нитками, обшиває тканиною; працює гострозубцями.</p>
--	--	--

		Обтягни (іть) каркас капроною тканиною. Я зробив (-ла) 5 великих пелюсток і ... маленьких. З'єднай (-те) пелюстки. Зафарбуйте (-те) пелюстки квітки фарбами. Як називається твоя квітка?	
4	23	<p>Робота з різним матеріалом. Об'єкти діяльності: Макет «Рівнина і гори». Ікебана.</p> <p>Поняття і уявлення: Рівнина, гори, вершина, хребет, долина, схили, пасовища, ікебана. Снігові (вершини), гірський (хребет), високі (гори), круті, пологі (схили).</p> <p>Зразки висловлювань: Для того, щоб зробити сніг, потрібна крейда (пінопласт), а для річки – целофан. Подумай (-те), як зробити ескіз, на якому були б гірські хребти й долини. ... буде малювати ескіз, а ... напише заявку. Відбери (-іть) потрібний матеріал для ікебани, придумай (-те) композицію.</p>	<p>Користується розмовною мовою (в усній та письмовій формі) в ході колективного виготовлення виробів; знає слова, що означають поняття, зазначені в програмі; визначає зміст майбутнього макету, альбому з урахуванням вказаної теми; колективно і самостійно складає план виготовлення виробу (поопераційний, поетапний, складний); планує послідовність операцій і час виконання роботи; складає план колективно-індивідуальної роботи при роботі групою (бригадами, парами); складає індивідуальні і колективні заявки на потрібні для роботи матеріали та інструменти; добирає потрібне для роботи обладнання з по-</p>

	<p>Об'єкти діяльності: Макет за сюжетом прочитаного твору. Виготовлення іграшок з ниток методом пап'є-маше.</p> <p>Поняття і уявлення: Твір, оповідання, казка, частина, план, дійові особи, природа, заняття (людей), опис (предметів). Нитки, повітряна кулька, намотай, змочи, протягни, здуй, основа виробу.</p> <p>Зразки висловлювань: Які дійові особи будуть на макеті? Розподіли (-іть) роботу між дітьми. Склади (-іть) план. Напиши (-іть) заявку. Підбери (-іть) колір ниток до свого виробу. Яку іграшку ти придумав (-ла)? Надуй (-те) повітряну кульку до потрібного розміру. Обмотай (-те) кульку нитками, змоченими клеєм ПВА. Випусти (-іть) з кульки повітря. Витягни (-іть) з-під склеєних ниток кульку. Добери (-іть) тканину, гудзики, бісер для завершення іграшки.</p>	<p>ясненням свого вибору, а в разі потреби – замінює його;</p> <p>добирає ілюстративний і фактичний матеріал за певною темою;</p> <p>виготовляє вироби на основі зразка, опису, ескізу, на основі власних вражень, уявлень, переглянутих діафільмів;</p> <p>самостійно визначає розмір і форми деталі, користуючись кресленням;</p> <p>вносить за вказівкою вчителя зміни в розміри, зберігаючи співвідношення частин і деталей виробу;</p> <p>самостійно виконує знайомі обробні операції і використовує наявний досвід в роботі з новими матеріалами (з допомогою вчителя);</p> <p>самостійно визначає і виконує знайомі складально-монтажні операції;</p> <p>переносить у нові умови наявний досвід з'єднання і скріплення деталей (під керівництвом учителя);</p> <p>детально і стисло звітується про виконану роботу;</p> <p>описує майбутні і виготовлені вироби;</p> <p>описує роботу всієї бригади;</p>
--	---	---

		<p>Об'єкти діяльності: Макет аеропорту. Конструювання макетів із сірникових коробок (за власним задумом).</p> <p>Поняття і уявлення: Планувати, обдумувати, сірникові коробки, ескіз, модель..., льотне (поле), злітна (смуга), аеропорт.</p> <p>Зразки висловлювань: ...візьме креслення (план) поля, а візьме креслення аеровокзалу. ...буде робити аеровокзал. Хто буде ліпити літак? Які літаки ти зробив? Нам залишилось зробити...</p>	<p>дотримується правил безпеки праці; самостійно добирає природний матеріал, потрібний папір, пластилін і т.п. для виготовлення заданого об'єкта; виготовляє предмети (об'єкти для макета, ялинкові іграшки) з різних матеріалів (паперу, вати, картону, дроту, піску, глини і т.п.), добираючи способи скріплення (клеєм, нитками, тасьмою, гнучким дротом); виготовляє прості викрійки за знятими мірками, викроює і зшиває вироби з прямими і кривими зрізами; оздоблює вироби і деталі знайомими способами (на власний вибір).</p>
5	23	<p>Робота з тканиною. Об'єкти діяльності: Кругла серветка (в'язання гачком).</p> <p>Поняття та уявлення: Серветка, стовпчик, накид, ланцюжок, клубок (ниток). Ажурна, кругла (серветка), бавовняні, шовкові (нитки), тонкий (шнур).</p>	<p>Користується розмовною мовою (в усній та письмовій формі) в ході колективного виготовлення виробів; знає слова, що означають поняття, зазначені в програмі; визначає зміст майбутнього макету, альбому з урахуванням вказаної теми;</p>

	<p>Зразки висловлювань: Будемо в'язати круглу серветку гачком. Зв'язи (-іть) ланцюжок з... петель. Зроби (-іть) накид так.</p> <p>Об'єкти діяльності: Фартух. Спідничка. Оздоблення виробів аплікацією.</p> <p>Поняття та уявлення: Фартух, спідничка, кишень, зав'язки, талія, довжина (ширина), шпилька. Обрізані (краї), зметувальні (стібки). Зробити (викрійку), розкроїти, шити (в одну чи дві нитки).</p> <p>Зразки висловлювань: Розглянь (-те) зразок фартуха (спіднички) і визнач (-те) довжину і ширину. Зроби (-іть) викрійку фартуха (спіднички). Визнач, якої довжини буде зав'язка фартуха. Виміряй обсяг талії. Підігни обрізані краї фартуха (спіднички) і приший зметувальними стібками, підший фартух.</p>	<p>колективно і самостійно складає план виготовлення виробу (поопераційний, поетапний, складний);</p> <p>планує послідовність операцій і час виконання роботи;</p> <p>складає план колективно-індивідуальної роботи при роботі групою (бригадами, парами);</p> <p>складає індивідуальні і колективні заявки на потрібні для роботи матеріали та інструменти; добирає потрібне для роботи обладнання з поясненням свого вибору, а в разі потреби – замінює його;</p> <p>добирає ілюстративний і фактичний матеріал за певною темою;</p> <p>виготовляє вироби на основі зразка, опису, ескізу, на основі власних вражень, уявлень, переглянутих діафільмів;</p> <p>самостійно визначає розмір і форми деталі, користуючись кресленням;</p> <p>вносить за вказівкою вчителя зміни в розміри, зберігаючи співвідношення частин і деталей виробу;</p> <p>самостійно виконує знайомі обробні операції і використовує наявний досвід в роботі з новими</p>
--	---	---

	<p>Об'єкти діяльності: «М'яка іграшка» Ведмедик (зайчик, кіт).</p> <p>Поняття та уявлення: М'яка іграшка, тканина, наповнювач (вата, поролон), шаблон, ескіз, блискітки, бісер.</p> <p>Зразки висловлювань Яку тканину для ведмедика ти вибрав (-ла)? Я вибрав (-ла) хутро (шерсть) білого (коричневого) кольору. Намалюй ескіз своєї іграшки. Зроби (-іть) викрійку для м'якої іграшки. Запитай у ..., яким швом він (вона) буде зшивати м'яку іграшку. Розкажи про іграшку свого сусіда.</p> <p>Об'єкти діяльності: Вишивання низинкою.</p> <p>Поняття і уявлення: Низинка, шов, стібок, узор, виворіт вишивки, лицьова сторона вишивки.</p> <p>Зразки висловлювань: Які нитки ти вибрав для візерунку? Намалюй ескіз візерунка по клітинках. Перенеси (-іть) ескіз на тканину. Порахуй з виворітного боку... клітинки. Проколи верх. Зроби (-іть) перший стібок.</p>	<p>матеріалами (з допомогою вчителя); самостійно визначає і виконує знайомі складально-монтажні операції; переносить у нові умови наявний досвід з'єднання і скріплення деталей (під керівництвом учителя); детально і стисло звітується про виконану роботу;</p> <p>описує майбутні і виготовлені вироби; описує роботу всієї бригади; дотримується правил безпеки праці.</p>
--	---	--

ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

З кожним роком в Україні зростає кількість факторів, які негативно впливають на здоров'я людини та стан навколишнього середовища. У зв'язку з цим актуальною є орієнтація навчальних закладів України, особливо в системі спеціальної освіти, на збереження та зміцнення здоров'я учнів та формування у них навичок безпечної поведінки.

Під час навчального процесу учні з порушеннями слуху (глухі та зі зниженим слухом) готуються до самостійної життєдіяльності в сучасних соціально-економічних умовах і мають набути необхідних знань, умінь та навичок, які сприятимуть зміцненню і збереженню їхнього здоров'я, запобіганню нещасним випадкам, навчитися визначати небезпеку та приймати правильне рішення відносно неї.

Курс «Основи здоров'я» вивчається у початкових класах спеціальної школи для дітей з порушеннями слуху як окремий предмет. Основна його мета полягає у вихованні в учнів свідомого ставлення до власного здоров'я як найвищої соціальної цінності, формування основ здорового способу життя, збереження та зміцнення здоров'я, оволодіння навичками безпечної для особистого здоров'я та здоров'я оточуючих поведінки.

Змістовою основою програми з курсу «Основи здоров'я» є Державний стандарт освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура», програма з курсу «Основи здоров'я» та «Основи безпеки життєдіяльності» для масової школи, досвід учителів спеціальних шкіл для дітей з порушеннями слуху, аналіз статистичних даних про нещасні випадки серед дітей та надзвичайні ситуації природного, техногенного та соціального характеру, які впливають на здоров'я людини.

Завданнями курсу «Основи здоров'я» є:

- формування в учнів уявлень і понять про здоров'я людини та його ознаки, мотивації щодо дбайливого ставлення до власного здоров'я;
- набуття учнями знань, умінь та навичок особистої гігієни, профілактики травматизму під час навчальних занять, праці та відпочинку;
- формування основ здорового способу життя;

- засвоєння учнями правил поведінки в разі ознак захворювання;
- ознайомлення з впливом режиму дня, раціонального харчування, рухової активності та загартовування організму на здоров'я людини;
- оволодіння знаннями, уміннями та навичками безпеки життєдіяльності у школі, вдома, на вулиці, на відпочинку;
- виховання позитивних якостей особистості (співчуття, доброзичливості, охайності, дисциплінованості, обережності, уважності, спостережливості та ін.);
- корекція порушень психічного та фізичного розвитку учнів з вадами слуху;

Курс основ здоров'я має дві складові:

- валеологічна (містить знання з науки про здоров'я людини);
- основи безпеки життєдіяльності.

Відповідно до цього зміст програми складається з таких розділів:

I. Людина і здоров'я.

II. Основи безпеки життєдіяльності.

III. Навколишнє середовище.

Перший розділ містить інформацію про людину та її здоров'я та розглядає питання формування в учнів з порушеннями слуху навичок здорового способу життя.

Другий розділ охоплює питання небезпечних ситуацій в школі, вдома, на вулиці, на відпочинку та ознайомлює учнів з правилами безпечної поведінки.

Третій розділ ознайомлює учнів з правилами поведінки під час природних стихійних лих та аварійних ситуацій.

Зазначені розділи є наскрізними для всієї початкової школи, але зміст та обсяг теоретичної інформації змінюється відповідно до зростаючих пізнавальних можливостей учнів з порушеннями слуху.

Кількість годин в межах існуючих тем учитель може змінювати, враховуючи індивідуальні особливості дітей, рівень засвоєння учнями з порушеннями слуху навчального матеріалу та місцеві умови, в яких відбувається навчальний процес (територіальне розташування школи, наближення епідемій, виникнення аварійної ситуації, стихійні лиха тощо).

ПРОГРАМА

2 клас

(0,5 год на тиждень, усього 17,5 год)

Пор. №	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати
1	9	Розділ І. Людина і здоров'я. Щоденне піклування про своє здоров'я. Здоровий спосіб життя та його складові. Вплив розпорядку дня на здоров'я людини. Чергування праці (навчання) і відпочинку. Ознаки втоми. Повноцінний відпочинок удень та вночі. Значення дотримання правил особистої гігієни. Підтримування чистоти тіла. Догляд за шкірою, нігтями, волоссям, очима. Гігієна ротової порожнини: – як правильно чистити зуби;	<i>Учень:</i> – має уявлення про складові здорового способу життя, називає їх з допомогою вчителя; – знає та виконує правила розпорядку дня; – пояснює значення розпорядку дня для здоров'я людини; – має загальне уявлення про повноцінний відпочинок та чергування праці й відпочинку; – називає ознаки втоми з допомогою вчителя; – розуміє значення дотримання правил особистої гігієни;	Формування уявлень про здоровий спосіб життя та його складові, збагачення уявлення про вплив розпорядку дня на здоров'я людини. Формування мотивації щодо дотримання правил особистої гігієни, дотримання чистоти одягу та взуття на основі усвідомлення значення чистоти та охайності для здоров'я людини. Формування елементів самостійності в діяльності на основі знань про правила особистої гігієни, розпорядку дня, під-

	<p>– своєчасне лікування зубів; – правила користування зубною щіткою; – як зберегти зуби здоровими. Підтримування чистоти натільної білизни, одягу, взуття. Предмети та засоби догляду за тілом, одягом. Індивідуальне використання предметів особистої гігієни (зубна щітка, гребінець тощо). Значення свіжого повітря для здоров'я людини. Щоденні прогулянки на свіжому повітрі. Відповідність одягу погодним умовам під час прогулянки.</p>	<p>– має уявлення про предмети особистої гігієни та їх індивідуальне використання; – дотримується правил особистої гігієни; – знає про значення гігієни ротової порожнини; – розповідає, як чистити зуби (на основі малюнкової опори); – володіє навичкою правильного чищення зубів; – розуміє необхідність своєчасного лікування зубів; – пояснює необхідність підтримання чистоти натільної білизни, одягу, взуття; – уміє доглядати за чистотою одягу та взуття; – має уявлення про значення щоденних прогулянок на свіжому повітрі для здоров'я людини; – вибирає відповідний погодним умовам одяг для прогулянок (за малюнковою опорою).</p>	<p>тримання чистоти одягу та взуття. Розвиток уявлень про предмети засобів особистої гігієни та можливості їх використання. Розвиток мовлення на основі збагачення словникового запасу словами – назвами предметів та засобів особистої гігієни. Розвиток мислення на основі формування умінь пояснювати значення розпорядку дня, свіжого повітря на здоров'я людини. Розвиток пам'яті на основі запам'ятовування ознак втом, правил гігієни ротової порожнини. Виховання особистісних якостей (охайності та дисциплінованості).</p>
--	--	--	---

2	<p>Здоров'я і хвороби. Інфекційні хвороби (грип, вітрянка, кір, ангіна, свинка тощо). Ознаки інфекційних захворювань: – підвищення температури тіла (від 37° і вище); – біль; – поява на тілі червоних висипів, свербіж. Профілактика інфекційних захворювань (виділення окремого посуду та столових приборів; прибирання та провітрювання кімнати). Поняття про щеплення, карантин. Основні вимоги при контакті з інфекційними хворими: – марлева пов'язка; – ретельне миття рук; – не користування посудом хворого.</p>	<p><i>Учень:</i> – має початкові уявлення про інфекційні та застудні хвороби, щеплення, карантин; – називає основні ознаки інфекційних та застудних захворювань з допомогою вчителя (вихователя), лікаря, батьків; – називає основні правила поведінки при контакті з інфекційними хворими (з допомогою вчителя); – виконує елементарні правила захисту від інфекцій; – розуміє необхідність виконання призначень лікаря; – знає про небезпечність уживання ліків без дозволу дорослих; – дотримується правил користування ліками під керівництвом дорослих.</p>	<p>Формування початкових уявлень про інфекційні та застудні захворювання. Формування первинних понять про карантин, щеплення. Розвиток мислення та мовлення на основі формування умінь визначати ознаки інфекційних та застудних захворювань. Розвиток пам'яті на основі запам'ятовування правил поведінки з інфекційними хворими та користування ліками. Розвиток відчуттів різної модальності (больові, температурні) на основі формування умінь їх розпізнавати (вивчення ознак захворювання).</p>
---	---	---	---

	<p>Застудні захворювання та їх ознаки: підвищення температури тіла, нежить, кашель, головний біль.</p> <p>Виконання призначень лікаря. Користування ліками. Небезпечність уживання ліків без дозволу дорослих.</p>		
3	<p>Загартовування організму.</p> <p>Позитивний вплив загартовування на здоров'я людини. Загартовування за допомогою повітря, води, сонячних променів. Види загартовування влітку (повітряні та сонячні ванни, ходіння босоніж, купання та обливання). Види загартовування взимку (прогулянки на свіжому повітрі, повітряні ванни у приміщенні, водні процедури – приймання душі, обтирання вологим рушником).</p> <p>Основні вимоги до загартовування: врахування пори року, самопочуття людини в період</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – має уявлення про позитивний вплив загартовування організму на здоров'я людини; – наводить приклади видів загартовування влітку та взимку; – розповідає про загартовування за допомогою повітря, води, сонячних променів; – знає основні вимоги щодо загартовування; – виконує прості загартовувальні процедури під керівництвом дорослих. 	<p>Уточнення уявлення про загартовування на основі знань про види загартовування влітку та взимку.</p> <p>Розвиток пам'яті на основі запам'ятовування правил загартовування.</p> <p>Виховання організованості (під час виконання загартовувальних процедур).</p>

	початку загартування; поступовість, послідовність та систематичність загартовування. Дотримання правила приймання сонячних та повітряних ванн, водних процедур, ходіння босоніж.		
4	<p>Здоров'я і харчування. Основи повноцінного харчування (різноманітна, якісна, достатня за кількістю їжа). Основні групи корисних продуктів харчування: 1) хліб та крупи; 2) овочі та фрукти; 3) молочні продукти; 4) м'ясо, риба, яйця. Продукти, які потрібно споживати з обмеженням (солодощі, борошняні вироби, морозиво, копчені, жирні, гострі, солоні страви, газовані напої (кока-кола, пепсі-кола), продукти, насичені штучними барвниками та наповнювачами.</p>	<p><i>Учень:</i> – має загальне уявлення про повноцінне харчування; – називає основні групи корисних продуктів харчування, наводить приклади продуктів кожної групи; – розрізняє продукти харчування за назвою (овочі, фрукти, м'ясо, рибу, хлібні вироби, молочні продукти); – відрізняє корисні продукти й продукти харчування, які потрібно споживати з обмеженням; – наводить приклади продуктів харчування, які потрібно споживати з обмеженням;</p>	<p>Збагачення уявлення про повноцінне харчування. Розвиток пам'яті на основі запам'ятовування основних груп продуктів харчування, правил прийому їжі. Розвиток мислення на основі формування навичок розрізняти продукти споживання за назвою та ознакою корисності вживання. Розвиток умінь визначати органічні відчуття та правильно їх називати (відчуття голоду, спраги). Виховання охайності під час виконання правил прийому їжі. Розвиток мовлення на основі</p>

	<p>Правила прийому їжі:</p> <ul style="list-style-type: none"> – їсти в один і той самий час 4–5 разів на день; – не поспішати та не розмовляти під час прийому їжі; – ретельно пережовувати їжу; – не наїдатися на ніч; – не переїдати. 	<p>– знає правила прийому їжі, називає їх.</p>	<p>запам'ятовування назв продуктів харчування.</p>
5	<p>Рух і здоров'я. Значення рухового режиму для зростання та фізичного розвитку дитини (розвиток сили, витривалості, спритності). Основні компоненти рухового режиму: ранкова гімнастика, фізкультхвилинка, рухові ігри, заняття фізичними вправами та спортивними іграми. Комплекси ранкової гімнастики та фізкультхвилинок. Народні рухливі ігри та забави: «Кіт і миша», «Дрібушечки», «У річку гоп», «Лисиця й курчата» «Сірий вовк» та ін-</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – має початкові уявлення про силу, витривалість, спритність; – розуміє значення рухового режиму для здоров'я людини; – називає основні компоненти рухового режиму (за малюнковою опорою); – виконує комплекси ранкової гімнастики та фізкультхвилинки під керівництвом учителя (вихователя); – грає в народні рухливі ігри та забави з елементами загальноорозвивальних вправ (за наслідуванням); 	<p>Формування початкового поняття про значення рухового режиму для фізичного розвитку дитини. Розвиток зорової пам'яті та супроводжуючого мовлення (називання основних компонентів рухового режиму, зображених на малюнках). Розвиток зв'язного мовлення шляхом навчання давати відповіді на запитання при визначенні місць, відведених для спортивних занять. Розвиток зосередженості уваги впродовж виконання фізичних</p>

	<p>ші (залежно від місцевих традицій).</p> <p>Спортивні ігри (футбол, естафети та інші).</p> <p>Дотримання безпечності під час гри в рухові та спортивні ігри:</p> <ul style="list-style-type: none"> – грати у відведених для цього місцях (спортивні майданчики, стадіони, спортивні зали); – дотримуватися правил гри; – під час гри не штовхатися, не ставити підніжки тощо. 	<ul style="list-style-type: none"> – дотримується правил безпеки під час гри в рухливій та спортивній грі (за нагадуванням учителя (вихователя)); – визначає місця, відведені для спортивних ігор (за запитаннями вчителя). 	<p>вправ, гри в спортивні рухливі ігри.</p> <p>Формування вміння координувати власні дії з діями інших учасників рухливих ігор.</p> <p>Розвиток емоційної сфери в процесі гри в народні рухливі ігри.</p> <p>Формування пам'яті на основі запам'ятовування правил безпеки під час гри в рухливій та спортивній грі.</p>
6	<p>Здоров'я у сім'ї.</p> <p>Уміння спілкуватися в сім'ї.</p> <p>Обов'язки дитини в родині:</p> <ul style="list-style-type: none"> – допомога дорослим членам родини у домашніх справах (прибирання житла, миття посуду, приготування їжі, робота в саду або на городі); піклування про молодших членів родини; – допомога найстаршим членам сім'ї; – догляд за квітами та домашніми тваринами. 	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – знає та дотримується правил спілкування з членами родини; – знає обов'язки дитини в сім'ї; – розповідає про свої обов'язки в родині; <p>уміє:</p> <ul style="list-style-type: none"> самостійно доглядати за квітами; прибирати житло та мити посуд під наглядом дорослих. 	<p>Формування вмінь культури спілкування з членами родини.</p> <p>Розвиток мислення та мовлення на основі формування вмінь визначати та називати обов'язки членів родини.</p> <p>Виховання позитивного ставлення до праці та позитивних якостей особистості (охайності, самостійності, доброзичливості, взаємодопомоги, співчуття) на основі усвідомлення своїх обов'язків у родині.</p>

7	<p>Настрій, поведінка, звички та їх значення для здоров'я людини.</p> <p>Настрій та його вплив на здоров'я людини. Усмішка – запорука гарного настрою.</p> <p>Правила поведінки школяра.</p> <p>Спілкування з учителями, вихователями, працівниками школи та взаємовідносини зі старшими та молодшими школярами.</p> <p>Шкідливі та корисні звички, їх вплив на здоров'я людини.</p> <p>Шкідливі звички:</p> <ul style="list-style-type: none"> – тривале сидіння перед телевізором і комп'ютером; – гризіння нігтів, олівців тощо. <p>Корисні звички:</p> <ul style="list-style-type: none"> – дотримання розпорядку дня та правил особистої гігієни; – раціональне вживання їжі; – заняття фізичними вправами; – дотримання правил ввічливої поведінки. 	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – має уявлення про настрій та його вплив на здоров'я людини; – вміє розпізнавати гарний та поганий настрій; – знає та виконує правила поведінки школяра; – дотримується правил спілкування з працівниками школи, з молодшими та старшими школярами (з допомогою вчителя); – розрізняє корисні та шкідливі звички, наводить їх приклади; – розуміє необхідність подолання шкідливих звичок. 	<p>Уточнення уявлення про настрій та його вплив на здоров'я людини.</p> <p>Розвиток емоційної сфери, логічного мислення на основі формування вмінь розпізнавати та визначати причини гарного та поганого настрою.</p> <p>Розвиток пам'яті на основі пригадування правил поведінки школяра.</p> <p>Розвиток навичок культури спілкування зі старшими та молодшими школярами, дорослими.</p> <p>Розвиток сприймання та мислення на основі формування вміння класифікувати та розрізняти корисні та шкідливі звички.</p> <p>Розвиток зв'язного мовлення на основі формування умінь визначати та називати корисні та шкідливі звички.</p>
---	--	--	---

		Необхідність подолання шкідливих звичок.		
8	8,5	<p>Розділ II. Основи безпеки життєдіяльності.</p> <p>Безпечна поведінка у школі.</p> <p>Правила безпечної поведінки в школі (на уроках, у спортивному залі, на перервах, у позашкільний час).</p> <p>Вибір безпечних місць для ігор та розваг у шкільних приміщеннях та шкільному дворі.</p> <p>Запобігання травматизму під час навчальної праці.</p> <p>Організація робочого місця.</p> <p>Техніка безпеки на уроках трудового навчання (під час роботи з шилом, ножицями, голкою).</p> <p>Поведінка під час проведення масових заходів (свят, спортивних змагань, колективних походів, екскурсій).</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – знає правила безпечної поведінки у шкільних приміщеннях та техніки безпеки на уроках трудового навчання; – визначає безпечні місця для ігор та розваг у шкільних приміщеннях та шкільному дворі; – дотримується правил організації робочого місця, правил техніки безпеки на уроках трудового навчання; – має загальні уявлення про правила безпечної поведінки під час проведення масових заходів. 	<p>Розширення уявлень про правила безпечної поведінки в школі (на уроках, у спортивному залі, на перервах, у позанавчальний час).</p> <p>Розвиток мислення на основі формування вміння визначати безпечні місця для розваг у школі.</p> <p>Формування організаційних умінь навчально-практичної діяльності (організація робочого місця). Розвиток пам'яті на основі запам'ятовування правил техніки безпеки під час навчальної праці.</p> <p>Виховання уважності та обережності.</p>

9	<p>Безпека пішоходів. Будова вулиці (проїжджа частина, дорога, узбіччя дороги, тротуар, пішохідна доріжка, перехід, перехрестя). Дорожня розмітка. Учасники дорожнього руху (водії автомобілів, тролейбусів та автобусів, пішоходи, велосипедисти). Безпечний рух пішоходів. Основні правила поведінки пішоходів. Правила безпечного переходу вулиці (пішохідні переходи, сигнали світлофора). Перехід вулиці за умов відсутності пішохідного переходу (відсутність автомобілів).</p>	<p><i>Учень:</i> – розповідає про будову вулиці за малюнковою опорою; – володіє початковими знаннями про дорожню розмітку; – називає учасників дорожнього руху за запитаннями вчителя; – знає та дотримується правил поведінки пішоходів та правил безпечного переходу вулиці; – відтворює назву дії, що передбачає сигнал світлофора; – визначає правила переходу вулиці за умов відсутності пішохідного переходу (за запитаннями вчителя).</p>	<p>Розвиток наочно-образного мислення шляхом розширення знань про будову вулиці. Формування супроводжуючого мовлення (називання дій, що виконуються за сигналами світлофора). Розвиток концентрації уваги та формування навичок визначення послідовності дій під час переходу вулиці. Розвиток пам'яті під час вивчення учасників дорожнього руху.</p>
10	<p>Безпека у населеному пункті. Небезпечні місця у населеному пункті, де живе дитина: – у місті (східці, підвал, ліфт, будівельний майданчик, те-</p>	<p><i>Учень:</i> – має початкові знання про небезпечні місця у населеному пункті;</p>	<p>Розширення загальних понять про небезпечні місця у населеному пункті. Розвиток уваги, мислення та зв'язного мовлення шляхом</p>

	<p>риторія підприємства, звалище, старі будинки, автомобільні дороги тощо);</p> <p>– у сільській місцевості (горище, підвал, скирта, покинутий будинок, машинний парк, звалище, шосейні дороги, лінії електропередач тощо).</p> <p>Ігри та розваги в небезпечних місцях – загроза життю та здоров'ю дітей.</p>	<p>– визначає небезпечні місця свого населеного пункту за запитаннями вчителя;</p> <p>– має початкові уявлення про загрозу життю та здоров'ю дитини під час ігор у небезпечних місцях свого населеного пункту.</p>	<p>навчання давати відповіді на запитання при визначенні небезпечних місць у населеному пункті.</p> <p>Формування початкових уявлень про загрозу життю та здоров'ю дитини під час ігор у небезпечних місцях свого населеного пункту.</p>
11	<p>Безпека вдома.</p> <p>Наодинці вдома. Вибір місця для безпечної гри. Правила перегляду телепередач та гри на комп'ютері. Небезпечні речовини (ліки, побутова хімія, горючі та легкозаймисті речовини), їх зберігання, безпека отруєння.</p> <p>Побутова техніка. Користування електричними приладами за дозволом дорослих. Правила безпечного користу-</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– знає та називає місця для безпечної гри вдома, називає їх;</p> <p>– пояснює правила перегляду телепередач та гри на комп'ютері;</p> <p>– наводить приклади небезпечних речовин;</p> <p>– пояснює безпеку використання ліків, побутової хімії та легкозаймистих речовин без дозволу дорослих;</p>	<p>Розвиток сприймання та мислення на основі формування вміння визначати місця для безпечної гри.</p> <p>Розвиток пам'яті під час запам'ятовування правил:</p> <p>– перегляду телепередач та гри на комп'ютері;</p> <p>– безпечного користування електричними приладами;</p> <p>– поведінки під час пожежі.</p> <p>Розвиток мовлення на основі збагачення словникового за-</p>

	<p>вання електроприладами (користування непошкодженими електроприладами, робота електроприладів без нагляду). Дотримання безпеки користування кухонним обладнанням (газова та електрична плита, скляний посуд, столові прибори тощо). Пожежа. Небезпека від вогню. Сірники – це не іграшка. Причини виникнення пожежі. Правила поведінки під час пожежі. Правила поведінки під час пожежі у сусідів.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – наводить приклади побутової техніки; – має уявлення про правила безпечного користування побутовою технікою та кухонним обладнанням; – розповідає про безпеку від вогню; – пояснює неприпустимість пустищів з сірниками; – знає правила поведінки під час пожежі. 	<p>пасу новими словами та виразами (<i>небезпечні речовини, побутова хімія, легкозаймисті речовини, побутова техніка</i> тощо). Виховання особистісних якостей (уважності, обережності, спостережливості).</p>
12	<p>Особиста безпека. Правила поведінки при намаганні незнайомців проникнути в оселю. Перелік телефонів, за якими можна зателефонувати у разі небезпеки (службові телефони батьків). Небезпека самостійної прогулянки незнайомою вулицею.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – має початкові знання про правила поведінки у разі намагань незнайомців проникнути в оселю; – знає службові телефони батьків; – має уявлення про небезпеку самостійної прогулянки незнайомою вулицею; 	<p>Розвиток мислення на основі формування вмінь аналізувати та визначати дії у разі, коли заблукав та у випадках намагань незнайомців проникнути в оселю. Формування елементів самостійності у діяльності (телефонування батькам у разі небез-</p>

	<p>Як себе поводити, якщо заблукав, куди звернутися по допомогу.</p> <p>Що треба знати про себе (прізвище, ім'я, домашня адреса та телефон, адреса школи, телефони зв'язку з батьками).</p>	<ul style="list-style-type: none"> – розповідає, як себе поводити та куди звернутися по допомогу, якщо заблукав (за запитаннями вчителя); – називає своє прізвище, ім'я, домашню адресу та адресу школи; – знає телефони зв'язку з батьками. 	<p>пеки; визначення поведінки у разі небезпеки (при намаганнях незнайомих проникнути в оселю).</p> <p>Формування уявлення про небезпеку самостійної прогулянки.</p> <p>Розвиток пам'яті під час запам'ятовування домашньої адреси, адреси школи та телефонів зв'язку з батьками.</p>
13	<p>Безпечний відпочинок.</p> <p>Ігри та розваги влітку (катання на велосипедах, самокатах, ігри на дитячих майданчиках), взимку (катання на санчатах, лижах, ковзанах).</p> <p>Вибір безпечних місць для розваг. Причини травм та запобігання травмуванню під час відпочинку (удари, синці, порізи, подряпини). Перша допомога при травмуванні. Відпочинок на природі.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – розповідає про види літнього та зимового відпочинку; – знає місця, безпечні для відпочинку; – називає причини травм та правила запобігання травмуванню під час відпочинку (з допомогою вчителя); – наводить приклади відпочинку на природі; – знає про обережність під час збирання рослин, ягід, грибів; 	<p>Розширення знань про види та безпечні місця для літнього та зимового відпочинку.</p> <p>Розвиток мислення на основі формування вмінь аналізувати причини травм та робити висновки щодо правил запобігання травмуванню.</p> <p>Формування початкових понять про обережність під час збирання рослин, ягід, грибів.</p> <p>Розвиток зв'язного мовлення на основі формування вмінь</p>

	<p>Відпочинок у лісі. Пересторога під час збирання рослин, ягід, грибів. Поводження з вогнем у лісі. Небезпека заблукати.</p> <p>Відпочинок біля води. Правила безпечної поведінки на воді, біля води.</p> <p>Запобігання сонячним опікам та тепловим ударам під час відпочинку влітку. Ознаки сонячних опіків. Запобігання обмороженню та переохолодженню під час відпочинку взимку. Ознаки переохолодження та обмороження.</p> <p>Небезпека контактування з тваринами (свійськими, бродячими, дикими). Укуси комах (оса, бджола, комар, кліщ тощо). Захист від комах. Звернення по допомогу при укусах тварин та комах.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – пояснює небезпеку поведінки з вогнем у лісі; – знає правила безпечної поведінки під час відпочинку влітку біля води та зимового відпочинку; – називає ознаки сонячних опіків, переохолодження, обмороження (з допомогою вчителя); – визначає небезпеку контактування з тваринами; – має уявлення про захист від укусів комах; – розповідає, куди слід звертатися по допомогу при укусах тварин та комах. 	<p>пояснювати небезпеку поведінки з вогнем у лісі.</p> <p>Розвиток пам'яті на основі запам'ятовування та відтворення безпечної поведінки під час відпочинку влітку біля води та зимового відпочинку.</p> <p>Розвиток мислення на основі формування умінь визначати небезпеку контактування з тваринами.</p>
--	---	---	---

3 клас

(0,5 год на тиждень, усього 17,5 год)

Пор. №	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати
1	7	Розділ І. Людина і здоров'я. Здоров'я і хвороби. Хвороби від брудних рук: – гострі шлункові інфекційні хвороби (дизентерія); – глистні хвороби (глисти). Ознаки шлункових інфекцій та глистних хвороб. Запобігання шлунковим інфекціям та глистним хворобам: – миття рук із милом перед їдою, після відвідування туалету, приходу з вулиці, контактування з тваринами; – миття овочів та фруктів перед уживанням; – користування індивідуальним посудом та столовими приборами;	<i>Учень:</i> – має уявлення про шлункові інфекції та глистні хвороби; – визначає їх ознаки (з допомогою вчителя); – знає та дотримується правила запобігання шлунковим інфекціям та глистним хворобам; – знає про небезпеку вживання сирої води; – дотримується правил користування індивідуальним посудом та столовими приборами; – уміє самостійно мити овочі та фрукти; – пояснює, в яких випадках треба обов'язково мити руки.	Формування уявлень про шлункові інфекції та глистні хвороби. Розвиток пам'яті на основі запам'ятовування правил запобігання інфекціям. Розвиток мислення та мовлення на основі формування вмінь визначати ознаки захворювання. Виховання елементів самостійності в діяльності (миття рук, овочів, фруктів, користування індивідуальним посудом та столовими приборами).

		– вживання чистої кип'яченої води (небезпека вживання сирої води тощо).		
2		<p>Здоров'я і харчування. Продукти харчування, які потрібні для росту та розвитку дитячого організму (продукти харчування, багаті на поживні речовини, вітаміни). Щоденне вживання води (під час пиття, з рідкою їжею, овочами, фруктами). Значення чистої води для здоров'я людини. Українська кухня. Традиційні українські страви.</p>	<p><i>Учень:</i> – має початкові знання про потребу людського організму в поживних речовинах та вітамінах; – називає продукти харчування багаті на поживні речовини та вітаміни (з допомогою вчителя); – пояснює значення води для здоров'я людини (з допомогою вчителя); – називає традиційні українські страви, розпізнає їх за назвами, розповідає, які страви вживають у родині (за запитаннями вчителя).</p>	<p>Збагачення, уточнення словника новими словами–назвами складових частин продуктів харчування (поживні речовини, вітаміни) та назвами традиційних українських страв. Розвиток мислення на основі формування вміння розпізнавати та називати традиційні страви української кухні. Розвиток умінь визначати органічні відчуття та правильно їх називати (відчуття голоду, спраги).</p>
3		<p>Рух і здоров'я. Фізичні вправи й спорт (легка атлетика, гімнастика, футбол, баскетбол, плавання, спортивні естафети тощо). Оздоровче</p>	<p><i>Учень:</i> – має початкові знання про фізичні вправи та види спорту, називає їх (з допомогою вчителя);</p>	<p>Збагачення початкових понять та уявлень про фізичні вправи, види спорту, профілактику захворювань та формування правильної постави.</p>

	<p>значення занять фізичними вправами й спортом для фізичного розвитку та зростання школярів. Фізичні вправи – засоби профілактики різних захворювань (застудні захворювання, порушення опорно-рухового апарату), формування правильної постанти. Правильне виконання фізичних вправ – основна умова їх користі для організму.</p> <p>Вправи для збільшення росту. Значення свіжого повітря під час занять спортом.</p> <p>Правила поведінки у спортивному залі та на спортивному майданчику. Запобігання травматизму під час виконання фізичних вправ.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – розуміє оздоровче значення занять фізичними вправами та спортом; – має уявлення про профілактику різних захворювань та формування правильної постанти за допомогою фізичних вправ; – виконує фізичні вправи за наслідкуванням; – пояснює значення свіжого повітря під час спортивних занять; – має уявлення про загрозу одержання травм під час спортивних занять; – знає та дотримується правил запобігання травматизму під час спортивних занять за нагадуванням учителя. 	<p>Розвиток зосередженості, уваги впродовж виконання фізичних вправ, гри в спортивні рухливі ігри.</p> <p>Формування вміння координувати власні дії з діями учасників рухливих ігор.</p> <p>Формування звички правильної постанти на основі знань про правильне виконання фізичних вправ.</p> <p>Розвиток пам'яті на основі запам'ятовування та відтворення правил поведінки під час виконання фізичних вправ та занять спортом.</p> <p>Розвиток концентрації уваги та швидкості реакції під час гри в спортивні ігри.</p>
4	<p>Здоров'я у сім'ї.</p> <p>Піклування про збереження та зміцнення здоров'я в родині. Обов'язки членів родини. Сі-</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – знає обов'язки членів родини; – наводить приклади сімейних традицій щодо забезпе- 	<p>Розширення уявлення про сімейні традиції щодо забезпечення здорового способу життя.</p>

	<p>мейні традиції щодо забезпечення здорового способу життя (виконання домашніх справ, дотримання розпорядку дня та правил особистої гігієни, спільний відпочинок та заняття фізкультурою).</p> <p>Піклування про найменших та найстарших членів родини.</p>	<p>чення здорового способу життя;</p> <p>– розповідає, як у родині піклуються про найменших та найстарших членів сім'ї (за малюнковою опорою).</p>	<p>Розвиток мислення та мовлення на основі формування вмінь визначати та називати обов'язки членів родини.</p> <p>Виховання позитивного ставлення до найменших та найстарших членів сім'ї.</p> <p>Виховання уваги особистості (охайності, самостійності, співчуття, доброти, взаємодопомоги).</p>
5	<p>Настрій, поведінка, звички та їх значення для здоров'я людини. Значення настрою для здоров'я людини, позитивні та негативні почуття (радість, сум, незадоволення, страх, щастя, задоволення, гнів, заздрість, сором, образа тощо). Уміння контролювати свої почуття, створювати гарний настрій. Правила спілкування з дорослими. Взаємовідносини з дру-</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– пояснює значення настрою для здоров'я людини (з допомогою вчителя);</p> <p>– розпізнає позитивні та негативні почуття за запитаннями вчителя;</p> <p>– має уявлення про необхідність вміння контролювати свої почуття, знає та дотримується правил спілкування з дорослими та товаришами;</p>	<p>Збагачення уявлення про настрій та його вплив на здоров'я людини.</p> <p>Розвиток емоційної сфери, мислення на основі формування вмінь розпізнавати і визначати позитивні та негативні почуття (радість, сум, незадоволення, страх, щастя, задоволення, гнів, заздрість, сором, образа тощо).</p> <p>Розвиток уміння контролювати свої почуття.</p>

		<p>зями. Правила товаришування, вибір друзів.</p> <p>Шкідливі звички – тютюнопаління, токсикоманія. Шкідливий вплив нікотину та токсичних речовин на здоров'я людини.</p>	<p>– знає про шкідливий вплив тютюнопаління та токсикоманії, неприпустимість вживання нікотину та токсичних речовин.</p>	<p>Формування навичок культури спілкування зі старшими та молодшими школярами, дорослими.</p> <p>Розвиток сприймання та мислення на основі формування вмінь визначати шкідливий вплив тютюнопаління та токсикоманії.</p>
6	8	<p>Розділ II. Основи безпеки життєдіяльності.</p> <p>Безпечна поведінка у школі.</p> <p>Причини травматизму у школі (порушення правил поведінки у школі, бійки, небезпечні предмети, принесені з дому (гострі, ріжучі, колючі предмети, ліки, побутова хімія тощо).</p> <p>Правила запобігання травматизму в школі. Звернення по допомогу при травмах.</p> <p>Надзвичайна ситуація у школі (пожежа, аварійна ситуація, наслідки стихійного лиха). Ек-</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– знає причини та правила запобігання травматизму у школі;</p> <p>– має загальне уявлення про першу медичну допомогу при травмах;</p> <p>– має початкове уявлення про надзвичайну ситуацію у школі, правила поведінки у разі її виникнення;</p> <p>– дає визначення поняттю «паника» з допомогою вчителя;</p>	<p>Розвиток мислення на основі формування вмінь визначати:</p> <ul style="list-style-type: none"> – причини травматизму у школі, шляхи його запобігання; – шляхи екстреної евакуації зі школи; – правила поведінки у разі виникнення надзвичайної ситуації у школі та під час евакуації. <p>Формування загального уявлення про першу медичну допомогу при травмуванні.</p>

	<p>стрена евакуація зі школи. Правила поведінки під час евакуації. Паніка. Дії під час паніки.</p>	<p>– розуміє значення екстреної евакуації у разі виникнення надзвичайної ситуації у школі; – називає шляхи евакуації з допомогою вчителя.</p>	<p>Формування початкового уявлення про можливі надзвичайні ситуації у школі, правила поведінки у разі їх виникнення, евакуацію. Ознайомлення з поняттям «паніка». Збагачення словникового запасу новими словами та виразами (<i>евакуація, паніка, надзвичайна та аварійна ситуація, стихійні лиха</i>).</p>
7	<p>Безпека пішоходів. Дорога з обмеженою оглядовістю (крутий поворот дороги; перешкоди, які заважають проглядати дорогу; активний автомобільний рух). Правила переходу дороги з обмеженою оглядовістю. Місця виїзду автомобілів із дворів, автостоянок (небезпека для пішоходів). Дорога за несприятливих умов. Недостатня ви-</p>	<p><i>Учень:</i> – має загальне уявлення про дорогу з обмеженою оглядовістю, дорогу за несприятливих умов; – визначає правила переходу дороги з обмеженою оглядовістю, дороги за несприятливих умов (за запитаннями вчителя); – розповідає про свій маршрут до школи; – наводить приклади небезпечних місць по дорозі до школи,</p>	<p>Формування загального уявлення про дорогу з обмеженою оглядовістю, дорогу за несприятливих умов. Розвиток мислення та зв'язного мовлення шляхом навчання давати відповіді на запитання при визначенні правил переходу доріг з обмеженою оглядовістю та дороги за несприятливих умов.</p>

	<p>димість на дорозі (опади, туман, сутінки, темна пора доби тощо). Дорога зі слизькою поверхнею (дощ, сніг, ожеледиця). Правила переходу вулиці за несприятливих умов.</p> <p>Маршрут до школи. Небезпечні місця по дорозі до школи (будівельні майданчики, траншеї, канави, ями, каналізаційні люки, ремонт дороги).</p>	<p>пояснює небезпеку цих місць (з допомогою вчителя).</p>	<p>Розвиток сприймання, концентрації уваги та формування навичок визначення послідовності дій під час переходу вулиці.</p> <p>Конкретизація уявлень про небезпечні місця на маршруті до школи.</p> <p>Розвиток розумової діяльності на основі формування умінь зосередженості уваги та сприймання щодо вибору безпечного маршруту від дому до школи.</p>
8	<p>Безпека у населеному пункті. Небезпечність ігор та розваг у дворі поблизу трансформаторних будок та ліній електропередач.</p> <p>Пожежонебезпечні предмети та речовини (сірники, горючі та легкозаймисті предмети). Дотримання правил поведінки з незнайомими (небезпечними) предметами.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – має уявлення про призначення трансформаторних будок; – має початкові знання про небезпеку ігор поблизу трансформаторних будок та ліній електропередач; – називає пожежонебезпечні предмети та речовини; – розповідає про неприпустимість пустощів із пожежоне- 	<p>Розширення загальних понять про небезпеку ігор поблизу трансформаторних будок та ліній електропередач.</p> <p>Розвиток пам'яті та мовлення на основі запам'ятовування назв пожежонебезпечних предметів та речовин.</p> <p>Розвиток мислення та зв'язного мовлення шляхом навчання давати відповіді на запитання</p>

			<p>безпечними предметами (за запитаннями вчителя);</p> <ul style="list-style-type: none"> – знає правила поведінки з незнайомими (небезпечними) предметами. 	<p>при визначенні правил поведінки з незнайомими (небезпечними) предметами.</p>
9	<p>Безпека пасажирів. Пасажири. Види громадського транспорту: – наземний транспорт (автобус, тролейбус, трамвай, маршрутне таксі); – підземний транспорт (метро). Призначені місця зупинок наземного громадського транспорту (облаштування зупинок, позначення зупинок, правила очікування транспорту на зупинці, правила посадки та висадки пасажирів на зупинці). Правила поведінки пасажирів у салоні громадського транспорту: – триматися за поручень; – не штовхатися, не пустувати, не розмовляти голосно в салоні;</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – пояснює, хто такі пасажири; – знає види громадського транспорту, наводить приклади; – може розповісти про види транспорту, якими користується, щоб дістатися до школи; – розуміє призначення місць зупинок наземного транспорту; – розповідає про облаштування зупинок наземного транспорту; – пояснює правила посадки та висадки пасажирів на зупинці; – дотримується правил поведінки у салоні громадського транспорту. 	<p>Формування понять про пасажирів, види громадського транспорту, призначені місця зупинок.</p> <p>Розвиток зв'язного мовлення на основі навчання давати відповіді на запитання про види транспорту, якими користується, правила посадки та висадки пасажирів.</p> <p>Розвиток образної пам'яті на основі вивчення облаштування зупинок наземного транспорту.</p> <p>Виховання організованості та дисциплінованості.</p>	

	<ul style="list-style-type: none"> – не заважати водію; – поступатися місцем інвалідам, пасажиром з дітьми, вагітним жінкам, людям похилого віку; – готуватися до виходу заздалегідь; – не перешкоджати зачиненню дверей, не спиратися на них; – не висовуватись з вікон; – не стрибати з транспорту, що рухається. 		
10	<p>Безпека вдома. Правила користування водопровідною мережею. Пошкодження водомережі. Небезпека від води. Правила поведінки при пошкодженні водомережі (перекрити кран, вимкнути електрику, повідомити дорослим). Небезпека від газу. Заборона щодо самостійного користування газом. Правила користування газовою</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – має початкові знання про небезпеку від води, газу; – називає правила безпечного користування водою та газом; знає: <ul style="list-style-type: none"> правила поведінки при пошкодженні водомережі та коли відчувається запах газу; правила користування газовою плитою. 	<p>Формування початкового уявлення про користування водопровідною мережею та газом. Розвиток сприймання та мислення на основі формування вміння визначати небезпеку при пошкодженні водомережі та коли відчувається запах газу. Розвиток зорової пам'яті на основі запам'ятовування телефонів аварійної служби та служби газу.</p>

	<p>плитою (не залишати ввімкнену плиту без нагляду, перевіряти, чи закриті крани, регулярно провітрювати кухню).</p> <p>Правила поведінки, коли відчувається запах газу в приміщенні:</p> <ul style="list-style-type: none"> – перевірити, чи закриті крани; – не вмикати світло та електроприлади; – не запалювати сірники; – негайно відкрити вікно. 		<p>Виховання особистісних якостей (уважності, обережності, спостережливості).</p>
11	<p>Особиста безпека.</p> <p>Правила поведінки при зустрічі з незнайомими людьми на вулиці. Небезпечні знайомства. Відмова від пропозицій незнайомців погуляти, покататися в машині. Небезпека запрошення додому незнайомих або малознайомих людей за відсутності батьків.</p> <p>Небезпечні зустрічі з незнайомцями у під'їзді.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – має уявлення про небезпечні знайомства та небезпечні зустрічі з незнайомцями на вулиці, у під'їзді, у ліфті; – знає правила поведінки при зустрічі з незнайомими людьми на вулиці, у під'їзді; – пояснює небезпеку пропозицій незнайомців, запрошення додому незнайомих людей (за запитаннями вчителя); 	<p>Формування елементів самостійності в діяльності на основі визначення правил поведінки при зустрічі з незнайомими людьми (на вулиці, у під'їзді, у ліфті).</p> <p>Розвиток мислення на основі формування вмінь аналізувати та визначати небезпеку пропозицій незнайомців.</p>

		<p>Ліфт. Правила безпечного користування ліфтом:</p> <ul style="list-style-type: none"> – не заходити у ліфт із незнайомцями; – перевірити наявність кабіни ліфта; – не перевантажувати ліфт; – не намагатися вийти з кабіни, якщо ліфт застряг. 	<p>– розповідає про правила безпечного користування ліфтом (за малюнковою опорою).</p>	<p>Розвиток пам'яті та мовлення на основі засвоєння правил користування ліфтом.</p>
12	2,5	<p>Розділ III. Довкілля. Природні стихійні лиха. Поняття про стихійні природні лиха. Гроза, снігопад, ожеледиця, повінь. Гроза (грім, блискавка, вітер, дощ). Небезпечність грози для людини. Правила безпечної поведінки під час грози вдома, на вулиці, у лісі, у полі, у воді. Снігопад, ожеледиця. Правила безпечної поведінки під час снігопаду на вулиці. Правила безпечного пересування вулицями.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – володіє початковими уявленнями про природні стихійні лиха; – називає ознаки грози, снігопаду, ожеледиці, повені; – визначає місце, де найчастіше буває повінь, та розповідає про її наслідки (за малюнковою опорою); – називає правила безпечної поведінки під час грози, снігопаду, ожеледиці, повені (з допомогою вчителя); 	<p>Формування початкових уявлень про природні стихійні лиха. Розвиток сприймання ознак грози, снігопаду, ожеледиці, повені. Розвиток мислення на основі виявлення причинно-наслідкових зв'язків між природними стихійними лихами та їх наслідками. Збагачення словникового запасу назвами погодних явищ (гроза, грім, блискавка, снігопад, ожеледиця, повінь тощо).</p>

	<p>цею та переходу дороги під час ожеледиці.</p> <p>Повінь. Місця, де найчастіше буває повінь (населені пункти, розташовані біля річок). Наслідки повені.</p> <p>Евакуація людей під час повені. Попередження про початок евакуації. Допомога рятувальних служб.</p>	<p>– має уявлення про евакуацію людей під час стихійних лих;</p> <p>– знає про існування рятувальних служб.</p>	<p>Розширення уявлення про евакуацію людей та роботу рятувальних служб.</p>
13	<p>Аварійні ситуації.</p> <p>Поняття аварії (надзвичайні ситуації, спричинені діяльністю людини).</p> <p>Види аварійних ситуацій (аварії на підприємствах, автомобільні, на водному транспорті, авіаційні, залізничні).</p> <p>Автомобільні аварії – загроза для життя і здоров'я людини. Причини автомобільних аварій (грубі порушення правил руху водіями та пішоходами).</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– має початкове уявлення про аварійні ситуації;</p> <p>– називає види аварійних ситуацій (за запитаннями вчителя);</p> <p>– визначає причини та правила запобігання автомобільним аваріям (з допомогою вчителя);</p> <p>– знає про допомогу рятувальних служб.</p>	<p>Формування початкових понять про аварійні ситуації.</p> <p>Розвиток мислення на основі формування вмінь аналізувати та визначати причини аварій.</p> <p>Розвиток пам'яті на основі запам'ятовування видів аварійних ситуацій, правил поведінки під час аварії.</p>

	<p>Виконання правил дорожнього руху – запобігання автомобільним аваріям.</p> <p>Допомога рятувальних служб (міліція, швидка медична допомога, пожежна охорона).</p> <p>Правила поведінки під час аварійної ситуації, виконання рекомендацій рятувальників.</p>		
--	--	--	--

4 клас

(0,5 год на тиждень, усього 17,5 год)

Пор. №	К-сть год	Зміст навчального матеріалу	Навчальні досягнення учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати
1	7,5	<p>Розділ І. Людина і здоров'я. Здоров'я і хвороби.</p> <p>Інфекційні захворювання :</p> <ul style="list-style-type: none"> – інфекційні хвороби (ангіна, грип, вітрянка, свинка тощо); – шлунково-кишкові інфекції (дизентерія, сальмонельоз тощо); 	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – знає про інфекційні захворювання; – називає види інфекційних захворювань, наводить приклади інфекційних хвороб; 	<p>Уточнення уявлень про інфекційні захворювання.</p> <p>Розвиток мислення та мовлення на основі формування вмій визначати шляхи поширення інфекційних захворювань.</p>

	<p>– глистні хвороби (глисти). Збудники інфекційних хвороб (бактерії, віруси, паразити). Шляхи поширення інфекційних захворювань: – від хворої людини (через повітря – при чиханні, кашлі або при користуванні спільними іграшками, посудом, білизною); – від тварин; – через питну воду.</p> <p>Правила запобігання інфекційним хворобам: – дотримання правил гігієни; – дотримання карантину; – щеплення.</p> <p>Особливо небезпечна хвороба СНІД. Шляхи зараження ВІЛ-інфекцією (через кров, ушкоджену шкіру чи слизову оболонку). Небезпечність ігор із використаними шприцями та голками. Медичні заклади України:</p>	<p>– має уявлення по збудників та шляхи поширення інфекційних хвороб; – розповідає правила запобігання інфекційним хвороб; – має початкове уявлення по СНІД та шляхи зараження ВІЛ-інфекцією; – знає про неприпустимість ігор із використаними шприцями та голками; – дотримується елементарних правил запобігання інфекційним хворобам; – наводить приклади медичних закладів.</p>	<p>Збагачення словника назвами інфекційних хвороб. Розвиток пам'яті на основі запам'ятовування правил запобігання інфекціям. Формування початкового уявлення по СНІД та шляхи зараження ВІЛ-інфекцією. Формування понять про медичні заклади України.</p>
--	---	---	---

	<ul style="list-style-type: none"> – кабінет лікаря у школі; – поліклініка; – служба швидкої медичної допомоги; – лікарня; – санаторій. 		
2	<p>Здоров'я і харчування. Харчові отруєння та їх причини.</p> <p>Ознаки неякісного стану продуктів харчування (неприємний запах та вигляд продуктів, порушення цілісності упаковки). Правила запобігання харчовим отруєнням: вживання свіжої та якісної їжі;</p> <ul style="list-style-type: none"> – визначення придатності продуктів, які купують в магазині (перевірка цілісності упаковки, дати виготовлення та терміну зберігання продуктів); – дотримання правил підготовки продуктів до вживання; – дотримання правил зберігання продуктів харчування. 	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – має початкові знання про харчові отруєння, їх ознаки; – називає правила запобігання харчовим отруєнням та отруєнням грибами (з допомогою вчителя); – визначає ознаки неякісного стану продуктів харчування (за запитаннями вчителя); – дотримується елементарних правил запобігання харчовим отруєнням. 	<p>Формування понять про харчові отруєння та отруєння грибами.</p> <p>Розвиток мислення на основі формування вмінь визначати ознаки неякісного стану продуктів харчування.</p> <p>Розвиток мовлення на основі засвоєння правил запобігання харчовим отруєнням та отруєнням грибами.</p>

		Запобігання отруєнню грибами. Ознаки харчових отруєнь.		
3		<p>Рух і здоров'я. Рух людини за допомогою м'язів. Робота м'язів рук та ніг (види рухів). Сила м'язів. Необхідність занять фізичними вправами для збільшення й зміцнення м'язів. Тренування сили м'язів за допомогою спеціальних вправ. Правила тренування сили м'язів (поступове збільшення навантаження). Комплекси вправ для зміцнення м'язів.</p> <p>Формування правильної постави. Шкідливі звички, які негативно впливають на формування постави. Ознаки правильної постави (пряме положення голови, спини, розвернуті плечі, втягнутий живіт).</p> <p>Спеціальні вправи для формування правильної постави.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – має початкове уявлення про м'язи, силу м'язів; – розрізняє види рухів, які виконуються за допомогою м'язів рук або ніг; – виконує тренувальні вправи для зміцнення м'язів та формування правильної постави (за наслідуванням); – знає ознаки правильної постави, називає їх; – здійснює контроль за правильністю своєї постави за нагадуванням учителя (вихователя); – розповідає про шкідливі звички, які негативно впливають на формування правильної постави, та необхідність їх своєчасного подолання. 	<p>Формування початкових уявлень про м'язи, силу м'язів. Розвиток мислення на основі встановлення причинно-наслідкових зв'язків між дією м'язів рук або ніг та видами рухів. Формування звички правильної постави.</p> <p>Виховання уважності, організованості.</p> <p>Розвиток уміння виконувати комплекси вправ для зміцнення м'язів та формування правильної постави.</p>

4	<p>Здоров'я у сім'ї. Доброзичливі та турботливі стосунки між членами родини. Поради, допомога, підтримка рідних. Піклування про всіх членів сім'ї. Що робити, якщо хтось із членів родини захворів: – виявити співчуття та увагу до хворого, надати допомогу; – зателефонувати рідним на роботу; – викликати «швидку медичну допомогу»; – звернутися за порадою та допомогою до сусідів.</p>	<p><i>Учень:</i> – наводить приклади доброзичливих та турботливих стосунків між членами родини; – розповідає про випадки допомоги та підтримки рідних, наводить приклади корисних порад батьків (за запитаннями вчителя); – визначає свої дії у разі, коли хтось із родини захворів; – знає службові телефони батьків та телефон швидкої медичної допомоги; – вміє звертатися по допомогу (до сусідів).</p>	<p>Формування уявлення про значення сім'ї як джерела підтримки та допомоги для кожного її члена. Розвиток мислення на основі формування вмінь визначати правильні дії у разі хвороби членів сім'ї. Розвиток пам'яті на основі запам'ятовування службових телефонів батьків та телефону швидкої медичної допомоги. Виховання доброзичливості, співчуття, позитивного ставлення до членів родини. Розвиток зв'язного мовлення на основі навчання звертатися по допомогу (виклик швидкої медичної допомоги).</p>
5	<p>Настрій, поведінка, звички та їх значення для здоров'я людини Тютюнопаління та вживання алкоголю. Шкідливий вплив тютюнового диму та алкоголю</p>	<p><i>Учень:</i> – знає про шкідливий вплив тютюнопаління, алкоголю, токсикоманії та наркоманії на організм людини;</p>	<p>Формування уявлення про тютюнопаління, вживання алкоголю, токсичних та наркотичних речовин.</p>

	<p>на дитячий організм. Отруєння алкоголем.</p> <p>Токсикоманія. Токсичні речовини. Наслідки вживання токсичних речовин.</p> <p>Вживання наркотичних речовин. Руйнівна сила наркотиків.</p> <p>Виникнення стійкої залежності від тютюну, алкоголю, токсичних та наркотичних речовин, складність лікування.</p> <p>Як протистояти пропозиціям щодо тютюнопаління, вживання алкоголю, токсичних та наркотичних речовин.</p> <p>Правила поведінки в громадських місцях. Як себе поводити у школі, бібліотеці, магазині, лікарні, аптеці, театрі тощо.</p> <p>Правила поведінки на вулиці, у транспорті. Правила ввічливої поведінки при спілкуванні з дорослими.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – про виникнення залежності від тютюну, алкоголю, токсичних та наркотичних речовин, неприпустимість їх уживання; – про складність лікування алкоголізму, токсикоманії та наркоманії; – визначає способи протистояння небезпечним пропозиціям (з допомогою вчителя); – знає та дотримується правил поведінки в громадських місцях, на вулиці, у транспорті; – називає правила ввічливої поведінки при спілкуванні з дорослими. 	<p>Розвиток сприймання та мислення на основі формування вмінь визначати шкідливий вплив та наслідки вживання алкоголю, токсичних та наркотичних речовин, тютюнопаління на здоров'я людини.</p> <p>Формування навичок культури спілкування з дорослими, ввічливої поведінки в громадських місцях.</p>
--	---	---	--

6	<p>8</p> <p>Розділ II. Основи безпеки життєдіяльності.</p> <p>Безпечна поведінка в школі. Конфлікт. Виникнення конфліктної ситуації в учнівському колективі. Причини виникнення конфлікту та способи його уникнення. Вирішення конфлікту без застосування фізичної сили. Бійка – причина травматизму. Поведінка у випадку вимагання з боку старших школярів.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – має уявлення про конфлікт; – визначає причини виникнення конфлікту, способи його уникання (з допомогою вчителя); – розуміє небезпеку бійок; – розповідає правила поведінки у випадках вимагання (з допомогою вчителя). 	<p>Формування уявлення про конфлікт. Розвиток мислення на основі формування вмінь визначати причини та способи уникання конфліктної ситуації в учнівському колективі. Формування комунікативних навичок.</p>
7	<p>Безпека пішоходів. Односторонній, двосторонній дорожній рух. Розділова смуга, її призначення. Правила переходу дороги з одностороннім рухом. Правила переходу дороги з двостороннім рухом. перехрестя (регульовані й нерегульовані). Типи перехресть</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – розповідає про односторонній та двосторонній дорожній рух, розділову смугу та її призначення; – знає та дотримується правил переходу дороги з одностороннім та двостороннім рухом; – знає, що таке перехрестя, наводить приклади видів та ти- 	<p>Розширення уявлення про дорожній рух, розділову смугу, перехрестя, попереджувальні сигнали автомобілів. Розвиток концентрації уваги та формування навичок визначення послідовності дій під час переходу дороги з одностороннім та двостороннім рухом. Розвиток мислення на основі</p>

	<p>(тресторонні, чотиресторонні, складні). Правила безпечного переходу перехресть.</p> <p>Попереджувальні звукові та світлові сигнали автомобілів.</p> <p>Що означають світлові покажчики повороту.</p> <p>Спеціальні машини (машини швидкої медичної допомоги, міліцейські, пожежної служби, аварійної служби газу). Проблісковий маячок та звуковий сигнал спеціальних машин. Право проїзду службових машин на червоне світло. Поведінка пішохода під час проїзду спеціальних машин.</p>	<p>пів перехресть (за малюнковою опорою);</p> <p>– має уявлення про попереджувальні звукові та світлові сигнали автомобілів;</p> <p>– розрізняє спеціальні машини, громадський транспорт та приватні автомобілі;</p> <p>– наводить приклади службових машин;</p> <p>– знає правила поведінки пішохода під час проїзду службових машин.</p>	<p>формування навичок розрізняти спеціальні машини, громадський транспорт та приватні автомобілі.</p> <p>Збагачення словникового запасу назвами спеціальних машин (машини швидкої медичної допомоги, міліцейські, пожежної служби, аварійної служби газу).</p> <p>Розвиток пам'яті на основі вивчення правил поведінки пішохода під час проїзду службових машин.</p> <p>Виховання особистісних якостей: уважності, спостережливості, обережності.</p>
8	<p>Безпека у населеному пункті.</p> <p>Вибухонебезпечні предмети (аерозольні балончики, петарди, ракетниці тощо). Застережні написи («Берегти від вогню!», «Не проколювати після вико-</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– наводить приклади вибухонебезпечних предметів;</p> <p>– знає про позначення вибухонебезпечних предметів, називає їх за малюнковою опорою;</p>	<p>Розширення понять про вибухонебезпечні предмети, вибухівки та їх позначення. Розвиток пам'яті та мовлення на основі запам'ятовування назв</p>

	<p>ристання!», «Не розпилювати поблизу відкритого вогню!» тощо) та застережні знаки («легкозаймиста речовина», «вибухова речовина», «отруйна речовина»).</p> <p>Вибухівки (бомби, гранати, міни, патрони, снаряди). Місця небезпечних знахідок (поле, яр, ліс, котлован на будівництві). Правила поведінки за умов небезпечної знахідки. Попередження дорослих про небезпечну знахідку.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – має початкові знання про вибухівки; – називає можливі місця небезпечних знахідок (з допомогою вчителя); – пояснює необхідність дотримання правил поведінки за умов небезпечної знахідки (за запитаннями вчителя); – знає про необхідність попередження дорослих. 	<p>вибухонебезпечних предметів та вибухівок.</p> <p>Розвиток мислення та зв'язного мовлення шляхом навчання давати відповіді на запитання при визначенні правил поведінки за умов небезпечної знахідки.</p> <p>Виховання спостережливості та обережності.</p>
9	<p>Безпека пасажирів.</p> <p>Підземний транспорт – метрополітен (метро). Правила користування метрополітеном. Станція метро (двері, ескалатор, східці, платформа, турнікет). Правила безпечної поведінки на ескалаторі, на платформі під час очікування поїзда. Правила посадки та висадки паса-</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – має знання про підземний транспорт, називає його; – розповідає про станцію метро (за малюнковою опорою); – використовує слова <i>метрополітен, метро, ескалатор, платформа, турнікет</i>; – називає правила поведінки пасажирів метрополітену. 	<p>Розширення понять про громадський транспорт (метрополітен).</p> <p>Розвиток образної пам'яті на основі вивчення облаштування станції метро.</p> <p>Розвиток мовлення на основі засвоєння нових слів (<i>метрополітен, ескалатор, платформа, турнікет</i>).</p>

		жирів. Допомога чергових по станції метро. Правила безпечної поведінки у вагоні поїзда.		Виховання організованості та дисциплінованості.
10		<p>Безпека вдома. Небезпечні ситуації, пов'язані з пошкодженням електричної мережі (коротке замикання, загорання або пошкодження електропроводки, несправна розетка, оголені дроти). Причини пошкодження електромережі (користування несправними електроприладами, вмикання одночасно багатьох електроприладів в одну розетку тощо). Правила поведінки у разі появи електричної іскри, запаху горілої гуми, диму, полум'я: – негайно повідомити дорослим; – вимкнути електрику (якщо можливо);</p>	<p><i>Учень:</i> – має уявлення про небезпеку, пов'язану з пошкодженням електричної мережі; – називає причини пошкодження електромережі (з допомогою вчителя); – називає правила поведінки у випадках пошкодження електромережі (за запитаннями вчителя); – знає правила поведінки у випадках вимкнення електричного світла; – пояснює небезпеку користування джерелами відкритого вогню (з допомогою вчителя).</p>	<p>Розвиток сприймання та мислення на основі формування вміння визначати небезпеку при пошкодженні електричної мережі. Виховання особистісних якостей (уважності, обережності, спостережливості). Розвиток пам'яті внаслідок засвоєння правил поведінки у випадках вимкнення електричного світла. Формування вмінь координації рухів та орієнтування у темряві.</p>

	<p>– у жодному разі не заливати електричні прилади чи дроти водою.</p> <p>Вимкнення електричного світла. Уміння орієнтуватися у темряві (знання розташування кімнат, кухні, ванни, знання розташування меблів). Джерело світла, яким можна користуватися у разі вимкнення електрики (ліхтарик). Небезпека користування джерелами відкритого вогню (сірники, свічка, газова лампа).</p>		
11	<p>Особиста безпека.</p> <p>Ключі від житла, правила їх зберігання. Правила поведінки у разі втрати ключів від житла. Самостійні прогулянки у незнайомих місцях у пізній час. Небезпека нападу зловмисників. Правила поведінки у разі переслідування та загрози нападу зловмисників.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – називає правила зберігання ключів від житла; – розповідає про правила поведінки у разі втрати ключів від житла; – знає про небезпеку самостійних прогулянок у пізній час та небезпеку нападу зловмисників; 	<p>Розвиток мислення на основі формування вмінь визначати дії у разі втрати ключів від житла.</p> <p>Формування уявлення про небезпеку самостійної прогулянки у пізній час та небезпеку нападу зловмисників.</p> <p>Формування елементів самостійності в діях на основі визна-</p>

			– розповідає про правила поведінки у разі переслідування та загрози нападу зловмисників (за запитаннями вчителя).	чення правил поведінки у разі переслідування та загрози нападу зловмисників.
12	2	<p>Розділ III. Довкілля.</p> <p>Природні стихійні лиха.</p> <p>Землетрус, буря, шторм.</p> <p>Землетрус. Причини землетрусів, їх сила. Місцевість, де найчастіше виникають землетруси. Руйнівні наслідки під час сильних землетрусів. Передбачення землетрусів за допомогою спеціальних приладів або внаслідок спостереження за поведінкою тварин. Попередження про наближення землетрусу. Правила безпечної поведінки під час землетрусу вдома, у школі, на вулиці. Небезпечні місця під час землетрусу. Паніка та її негативні наслідки. Правила поведінки під час паніки.</p>	<p><i>Учень:</i></p> <p>– володіє початковими знаннями про природні стихійні лиха, називає їх;</p> <p>– називає:</p> <p>місця, де найчастіше виникають землетруси (за допомогою вчителя);</p> <p>руйнівні наслідки та шкоду, які стихійні лиха наносять природі та людині (за малюнковою опорою);</p> <p>– знає про наявність попередження щодо наближення стихійного лиха;</p> <p>– розповідає про основні правила безпечної поведінки під час стихійного лиха (за малюнковою опорою);</p>	<p>Збагачення початкових понять про природні стихійні лиха. Розвиток сприймання ознак землетрусу, бурі, шторму. Розвиток мислення на основі виявлення причинно-наслідкових зв'язків між природними стихійними лихами та їх руйнівними наслідками.</p> <p>Збагачення словникового запасу назвами природних стихійних лих (<i>землетрус, буря, шторм</i>).</p> <p>Розширення уявлення про паніку, евакуацію людей та роботу рятувальних служб.</p>

	<p>Шкода яку завдає буря природі та людині. Попередження про наближення бурі. Підготовка людини та правила безпечної поведінки під час бурі вдома, на вулиці, у полі, у лісі. Шторм. Сила шторму, небезпека. Штормове попередження. Правила безпечної поведінки під час шторму. Стихійні лиха, які характерні для місця проживання учнів. Правила захисту від стихійних лих у даній місцевості. Допомога рятувальних служб. Евакуація людей.</p>	<p>– має початкові уявлення про паніку та її негативні наслідки; – наводить приклади природних стихійних лих, які характерні для місця проживання учнів; – має уявлення про рятувальні служби та евакуацію людей.</p>	
13	<p>Аварійні ситуації. Аварії на підприємствах (пожежі, вибухи, хімічні та радіаційні аварії). Вплив наслідків аварійних ситуацій на здоров'я людини. Допомога рятувальних служб,</p>	<p><i>Учень:</i> – має початкові уявлення про аварії на підприємствах та вплив наслідків аварійних ситуацій на здоров'я людини; – знає про існування рятувальних служб та їх допомогу;</p>	<p>Формування початкових понять про аварійні ситуації на підприємствах, наслідків аварійних ситуацій на здоров'я людини. Розвиток пам'яті на основі</p>

		<p>міліції, пожежної охорони, медичної служби, аварійної служби газу. Виконання рекомендацій рятувальних служб.</p> <p>Правила поведінки під час аварії. Запобігання проявам паніки.</p> <p>Підприємства, розташовані поблизу школи та місця проживання учнів.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – розуміє необхідність дотримання рекомендацій рятувальників; – розповідає про правила поведінки під час аварії (з допомогою вчителя); – має уявлення про паніку та шляхи її запобігання; – називає підприємства, розташовані поблизу місця проживання учнів. 	<p>запам'ятовування видів аварійних ситуацій на підприємствах (пожежі, вибухи, хімічні та радіаційні аварії), правил поведінки під час аварії.</p>
--	--	--	--	--

ПРОГРАММЫ
для специальных общеобразовательных
учебных заведений для глухих детей
с русским языком обучения

РУССКИЙ ЯЗЫК

ПОЯСНИТЕЛЬНАЯ ЗАПИСКА

Общая дидактическая направленность программы, ее структура, подбор и последовательность размещения материала, требования к уровню знаний, умений и навыков глухих учеников подчинены реализации основной цели курса – формированию речи детей как средства общения и познания. Развитие речевых навыков в виде понимания обращенной речи и продуцирования собственной, в ее устной и письменной формах, предполагает усовершенствование познавательной деятельности ребенка как основы овладения речью.

Ведущим звеном овладения речью является **восприятие и понимание обращенной речи**. В программе уделяется большое внимание формированию у детей навыков получать дополнительную информацию о содержании обращения, анализируя ритм, мимическое оформление и естественные жесты, которые ее сопровождают. Остаточный слух и зрительное восприятие речи, при условии специального обучения, позволяет глухому ребенку заметить изменения в частотном диапазоне (интонация), паузы между словами, ударение в словах, выделить количество слогов (ритм) во время говорения, количество слов в предложении, то есть те особенности, которые сопровождают ритмико-интонационное оформление речи. Внимание к ритмико-интонационному оформлению речи, своевременное научение ребенка его выделять и понимать составляет основу для осознанного восприятия речи окружающих и правильного оформления собственной речи. Поэтому в программе предполагается овладение ребенком ритмико-интонационными особенностями речи.

Понимание речи обеспечивается речевой практикой и происходит благодаря живому регулярному общению. Поэтому программа уделяет внимание мотивации говорения,

формированию умения поддерживать и инициировать речевое общение.

Изучение грамматических закономерностей речи происходит одновременно с усвоением детьми смысловой стороны речевых единиц. Объектные, пространственные, временные и другие значения изучаются параллельно со способами их грамматического оформления. Таким образом, воплощается единство усвоения содержания речевого материала и грамматических категорий. Установление логико-грамматических связей происходит в процессе речевой практики и осмысления речевых явлений. Речевые явления, предусмотренные программой для изучения в начальных классах, представляют грамматический минимум, практическое усвоение которого дает возможность использовать речь для коммуникации. Отбор и последовательность изучения грамматического материала происходит по таким показателям:

- значение грамматической категории для построения речевых высказываний;
- распространенность грамматической категории в русском языке;
- типичность грамматической категории.

Изучаются закономерности, присущие грамматическим категориям существительного, глагола, прилагательного, местоимения в выраженных ими понятиях о личности, предмете, действии, временных отношениях, признаках предмета.

Отрабатывается круг речевых явлений, которые способствуют пониманию и построению расширенных несложных, типичных для русского языка, **синтаксических конструкций**. Осознание закономерностей построения речевых высказываний на синтаксическом уровне происходит через понимание типичности этих конструкций и формирование навыков их узнавания и построения. Формирование осознанного отношения к построению высказываний сопровождается целенаправленным развитием чувства языка через постоянную тренировку в восприятии, понимании и продуцировании речи на всех уроках образовательного цикла.

Лингвистическая система речи отражена в программе через подбор речевого материала, предусмотренного для усвоения детьми. Программа не содержит жестких требований

к усвоению детьми конкретных слов и их количества. Такой подход объясняется тем, что расширение словаря глухих детей целесообразно проводить на предметно-практической основе в процессе живого общения, ситуация и условия которого являются решающими для подбора словесного материала. Это отвечает психолого-лингвистическим закономерностям усвоения речи детьми в онтогенезе. Именно поэтому программа предлагает только ориентировочную тематику для развития речи, а не список слов и предложений, которые дети обязаны знать.

Усвоение **звуко-буквенного состава** слов происходит на полисенсорной основе с привлечением сохраненного слуха, зрения, тактильного и вибрационного ощущений. Большое значение при этом уделяется дактильной и письменной речи, прогнозированию и домысливанию малодоступных элементов в процессе восприятия устной речи.

Обучение речи происходит на межпредметном уровне в интеллектуально-коммуникативной системе, предусматривающей воспитание потребности в речевом общении, речевой активности, широкое использование сохраненного интеллектуального потенциала, использование возможностей разных анализаторов, прежде всего зрительного, тактильного, постоянную тренировку в восприятии и понимании обращенной речи и продуцировании собственной, использование и развитие нарушенной слуховой функции. Процесс обучения речи в начальных классах подчинен формированию у глухих детей речевой деятельности во всех ее видах, типичных и специфических формах (предусмотрено обучение воспринимать и понимать обращенную речь, говорить, читать, писать, дактилировать с одновременным артикулированием). Курс обучения речи предусматривает предупреждение и коррекцию вторичных нарушений, обусловленных нарушением слуха, в частности, вербальных и невербальных психических процессов, интеллектуальной, речевой и личностной сторон детского развития.

Программа имеет новую структуру, В содержании каждого раздела и темы указаны те знания и умения детей, которые должны отрабатываться учителем на уроках. Основные из них, и обязательные для усвоения каждым учеником к концу года, вынесены отдельно после каждого разде-

ла. Программой предусмотрены также направления коррекционной работы, которая является обязательной в учебном процессе специальной школы. Эта работа неразрывно связана с изучением всех учебных предметов. Она осуществляется путем использования как традиционных методов и приемов обучения, так и специфических, направленных на формирование словесной речи на специфической сенсорной основе, использование и развитие слуховой функции, обучение воспринимать и понимать речь, формирование правильного произношения и т.д. Коррекции подлежат также все процессы познавательной и психической деятельности учеников, своеобразное развитие которых обусловлено нарушением слуха. В соответствии с учением Л.С. Выготского о первичном нарушении и его вторичных последствиях, нарушение слуха приводит к специфическому развитию речи, всех видов мышления и памяти как вербальных, так и невербальных, нарушению развития внимания, ограниченности представлений об окружающем мире, недостаточной осознанности и аналитичности всех видов восприятия, недоразвитию артикуляционной и мелкой моторики. В тоже время, помимо исправления негативных последствий нарушения слуха, коррекционно-развивающая работа предусматривает их предупреждение. Известно, что при условии ранней (до 6 месяцев) правильно организованной коррекционно-развивающей работе, направленной на развитие речи в различных ее видах и формах, всех процессов психической деятельности, адекватного и раннего бинаурального слухопротезирования, вторичные последствия нарушения слуха могут быть предотвращены. Содержание коррекционно-развивающей работы является воплощением одного из ведущих принципов специальной дидактики – принципа коррекционной направленности обучения, а также принципов единства процесса обучения основам наук и словесной речи, интенсификации развития слухового восприятия, интенсификации речевого общения. Программа не содержит жестких требований к результатам коррекционно-развивающей работы. Однако, на конец учебного года указаны ожидаемые результаты. Это объясняется разным состоянием слуха у детей, временем начала и качеством дош-

кольной подготовки, врожденными задатками, а следовательно, различными возможностями и сроками получения результатов коррекционно-развивающей работы.

На уроках **обучения грамоте** предполагается сформировать у глухих детей те знания о языке и речевые умения, которые помогут овладеть чтением и письмом, а именно знание букв, умение соотносить буквы и звуки речи, графически обозначать звуки буквами на письме, овладеть слоговой структурой слов, усвоить технику чтения и письма.

Развитие речи происходит согласно общим закономерностям речевого развития в онтогенезе. Исходными навыками являются восприятие и понимание обращенной речи на различном речевом материале. Среди них базовые: различение интонаций и понимание их значения, правильное восприятие эмоционально окрашенной обращенной речи. Большое внимание уделяется соотношению слов и соответствующей словесно-образной реальности. На этой основе формируются универсальные навыки понимания речи. Таким образом, в обучении представлена естественная последовательность и общие закономерности речевого развития ребенка. Постепенно формируется диалогическая речь в процессе общения и совместной деятельности и монологическая речь, что соответствует последующему этапу общения. Развитию речи глухих учеников способствуют и определенные знания о речи, речевые умения и навыки, которые предусмотрены программой подготовительного класса, а именно знания о структуре слов, словосочетаний и предложений, умение понимать их смысл, а также элементарные знания о строении текста и умение понимать его содержание.

Содержание обучения по развитию речи отрабатывается на протяжении всего времени обучения на материале разных речевых тем. Принципиально важным является формирование универсальных речевых навыков соответствующих закономерностям речевого развития. Учитывая личностные особенности развития, подготовленность к обучению в школе, для формирования этих навыков необходим индивидуальный подход к каждому глухому ученику, что предполагает различную по времени и количеству упражнений работу.

Исходными для развития речи являются речевые навыки и необходимые знания о речи. Они формируются на речевом материале близкой и доступной для детей тематики (см. Ориентировочная тематика речевого материала). Содержание учебного материала сквозное для всех речевых тем. Учитель самостоятельно решает, какие именно навыки и на каком материале отрабатывать, как часто и в каком объеме необходимо уделять внимание их формированию, в соответствии с уровнем развития и качеством подготовки учеников класса.

В каждом последующем классе требования к развитию речи глухих детей возрастает. Продолжается работа над восприятием и пониманием речи с увеличением объема и сложности речевого материала. Предусмотрено чтение и письмо как виды речевой деятельности. Речевые закономерности изучаются на уроках русского языка. Формирование письменной речи как деятельности осуществляется на уроках развития речи. На уроках русского языка изучаются правила правописания, совершенствуются графические навыки письма, техника письма, а также усваиваются знания о речевых закономерностях и речевых единицах различной сложности (от звука до слова, предложения и текста).

ПРОГРАММА
2 класс
РАЗВИТИЕ РЕЧИ

Количество часов в год – 52,5. Количество часов в неделю – 1,5.

№ п/п	К- во ча- сов	Содержание учебного материала	Учебные достижения учеников	Направления коррекционно- развивающей работы
1		<p>Развитие навыков речевой деятельности</p> <p>Восприятие и понимание речи.</p> <p>Слухо-зрительно-тактильное восприятие речевого материала:</p> <ul style="list-style-type: none"> – звуков, – слогов, – слов, – словосочетаний. – предложений. – текстов. 	<p><i>Ученик:</i></p> <p>на слухо-зрительно-тактильной основе:</p> <ul style="list-style-type: none"> – воспринимает отдельные звуки, слоги; – слова, предложения, короткие тексты, состоящие из знакомых слов и предложений, знакомых конструкций; 	<p>Группирование слов по различным признакам: формальным (длина слова, количество слогов и т.п.), содержательным (названия предметов, действий, признаков; по функциональному назначению).</p>

		<p>Выделение ритмических, интонационных и эмоциональных особенностей речи.</p> <p>Понимание побудительных, повествовательных и вопросительных предложений.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – распознает количество речевых единиц; – выделяет в речевом материале названия предметов, действий, признаков предметов; – воспринимает интонационные особенности и ритм речи учителя; – различает побудительные, повествовательные и вопросительные предложения по интонации, понимает их содержание (адекватно реагирует на обращение ответным высказыванием, действием). 	<p>Запоминание интонационных особенностей побудительных, повествовательных и вопросительных предложений, конструкции их построения.</p>
2	<p>Диалогическая речь.</p> <p>Прогнозирование темы и содержания диалога.</p>	<p><i>Ученик:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – прогнозирует тему и содержание диалога, учитывая ситуацию, в которой он происходит (учебная, бытовая, игровая деятельность), участников диалога (учитель, ученики, члены семьи, другие лица); 	<p>Формирование умений заполнять пропуски в воспринятой информации (пропущенные или незнакомые слова), опираясь на контекст высказывания собеседника, ситуацию общения.</p>	

	<p>Участие в диалоге.</p> <p>Конструирование сообщений.</p> <p>Ответ на вопрос и обращение с вопросом.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – поддерживает диалог с учителем, одноклассниками; придерживается правил культуры общения во время диалога; – понимает реплики собеседника, построенные на знакомом речевом материале; – использует знакомые слова и синтаксические конструкции для построения собственных высказываний; – рассказывает о собственной деятельности (о выполнении задания; о собственных намерениях; о качестве выполнения задания); о деятельности товарища (о выполнении им действий; качестве выполнения задания и т.п.); – отвечает на вопрос и обращается с вопросом: <i>о происходящих событиях</i>: о повседневных занятиях; об интересных событиях; о помощи дома; о погоде и 	<p>Формирование самоконтроля при продуцировании высказываний (формальная и содержательная сторона).</p> <p>Развитие внимания к артикуляции собеседника, его мимике.</p> <p>Запоминание реплик собеседников.</p> <p>Удерживание в памяти цепочки реплик (собственные и собеседника) для последующего воспроизведения.</p>
--	--	--	--

			<p>природе; о желаниях и потребностях;</p> <p>– <i>о себе, товарищах или другом</i> <i>лице</i>: собственные анкетные данные (дата и место рождения, домашний адрес, место учебы); о настроении, здоровье;</p> <p>– <i>отвечает и задает вопросы познавательного характера</i>: о растениях (внешний вид, уход, использование человеком); о животных (внешний вид, части тела); о явлениях природы (их связь со временем года); о человеке (здоровье, внешние органы и их назначение).</p>	
3	<p>Монологическая речь. Понимание и воспроизведение последовательности событий.</p>	<p><i>Ученик</i>: – составляет рассказ об основных событиях дня; отображает последовательность событий в рисунках; подписывает свои рисунки и рисунки одноклассников распространенными предложениями с помощью учителя;</p>	<p>Автоматизация нормальной силы и высоты голоса в процессе монологических высказываний. Запоминание основных событий дня, установление их последовательности. Формирование умений придерживаться правильной последо-</p>	

		<p>Составление описания предмета, выделение в предмете главных признаков.</p> <p>Описание природы по составленному плану.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – составляет сообщения об интересных событиях, которые произошли в собственной жизни, на перемене, до (после) уроков: выделяет интересное событие (с помощью учителя); – составляет краткий рассказ (3–4 фразы) с предварительной зарисовкой и последующей подписью рисунков. – составляет описание предмета по плану, с опорными словами; – сопоставляет готовое описание с предметом; выделяет в предмете главные признаки (с помощью учителя); – составляет устно описание природы, пользуясь собственными наблюдениями, зарисовками, сделанными во время экскурсий, опорными словами и словосочетаниями; с помощью учителя составляет подробный план описания; 	<p>вательности изложения событий.</p> <p>Соотнесение речевых единиц с реальными предметами, объектами, их признаками.</p> <p>Формирование умений анализировать предметы, выделять и называть их признаки (цвет, форму, величину, материал из которого сделан и т.п.), группировать по одному и нескольким признакам.</p> <p>Формирование потребности в познании окружающего мира, наблюдательности.</p> <p>Формирование умений устанавливать причинно-следственные связи между отдельными фрагментами рассказа с опорой на наглядность (сюжетная картинка, серии картинок).</p>
--	--	---	--	---

	<p>Составление рассказа по серии картинок.</p> <p>Составление рассказа по одной картине.</p>	<p>– ученик составляет рассказ по серии картинок: определяет последовательность картинок; подписывает их предложениями, придумывает название рассказа;</p> <p>– пересказывает содержание рассказа с опорой на картинки, знакомые слова и словосочетания;</p> <p>– составляет рассказ по одной картине: выделяет главное, отражает основную мысль в рассказе, дает название рассказу (с помощью учителя);</p> <p>– пересказывает содержание с помощью опорных слов и коллективно составленного плана рассказа.</p>	
4	<p>Чтение. Сопряженное чтение. Осмысленное, правильное слитное чтение слов, словосочетаний, предложений, текстов;</p>	<p><i>Ученик:</i></p> <p>– читает сопряженно с учителем;</p> <p>– читает осмысленно плавно вслух слова, словосочетания, предложения, тексты с соблю-</p>	<p>Выработка отчетливого произношения слов, словосочетаний, предложений.</p> <p>Практическое овладение силой голоса, тоном и темпом речи.</p>

		Использование интонаций в процессе чтения.	дением правил орфоэпии и ударения (в знакомых словах – самостоятельно, в новых – по составленным учителем орфоэпическим надстрочным знакам); – правильно использует интонации во время чтения вопросительных, повествовательных, восклицательных и побудительных предложений.	Продолжение работы над звуковой культурой речи. Развитие умения слушать чтение и рассказ учителя и товарищей.
5		Письмо. Списывание речевого материала. Составление предложений. Составление письменных высказываний.	<i>Ученик:</i> – правильно списывает слова и предложения с доски и печатного текста. – составляет предложения с заданным словом, словосочетанием, группой слов; – составляет и записывает предложения: к рисункам; на заданную тему с предварительными уточнениями и пояснениями учителя; – составляет и записывает вопросы к рисункам, предложениям, тексту;	Развитие оперативной памяти в процессе списывания речевого. Формирование навыков письменного изложения мыслей.

			– составляет короткие письменные высказывания об учебе, собственных впечатлениях, на бытовые темы по плану, с использованием опорных слов и словосочетаний.	
--	--	--	---	--

Ориентировочная тематика речевого материала

Семья: состав семьи, занятия членов семьи, отношения в семье, семейные традиции, воскресный день в семье.

Школа-интернат: предназначение помещений, мебель и оборудование помещений, учебная деятельность, учебные предметы, повседневные дела и события из личной жизни, а также из жизни классного коллектива, основные события дня (режимные моменты, занятия в школе, занятия в кружках и т.п.).

Времена года: основные признаки, деятельность людей, развлечения, одежда людей, природные явления, живая и неживая природа в разные времена года.

Животные: домашние и дикие, уход за животными, где живут и что едят, какую пользу приносят людям.

Птицы: домашние и дикие, какую пользу приносят людям, уход за домашней птицей, помощь диким птицам зимой, где живут и что едят.

Транспорт: виды транспорта, дорога от дома до школы.

Улица: дома, парки, дороги, правила поведения на улице.

Транспорт: виды наземного, воздушного и водного транспорта, правила поведения в транспорте.

Государственные и религиозные праздники: название праздников, народные традиции, подготовка к праздникам в школе и дома.

Каникулы (как проводили летние, зимние, весенние каникулы).

Темы по усмотрению учителя.

РУССКИЙ ЯЗЫК

Количество часов в год – 87,5. Количество часов в неделю – 2,5

№ п/п	К- во ча- сов	Содержание учебного материала	Учебные достижения учеников	Направления коррекционно- развивающей работы
1	10	Знания о языке, речевые умения. Звуки и буквы. Гласные звуки и буквы: восприятие и различение; ударные и безударные гласные; согласные звуки и буквы.	<i>Ученик:</i> – воспринимает на слухо-зрительно-тактильной основе и воспроизводит гласные звуки, соотносит их с буквами; – пишет гласные буквы в слогах и словах; – определяет место гласного звука в слове; – делит слова на слоги, ориентируясь на гласные звуки; – различает ударные и безударные гласные; – различает согласные звуки по твердости – мягкости, глу-	Автоматизация правильного произношения звуков. Формирование навыков самоконтроля над произношением. Восприятие, различение и запоминание артикуляционных образцов звуков изолированно, в слогах и словах. Развитие образной памяти, соотнесение слов с соответствующими образами. Группирование слов по вопросам.

		Знание алфавита.	<p>хости – звонкости, сравнивает артикуляцию и звучание (по возможности);</p> <ul style="list-style-type: none"> – соотносит согласные звуки с буквами; – пишет в слогах и словах, называет глухие и звонкие, твердые и мягкие; – знает алфавит, умеет найти слово в школьном орфографическом словаре по первой букве, умеет расположить слова в алфавитном порядке (например, фамилии, имена). 	
2	17	<p>Слово. Различение слов, обозначающих предметы, действия, признаки предметов;</p>	<p><i>Ученик:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – выделяет в предложении слова, обозначающие, о ком или о чем говорится, что говорится, различает слова, обозначающие предметы и действия, признаки предметов и действий; группирует их по вопросам кто?, что?, что делает?, какой (-ая, -ое, -ие)?, как?, где?; 	<p>Осознание значений слов и их использования в речи.</p> <p>Группирование слов по родовым признакам.</p> <p>Группирование слов в единственном и множественном числе.</p> <p>Группирование глаголов по вопросам что делает?, что делал?, что будет делать?</p>

		<p>слова противоположного значения;</p> <p>слова, имеющие одинаковое значение;</p> <p>определение рода существительных;</p> <p>слова мужского, женского, среднего рода;</p> <p>различение единственного и множественного числа;</p> <p>различение временных форм глагола.</p>	<p>– подбирает к заданным словам слова противоположного значения (с помощью учителя);</p> <p>– находит среди множества предложенных слов слова с одинаковым значением (с помощью учителя);</p> <p>– определяет род существительных по окончаниям начальной формы;</p> <p>– различает слова мужского, женского, среднего рода;</p> <p>– различает единственное и множественное число по окончаниям в сочетаниях «существительное + глагол», «прилагательное + существительное»;</p> <p>– различает временные формы глагола по вопросам что делает?, что делал?, что будет делать?</p>	
3	17	<p>Предложения, словосочетания. Выделение предложений в тексте;</p>	<p><i>Ученик:</i> – выделяет предложения в тексте по формальным признакам;</p>	<p>Усвоение новых синтаксических конструкций предложений, использование их в учеб-</p>

	<p>составление предложений со словосочетаниями, обозначающими: временные отношения;</p> <p>признаки предметов;</p>	<p>составляет предложения со словосочетаниями, обозначающими: временные отношения («существительное + глагол совершенного и несовершенного вида во всех временных формах»: <i>бабушка читает, дедушка читал, мальчик будет читать</i>; «наречие + глагол»: <i>сейчас рисует, вчера читал, завтра будет писать</i>; «местоимение 1-го и 2-го лица единственного и множественного числа + глагол»: <i>я пишу, вы читали, я буду рисовать</i>);</p> <p>– признаки предметов по цвету, величине, форме, материалу, вкусу («прилагательное + существительное в именительном падеже единственного и множественного числа»: <i>синяя кружка, большие машины</i>); признаки предметов по счету («числительное + существительное»: <i>пятый дом, седьмая квартира</i>);</p>	<p>ных и бытовых ситуациях общения;</p> <p>практическое усвоение правил соединения слов в словосочетаниях;</p> <p>обогащение словарного запаса словами, обозначающими личные местоимения, прилагательные, числительные.</p> <p>Развитие словесной памяти на материале словосочетаний и предложений.</p> <p>Формирование умений конструировать предложения со словосочетаниями, выражающими временные, количественные, пространственные отношения между объектами и предметами.</p> <p>Развитие «чувства языка» на материале словосочетаний и предложений.</p> <p>Наблюдения за изменением значений глаголов при испо-</p>
--	--	--	---

	<p>количественные отношения;</p> <p>пространственные отношения;</p> <p>принадлежность;</p> <p>орудие или средство действия;</p> <p>переходность действий на действующее лицо;</p>	<p>– количественные отношения («числительное + существительное»: <i>пять тетрадей, шесть карандашей</i>);</p> <p>– пространственные отношения («глагол + <i>из</i> + существительное»: <i>достал из портфеля</i>); («глагол + <i>с (со)</i> + существительное»: <i>снял с полки</i>); («глагол + <i>к, от</i> + существительное»: <i>бежит к дому, отплыл от берега</i>);</p> <p>– принадлежность («прилагательное + существительное»: <i>дедушкина книга, бабушкин платок</i>); («местоимение + существительное»: <i>моя (твоя, наша, ваша) тетрадь</i>);</p> <p>– орудие или средство действия («глагол + существительное»: <i>пишет ручкой, рисует кисточкой</i>);</p> <p>– переходность действия на действующее лицо («существите-</p>	<p>льзовании различных приставок.</p>
--	---	--	---------------------------------------

		<p>переходность действия на предмет;</p> <p>признаки действия;</p> <p>косвенный объект;</p>	<p>льное + глагол»: <i>мальчик одевается, девочка надевает</i>);</p> <p>– переходность действия на предмет («прилагательное + существительное»: <i>читает интересную книгу</i>); направленность действия на предмет (<i>помогает больной сестре</i>), орудийность действия (<i>красит синей краской</i>); признаки действия («глагол + наречие места (времени, образа действия)»: <i>бежит направо</i>); косвенный объект («существительное + с, без + существительное»: <i>кастрюля с кашей, чай без сахара</i>).</p>	
4	17,5	<p>Текст</p> <p>Понимание содержания текста; запоминание содержания текста; ответы на вопросы по тексту.</p>	<p><i>Ученик:</i></p> <p>– понимает содержание текста;</p> <p>– отвечает на вопросы по прочитанному тексту;</p> <p>– воспроизводит содержание прочитанного произведения по иллюстрациям, по плану, составленному с помощью учителя;</p>	<p>Выделение логической последовательности событий, описанных в тексте.</p> <p>Запоминание содержания текста. Выделение главного в тексте. Осознание содержания текста с ориентировкой на знакомый речевой материал.</p>

			<ul style="list-style-type: none"> – озаглавливает отдельные тексты без названия (с помощью учителя); – выражает свое отношение к поступкам действующих лиц; составляет с помощью учителя устные рассказы по картинкам; – подбирает к готовым иллюстрациям отрывки прочитанного. 	
5	19	<p>Правописание</p> <p>Соблюдение при письме знаков препинания (запятая, точка, вопросительный, восклицательный знаки);</p> <p>большая буква в начале предложения, после точки, в именах собственных;</p>	<p><i>Ученик:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – правильно использует запятую между однородными членами предложения; – в конце предложения ставит точку, вопросительный или восклицательный знак (с помощью учителя); – пишет большую букву в начале предложения и собственных названиях (в именах, отчествах и фамилиях людей, в кличках животных, в названиях городов, деревень, рек); 	<p>Запоминание правил правописания.</p> <p>Формирование навыка грамотного изложения мыслей на письме.</p>

		<p>перенос слова;</p> <p>разделительные твердый и мягкий знаки (буквы ъ и ы); двойные согласные в простейших словах; раздельное написание со словами предлогов <i>с (со), из, к, от</i>.</p>	<p>– переносит части слова на другую строчку, придерживается правил переноса слов;</p> <p>– при написании правильно использует твердый и мягкий знаки, двойные согласные в знаковых словах; в предложении выделяет предлоги <i>с (со), из, к, от</i>, пишет их раздельно со словами.</p>	
6	7	<p>Графические навыки. Техника письма. Культура оформления письменных работ. Гигиена письма.</p> <p>Темп письма. Строчные и заглавные буквы. Наклон букв. Соединение букв.</p> <p>Оформление письменных работ. Ведение тетрадей.</p>	<p><i>Ученик:</i></p> <p>– соблюдает гигиенические нормы во время письма;</p> <p>– пишет в нормальном темпе;</p> <p>– пишет строчные и заглавные буквы, с соблюдением правильного наклона, правильной конфигурации букв и правильного их соединения;</p> <p>– придерживается правил оформления письменных работ;</p> <p>– придерживается правил ведения тетради по русскому языку.</p>	<p>Развитие мелкой моторики руки.</p> <p>Развитие внимания и оперативной памяти в процессе выполнения письменных работ.</p>

3 класс

РАЗВИТИЕ РЕЧИ

Количество часов в год – 52,5. Количество часов в неделю – 1,5.

№ п/п	К- во ча- сов	Содержание учебного материала	Учебные достижения учеников	Направления коррекционно- развивающей работы
1		<p>Развитие навыков речевой деятельности.</p> <p>Восприятие и понимание речи. Восприятие слогов, знакомых и новых слов, текстов на слухозрительно-тактильной основе. Понимание содержания воспринятого. Понимание обращенной речи.</p> <p>Установление логической последовательности событий реальной жизни и речи;</p>	<p><i>Ученик:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – воспринимает на слухозрительно-тактильной основе отдельные слоги, знакомые и новые слова с опорой на ритм слова, артикуляцию говорящего; – понимает содержание предложений, текстов; – воспринимает и подражает эмоционально окрашенной речи учителя, воспроизводит ее ритмические и интонационные особенности; 	<p>Соотнесение речевых единиц с предметами и образами предметов.</p> <p>Понимание содержания предложения, текста с опорой на знакомый речевой материал.</p> <p>Выделение в речевом материале незнакомых слов и выяснение их значения.</p> <p>Формирование контекстной догадки для понимания обращенной речи и дополнения незаконченных слов, предложений.</p>

		<p>подбор иллюстраций к речевому материалу; зарисовки по содержанию воспринятого речевого материала.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – воспринимает и понимает обращения учителя, товарища (в пределах знакомого речевого материала); – устанавливает логическую последовательность событий реальной жизни и речи (составление сообщений, рассказов о событиях воскресного дня, экскурсиях, событиях в классе и т.п.); – подбирает иллюстрации к отдельным предложениям, отрывкам текста; – рисует иллюстрации к отдельным предложениям и отрывкам текста. 	<p>Наблюдение за различными объектами, предметами, запоминание и анализ впечатлений, полученных во время прогулки, экскурсии.</p> <p>Формирование умений соотносить содержание речевого материала с иллюстрациями.</p> <p>Формирование умений отображать содержание речевого материала в своих рисунках (схематично), выделяя предметы, объекты и действия объектов.</p>
2	<p>Диалогическая речь. Культура общения.</p> <p>Построение повествовательных высказываний для удовлетворения коммуникативных потребностей.</p>	<p><i>Ученик:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – выделяет участников диалога, обсуждаемую тему; – придерживается правил культуры общения в процессе диалога; 	<p>Формирование коммуникативных умений и навыков в различных учебных, бытовых, игровых ситуациях общения.</p> <p>Формирование самоконтроля при продуцировании высказываний, умений исправлять</p>	

		<p>Составление сообщений из знакомых слов и синтаксических конструкций.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – использует знакомые слова и синтаксические конструкции для построения собственных высказываний; <i>составляет сообщение о собственной деятельности:</i> – о выполнении определенного действия в соответствии с заданием учителя; – о выполнении нескольких действий; – выражает в высказывании мнение о своей работе (качество выполнения, результат); – объясняет причины поступков; <i>составляет сообщение о деятельности товарища:</i> – сообщает о выполнении им определенного задания; – выражает собственное мнение о работе товарища (качестве выполнения); – дает оценку поступкам товарища; 	<p>и дополнять свое сообщение.</p> <p>Формирование умений ориентироваться на реакцию собеседника (понимает или не понимает содержание высказывания), умений исправлять и дополнять свое сообщение.</p> <p>Формирование умений строить свои высказывания с учетом конкретной задачи общения (в виде кратких и развернутых сообщений, в форме разного вида вопросов, ответов на вопросы (отдельным словом, словосочетанием, предложением).</p> <p>Развитие внимания к обращенной речи, артикуляции и мимике собеседника.</p> <p>Формирование: критического отношения к высказываниям собеседника; умений оценить их содержание (полноту и точность).</p> <p>Формирование умений словесно выражать согласие или не-</p>
--	--	---	--	---

		<p>Обращение к товарищу по заданию учителя,</p> <p>Ответ на вопрос и обращение с вопросом о деятельности;</p>	<p><i>обращается к собеседнику с просьбами с целью:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – получить помощь (объяснение, действия); – привлечь внимания к своей работе, получить оценку; – получить разрешение на какое-либо действие; – получить совет; – получить необходимые учебные материалы; <p><i>обращается к товарищу по заданию учителя:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – для оказания помощи (объяснение, демонстрация действий); – передачи учебных материалов; – получения помощи; – получения информации. <p>– понимает содержание вопроса собеседника, дает на него короткий и развернутый ответ;</p> <p><i>обращается к учителю, товарищу, другим лицам с вопросами:</i></p>	<p>согласие с содержанием реплики собеседника, задавать уточняющие вопросы, высказывать свое мнение.</p> <p>Развитие словесной памяти.</p> <p>Запоминание цепочки реплик в диалоге.</p> <p>Формирование познавательной активности.</p> <p>Организация проблемных ситуаций для стимулирования вопросов познавательного характера.</p> <p>Формирование умений дополнить содержание высказывания собеседника новой информацией по обсуждаемой теме.</p>
--	--	---	--	--

		<p>об объекте;</p> <p>о происшедших, происходящих и ожидаемых событиях;</p> <p>о себе или другом лице;</p>	<ul style="list-style-type: none"> – о способах выполнения задания; – с предложением помощи; – в целях выяснения мнения окружающих о качестве выполнения задания, своих действиях; – о реальных предметах и объектах и их изображениях на картинке; – в целях выяснения обстановки (происходящая ситуация, погода, природа); – в целях выяснения деталей (элементы рисунка): расположение, внешний вид, настроение, окружение; – внешние свойства реальных предметов и их изображений; – об интересных событиях; – об отдыхе (выходной день, каникулы); – о субъектах деятельности; – о целях поступков; 	
--	--	--	---	--

		<p>вопросы познавательного характера.</p>	<ul style="list-style-type: none">– о причинах поступков, настроения;– о временных связях (определение даты, срока наступления ожидаемого и др.);– о родственниках;– об интересах;– о здоровье;– о растениях (внешний вид, уход, польза для человека);– о животных (внешний вид, особенности поведения);– о машинах и механизмах (строение, название, управление);– о природе и погоде (связь с временем года, временем суток);– о человеке (внешность, здоровье, лечение);– об общественной жизни (знаменитые люди, знаменательные даты, известные места, города, края).	
--	--	---	---	--

3	<p>Монологическая речь. Описание предмета;</p> <p>составление плана описания предмета;</p> <p>описание предметов в их сравнении, выделение сходства и различия.</p> <p>Описание внешности.</p>	<p><i>Ученик:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – составляет устно или письменно описание предметов, выделяет в предметах главные отличительные признаки, отражает это при составлении краткого плана; – использует составленный план при описании и сравнении предметов; – описывает предметы в их сравнении: выделяет главные признаки; – производит сравнение предметов с выделением аналогичных признаков, отмечает сходство и различие; – использует для описания знакомый речевой материал; – составляет с помощью учителя устное или письменное описание внешности человека; – коллективно и самостоятельно составляет краткий план описания; 	<p>Запоминание и воспроизведение последовательности изложения речевого материала в монологическом высказывании.</p> <p>Обогащение словарного запаса в процессе работы над составлением описаний предметов, объектов, событий.</p>
---	---	--	---

	<p>Описание событий.</p> <p>Описание природы по краткому и подробному плану.</p> <p>Написание писем по коллективно составленному плану.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – составляет с помощью учителя устный или письменный рассказ об интересных событиях, о школьных новостях, прогулках и экскурсиях; – коллективно и самостоятельно составляет краткий план рассказа. – составляет с помощью учителя устно или письменно описание природы; – для составления рассказа использует собственные наблюдения, зарисовки; – коллективно и самостоятельно составляет краткий или подробный план описания природы. – составляет текст письма (товарищу или другому лицу) по коллективно составленному подробному плану; – использует для написания опорные слова и словосочетания. 	<p>Развитие образной и словесной памяти при составлении описаний предметов, объектов, событий.</p> <p>Формирование навыков письменного изложения мыслей.</p> <p>Формирование навыков общения с помощью письменной речи.</p> <p>Формирование умений устанавливать причинно-следственные связи между отдельными событиями рассказа.</p>
--	---	---	---

	<p>Составление рассказа по картинке, серии сюжетных картинок.</p> <p>Изложение прочитанного текста.</p> <p>Составление устных и письменных рассказов (сочинение) описательно-повествовательного характера.</p>	<p>– составляет устный и письменный (сочинение) рассказ по серии картинок, по одной картине, используя коллективный и самостоятельно составленный план и знакомый речевой материал;</p> <p>– пишет изложение по прочитанному рассказу с опорой на подробный план;</p> <p>– составляет устные и письменные рассказы (сочинение) описательно-повествовательного характера по готовому, подробному плану (на основе наблюдений за природой, за работой людей, за жизнью животных).</p>	<p>Осознание последовательности изложения событий в устных и письменных пересказах прочитанного текста.</p>
4	<p>Чтение.</p> <p>Сопряженное чтение; чтение «хором», чтение «про себя»; плавное выразительное чтение целыми словами;</p>	<p><i>Ученик:</i></p> <p>– читает сопряженно с учителем; читает «хором», «про себя»;</p>	<p>Автоматизация правильного произношения во время чтения.</p> <p>Осознание и запоминание прочитанного текста.</p>

	<p>осознание содержания прочитанного; ориентация в содержании прочитанного текста;</p> <p>вопросы по содержанию прочитанного текста.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – читает сознательно, правильно, выразительно целыми словами (трудные слова читает по слогам); – придерживается нормального темпа; – при чтении соблюдает паузы и интонации, соответствующие знакам препинания в конце предложения и интонаций перечисления при запятых; – ориентируется на знакомые слова, словосочетания и конструкции предложений для понимания содержания текста; – находит в тексте описания людей, животных, предметов и т.п.; – называет последовательность событий в тексте (сначала..., потом..., в конце...); – определяет, о ком? (о чем?) говорится в тексте; – находит в тексте ответы на вопросы по содержанию; 	<p>Развитие навыков самоконтроля за речью во время чтения. Развитие слухового восприятия, слухового внимания. Обогащение словарного запаса в процессе чтения и работы над прочитанным текстом.</p>
--	--	--	--

			<ul style="list-style-type: none"> – формулирует ответы на вопросы учителя по содержанию; – прогнозирует содержание текста по его началу, рисункам, догадке, своему собственному жизненному опыту. 	
5	<p>Письмо. Списывание с рукописного и печатного текста. Составление письменных высказываний;</p> <p>реконструкция деформированных слов и предложений;</p> <p>использование знаков препинания на письме.</p>	<p><i>Ученик:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – списывает с рукописного и печатного текста; – составляет письменные высказывания и короткие тексты на заданную или самостоятельно выбранную тему с помощью учителя, самостоятельно с опорой на ключевые слова и словосочетания; – реконструирует по образцу деформированные слова, предложения; – правильно использует знаки препинания в конце предложения, между однородными членами предложения; 	<p>Развитие внимания и оперативной памяти в процессе написания и проверки письменных работ.</p> <p>Развитие навыков контроля во время проверки письменных работ.</p>	

			– проверяет собственные письменные работы, находит и исправляет ошибки (с помощью учителя и самостоятельно).	
--	--	--	--	--

Ориентировочная тематика речевого материала

Семья: состав семьи, род занятий членов семьи, черты характера родственников, отношения в семье, семейные традиции, воскресный день в семье.

Школа-интернат: предназначение помещений, мебель и оборудование помещений, учебная деятельность, учебные предметы, повседневные дела и события из личной жизни, а также из жизни классного коллектива, основные события (режимные моменты, занятия в школе, занятия в кружках и т.п.).

Времена года: основные признаки, живая и неживая природа в разные времена года, природные явления, деятельность людей, развлечения, труд и отдых.

Профессии: названия профессий, описание соответствующей деятельности человека.

Транспорт: виды наземного, воздушного и водного транспорта, правила поведения в транспорт, дорога от дома до школы.

Гигиена и здоровье: необходимость придерживаться правил гигиены, лечение, медицинский осмотр.

Животные и птицы: признаки, места обитания, питание, польза для человека, уход за домашними животными и птицами, зоопарк.

Город, село, улица: дома, дороги, парки, правила поведения на улице.

Государственные и религиозные праздники: названия праздников, народные традиции, подготовка к праздникам в школе и дома.

Каникулы (как проводили летние, зимние, весенние каникулы).

Темы по усмотрению учителя.

РУССКИЙ ЯЗЫК

Количество часов в год – 87,5. Количество часов в неделю – 2,5.

№ п/п	К-во часов	Содержание учебного материала	Учебные достижения учеников	Направления коррекционно-развивающей работы
1	10	Знания о языке, речевые умения. Звуки и буквы. Гласные и согласные, мягкие и твердые согласные звуки, глухие, звонкие согласные. Ударение в словах. Алфавит.	<i>Ученик:</i> – различает и называет гласные (ударные и безударные); – глухие и звонкие, мягкие и твердые согласные звуки; – обозначает мягкость согласных звуков буквами <i>е, ю, я</i> ; – различает звуки <i>й, и, и</i> ; – различает и называет глухие и звонкие гласные; – определяет и ставит ударение в словах. – знает название букв русского алфавита;	Преодоление артикуляционных трудностей во время произношения звуков. Автоматизация правильного произношения звуков. Развитие слухового восприятия на материале звуков и слогов. Усвоение звуко-буквенного состава слова.

			<ul style="list-style-type: none"> – умеет пользоваться словарем учебника; – распределяет предложенные слова в алфавитном порядке по первой букве. 	
2	17	<p>Слово. Ритм слова; строение слова: деление слова на слоги; корень слова и окончание.</p> <p>Различение слов, обозначающих предметы; признаки предметов, действия.</p>	<p><i>Ученик:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – отбивает ритм слова; – делит слова на слоги; – называет количество слогов; – выделяет в словах корень и окончание (практически); – различает слова, обозначающие предметы, действия, признаки предметов и действий; – группирует слова по вопросам кто?, что?, что делает?, какой (-ая, -ое, -ие)?; – соотносит (практически) слова, обозначающие предметы, действия, признаки предметов с соответствующими образами (подбирает картинки, натура- 	<p>Усвоение строения слова. Уточнение значений слов в процессе словообразования. Уточнение значений слов; обогащение словарного запаса словами, обозначающими предметы, признаки предметов, действия. Группирование слов, обозначающих предметы и признаки предметов с помощью вопросов. Сравнение произношения и написания знакомых слов. Группирование слов по родовым признакам (мужской род, средний род, женский род). Группирование слов един-</p>

		<p>Различение рода имен существительных;</p> <p>различение единственного и множественного числа.</p> <p>Слова противоположного и похожего значения.</p> <p>Замена существительных личными местоимениями (практически).</p> <p>Склонение существительных.</p>	<p>льные предметы, муляжи, пиктограммы);</p> <p>– различает род существительных по окончаниям начальной формы и по вопросам, правильно использует их в речи;</p> <p>– различает единственное и множественное числа по окончаниям в сочетаниях «существительное + глагол», «прилагательное + существительное»;</p> <p>– выделяет в тексте слова противоположного и похожего значения;</p> <p>– составляет предложения со словами противоположного и похожего значения;</p> <p>– заменяет существительные личными местоимениями (<i>он, она, они, ее, его, их</i>) практически, без использования терминов;</p> <p>– производит падежные склонения существительных по воп-</p>	<p>ственного и множественного числа.</p> <p>Запоминание и использование в устной речи слов противоположного и похожего значения.</p>
--	--	--	--	--

		<p>Однокоренные слова.</p> <p>Различение временных форм глагола по вопросам.</p>	<p>росам (кто?, что?, кого?, чего? и т.д.) без называния падежей;</p> <p>– имеет представление об однокоренных словах;</p> <p>– различает временные формы глагола по вопросам (что делает?, что делал?, что будет делать?).</p>	
3	17	<p>Предложение.</p> <p>Связь слов в предложении;</p> <p>знакомство с главными членами предложения (подлежащее, сказуемое);</p> <p>составление предложений со словосочетаниями, обозначающими:</p> <p>пространственные отношения;</p>	<p><i>Ученик:</i></p> <p>– выделяет в предложениях слова, обозначающие предметы, объекты, действия;</p> <p>– устанавливает связь слов в предложении по вопросам;</p> <p>– выделяет (практически) главные члены предложения по вопросам;</p> <p>– составляет предложения со словосочетаниями, обозначающими пространственные отношения («существительное + у + существительное»: <i>книга у Тани</i>); («глагол + по + суще-</p>	<p>Практическое усвоение способов согласования слов в предложении.</p> <p>Осознание вариативности использования речевых единиц (слов, словосочетаний, предложений) в речи.</p>

	<p>косвенный объект;</p> <p>отсутствие или отрицание;</p> <p>целевую направленность действия;</p> <p>временные отношения.</p>	<p>ствительное»: <i>бежит по тропинке</i>); («глагол + за, перед + существительное»: <i>остановился перед школой</i>); («глагол + через, по + существительное»: <i>прыгает через веревку; бежит по лестнице</i>); («глагол + между + существительное»: <i>лежит между стульями</i>);</p> <p>– косвенный объект («глагол + с, без + существительное»: <i>играет с девочкой; идет без бабушки</i>); («глагол + о (об) + существительное»: <i>читает о птицах</i>);</p> <p>– отсутствие или отрицание («нет + существительное»: <i>нет ручки</i>);</p> <p>– целевую направленность действия («глагол + для + существительное»: <i>принес для сестры</i>);</p> <p>– временные отношения («глагол + до, после + существительное»: <i>пришел до звонка</i>);</p>	<p>Восприятие и различение усвоенных словосочетаний в устной и письменной речи.</p> <p>Использование в процессе общения усвоенных новых синтаксических конструкций.</p>
--	---	--	---

		<p>Составление предложений со словосочетаниями, включающими: глаголы с приставками:</p> <p>существительные с суффиксами.</p>	<p>– <i>пере-</i> – в значении перемещения (<i>переехал</i>);</p> <p>– составление предложений со словосочетаниями, включающими:</p> <p>– глаголы с приставками – <i>на-</i>, <i>вз-</i> (<i>вс-</i>), <i>с-</i> в значении движения вниз, вверх или на поверхность предмета (<i>насыпал, взлетел, сбросил</i>);</p> <p>– глаголы с приставками: <i>с-</i> (<i>со-</i>), <i>раз-</i> (<i>рас-</i>) в значении направления действия в разные стороны и соединения, сближения (<i>разбежались, съехались</i>);</p> <p>– существительные с суффиксами: <i>-онок</i>, <i>-енок</i>, обозначающими детенышей животных (<i>котенок, лисенок</i>); <i>-ик</i>, <i>-чик</i>, <i>-очк</i>, <i>-ечк</i> со значением уменьшительности (<i>столик, полочка</i>).</p>	<p>Воспитание интереса к новой информации, полученной в речевой форме.</p> <p>Выработка «чувства речи» при составлении предложений со словосочетаниями, включающими глаголы с приставками и существительные с суффиксами.</p>
4	17,5	<p>Текст</p> <p>Составление текста из отдельных предложений;</p>	<p><i>Ученик:</i></p> <p>– составляет текст из отдельных предложений;</p>	<p>Запоминание опорных слов и словосочетаний для передачи содержания текста.</p>

	<p>выделение смысловых частей в тексте;</p> <p>реконструкция текстов;</p> <p>определение темы текста;</p> <p>установление причинно-следственных, временных и пространственных связей в тексте;</p> <p>составление плана рассказа; составление рассказа (сочинения), пересказа прочитанного текста;</p>	<ul style="list-style-type: none"> – делит текст на смысловые части (завязка, кульминация, развязка); – реконструирует деформированный текст, записывает предложения в правильной последовательности; – делит речевой материал на предложения; извлекает из текста предложения, не соответствующие его содержанию; – понимает содержание текста, определяет его тему (о ком, о чем говорится); – устанавливает причинно-следственные, временные, пространственные связи в тексте (с помощью учителя); – составляет план рассказа (сочинения) под руководством учителя (в форме вопросов, в форме повествовательных предложений); – выражает связи между частями текста и предложениями в 	<p>Выделение главного в тексте, осознание логики изложения материала в тексте.</p>
--	--	---	--

		вопросы к тексту.	каждой части текста с помощью слов <i>вдруг, потом, однажды</i> и т. п., местоимений, союзов и др.; – передает содержание текста (устно и письменно) по готовому и коллективно составленному плану; – понимает вопросы и отвечает на вопросы к тексту.	
5	19	Правописание. Большая буква в именах собственных. Деление слов на слоги. Правописание согласных и гласных звуков;	<i>Ученик:</i> – пишет большую букву в именах, отчествах и фамилиях людей, в кличках животных, названиях городов, деревень, рек. – делит слова на слоги; переносит слова по слогам; переносит слова с буквами <i>й, ь</i> (<i>майка, мальчик</i>). – знаком с правописанием звонких и глухих согласных: на конце слова (<i>глаз – глаза, луг – луга</i>); в корнях слов (<i>дубы – дуб – дубки</i>); безударных гласных (<i>вода – под воду</i>);	Запоминание правил правописания. Формирование навыков грамотного изложения мыслей. Соотнесение звуков и букв, их обозначающих.

		фонетический разбор слова.	<ul style="list-style-type: none"> – пишет слова с сочетаниями <i>жи, ши, ча, ща, чу, щу, чк, чн</i>; – пишет слова с удвоенными согласными типа <i>Анна, группа, класс, суббота</i>; – слова с разделительным мягким знаком. 	
6	7	<p>Графические навыки. Техника письма. Культура оформления письменных работ. Гигиена письма. Темп письма. Строчные и заглавные буквы. Наклон букв. Оформление письменных работ.</p> <p>Ведение тетрадей.</p>	<p><i>Ученик:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – соблюдает гигиенические нормы во время письма; – пишет в нормальном темпе; – пишет строчные и заглавные буквы, с соблюдением правильного наклона, правильной конфигурации букв и правильного их соединения; – придерживается правил оформления письменных работ; – придерживается правил ведения тетради по русскому языку. 	<p>Развитие мелкой моторики руки.</p> <p>Развитие внимания и оперативной памяти в процессе выполнения письменных работ.</p>

4 класс РАЗВИТИЕ РЕЧИ

Количество часов в год – 52,5. Количество часов в неделю – 1,5.

№ п/п	К- во ча- сов	Содержание учебного материала	Учебные достижения учеников	Направления коррекционно- развивающей работы
1		<p>Развитие навыков речевой деятельности. Восприятие и понимание. Восприятие речевого материала на слухо-зрительно-тактильной основе;</p> <p>понимание содержания воспринятого;</p>	<p><i>Ученик:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – воспринимает на слухо-зрительно-тактильной основе обращенную речь; – выделяет структуру и ритмико-интонационные особенности слов и предложений; – прогнозирует и домысливает недоступные для восприятия слова, ориентируясь на ситуацию общения; – понимает содержание воспринятого речевого материала, 	<p>Формирование слухо-зрительного восприятия речевого материала.</p> <p>Понимание содержания предложения, текста с опорой на знакомый речевой материал.</p> <p>Формирование контекстной догадки для прогнозирования и домысливания недоступных для восприятия слов.</p> <p>Запоминание логической последовательности воспринятого речевого материала.</p>

		установление логической последовательности событий реальной жизни и речи.	ориентируясь на знакомые слова и синтаксические конструкции; – устанавливает логическую последовательность воспринятого речевого материала с опорой на картинки, зарисовки, план.	
2	Диалогическая речь. Этика ведения диалога; понимание реплик собеседника;	Ученик: – выделяет участников общения, поддерживает диалог с учителем, одноклассниками в знакомых учебных и бытовых ситуациях; – понимает реплики собеседника (повествовательные, побудительные, вопросительные), ориентируясь на интонацию речи, выражение лица, знакомые речевые единицы высказывания, ситуацию диалога; – отвечает на вопрос кратко или развернуто с учетом ситуации или всего контекста диалога;	Формирование умений использовать вопросительные предложения для получения недостающей информации в учебных, бытовых, игровых и др. ситуациях общения. Формирование критического отношения к содержанию высказываний собеседника. Формирование умений ориентироваться на реакции собеседника (понимает или не понимает содержание высказывания), исправлять и дополнять свое сообщение.	

		<p>продуцирование ответных высказываний;</p> <p>инициирование диалога, обращение к собеседнику;</p>	<ul style="list-style-type: none"> – использует для ответных высказываний знакомый речевой материал; – выражает согласие, несогласие с высказыванием собеседника: <i>Ты прав, ты ошибаешься; Я (не) согласен ...;</i> – выражает понимание или непонимание в ходе беседы: <i>Я (не) понимаю ...; Объясни....;</i> – инициирует диалог, обращаясь к собеседнику с сообщениями (о собственной деятельности, деятельности товарища), с просьбами, пожеланиями, вопросами (о деятельности, об объектах и предметах, о происшедших, происходящих и ожидаемых событиях); – задает вопросы личного (о родственниках, о здоровье, и т.п.) и познавательного характера (о растениях, животных, природе и погоде, о машинах и механизмах и т.п.); 	<p>Формирование познавательной активности в процессе обсуждения происшедших, происходящих и ожидаемых событий.</p>
--	--	---	--	--

		прогнозирование содержания диалога.	– прогнозирует содержание диалога по ситуации общения, его теме;	
3		Монологическая речь Понимание и воспроизведение последовательности действий, событий.	<i>Ученик:</i> – отображает последовательность событий реальной жизни в устном или письменном рассказе об интересных событиях в школьной жизни, семье, на прогулках и экскурсиях (с опорой на коллективный и самостоятельно составленный план, собственные зарисовки, опорные слова и словосочетания); – отображает устно и письменно (изложение) правильную последовательность событий рассказа, составленного по содержанию: текста, сюжетной картинки, серии сюжетных картинок, коллективному и самостоятельно составленному плану;	Развитие долговременной и оперативной памяти для речевого воспроизведения последовательности событий в реальной жизни, событий в прочитанном рассказе, высказываний учителя и ученика. Развитие слухового восприятия. Установление причинно-следственных, временных, пространственных отношений в содержании рассказа. Формирование навыков самоконтроля за речью в процессе чтения.

		Составление описаний.	– составляет описание отдельных явлений (сезонные изменения в природе, погоде), предметов (главные отличительные признаки), объектов (внешность человека, животного) по краткому и подробному плану; с опорой на реальные предметы и объекты или их изображения.	
4		Чтение. Сопряженное чтение. Сознательное, выразительное, беглое чтение.	<i>Ученик:</i> – читает сопряжено с учителем; читает – осмысленно, плавно, выразительно «вслух» и «про себя»; – соблюдает паузы и правила орфоэпии; – логические ударения при чтении (после разбора текста с учителем).	Развитие слухового восприятия и слухового внимания в процессе чтения.
5		Письмо. Списывание речевого материала.	<i>Ученик:</i> – списывает словосочетания, предложения, рукописные и печатные тексты;	Развитие внимания и оперативной памяти в процессе написания и проверки письменных работ.

	<p>Составление описаний событий повседневной жизни; написание сочинений; изложений.</p>	<ul style="list-style-type: none">– составляет и записывает план подробного или сжатого изложения: сообщения, рассказа, сочинения;– пишет (с помощью учителя) сообщения с описаниями интересных событий; сочинения по серии картин или по одной картине; изложения прочитанного рассказа с использованием коллективно составленного и самостоятельного плана, опорных слов и словосочетаний;– придерживается последовательности изложения событий; использует на письме разделительные знаки и соответствующие требованиям программы правила правописания;– проверяет собственные письменные работы, находит и исправляет ошибки (с помощью учителя и самостоятельно).	<p>Формирование навыков письменного изложения мыслей. Осознание последовательности изложения событий в письменных работах (изложение прочитанного, сочинение на заданную тему).</p>
--	---	---	---

Ориентировочная тематика речевого материала

Семья: состав семьи, род занятий членов семьи, черты характера родственников, отношения в семье, семейные традиции.

Школа-интернат: предназначение помещений, мебель и оборудование помещений, учебная деятельность, учебные предметы, повседневные дела и события из личной жизни, а также из жизни классного коллектива, основные события дня (занятия в школе, экскурсии, прогулки и т.п.).

Времена года: признаки, живая и неживая природа в разные времена года, природные явления, деятельность людей и развлечения, труд и отдых.

Профессии: названия профессий, описание соответствующей деятельности человека.

Транспорт: виды наземного, воздушного и водного транспорта, правила поведения в транспорте.

Гигиена и здоровье: придерживаться правил гигиены; лечение, медицинский осмотр.

Животные и птицы: признаки, места обитания, питание, польза для человека, уход за домашними животными и птицами, зоопарк.

Город, село, улица: дома, правила поведения на улице.

Государственные и религиозные праздники: названия праздников, народные традиции, подготовка к праздникам в школе и дома.

Каникулы (как проводили летние, зимние, весенние каникулы).

Темы по усмотрению учителя.

РУССКИЙ ЯЗЫК

Количество часов в год – 87,5. Количество часов в неделю – 2,5.

№ п/п	К-во часов	Содержание учебного материала	Учебные достижения учеников	Направления коррекционно-развивающей работы
1	10	Знания о языке, речевые умения. Звуки и буквы. Гласные и согласные звуки. Глухие и звонкие, мягкие и твердые согласные. Ударные, безударные гласные.	<i>Ученик:</i> – производит фонетический разбор слов: делит их на слоги, определяет гласные и согласные, выделяет ударные и безударные слоги; – производит звуко-буквенный анализ слов: – определяет согласные звуки; – глухие и звонкие, твердые и мягкие; – распределяет и соотносит количество звуков и букв в словах.	Развитие слухового восприятия на материале звуков и слогов. Преодоление артикуляционных трудностей во время произношения звуков. Автоматизация правильного произношения звуков.
2	17	Слово. Общее понятие о частях слова (корень, приставка, суффикс, окончание).	<i>Ученик:</i> – производит разбор слов по составу (выделяет корень, приставку, суффикс, окончание);	Наблюдение за разнообразием написания слов с одинаковым корнем в процессе чтения текстов.

	<p>Ознакомление с частями речи. Имя существительное:</p> <p>ознакомление с термином «существительное»; определение рода существительных;</p> <p>выделение множественного и единственного числа существительных.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – выделяет в простых словах корень, подбирает однокоренные слова (с помощью учителя); – выделяет в словах приставку (с помощью учителя); – выделяет в словах суффиксы; – умеет подбирать однокоренные слова с приставками и суффиксами в простых по составу словах; – выделяет существительное из речевого материала; подбирает слова, отвечающие на вопросы кто?, что?; – соотносит их с термином «существительное» определяет мужской, женский и средний род имен существительных словами: <i>он, она, оно</i>; – различает единственное и множественное число; склоняет имена существительные по падежам в единственном числе; 	<p>Группирование слов с одинаковым корнем по образцу.</p> <p>Группирование существительных по родовым признакам, единственному и множественному числу.</p> <p>Развитие словесной памяти на материале имен существительных.</p> <p>Развитие «чувства языка» в процессе изучения согласования прилагательных и существительных в словосочетаниях и предложениях.</p>
--	---	---	--

	<p>Склонение существительных.</p> <p>Имя прилагательное;</p> <p>ознакомление с термином «прилагательное»;</p> <p>определение рода и числа прилагательных.</p> <p>Глагол.</p>	<p>– ставит мягкий знак после шипящих в конце слов у существительных женского рода; в процессе словарных упражнений отмечает отсутствие мягкого знака у существительных мужского рода (<i>рожь – нож, ночь – мяч, вещь – плац</i>);</p> <p>– склоняет существительные по вопросам.</p> <p>– выделяет прилагательные из речевого материала, соотносит их с термином «прилагательное»;</p> <p>– подбирает прилагательные к существительным, учитывает их род и число;</p> <p>– использует правописание окончаний имен прилагательных (<i>-ий, -ый, -ая, -яя, -ое, -ее, -ие, -ые</i>) в устной и письменной речи (с помощью учителя);</p> <p>– выделяет слова, обозначающие действия, из речевого ма-</p>	<p>Группирование глаголов (настоящего, прошедшего и бу-</p>
--	--	--	---

		<p>Ознакомление с термином «глагол»; определение настоящего, прошедшего и будущего времени глагола.</p> <p>Ознакомление с предлогами.</p> <p>Числительные количественные и порядковые.</p> <p>Однокоренные слова; слова, близкие и противоположные по значению.</p>	<p>териала, соотносит их с термином «глагол»; – изменяет глаголы по временам (настоящее, прошедшее, будущее) с помощью вопросов (что делает?, что сделал?, что будет делать?); – употребляет в устной и письменной речи предлоги (<i>в, на, под, над, за, перед, у</i>); – использует в устной и письменной речи количественные и порядковые числительные; – подбирает: однокоренные слова, относящиеся к различным частям речи; слова, близкие и противоположные по смыслу (с помощью учителя).</p>	<p>дущего времени) при помощи вопросов. Обогащение словарного запаса при ознакомлении с частями речи.</p>
3	17	<p>Предложение. Связь слов в предложении;</p>	<p><i>Ученик:</i> – устанавливает связь между словами в предложении по вопросам; – выделяет из предложений словосочетания;</p>	<p>Практическое усвоение способов согласования слов в предложении. Группирование предложений по видам и цели высказывания.</p>

		<p>виды предложения;</p> <p>главные и второстепенные члены предложения.</p>	<p>– производит элементарный синтаксический разбор предложений, определяет их вид (повествовательные, побудительные, вопросительные – по цели высказывания), восклицательные (по интонации);</p> <p>– выделяет в предложении главные члены предложения, подлежащее и сказуемое (по вопросам: кто?, что?, что делает?, что делал?, что будет делать?) и второстепенные члены предложения (без деления второстепенных членов на виды);</p> <p>– выполняет упражнения в составлении предложений с изученными частями речи и их распространении второстепенными членами.</p>	<p>Выделение главных членов предложения с помощью вопросов.</p>
4	17,5	<p>Текст. Составление устных и письменных рассказов.</p>	<p><i>Ученик:</i> – определяет тему и основной смысл текста;</p>	<p>Составление плана изложения устного и письменного рассказа.</p>

			<ul style="list-style-type: none"> – составляет устные и письменные рассказы (сочинения) по картинке, серии картинок, используя знакомый речевой материал, на темы, близкие его опыту, а также на основе наблюдений за природой во время прогулок и экскурсий и т.п. с предварительной коллективной подготовкой; – составляет план изложения рассказа (начало, середина, конец); – пишет короткие письма родителям и друзьям об учебе, экскурсиях, школьных товарищах, используя план, опорные слова, знакомые конструкции предложений. 	<p>Формирование умений передавать содержание рассказа в устной и письменной форме по плану.</p>
5	19	<p>Правописание. Правописание: парных согласных; гласные и согласные в приставках и предлогах;</p>	<p><i>Ученик:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – грамотно списывает печатный и рукописный текст, – правильно пишет в словах: парные согласные; гласные и согласные в приставках и пред- 	<p>Запоминание правил правописания. Формирование навыков грамотного изложения мыслей.</p>

		<p>разделительный мягкий знак; мягкий знак после шипящих;</p> <p>правописание «не» с глаголами.</p>	<p>логах (<i>в-, о-, об-, до-, за-, на-, над-, с-, от-, под-</i>); разделительный мягкий знак; мягкий знак после шипящих в конце слов у существительных женского рода;</p> <ul style="list-style-type: none"> – правильно ставит знаки препинания в конце предложения (точка, вопросительный и восклицательный знаки); – правильно употребляет мягкий знак при написании существительных мужского и женского рода; – знает правописание «не» с глаголами. 	
6	7	<p>Графические навыки. Техника письма. Культура оформления письменных работ. Гигиена письма. Темп письма. Оформление письменных работ. Ведение тетрадей.</p>	<p><i>Ученик:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – соблюдает гигиенические нормы во время письма; – пишет в нормальном темпе; – придерживается правил оформления письменных работ; – придерживается правил ведения тетрадей по русскому языку. 	<p>Развитие внимания и оперативной памяти в процессе выполнения письменных работ.</p>

ЧТЕНИЕ

ПОЯСНИТЕЛЬНАЯ ЗАПИСКА

Курс объяснительного чтения изучается в 1–4-х классах школы глухих и предусматривает систематическое обогащение речевого, читательского и интеллектуального опыта учеников, который обеспечивает их общее и литературное развитие.

Специфика курса объяснительного чтения заключается не просто в формировании умений превращать печатное слово в устную речь, а и осмысленное овладение на более высоком уровне письменной литературной речью. Усвоить формы литературной речи, осмыслить содержание текста ученик может, научившись воспринимать, понимать и запоминать содержание устной речи в соответствующем ситуативном контексте при эмоциональной выразительности рассказа педагога, в интонировании, темпе, мимике и других средствах передачи содержания.

Задача курса объяснительного чтения предусматривает:

- формирование потребности в чтении как в одном из видов интеллектуальной, учебной, познавательной деятельности;
- усовершенствование техники чтения, овладение мелодикой речи при чтении вслух и формирование навыков чтения «про себя»;
- формирование аналитического мышления при осмыслении содержания текста, обеспечение условий для переноса и усовершенствования умений анализа с одного текста на другие;
- развитие оперативной и долговременной памяти, представления, воображения;
- формирование умений и навыков общения, понимания автора как собеседника.
- воспитание внимания, направленности на определенный объект и сосредоточенности на нем (на рассказе учителя, тексте учебника, демонстрированной картине и т.п.);
- усовершенствование и развитие разных видов внимания (непроизвольного, произвольного, послепроизвольного);
- обеспечение сознательного переноса умений и навыков восприятия, анализа, установление содержания письменно-

го текста и воспроизведение его в устной речи (при его слухо-зрительном, слуховом или зрительном восприятии) и наоборот;

- использование жизненного опыта ребенка при анализе содержания текста;

- формирование мировоззренческих знаний, которые оказывают содействие развитию аналитической деятельности, эмоциональному восприятию и воспроизведению прочитанного.

Уроки чтения должны научить глухого ученика, в первую очередь, сознательно читать. Это достигается формированием и развитием соответствующих умений, навыков, а именно:

- распознавать знакомые слова, словосочетания (быстро и глобально их воспринимая);

- распознавать синтаксические, морфологические элементы, понимать их логико-грамматическую нагрузку;

- уметь устанавливать ассоциативные связи между словами на уровне словосочетаний, предложений;

- понимать содержание предложения, текста за речевым (знакомые слова, словосочетания, предложения) и за внеречевым контекстом (рисунок, ситуация и т.п.), прогнозировать содержание предложения, текста.

Производительность в формировании и развитии читательской деятельности качественно будет возрастать при условии постоянного функционирования и расширения у каждого ученика соответствующих потребностей и интересов. Это, прежде всего, потребности в общении, эмоциональном контакте, подражании, распознавании, запоминании, самовыражении, чтении, рассматривании иллюстраций, рисунков, двигательной активности, игре и т.п.

В связи с этим предполагается создать оптимальные условия для эмоциональной коммуникации, стимулировать потребность в расширении такой коммуникации, побуждая ребенка к активному диалогу; систематически обогащать его эмоциональный опыт.

Развитие эмоционального восприятия обеспечивается, в частности, эмоционально выразительным рассказом учителя, рассмотрением иллюстраций, проявлениями эмоциональных реакций, которые выражают удивление, заинтересованность, радость, грусть и т.п. Эмоциональное восприятие

предопределяет побуждение узнать, как и почему происходят те или другие события.

Развитие умений и навыков восприятия рассказа учителя как вид речевой деятельности обеспечивается систематическим упражнением учеников на всех уроках в слухо-зрительном восприятии и синхронном воспроизведении слов, словосочетаний, предложений. Уроки чтения придают этим упражнениям целенаправленный характер в рамках, определенных темой заданий. Успешность выполнения поставленных задач предопределяется уровнем совершенства эмоционально-коммуникативных и визуальных связей. Распознавание воспринятого развивается на разных уровнях: узнавание явлений, событий, действий в процессе коллективного, самостоятельного чтения; в результате сопоставления воспринятого рассказа учителя с текстом; вербальное распознавание; понимание содержания предложения с опорой на знакомые ситуации и знакомые высказывания в тексте.

Действия, явления, события распознаются в процессе разговора, комментируемого чтения, путем припоминания учеником похожих жизненных фактов и сравнение их с описываемыми событиями в тексте.

Систематическое привлечение детей к участию в такой деятельности постепенно подводит их к высшим ступеням смысловой ориентации в тексте, развивает механизмы догадки, домысливания, прогнозирования (вербального, действительного, эмоционального и т.п.), т.е. приближения к пониманию на уровне мышления.

Программы предусматривают широкое применение учителем методов, направленных на активную деятельность детей на уроке, на развитие у учеников комплекса умений, привычек, знаний и читательских качеств, без которых обучение осмысленному чтению невозможно.

Среди них – подражание артикуляционным движениям учителя во время чтения, распознавание и воспроизведение темпа, последовательности; узнавание в устной и письменной речи эпизодов, о которых рассказывал учитель и которые потом ученик узнает в тексте, который читает сам, за учителем), домысливание, прогнозирование (умственная деятельность, для которой создаются благоприятные условия в процессе дополнения словосочетаний, предложений, фраг-

ментов текста, беседы); ответа на проблемные вопросы, которые нуждаются в актуализации жизненного опыта. Указанные выше и ряд других, прежде приобретенных, умений и навыков создают необходимые условия для формирования и усовершенствования читательских качеств учеников начальных классов. Среди таких на первое место выступают: техника чтения (плавное, медленное, эмоционально окрашенное чтение по образцу, нового и знакомого текста); заинтересованность в читательской деятельности.

Программы предусматривают:

- формирование навыков восприятия и понимания прочитанного, которое достигается системой специальных упражнений на ориентацию в тексте (нахождение названия текста, нужного слова, словосочетания, предложения, представленного учителем в устной форме);

- определение жанровой принадлежности текста (рассказ, сказка, стих);

- формирование навыков анализа текста и его понимания, определение названия произведения, выделение действующих лиц, действий и событий;

- осмысление временных, пространственных, причинно-следственных связей; нахождение в тексте ответов на вопросы учителя, передача содержания текста (зарисовывание, инсценирование, пересказ);

- формирование навыков воспроизведения прочитанного слова, словосочетания, предложения, текста во время работы над текстом на уроке и отсроченного воспроизведения (возвращение к прежде прочитанному тексту).

Кинестетические ощущения руки во время собственного дирижирования и синхронного произношения стимулируют подготовку ритмической основы речи и установление связи между ритмом и произношением, благодаря чему вырабатываются навыки слитности собственного произношения.

Большое внимание в данных программах отводится обучению учеников глобальному распознаванию слов, словосочетаний (*на столе, большое яблоко* и т.п.), предложений, записанных на карточках, таблицах, на доске и в соответствующем темпе продемонстрированных ученикам. Такая работа, направленная на усовершенствование навыков чтения, развития памяти, внимания, сосредоточенности, готовит уче-

ников к восприятию и быстрому осмыслению обращенной устной речи.

В программах предполагается и такое важное направление, как формирование чтения «про себя», которое обеспечивает (наряду с другими видами речевой и психической деятельности) становление внутренней речи.

Задачей обучения чтению во 2-м классе есть усовершенствование сформированных прежде умений и навыков, усовершенствование и обогащение читательского опыта детей.

Со 2-го класса нужно рассматривать чтение с точки зрения сформированности умения учеников «добывать» информацию из прочитанного текста. Прибегая в процессе чтения к поисковой деятельности, ученик вместе с тем совершенствуется и читательские умения (повторное, выборочное, комментируемое чтение и т.п.), предопределяющие уровень сформированности читательских качеств.

Особое внимание уделяется упражнениям и заданиям, направленным на усовершенствование способности ученика видеть за прочитанным словом образ персонажа, действия, явления. Такую способность на практике реализуют путем наблюдения и воспроизведения: словесного, графического, пластического (во время чтения, слушания, рассматривания иллюстрации). Например, ученики по заданию учителя в тетради для чтения рисуют определенный эпизод из прочитанного рассказа, инсценируют его и т.п.

Данные программы предусматривают широкое использование изобразительной деятельности. Через графическое изображение предметов (действующих лиц) учеников постепенно подводят к раскрытию взаимоотношений между действующими лицами, к отображению настроения (*веселый, сердитый* и т.п.).

Целью таких заданий, в первую очередь, есть удовлетворение потребности ученика в эмоциональном контакте с учителем, который стимулирует такую потребность в эмоциональной коммуникации.

Во 2-м классе навыки восприятия и понимания прочитанного углубляют системой специальных упражнений:

– на ориентацию в тексте (нахождение названия текста, нужного слова, словосочетания, предложения, представленного учителем в устной форме);

– на формирование временных, пространственных, причинно-следственных связей; нахождение в тексте ответов на вопросы учителя, передачу содержания текста (зарисовывание, инсценировка, пересказ);

– на формирование и усовершенствование навыков воспроизведения прочитанного слова, словосочетания, предложения, текста в процессе работы над текстом на уроке и отсроченного воспроизведения (возвращение к прежде прочитанному тексту);

– умение полно, а также сжато передавать содержание текста (компрессия текста).

Уроки чтения в 3-м классе предусматривают закрепление и дальнейшее развитие сформированных в предыдущие годы обучения читательских умений и навыков, повышение уровня литературного развития глухих детей путем непосредственного ознакомления их с лучшими образцами художественной литературы.

В 4-м классе чтение нужно рассматривать как специфическую форму общения и взаимодействия читателя с автором. Расширяется диапазон учебных направлений. От обучающего чтения ученики постепенно переходят к информативному.

Ознакомление детей с оригинальными художественными произведениями разных жанров и объема (рассказ, сказка, стих, песня, поговорка, загадка, считалка и т.п.), которые изучались во 2–3-м классах, имеет целью готовить их к изучению систематического курса литературы. Интенсивно развиваются читательские качества учеников, которые определяются, в первую очередь, развитием памяти (изучение наизусть, припоминание и воспроизведение по памяти – словесное, графическое, пластическое).

В 4-м классе появляется реальная возможность прибегать к сложным интеллектуальным операциям – припоминание, сопоставление, сравнение, оценка сюжетов, произведений, образов по важным критериям и признакам – похожестью, противоположностью, аналогией и т.п., обогащая таким образом жизненный опыт ученика, уровень литературного развития.

Как и в предыдущие годы, большое значение в программах уделяется усовершенствованию навыков чтения – эмоционально выразительное чтение, тихое чтение, чтение наизусть и воспроизведение прочитанного.

В 4-м классе используют припоминание и сравнение. Особенно разнообразят задачу на припоминание эпизодов из прочитанных произведений, похожих на ранее изученные и т.п. Беседы, во время которых сравнивают героев и события, направлены на подготовку учеников к анализу художественного произведения в следующих классах.

Большое внимание в программах уделяется развитию связной и диалогической речи.

Внеклассное чтение

Методика проведения внеклассного чтения обусловлена, в первую очередь, характером рекомендованного произведения (жанровая специфика, содержание).

Во 2-м классе программами предусмотрена организация и проведение воспитателем занятий по внеклассному чтению дважды в неделю. Каждое занятие длится 20–25 мин.

Цель таких занятий: продолжить ознакомление учеников с детской литературой в виде книжек разных форматов и типов, детских журналов через непосредственное рассматривание их детьми на занятиях под руководством педагога; научить слушать рассказ педагога, научить повторять за педагогом слова, словосочетания, предложения о том, что дети видели, что прослушали, как называется книжка, сказка, стих; постепенно научить детей отвечать на вопросы по прочитанному.

К чтению детей привлекают систематически на каждом занятии. Воспитатель предлагает детям следующие задания: прочитать название книжки, журнала, рассказ, сказки, стиха, подпись под рисунком-иллюстрацией, прочитать (тихо, вслух) начало или конец предложения.

Используют упражнения на припоминание, опираясь на повторно рассмотренные иллюстрации детских книжек, которые читались раньше: за иллюстрацией припомнить эпизод, имя героя, название произведения и т.п.

В 4-м классе внеклассное чтение рекомендуется проводить по книжкам, детским журналам.

Ученикам можно рекомендовать отдельные тексты (на усмотрение учителя) из учебников–книг для чтения.

Тексты для чтения должны быть небольшими по объему, максимально конкретными. Ученику нужно точно знать, в

чем суть самостоятельной работы (прочитать, зарисовать определенный эпизод, ответить на поставленные учителем вопросы и т.п.). Содержание текста для самостоятельного чтения должны наталкивать ученика на распознавание знакомых событий, ситуаций, поступков, которые будут побуждать его обращаться к сравнению, сопоставлению, аналогии при построении рассказов о прочитанном.

Предложенное в программе количество часов, распределяемых по темам, является ориентировочным. Учителю предоставлено право, в случае необходимости, делать свое распределение часов.

ПРОГРАММА

2 класс

(4 часа в неделю, всего 136 часов)

№ п/п	К-во часов	Содержание учебного материала	Учебные достижения учеников	Направления коррекционно-развивающей работы
1	10	Только вчера было еще лето... Рассказы, стихи о летнем отдыхе детей, о лете, которое прошло, о природе летом, о работе людей летом.	<i>Ученик:</i> – читает предложение целыми словами, а многосложные слова с причитыванием третьего, четвертого слога с воспроизведением слова в целом; – воссоздает ритмические особенности слов, коротких предложений или фрагментов длинных предложений с использованием одного и того же слога, который повторяется; – распознает слова, короткие предложения или фрагменты длинных предложений по рит-	Овладение ритмико-интонационными особенностями речи. Усовершенствование сопряженной речи: скорость включения в сопряженное произнесение, темп произнесения. Формирование умений и навыков сознательного чтения: воспроизведение прочитанного слова, предложения, удержание в памяти содержания прочитанного. Формирование коммуникативных умений и навыков на материале текста.

			<p>му, который передает учитель;</p> <ul style="list-style-type: none">– воссоздает прочитанное предложение из 3–7 слов сопряженно с учителем, ускоряет включение в сопряженное произнесение и его темп;– воссоздает прочитанное предложение из 3–7 слов по памяти (допускается перестановка слов, отдельные пропуски без потери смысла);– воссоздает по памяти фрагменты прочитанного длинного предложения и передает содержание всего предложения;– воспринимает и распознает предложение из текста слухозрительно-вибрационно;– отвечает на вопросы учителя по смыслу одного предложения, важного для понимания содержания текста, нескольких предложений, фрагмента текста, всего текста.	
--	--	--	---	--

2	12	<p>Наша родная школа. Рассказы, стихотворения о школе, разнообразной учебной и трудовой деятельности детей, о взаимоотношениях между школьниками, о мире увлечений, детских развлечениях.</p>	<p><i>Ученик:</i> – читает целыми словами однодвусложные и знакомые трехсложные слова. Длинные слова читает с причитыванием к глобально воспринятой части слова следующего или следующих слогов, воссоздает слово в целом; – воссоздает ритм прочитанных предложений, важных для понимания содержания текста; – распознает за ритмом знакомые предложения, прочитанные на данном и прошлых уроках (учитель передает ритм предложений одним и тем же слогом); – воссоздает прочитанные учителем предложения по памяти; – устанавливает связи между словами, отвечающими на вопросы кто? что? что делает? в предложениях, важных для ус-</p>	<p>Усовершенствование техники чтения, чтение целыми словами. Владение умением передавать ритм короткого предложения или фрагментов длинного предложения. Соотнесение ритма и речевого материала – слов, словосочетаний, предложений. Перекодировка слов, словосочетаний, предложений из 3–7 слов, прочитанных учителем, в ритмы. Усовершенствование умений и навыков сознательного чтения. Формирование коммуникативных умений и навыков на материале текста. Использование личного опыта при анализе содержания текста, установлении аналогии, отличий и сходства.</p>
---	----	---	---	---

			<p>тановления содержательной линии текста (без называния терминов, практически);</p> <ul style="list-style-type: none">– сознательно определяет знакомые слова в предложениях, важных для понимания содержания текста, фрагменте текста или коротком тексте;– ориентируется на знакомые слова, словосочетания при установлении содержания предложения;– ориентируется на знакомые, понятные предложения при установлении содержания фрагмента текста, всего текста;– отвечает на вопрос учителя к отдельному предложению, к фрагменту текста, всему тексту;– ставит вопрос товарищу по смыслу отдельного предложения;– обращается с вопросами к товарищу по смыслу текста, поль-	
--	--	--	---	--

			<p>зуюсь представленными в учебнике образцами;</p> <ul style="list-style-type: none"> – сравнивает описанное в учебнике с собственным опытом, находит общее и отличное. 	
3	16	<p>Красота осени. Природа золотой осени. Отношение человека к красоте природы, забота о ее сохранении.</p>	<p><i>Ученик:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – совершенствует технику чтения, читает слова, важные для понимания содержания текста, по карточкам, быстро их распознает при короткой демонстрации (2–3 сек, при потребности время экспозиции увеличивают); – преодолевает артикуляционные трудности, читает медленно, а потом в ускоренном темпе; – передает одним и тем же слогом ритм предложений, важных для понимания содержания текста; – распознает знакомые предложения по ритму, который учитель или товарищ переда- 	<p>Усовершенствование техники чтения, глобального восприятия слов, представленных на карточках, преодоление артикуляционных трудностей. Овладение ритмико-интонационных особенностей предложения, перекодировка словесного материала в ритмы и ритмико-интонационных образцов в слова, словосочетания, короткие предложения. Работа над пониманием содержания текста через соотношение его с собственным опытом, через выделение основных смысловых составных текста (слов, словосочетаний, предложений, синтаксических свя-</p>

		<p>ет одним и тем же слогом (при выборе из 3-х и больше);</p> <ul style="list-style-type: none">– ставит вопросы (кто? что? что делает? который? которая? которое? и т.п.), устанавливает связи между словами;– читает, воссоздает короткие предложения, которые состоят из 3-х слов, и словосочетания, которые передают основное содержание текста;– творчески передает короткое содержание текста, ориентируясь на эти опорные предложения и словосочетания;– читает текст, передает его содержание более широко, опираясь на короткое содержание, знакомые слова и конструкции словосочетаний, предложений;– передает содержание текста, соотносит его со своим собственным опытом;– сравнивает описанное в тексте с тем, что наблюдается в природе.	<p>зей в словосочетании и предложении).</p>
--	--	--	---

4	16	<p>Украина. В кругу родной семьи. Рассказы, стихотворения, народные песни о родном крае, о родном языке, о семье, о становлении ребенка как члена семьи, гражданина Украины; родственные связи, традиции семьи и народные традиции.</p>	<p><i>Ученик:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – совершенствует технику чтения: читает целыми словами двусложные и трехсложные слова; – воссоздает целостно прочитанные с элементами послогового чтения трехсложные и многосложные слова; – воссоздает по памяти прочитанные фрагменты предложения или целое предложение; – устанавливает связи между словами в предложении с помощью вопросов (в предложениях, важных для понимания содержания текста); – рассказывает сжато содержание текста, ориентируясь на знакомые предложения, на понимание содержания, изложенного в них; – сравнивает описанное в тексте со своим прошлым опытом. 	<p>Усовершенствование техники чтения – чтение целыми словами с воспроизведением прочитанного предложения в целом.</p> <p>Развитие памяти. Воспроизведение по памяти прочитанных предложений.</p> <p>Формирование умений и навыков установления ассоциативных связей между словами в словосочетании и предложении.</p> <p>Формирование умений и навыков воспроизведения содержания текста (сжато и распространено).</p> <p>Формирование умения использовать свой собственный опыт при анализе содержания текста.</p>
---	----	---	---	--

5	26	<p>Снег блестит, словно хрусталь... Раскрытие темы зимы в устном народном творчестве и литературе разных жанров для детей (стихотворения, сказки, рассказы, пословицы, поговорки, загадки). Природа зимой, развлечения детей. Встреча Нового года. Другие зимние праздники: праздник святого Николая, Рождество Христовое; народные традиции и обычаи.</p>	<p><i>Ученик:</i> – совершенствует чтение целыми словами; – воссоздает только что прочитанные в целом слова, фрагменты предложения, а потом целое предложение; – воссоздает предложение, прочитанное учителем, товарищем; – воспроизводит прочитанное сопряженно с учителем, с товарищем, воссоздает по памяти ритмико-интонационные особенности предложения из только что прочитанного прозаического произведения; – воссоздает по памяти ритмико-интонационные особенности прочитанного или выученного наизусть стихотворения или его фрагмента, само стихотворение или его фрагмент; – устанавливает связи между словами в предложении с по-</p>	<p>Овладение ритмико-интонационными особенностями речи. Усовершенствование сопряженной речи: скорость включения в сопряженное произношение, темп произношения. Формирование умений и привычек сознательного чтения: воспроизведение прочитанного слова, предложения, удержание в памяти содержания прочитанного в процессе чтения. Составление глагольного плана текста, его компрессия через удаление менее важных пунктов. Распространение предложений, опираясь на глагол-сказуемое, устанавливая связь глагола-сказуемого с подлежащим, выраженным именем существительным, и второстепенными членами предложения. Пересказ содержания текста с собственными комментариями.</p>
---	----	--	---	---

		<p>мощью вопросов (кто? что? что делает? какой? какая? какое? когда? где? и т.п.);</p> <ul style="list-style-type: none">– воспринимает текст слухозрительно или слухозрительно-вибрационно; находит в тексте предложение по его началу, а также прочитанное учителем с пропуском первого слова или первых двух слов;– передает содержание текста с опорой на предложения, проанализированные детально, в которых устанавливались ассоциативные связи между словами (строились словосочетания), а также те, которые произносились сопряженно и воспроизводились по памяти;– находит соответствие между текстом и собственным опытом, сообщает, были ли подобные факты в его жизни, или таких фактов не было. Сознательно	<p>ями, связанными с личным опытом ученика.</p> <p>Формирование коммуникативных умений и навыков на материале текста.</p> <p>Усовершенствование умений и навыков пользоваться предметами-заменителями при пересказе текста.</p>
--	--	--	--

			<p>анализирует текст и воспринимает его как рассказ другого человека, который хочет поделиться с ним своими мыслями;</p> <p>– овладевает умением выделять главные события, представленные в тексте, опираясь на выделенные глаголы-сказуемые (по вопросам, практически);</p> <p>– умеет инсценировать содержание текста, используя символические обозначения персонажей и предметы-заменители для отображения деятельности действующих лиц.</p>	
6	20	<p>В мире сказки волшебной... Украинские народные и литературные сказки, детские народные игры и песенки, в которых прославляется добро, желание помочь людям.</p>	<p><i>Ученик:</i></p> <p>– читает медленно и быстро;</p> <p>– воссоздает ритмико-интонационные особенности речи;</p> <p>– перекодирует ритмико-интонационные особенности знакомого предложения, переданные учителем или товарищем одним</p>	<p>Усовершенствование техники чтения, чтение целыми словами. Владение умением передавать ритм короткого предложения или фрагментов длинного предложения.</p> <p>Перекодировка слов, словосочетаний, предложений из 3–7</p>

		<p>и тем же слогом, в словесную форму, называет предложение;</p> <ul style="list-style-type: none">– читает вслух, шепотом, «про себя»;– читает одно-, двусложные и трехсложные слова в целом, а многосложные с причитыванием последнего или последних слогов;– воссоздает слова, прочитанные с причитыванием слогов, или прочитанных по слогам, в целом;– воссоздает прочитанное короткое предложение, а длинное предложение воссоздает по фрагментам, а затем все в целом;– совершенствует сопряженную речь;– выделяет слова по вопросам (в предложениях, важных для понимания содержания текста, кто? что? что делает? и др.);– составляет план текста, используя слова, отвечающие на	<p>слов, прочитанных учителем, в ритмы.</p> <p>Усовершенствование умений и навыков сознательного чтения. Установление связей слов в словосочетании и предложении при помощи вопросов.</p> <p>Рассказ о главных героях, событиях, опираясь на известные словосочетания, предложения, глагольный план (краткий и полный).</p> <p>Формирование коммуникативных умений и навыков на материале текста.</p>
--	--	---	---

			<p>вопросы что делает? что делал? что делали?;</p> <ul style="list-style-type: none"> – дополняет слова, отвечающие на вопросы что делает? что делал? что делали? теми, которые отвечают на вопросы кто? что?; – рассказывает коротко содержание текста по глагольному плану и составленным предложениям; – расширяет содержание текста, вводя в план новые слова-названия действий, предметов, качеств; – отвечает на вопросы по тексту; – ставит вопросы товарищу по смыслу текста, выясняет, встречался ли товарищ с событиями подобными, описанным, в жизни. 	
7	16	<p>Пришла весна прекрасная... Рассказы, стихотворения о природе весной, игры и развлечения</p>	<p><i>Ученик:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – составляет план, используя слова – названия действий; 	<p>Усовершенствование техники чтения, глобального восприятия слов, представленных</p>

	<p>ния детей, о работе взрослых и помощи детей. Весенние праздники.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – дополняет такой план словами, обозначающими предметы, а потом качества (по вопросам); – рассказывает коротко и пространенно содержание текста, опираясь на предложения, сконструированные с опорой на слова, обозначающие названия действий (глагольный план); – читает плавно, целыми словами, за исключением отдельных многосложных слов, которые повторяет после прочтения по слогам в целом; – читает в нормальном или приближенном к нормальному темпу; – воссоздает прочитанное предложение после его прочтения; – умеет выделить в тексте по вопросам главные члены предложения и связанные с ними 	<p>на карточках, преодоление артикуляционных трудностей. Овладение ритмико-интонационными особенностями предложения, перекодировка словесного материала в ритмы и ритмико-интонационных образцов в слова, словосочетания, короткие предложения.</p> <p>Работа над пониманием содержания текста через соотнесение его с собственным опытом, через выделение основных содержательных компонентов текста.</p> <p>Усовершенствование умений и навыков слухо-зрительного или слухо-зрительно-вибрационного восприятия текста. Развитие памяти на материале ритмов слов, словосочетаний, предложений. Развитие словесной памяти при запо-</p>
--	---	--	---

			<p>второстепенные (если текст большой, то лишь в предложениях, важных для понимания его содержания) без называния терминов;</p> <ul style="list-style-type: none">– умеет найти в тексте предложения после его слухо-зрительного или слухо-зрительно-вибрационного восприятия по его началу, конечной или средней части;– умеет воспринимать предложение, фрагмент текста или весь текст слухо-зрительно или слухо-зрительно-вибрационно;– умеет дополнить предложение по его началу, опираясь на текст и самостоятельно без опоры (по памяти);– умеет отвечать на вопрос к тексту и самостоятельно его ставить учителю, товарищу.	<p>минании и воспроизведении содержания предложений, фрагментов текста и всего текста.</p>
--	--	--	---	--

8	12	<p>Есть у каждого ребенка мамочка одна...</p> <p>Рассказы, сказки, стихотворения, посвященные маме, женщине. Воспитание любви к матери, уважения к женщине.</p>	<p><i>Ученик:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – читает целыми словами, за исключением некоторых многосложных слов; – воспроизводит прочитанные слова и короткие предложения сразу, а большие предложения (7 и больше слов) пофрагментно с последующим воспроизведением в целом; – воссоздает ритм коротких предложений после их целостного повторения; – быстро включается в сопряженное произнесение слов, словосочетаний, предложений; – устанавливает связи слов в предложении по вопросам; – прогнозирует конечную часть нового предложения по его началу, исходя из названия произведения, содержания предыдущих предложений; – совершенствует коммуникативные навыки на материа- 	<p>Усовершенствование техники чтения – чтение целыми словами с воспроизведением прочитанного предложения в целом.</p> <p>Формирование умений и навыков установления ассоциативных связей между членами предложения, выделение главных и второстепенных членов предложения (по вопросам). Развитие умений и навыков прогнозирования содержания предложения, текста.</p> <p>Развитие словесной памяти с прислушиванием к собственной речи при громком чтении.</p> <p>Развитие речи ученика с использованием сюжета текста и иллюстрации. Формирование коммуникативных умений и навыков.</p>
---	----	--	--	---

			<p>ле текста: отвечает развернуто и кратко на поставленные вопросы, самостоятельно выясняет понимание товарищем содержания предложения, фрагмента текста, всего текста.</p>	
9	10	<p>И укрылись луга цветами. Лето пришло. Тема лета в устном народном творчестве и художественной литературе. О природе летом, работе людей, помощи детей взрослым. Летний отдых.</p>	<p><i>Ученик:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – воссоздает ритмико-интонационные особенности прочитанного предложения; – умеет воссоздать ритм предложения, прочитанного учителем, товарищем или названного ими; – удерживает в памяти прочитанные предложения, которые передают основное содержание текста; – умеет прислушаться к предложениям, которые сам читает; – воссоздает содержание всего текста с опорой на предложения, которые передают основное содержание текста; 	<p>Усовершенствование умений и навыков запоминания и воспроизведения ритма предложения, воспринятого на слух или слухо-вибрационно, или слухо-зрительно-вибрационно. Формирование умений и навыков сознательного чтения, передачи содержания текста с опорой на предложения, которые передают основное содержание текста.</p> <p>Обучение анализу содержания произведения с использованием опорного материала, собственного опыта.</p>

			<ul style="list-style-type: none"> – умеет соотносить текст с иллюстрацией; – дополняет иллюстрации своими зарисовками к тем фрагментам текста, которые не нашли отображения в данных иллюстрациях; – использование собственного опыта при анализе содержания текста. 	
--	--	--	--	--

3 класс

(3 часа в неделю, всего 102 часа)

№ п/п	К-во часов	Содержание учебного материала	Учебные достижения учеников	Направления коррекционно-развивающей работы
1	10	Школьными тропинками. Рассказы, стихотворения о школьной жизни детей, о добросовестном учении, дружбе.	<i>Ученик:</i> – читает медленно, быстро и в нормальном темпе; – совершенствует речедвигательные навыки в процессе чте-	Усовершенствование речедвигательных навыков при чтении фсего текста. Формирование способности к

		<p>ния, преодолевает артикуляционные трудности;</p> <ul style="list-style-type: none"> – передает ритмико-интонационные особенности одного или нескольких предложений, важных для понимания текста; – воспринимает, удерживает в памяти ритм предложения, предложенного учителем, распознает за ритмом знакомое предложение, воссоздает его словесное соответствие; – умеет определить главный центр распространенного предложения установить по вопросам связи слов в предложении; – умеет своими словами передать основное содержание предложения коротко (о чем? о ком? что делает? какой? и т.п.); – умеет воссоздать содержание только что прочитанного предложения по его началу и конечной части; 	<p>анализу и обобщению информации, которая содержится в предложении, в тексте.</p> <p>Формирование умений и навыков установления ассоциативных связей между членами предложения (словосочетаний).</p> <p>Развитие памяти, формирование умения удерживать в памяти содержание только что прочитанного предложения или предложений, которые ему предшествовали.</p> <p>Формирование умений и навыков прогнозирования содержания следующих предложений, исходя из содержания предыдущих.</p> <p>Формирование коммуникативных умений и навыков на материале содержания текста.</p>
--	--	---	---

			<ul style="list-style-type: none">– припоминает и четко отвечает, о чем говорилось в предыдущем или предыдущих предложениях (воссоздает содержание предыдущего или предыдущих предложений);– умеет прогнозировать содержание следующего предложения, исходя из предыдущего или предыдущих (о чем будет говориться в следующем предложении?);– устанавливает содержание фрагмента текста по определению главных членов предложений, установлением их связей со второстепенными;– владеет коммуникативными навыками – ставит вопросы товарищам по смыслу текста, отвечает на вопросы, с которыми обращается учитель, товарищ;– воссоздает краткое и детальное содержание текста .	
--	--	--	---	--

2	12	<p>Ну вот и лето золотое спряталось за дождями. Осень пришла.</p> <p>Рассказы, стихотворения о летних каникулах, о ярких событиях, которые случились с детьми летом.</p>	<p><i>Ученик:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – умеет регулировать силу голоса – читать громко, тихо, без голоса; – быстро включается в сопряженное воспроизведение прочитанного предложения; – прислушивается к собственному голосу при чтении, восприятию и воспроизведении прочитанного предложения (пофрагментно, а потом в целом), опираясь на слух или слуховибрационные ощущения; – устанавливает пространственные связи в тексте, рассказывает о местонахождении героев (предметов); – устанавливает временные последовательности событий, действий, о которых речь идет в тексте (что было сначала? что потом?); 	<p>Развитие слухового (слуховибрационного) восприятия собственной речи при чтении текста. Развитие слуховой (слуховибрационной) памяти при восприятии собственной речи, анализ слуховых (тактильно-вибрационных) образов.</p> <p>Формирование пространственных и временных ориентаций ребенка при анализе содержания текста, установление причинно-следственных связей.</p> <p>Развитие аналитического мышления: установление соответствия между содержанием текста и иллюстрацией или иллюстрациями.</p> <p>Развитие коммуникативных умений и навыков.</p>
---	----	---	---	---

			<ul style="list-style-type: none">– устанавливает на элементарном уровне причину и следствие действий, событий (устанавливает причинно-следственные связи);– ставит вопросы по рисунку или рисункам к тексту;– рассказывает содержание текста по рисунку или рисункам;– находит соответствие между рисунком и текстом, находит материал в тексте, который отображен на рисунке, предлагает изобразить этот материал с помощью рисунка;– овладевает коммуникативными умениями и навыками, ставит вопросы по смыслу текста, по рисункам товарищу, отвечает на его вопросы, учится удерживать в памяти тему разговора и развивать ее;– связывает содержание прочитанного с собственным опы-	
--	--	--	---	--

			<p>том, с опытом близких людей и воссоздает его в собственном рассказе, сравнивает с содержанием прочитанного;</p> <p>– передает содержание прочитанного средствами ролевой игры и инсценированием.</p>	
3	12	<p>Живи, Украина! Мы – твои дети.</p> <p>Тема Украины, ее языка в произведениях выдающихся украинских писателей – Т. Шевченко, Леси Украинки, П. Тычины, Г. Рыльского, В. Сосюры, Л. Костенко и др.</p> <p>Воспевание темы дружбы, взаимопомощи, вежливости, доброты и искренности.</p>	<p><i>Ученик:</i></p> <p>– передает ритмико-интонационные особенности прочитанного предложения с опорой на текст и воссоздает их по памяти;</p> <p>– узнает знакомое предложение по ритмико-интонационным особенностям, которые учитель (товарищ) передает одним и тем же слогом и воссоздает его словесно;</p> <p>– быстро включается в сопряженное произнесение только что прочитанного предложения – читает текст целыми словами, а новые многосложные слова с причитыванием слогов с обяза-</p>	<p>Усовершенствование умений и навыков перекодирования словесного материала (прочитанных предложений) в ритмы, а ритмико-интонационных образцов, предложенных учителем или товарищем, в знакомое предложение.</p> <p>Развитие словесной памяти с опорой на слуховые (слуховибрационные) сигналы, которые воспринимает ученик при самостоятельном чтении предложения.</p> <p>Формирование умений и навыков удержания в памяти ритмико-интонационных особен-</p>

		<p>тельным воспроизведением слова в целом;</p> <ul style="list-style-type: none">– воссоздает прочитанное предложение из 3–5-ти слов по памяти, а большего пофрагментно с последующим воспроизведением в целом;– передает содержание только что прочитанного предложения, его основную мысль своими словами;– передает содержание предыдущего предложения (или предыдущих предложений);– прогнозирует содержание следующего или следующих предложений, сверяет свои прогнозы с содержанием следующего или следующих предложений;– прислушивается к предложению, которое читает вслух (воспринимает его на слух или слухо-вибрационно);– анализирует содержание предложения, фрагмента текста и	<p>ностей предложения, опорных звуков и воспроизведение прочитанного с опорой на эти сигналы.</p> <p>Развитие умений и навыков удержания в памяти содержания предыдущего или предыдущих предложений, установление логической последовательности информации, которая содержится в предыдущем (предыдущих) и только что прочитанном предложениях.</p> <p>Формирование умений и навыков устанавливать связи слов в предложении с помощью вопросов, передавать содержание предложения коротко и полно.</p>
--	--	---	--

			<p>всего текста, опираясь на знакомые слова, словосочетания;</p> <ul style="list-style-type: none">– определяет незнакомые слова и выясняет их значение;– устанавливает связи слов в предложении с помощью вопросов;– умеет самостоятельно найти в предложениях, важных для понимания содержания текста, глаголы-сказуемые, составить глагольный план, распространить предложения, ставя вопрос от глагола сказуемого к существительному (местоимению) подлежащему и второстепенным членам предложения (практически, по вопросам);– передает короткое содержание текста;– умеет распространить короткий текст и передать содержание прочитанного более полно;– умеет запомнить стихотворение, передать его ритмико-	
--	--	--	--	--

			интонационные особенности, включиться в воспроизведение текста стихотворения, воспринимаемая его ритм из речи товарища, учителя.	
4	9	В мире сказки волшебной... Введение ребенка в прекрасный мир сказки.	<i>Ученик:</i> – читает громко вслушиваясь в собственную речь или воспринимая собственную речь слуховибрационно или на слух; – воссоздает ритмикоинтонационные особенности прочитанного предложения, группы предложений с помощью одного и того же слога (содержащего звуки, которые нуждаются в автоматизации); – читает целыми словами, совершенствуя звукопроизношение и преодолевая артикуляционные трудности; – воссоздает прочитанное сопряженно с учителем, товарищем,	Усовершенствование техники сознательного чтения. Развитие памяти, сознательного чтения. Развитие воображения, образного и словеснологического мышления. Формирование способности к прогнозированию на основе содержания прочитанного предложения или фрагмента текста. Активизация эмоционального развития. Формирование коммуникативных умений и навыков.

			<p>быстро включаясь в подражание речи и самостоятельно;</p> <ul style="list-style-type: none">– воссоздает содержание только что прочитанного предложения, сразу же припоминает содержание предыдущего или предыдущих предложений, прогнозирует дальнейшее содержание;– читает по ролям, передавая эмоциональное состояние героев сказки, атмосферу естественных явлений, протекание описанных событий;– может рассказать о герое, которому подражает, пофантазировать об условиях его жизни, определить причины такого поведения и т.п.;– умеет отмежевать реальность от сказки, собственный опыт сопоставить с поступками героев;– сопоставляет содержание	
--	--	--	--	--

			<p>сказки с иллюстрацией, указывает те фрагменты сказки, которые не отображены на иллюстрации, дорисовывает отсутствующие сюжеты и комментирует собственное рисование вслух;</p> <ul style="list-style-type: none"> – ставит вопрос по сюжету сказки товарищу, учителю; – отвечает на обращенный вопрос, реплики; – соотносит содержание сказки с прочитанным рассказом, а рассказ с собственным опытом или деятельностью взрослых, указывает отличие сказки от рассказа; – рассказывает коротко и пространственно сказку. 	
5	18	<p>Ветер снегом веет. Произведения классической и современной детской литературы о природе зимой, встреча Нового года.</p>	<p><i>Ученик:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – воспринимает слухо-зрительно или слухо-зрительно-вибрационно предложения, прочитанные учителем, товарищем, 	<p>Овладение ритмико-интонационными особенностями речи. Формирование умения перекодировать текст, воспринятый из устной речи, в ритмы с</p>

	<p>Зимние праздники: Рождество Христово, Крещение. Развлечения детей. Забота детей о животных, птицах зимой.</p>	<p>перекодирует их в ритмы с обозначением ударных слогов (используя один и тот же слог);</p> <ul style="list-style-type: none"> – читает 2–3 предложения, передает коротко содержание прочитанных предложений; – припоминает содержание нескольких (или 1–2) предложений, предшествовавших тем, о которых только что шла речь; – передает содержание прочитанного текста, соотносит с собственным опытом и опытом взрослых; – рассказывает о традициях зимних праздников в семьях; – выразительно, с пониманием содержания, рассказывает стихотворения; – умеет по ритмико-интонационным особенностям, которые передает учитель, това- 	<p>обозначением ударных слогов.</p> <p>Развитие воображения, памяти, речи при сочетании содержания текста и собственного опыта ребенка.</p> <p>Формирование способности к анализу и обобщению информации.</p> <p>Обеспечение эмоционального развития.</p> <p>Формирование коммуникативных умений и навыков.</p>
--	--	--	---

			<p>риц, распознать и повторить знакомое предложение, фрагмент стиха или определить название знакомого стиха и рассказать его;</p> <p>– зарисовывает по воображению события, образы, которые поразили эмоционально, комментирует изображение в процессе рисования;</p> <p>– наблюдает поведение птиц зимой, рассказывает о птицах, животных, детях и взрослых, о дружбе животных и людей.</p>	
6	14	<p>Интересный мир вокруг тебя. Рассказы, стихотворения, познавательные, научно-познавательные тексты о животном, растительном мире, технических достижениях.</p>	<p><i>Ученик:</i></p> <p>– читает целыми словами с соблюдением ударения, плавно и выразительно;</p> <p>– прислушается при чтении к собственному голосу, к прочитанным словам, текстам или воспринимает прочитанное слухозрительно-вибрационно;</p>	<p>Усовершенствование техники и сознательного чтения.</p> <p>Развитие слухового и слухозрительно-вибрационного восприятия собственной речи.</p> <p>Формирование умения анализировать содержание текста, удерживать в памяти прочи-</p>

		<ul style="list-style-type: none">– воссоздает содержание прочитанного предложения, фрагмента текста;– воссоздает содержание предыдущего предложения или определенного фрагмента текста;– прогнозирует содержание следующего предложения, фрагмента текста или всего текста.– сверяет собственный прогноз с прочитанным содержанием, комментирует результат прогнозирования, делает вывод о вероятности реализации в произведении собственного прогноза;– устанавливает пространственные и временные отношения, отображенные в тексте;– объясняет, почему происходят события, устанавливает причинно-следственные связи;– передает содержание текста, устанавливает соответствие между собственным опытом, собствен-	<p>танное, прогнозировать развитие сюжетной линии.</p> <p>Формирование умений и навыков устанавливать пространственные, временные, причинно-следственные связи.</p> <p>Актуализация собственного опыта при восприятии и анализе содержания текста.</p>
--	--	--	--

			венными знаниями и тем, что отображено в тексте.	
7	10	<p>Весной повеяло. Тема весны в произведениях больших и малых форм: стихотворениях, песнях, сказках, рассказах, считалках и т.п. Весенние праздники.</p>	<p><i>Ученик:</i> – читает целыми словами, выразительно, медленно и быстро с соблюдением правильного звукопроизношения; – умеет читать громко, тихо, «про себя»; – воссоздает сопряженно с учителем, товарищем прочитанные предложения, включаясь мгновенно в общее произнесение; – выделяет ключевые слова (глаголы-сказуемые или существительные, местоимения-подлежащие) и с опорой на них передает короткое содержание текста; – дополняет ключевые слова (глаголы-сказуемые, существительные, местоимения-подлежащие) имеющими второстепенное значение и передает</p>	<p>Усовершенствование звукопроизношения при чтении текста, умений и навыков сопряженной речи. Развитие умений и навыков анализа содержания текста, его короткий и распространенный пересказ. Развитие памяти, припоминание и использование прежде прочитанных текстов для сравнения их содержания, обобщение информационных составных. Актуализация собственного опыта для обеспечения сознательного анализа прочитанного текста и развития речи.</p>

			<p>содержание текста распространено;</p> <ul style="list-style-type: none"> – осуществляет «компрессию» (сокращение) списка выделенных слов и передает содержание текста коротко; – припоминает содержание прежде прочитанного текста и определяет наличие общности в содержании или ее полное отсутствие; – соотносит содержание прочитанного текста с собственным опытом, комментирует это соответствие или его отсутствие; – выясняет понимание содержания товарищем, ставит вопросы по смыслу текста. 	
8	9	<p>Дорогая мамочка. Рассказ, стихи, сказки, посвященные матери, женщине. Воспитание любви к матери, уважения к женщине.</p>	<p><i>Ученик:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – читает целыми словами, с обозначением словесного ударения, придерживаясь ритмико-интонационных особенностей речи; 	<p>Развитие умений и навыков распознавания знакомого прочитанного предложения на слух по ритму, по опорным словам.</p>

		<ul style="list-style-type: none">– умеет назвать ритм прочитанных слов, коротких предложений или фрагментов длинных и соответственно ритмам повторить слово, предложение, фрагмент предложения;– умеет передать ритмом фразу, воспринятую слухозрительно (важно не столько полное распознавание фразы, сколько точное воспроизведение ее ритма);– распознает на слух знакомое предложение, прочитанное учителем, отслеживая каждое слово и указывая его карандашом или указательной палочкой;– распознает на слух знакомое предложение, которое учитель читает за спиной ученика, указывает каждое слово;– воссоздает знакомое предложение, воспринятое на слух, по памяти;	<p>Развитие слуховой памяти: воспроизведение знакомого предложения, текста стихотворения.</p> <p>Формирование вариативности мышления.</p> <p>Усовершенствование сознательного чтения «про себя». Воспроизведение содержания прочитанного «про себя» предложения.</p> <p>Развитие слухового восприятия и слуховой памяти на материале отдельных предложений текста, его фрагментов и стихотворных произведений.</p> <p>Обучение прогнозированию содержания предложения, текста, способности удерживать в памяти уже прочитанные предложения.</p> <p>Использование жизненного опыта при анализе содержания прочитанного текста.</p>
--	--	--	---

			<ul style="list-style-type: none">– распознает на слух знакомое предложение при выборе из двух, трех, воссоздает его по памяти;– распознает на слух стихотворение, выученное раньше (при выборе из двух);– воссоздает только что прочитанное предложение, а также содержание 1–2 и больше предыдущих предложений;– прогнозирует содержание следующего или следующих предложений;– сопоставляет прогнозируемое содержание с реальным, находит соответствия и несоответствия, анализирует вероятность развертывания сюжета за прогнозируемым содержанием;– использует жизненный опыт при анализе произведения, прогнозировании его содержания, понимании сюжетной линии.	
--	--	--	---	--

9	8	<p>Лето. Произведения разных жанров о природе родного края летом. Работа людей летом. Забота взрослых и детей о сохранении, обогащении природы. Летний отдых.</p>	<p><i>Ученик:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – читает в нормальном темпе, придерживаясь ритмико-интонационных особенностей; – совершенствует звукопроизношение и рече-двигательные навыки при чтении; – воссоздает по памяти прочитанное предложение из 3–7 слов; – устанавливает ассоциативные связи между словами в предложении: выделяет главные члены предложения и связанные с ними второстепенные, устанавливает связи между второстепенными членами предложения (практически); – умеет к основному слову подобрать несколько зависимых (овладевает вариативным мышлением); – использует свой практический опыт при анализе и понимании содержания текста; 	<p>Воспроизведение ритмико-интонационных особенностей речи, воспринятой слухо-зрительно или слухо-зрительно-вибрационно.</p> <p>Развитие словесной памяти и осознания необходимости удерживать в памяти содержание прочитанного.</p> <p>Формирование вариативного мышления.</p>
---	---	--	--	---

			<ul style="list-style-type: none">– ставит вопрос по тексту товарищу, учителю;– отвечает на обращенный вопрос;– воспринимает на слух знакомый материал (словосочетание, предложение, указывая слова, которые проговаривает учитель);– воссоздает содержание речевого материала, воспринятого на слух;– рассказывает содержание текста, опираясь на иллюстрации, и по памяти, схематически иллюстрируя рассказ.	
--	--	--	--	--

4 класс

(3 часа в неделю, всего 102 часа)

№ п/п	К-во часов	Содержание учебного материала	Учебные достижения учеников	Направления коррекционно-развивающей работы
1		Осень такая милая... Труд людей осенью. Помощь родителям. Произведения разных жанров о природе осенью, работе людей, народные традиции и образы осенью. Увлечение красотой родного края.	<i>Ученик:</i> – читает в нормальном темпе без артикуляционных трудностей; – умеет сознательно воссоздать содержание прочитанного предложения из 3–7 слов (до 9-ти), а длинного пофрагментно, а потом в целом; – умеет быстро отыскать с помощью вопросов главные члены предложения, установить связи слов в предложении с помощью вопросов; – умеет составить глагольный план, подобрать к глаголу-сказуемому подлежащее, выра-	Усовершенствование техники чтения, умение сознательно воссоздавать содержание отдельных предложений и текста или его фрагмента. Умение устанавливать связи слов в предложении (практически). Компрессия и распространение содержания текста. Обобщение содержания текста. Связь содержания текста с собственным опытом; умение найти в собственном опыте наличие или отсутствие сходства с изображенными в тексте событиями, действиями.

			<p>женное существительным или местоимением, связать выделенные глаголы-сказуемые, подлежащие с второстепенными членами предложения;</p> <ul style="list-style-type: none">– умеет рассказать коротко содержание текста или его фрагмент, выделив, опираясь на глагольный план, основные, важные для понимания текста, слова, словосочетания, предложения;– умеет рассказать текст полно, воссоздав некоторые второстепенные детали содержания;– обобщает содержание текста и умеет ответить одним-двумя предложениями на вопрос «о чем рассказывается в тексте?»– находит соответствие иллюстрации и содержания;– дополняет содержание иллюстрации устным рассказом о том, что не изображено на ней;	
--	--	--	--	--

			– использует собственный опыт, сравнивает его с содержанием текста, указывает на отсутствие или наличие подобных событий, действий.	
2	20	<p>Украина! Край милый... Прошлое нашей страны.</p> <p>Украина в произведениях известных украинских писателей прошлого и современного. Произведения Т.Г. Шевченко, П. Мирного, М. Вовчок о жизни крепостных и городской бедноты.</p>	<p><i>Ученик:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – читает эмоционально и выразительно; – определяет характер произведения или отрывка по выражению лица учителя, по интонации; – определяет жанровую принадлежность произведения; – воссоздает прочитанное сопрыженно, подражая темпоритму речи учителя; – читает в нормальном темпе и быстро; – читает громко, тихо и «про себя», воссоздает содержание прочитанного «про себя» предложения, отрывка текста и весь текст; 	<p>Формирование эмоционально выразительного громкого чтения и чтение «про себя», воспроизведение содержания прочитанного.</p> <p>Прогнозирование содержания предложения, текста, установление ассоциативных связей между членами предложения, формирование вариативности мышления, исходя из конкретного содержания предложения, текста.</p> <p>Использование собственного опыта при анализе и понимании содержания текста.</p>

			<ul style="list-style-type: none">– прогнозирует содержание предложения по его части: дополняет конечные части предложения по его началу, варьирует возможные конечные части предложения;– дополняет разные варианты начала предложения по его конечной части;– дополняет текст по представленному началу (средней, конечной части);– устанавливает в предложении ассоциативные связи между членами предложения (практически);– умеет использовать собственный опыт при анализе и понимании содержания текста, установить меру его соответствия описанным в тексте событиям, действиям;– умеет активизировать и актуализировать собственный опыт при общении по теме, раскры-	Развитие коммуникативных умений и навыков с использованием содержания текста и жизненного опыта учеников.
--	--	--	--	---

			той в тексте, сделать выводы и обобщение.	
3	16	Все укрыл блестящий иней... Зимние праздники и развлечения. Работа наших родителей. Помощь родителям зимой.	<i>Ученик:</i> – сознательно читает, воспроизводит прочитанное сопряженно с учителем, с товарищем; – умеет передать одним и тем же слогом ритм воспринятых слухо-зрительно (или слухозрительно-выбрационно) фраз, воссоздать их словесный вариант; – умеет устанавливать связи слов в предложении с помощью вопросов, выделяет главные и второстепенные члены предложения (практически); – передает по памяти содержание предварительно прочитанного предложения или предложений, умеет прогнозировать содержание следующего или следующих предложений; – сверяет содержание прочи-	Усовершенствование умений и навыков сопряженного воспроизведения прочитанного, воспроизведения ритмико-интонационных особенностей речи с помощью одного и того же слога, который повторяется. Формирование умений и навыков установления ассоциативных связей между словами в предложении, прогнозирование содержания предложения и текста. Использование собственного опыта при анализе содержания текста, запоминании его содержания. Усовершенствование умений и навыков начинать и вести разговор по смыслу текста, событиям, действиям, которые заинтересовали.

			<p>танного текста с собственным опытом, оценивает его с точки зрения собственного опыта, дает оценку событиям, действиям, описаниям;</p> <p>– умеет начать беседу на тему прочитанного, развить мысль или среагировать адекватно на сказанное учителем, товарищем.</p>	
4	9	<p>Возвращаются казаки из боя домой. Рассказы, стихотворения, песни, легенды, сказки о народных героях. Выдающиеся гетьманы и атаманы украинского казачества.</p>	<p><i>Ученик:</i></p> <p>– определяет характер содержания произведения, которое читает, расположение духа героев;</p> <p>– умеет найти слова в тексте, которые передают эмоциональное состояние героев, эмоциональную окраску текста;</p> <p>– подбирает слова, фразы и передает выразительными средствами эмоциональное состояние героев, духа произведения;</p> <p>– находит соответствие текста иллюстрации, дополняет иллю-</p>	<p>Распознавание эмоционального состояния героев, характера прочитанного произведения.</p> <p>Усовершенствование умений и навыков установления ассоциативных связей между словами в предложении, прогнозирование содержания предложения, произведения.</p> <p>Усовершенствование умений и навыков компрессии и распространения текста, передача содержания текста с опорой на известный речевой мате-</p>

			<p>страцию собственными словесными описаниями событий, действий, описаний, которые содержатся в произведении, может изобразить их схематически в собственном рисунке;</p> <ul style="list-style-type: none">– прогнозирует содержание произведения или его части на основе заглавий, опорных слов, словосочетаний, предложений, рисунков;– устанавливает ассоциативные связи между словами в предложениях и устанавливает содержание предложений на основе этих связей;– делает компрессию прочитанных предложений путем изъятия слов, словосочетаний, которые имеют второстепенное значение;– распространяет короткие предложения, вводя новые слова, образуя словосочетания, которые увеличивают ин-	<p>риал (слова, словосочетания, предложения).</p>
--	--	--	---	---

			<p>формативность этого предложения;</p> <ul style="list-style-type: none"> – выделяет в тексте, его фрагменте, понятную информацию (слова, словосочетания, главные члены предложения), дифференцирует понятную и непонятную информацию, анализирует ее; – определяет главную мысль прочитанного произведения; – рассказывает содержание произведения, опираясь на понимание пространственных, временных, причинно-следственных связей. 	
5	12	<p>Мир во мне и в мире я. Рассказы, стихотворения, песни, рассказы о внутреннем мире ребенка, о его понимании себя как части общества, становление личности. Восприятие и понимание общечеловеческих ценностей.</p>	<p><i>Ученик:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – выделяет глаголы-сказуемые в письменной и устной речи, ориентируясь на конечные части слов, определяет их связи с другими членами предложения; – передает ритм предложений, воспринятых на слух (или 	<p>Усовершенствование умений и навыков установления ассоциативных связей между словами в предложении, развитие вариативности мышления, подбирая к главному слову те, которые образуют с ним словосочетания.</p>

		<p>слухо-вибрационно), которые прочитал учитель и товарищ, воссоздает прочитанные предложения по памяти, опираясь на ритм;</p> <ul style="list-style-type: none">– определяет количество слов в прочитанном предложении и в фразе, представленной в устной форме;– находит в тексте предложения одинаковой или близкой синтаксической конструкции;– из 2-х предложений, близких по синтаксическому строению, образует подобные, анализирует эти предложения по смыслу;– выделяет в тексте простые нераспространенные предложения, простые распространенные и сложные;– определяет в каждом из выделенных предложений главные и второстепенные члены	<p>Обучение распознаванию предложений с одинаковой или подобной синтаксической структурой, формирование умений составления предложений с одинаковой синтаксической структурой. Анализ информации, которая содержится в предложениях с одинаковой синтаксической структурой.</p>
--	--	---	---

			предложения, устанавливает и передает содержание предложений; – анализирует содержание текста с опорой на знакомые предложения, учитывая понимание содержания, которые содержат главные члены предложения и словосочетание, синтаксические структуры словосочетаний, предложений.	
6	12	Род наш прекрасный! Мама – это солнышко ясное! Народные песни, стихотворения, рассказы о семье, роде, народе, родственных связях, о матери.	<i>Ученик:</i> – читает эмоционально, выразительно, с соблюдением словесного и логического ударения; – умеет прочитать «про себя» и передать содержание прочитанного предложения; – умеет воссоздать слогоритм прочитанного предложения одним и тем же слогом, воссоздать его словесный состав; – читает без артикуляционных	Усовершенствование умений и навыков чтения «про себя», сообщение о содержании прочитанного «про себя». Усовершенствование умений и навыков передачи слогоритма предложения, воспринятого на слух или слухо-вибрационно. Овладение умениями и навыками прогнозировать содержание речи, устанавливать содержание предложения, текста с опо-

			<p>трудностей, умеет прочесть быстро и сознательно, выделив в процессе чтения главные члены предложения и называет их сразу после окончания чтения;</p> <ul style="list-style-type: none"> – умеет прогнозировать содержание предложения, прочитав лишь его начало (конечную или среднюю часть), устанавливает ассоциативные связи между словами; – умеет «редактировать» текст – делать его сокращение, изъяс слова, которые не изменяют основного содержания; – передает содержание текста коротко и распространено. 	<p>рой на главные члены предложения, словосочетания, важные для понимания содержания текста.</p> <p>Способность делать компрессию и распространение содержания предложения, текста или его фрагмента.</p>
7	8	<p>Встречаем весну. Песни, стихотворения, рассказы о весне, природе, красоте родного края. Весенние праздники. Работа людей весной. Помощь детей взрослым.</p>	<p><i>Ученик:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – читает сознательно, умеет воссоздать ритм прочитанного предложения (или его фрагмента) с помощью одного и того же слога, который повторяется, 	<p>Усовершенствование умений и навыков сознательного чтения, восприятие предложения из устной речи учителя, товарища, перекодирование его в ритм, воспроизведение ритма</p>

		<p>запомнить его и воссоздать словесный состав предложения по памяти;</p> <ul style="list-style-type: none">– умеет перекодировать предложение, воспринятое на слух или слухо- вибрационно, в ритм, передать его по памяти одним и тем же слогом и воссоздать его в словесном виде;– умеет найти в тексте предложения, воспринятые из речи учителя или товарища слухозрительно (слухозрительно-вибрационно), и передать его содержание, ориентируясь на главные члены предложения, их связь со второстепенными;– прогнозирует содержание текста по опорным предложениям, выделенным учителем, по названию, начальной части;– использует свой практический опыт при анализе содержания текста, устанавливает со-	<p>предложения, самого предложения.</p> <p>Усовершенствование умений и навыков восприятия и понимания устной речи при ее слухозрительном, слухозрительно-вибрационном восприятии.</p> <p>Актуализация практического опыта при анализе содержания текста, развертывании беседы.</p>
--	--	--	--

			ответствие собственного опыта и содержания текста.	
8	8	<p>Лето. Птицы поют и радуются солнцу.</p> <p>Произведения различных жанров о природе летом, красоте природы, родного края, о труде и отдыхе летом. Учебные достижения учеников.</p>	<p><i>Ученик:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – читает целыми словами, воспроизводит предложения из 7–9 и более слов по памяти (сознательно возможны перестановки слов, их упущение, введение новых слов без изменения смысла предложения); – читает текст без моторных трудностей; – умеет выделять главных героев, главные события, составлять глагольный и обычный план текста (детальный и краткий); – умеет удерживать в памяти и воспроизводить по памяти составленный план текста или его фрагмент (краткий и полный); – умеет сокращать и расширять план, собственный рассказ по тому и другому плану 	<p>Чтение вслух, тихое (без моторных трудностей) и «про себя».</p> <p>Развитие словесной памяти.</p> <p>Развитие словесно-логического мышления.</p> <p>Анализ текста с точки зрения собственного практического опыта. Развитие умения устанавливать аналогию или ее отсутствие в описанном и практической жизни.</p> <p>Осознание правдивости содержания, его анализа для овладения общечеловеческим опытом, для собственного развития.</p>

			<p>(с опорой на план и без опоры, удерживая его в памяти);</p> <ul style="list-style-type: none">– умеет устанавливать в тексте действия, события, аналогичные собственному опыту;– умеет найти общее и отличное в содержании конкретного предложения или фрагменте текста и своей практической деятельности (было подобное в практике или не было). Компенсаторно-коррекционный компонент.	
--	--	--	--	--

Програми підготували

Українська мова

Жук Валентина Володимирівна, завідувач лабораторією сурдопедагогіки Інституту спеціальної педагогіки АПН України

Українська мова (Читання), Русский язык (Чтение)

Луцько Катерина Василівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри сурдопедагогіки Інституту корекційної педагогіки і психології НПУ ім. М.П.Драгоманова

Математика

Мацько Наталія Денисівна, ст. науковий співробітник лабораторії математичної та фізичної освіти Інституту педагогіки АПН України

Я і Україна

Фомічова Людмила Іванівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедрою сурдопедагогіки Інституту корекційної педагогіки і психології НПУ ім. М.П.Драгоманова

Образотворче мистецтво

Літвінова Віра Володимирівна, науковий співробітник лабораторії сурдопедагогіки Інституту спеціальної педагогіки АПН України

Свид Станіслав Петрович, Інститут проблем виховання АПН України

Предметно-практичне навчання

Двигун Інна Іванівна, ст. викладач кафедри сурдопедагогіки Інституту корекційної педагогіки і психології НПУ ім. М.П.Драгоманова

Хімич Світлана Станіславівна, асистент кафедри сурдопедагогіки Інституту корекційної педагогіки і психології НПУ ім. М.П.Драгоманова

Основи здоров'я

Якобчук Євгенія Леонідівна, мл. науковий співробітник лабораторії олігофренопедагогіки Інституту спеціальної педагогіки АПН України

Русский язык

Борщевська Людмила Вячеславівна, кандидат психологічних наук, ст. науковий співробітник лабораторії сурдопедагогіки Інституту спеціальної педагогіки АПН України

Навчально-практичне видання

Програми для 2–4 класів загальноосвітніх навчальних закладів для глухих дітей

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Редактори: *І.О. Нізельська,
Ю.І. Колеснікова
Т.Ю. Яремчук*

Підписано до друку 22.08.2006 р.
Формат 84х108/32. Друк офсетний. Папір газетний.
Гарнітура «Шкільна».
Ум. друк. арк. 21,42. Обл.-вид. арк. 11,79.
Наклад 300 прим.

ТОВ «Видавництво «Неопалима купина».
Україна, м. Київ, вул. Банкова, 2
Свідоцтво серія ДК № 855 від 18.03.2002 р.